TOTIVS IVRIS CANONICI COMPENDIVM.

AVCTORE

PETRO ALAGONA

è Societate IESV.

TOMVS POSTERIOR,

Continens Epitomen Decreti Gratiani.

LVGDVNI,

Sumptibus Iacobi Cardon & Petri Cauellat.

M. DC. XXIII.

CVM PERMISSV SVPERIORVM.

TABVLA DISTINCTIONVM, ET CAVSARVM.

Primus numerus Distinctionem; secundus & tertius folium in margine significant.

58 *Monachi*

DE CAVSIS.

Causa

De pœnitentia, habet Distinctiones septem.

De Consecratione.

EX DECRETIS GRATIANI

Breuis compilatio Distinctionum, Causarum, de Pœnitentia, & de Consecratione cum Glossis.

DISTINCTIO PRIMA.

CAP. *Humanum genus.* Genus humanum regitur duobus: Primò, fol. 1.
Iure naturali, quod in lege, vel Euangelio, id est, *quod tibi vis alteri feceris*, & contra, *Matt.* 7. Secundò moribus. GLOS. Tractaturus de iure canonico incipit à iure naturali, id est, à simplicioribus, vsque ad xv. distinctionem. Item, iure naturali, id est, diuino. Item, moribus, id est, consuetudine. Item, iure humano, siue scripto, siue non. *25. q. 2. c. institutionis.* Item, quod tibi vis alteri feceris, id est, ex recta ratione, & dictamine, & vt præceptum, & consilium contra Glossam. Item, mortem reo non infligit Iudex, sed lex. *23. q. 5. c. homicidas.* 1

CAP. *Omnes leges.* Lex aut est diuina, quæ natura constat, aut humana, quæ 2
moribus constat; ideo variæ leges humanæ. Item, fas significat legem diuinam, *Isidorus.*
ius legem humanam: transire per agrum alienum fas est non ius, id est, non permittitur iure humano. Item, licèt leges discrepent, tamen non sunt contrariæ, vt lex diuina permittit transire per agrum, humana prohibet; permittere, & prohibere non sunt contraria. Item, iure naturali omnia sunt communia. *c. ius naturale, eod.* sed modo ager est alienus. Item, licet transire per agrum alienum aliquando, vt si debet seruitutem, si vult effodere suum thesaurum, si glans mea incidit in agrum tuum, dum via publica destructa est.

CAP. *Ius generale.* Ius dictum est, quia iustum, & est generale; habet species, id est, constat legibus, & moribus. GLOS. Multa iura non videntur iusta, vt qui ignoranter cognoscit vxorem adulteram, fit incapax ordinis: & per præscriptionem, vel vsucapionem quis locupletatur cum iactura tertij, & simi- 3

lia: Resp.pro bono pacis,& publico inducitur rigor contra naturalem æquitatem,quandoque ſine ratione,& ſufficit quod ſit ſcriptum.

4 C A P. *Lex eſt conſtitutio ſcripta*, & C A P. *Mos eſt longa conſuetudo de moribus tantummodò tracta.* G L O S. in criminalibus duæ vices inducũnt conſuetudinem,ſed in aliis tres non ſufficiunt. De iure canonico conſuetudo non valet,niſi ſit præſcripta,& rationabilis. *c.vlt.de conſ.* videtur quod quatuor actus ſatis ſint.

5 C A P. *Conſuetudo.* Conſuetudo eſt ius conſtans moribus; & quando deeſt lex, ſumitur pro lege, nec refert ſi non eſt ſcripta, ſatis eſt quod ratio eam commendat, vt legem,quæ vtilis diſciplinæ,vel ſaluti,vel religioni. G L O S. Conſuetudo redacta in ſcriptis vocatur conſtitutio, vel ius; non ſcripta dicitur conſuetudo eodem nomine. Item,multæ vices etiam replicatæ nõ faciunt
6 conſuetudinem, quia poteſt eſſe ex gratia,vel tolerantia, vt ſæpè permittatur. *c.Abbate,ext.de verbor.ſignif.* vt ſi pluribus vicibus ita iudicatum ſit; non ideo in poſterum ita iudicandum eſt, quia non exemplis, ſed legibus iudicandum, vt *cap.cum cauſa, de ſent. & re iudic.* & tamen ſecundùm cõnſuetudinem bene iudicatur. *c.cùm veniſſet,extra de eo qui mitt.in poſſ.*& *c.Raynutius, de teſt.* & tamen ſecundùm conſuetudinem verè iudicamus. Quare inter alia requiritur, vt vicibus ſit inſtitutum, quod illud amodò pro conſuetudine ſeruetur, & multa alia, *diſt.* 8. *c. fruſtra*, vbi videbitur quando conſuetudo præiudicat iuri, cùm hic dicatur, quod cùm deficiat lex, habetur conſuetudo. Item,Iudex maximè delegatus primò iudicabit ſecundùm canones; & ſi non ſunt, ſecundò ſecundùm leges; ſi non, tertiò ſecundùm conſuetudinem vniuerſalem; ſi non eſt, quartò ſecundùm particularem: ſi non eſt, quintò ad vicinos,vel ex ſimilibus ad ſimilia;ſextò ad Romanam,& deficiente lege, & canone, poteſt allegari ratio.

7 C A P. *Ius.* Ius aut eſt naturale,aut ciuile, aut gentium.

C A P. *Ius naturale.* Eſt commune omnibus inſtinctu naturæ, non ex lege, vt coniunctio maris,& fœminæ,educatio filiorum, communis poſſeſſio, omnium libertas,acquiſitio eorum,quæ cœlo,terra,marique capiuntur,reſtitutio depoſiti, vel commodati, vim vi repellere, & ſimilia. G L O S. Nota. Natura hic dicitur inſtinctus ex ratione proueniens, ex quo naſcitur naturalis æquitas, vel præcepta naturalia, & diuina. Item,inuenta,quæ in nullius bonis ſunt, cedunt occupanti.

8 C A P. *Ius ciuile eſt.* Quod populus,vel ciuitas ſibi proprium conſtituit cauſa Dei, vel hominum; Aliqua Eccleſia poteſt ſibi ius ſtatuere.

C A P. *Ius gentium eſt.* Quia eo iure omnes ferè gentes vtuntur, vt ſedium occupatio, ædificatio, bella, ſeruitutes, fœdera. G L O S. Qui legatos etiam hoſtium impedit excommunicatur. *diſtinct.* 94. *c. ſi quis*, & ſecundùm leges traditur hoſtibus,vt ſeruus.

C A P. *Ius militare eſt.* Vt ſolemnitas inferendi bellum, fœdus,pugnam, regreſſum,pœnam criminis,modus ſtipendij,& honoris, diuiſio prædæ pro meritis,& principis portio. G L O S. In bello publico qui fugit,eſt infamis ſecundùm canones,& ſecundùm ius plectitur capite.

9 C A P. *Ius publicum.* Eſt in ſacris,& ſacerdotibus, & magiſtratibus. G L O S. Qui offendit aliquid horum, facit contra publicum.

C A P.

C A P. *Ius Quiritum.* Est proprium Romanorum, in quo agitur de legitimis hæreditatibus, de erectionibus, de tutelis, de vsucapionibus.

DISTINCTIO II.

De speciebus iuris Quiritum, seu Romanorum.

CAP. *Lex est constitutio, qua cum maioribus natu, id est, dignioribus aliquid sanxerunt.* Is hodie populus concessit Imperatori potestatem.

C A P. *Plebiscita* sunt quæ plebes tantùm constituunt, quæ sciunt, vel sciscitantur, vel rogant inter eos, vt fiant. G L O S. Propter discordiam inter eos, & nobiles.

C A P. *Senatusconsultum* est quod senatores consulendo populis decernūt.

C A P. *Constitutio* est Principum, edicta Prætorum.

C A P. *Responsa prudentum*, quæ Iurisconsulti consulentibus dederunt; vnde sunt Institutiones iuris ciuilis.

C A P. *Quædam* etiam leges nominantur à conditoribus, vt Consulares, Tribunitiæ, Iuliæ, Corneliæ, vt Papia, Falcidia.

C A P. *Satyra* lex, quæ loquitur de pluribus rebus à saturitate, seu copia: vnde satyras scribere est, varia poëmata condere.

C A P. *Rhodia*: est lex naualium commerciorum, quæ erat multa Rhodi. * Nota: hæ sunt leges sæculares. Et quia constitutio, vel est ciuilis, vel Ecclesiastica, id est, canon, nunc aget de canone.

DISTINCTIO III.

CAP. *Canon Græcè, Latinè regula nuncupatur.* & C A P. *Regula* dicitur, quia rectè ducit, vel quia regit, vel dat normam rectè viuendi, vel corrigit distortum. Item, canonum alij sunt decreta Pontificum, alij statuta Conciliorum, vel Generalium, vel Prouincialium cum legato Papæ, vel sine. fol. 2. 1
G L O S. Legatus Papæ dicitur esse principaliter ad hunc effectum, quia sub generali mandato non conceduntur, quæ specialiter Papa concedit.

C A P. *Priuilegia* sunt quasi priuatæ leges priuatorum. G L O S. Verba priuilegij (vt sicuti iustè possides) apponuntur causaliter, id est, quia iustè; & non conditionaliter, quia est lex, & lex debet esse certa ex Innocentio, aliàs esset inutile priuilegium. Item, officium legis est præcipere bona, prohibere mala, permittere licita, aliquando illicita, vt de repudio. 2

C A P. *Omnis lex*, aut permittit, aut vetat, aut punit, aut præcipit. G L O S. Lex dicitur permittere tripliciter. Primò, quia nullo iure prohibet, vt secundas nuptias. Secundò, indulget contra constitutiones humanas, vt contrahere in quinto gradu. Tertiò, illicitum ad euitandum maius malum.

DISTINCTIO IV.

CAP. *Facta sunt autem leges.* Finis legum est, vt metu arceatur audacia, sic inter improbos tuta sit innocentia. Item, in constituenda lege sunt consideranda, honestas, iustitia, possibilitas, conuenientia, &c. 3

C A P. *Erit autem.* Lex sit honesta, iusta, possibilis secundùm naturam, & consuetudinem patriæ, conueniens loco, & tempori, necessaria, vtilis, manifesta, ne quis per obscuritatem decipiatur, non pro priuato, sed communi commodo.

4 C A P. *In istis temporalibus.* Leges debent iudicari an sint bonæ dum instituuntur, quia postquam sunt institutæ, debet Iudex inferior secundùm illas iudicare, & non de illis. Item, leges instituuntur, cùm promulgantur, firmantur, cùm moribus vtentium approbantur, sicut moribus vtentium abrogantur, & multæ sunt abrogatæ, v.g. vt clerici in Quinquagesima abstineant carnibus. Telesphorus ep.1. G L O S. Si in ferenda lege omnes contradicerent Papæ, standum est sententiæ Papæ. 35.q.41 *c.veniam*, nisi contra fidem diceret, *c.sunt quædam*, 25.q.1. Item, abrogare est in totum tollere legem, derogare in partem. Item, consuetudo rationabilis, & præscripta tollit legem, *ext.c. vlt.de consuet.* etiam sine scientia Principis, quia difficile est eum scire omnes consuetudines.

Telesphorus.

5 C A P. *Statuimus.* Clerici per septem hebdomadas ieiunent etiam vsque ad Pascha. G L O S. Caput hoc non tenet.

C A P. *Quadragesima sex septimanas habeat.* G L O S. Est abrogatum, sicut & præcedens.

C A P. *Denique.* Clerici incipiant ieiunare à quinquagesima. Item, laici non sunt cogendi, vt abstineant die Dominico à comessationibus, ne peiores fiant; qui multum emungit, elicit sanguinem. Item, abstineant non solùm à carnibus, sed à lacticiniis, quia trahunt originem sementinam à carnibus, vt lactea. Item, permittuntur pisces, sed non parent pretiosa conuiuia: item vinum, sed non inebrientur.* Nota, hæc vel sunt de consilio, vel abrogata.

DISTINCTIO V.

6 IVs naturale ab aliis iuribus differt in multis. Primò, tempore, quia est ab exordio creaturæ rationalis. Secundò, est immutabile, licèt aliqua contraria videantur in lege, & in Euangelio, vt in lege *Leu.* 12. Mulier fœta prohibetur ab ingressu Ecclesiæ, nunc permittitur statim; sic de menstruata *Leu.* 15. vt Greg. scribit Aug. Episcopo Angliæ: putat enim ius naturale esse comprehensum in lege, & Euangelio tantùm. G L O S. Ius naturale differt ab aliis iuribus in quatuor, Origine, Dignitate, Amplitudine, & Rigore, obiectiones soluit *dist.6.c.his itaque.*

Gregor.

C A P. *Cùm enixa.* Si peperit masculum non intrabit Ecclesiam per 33. dies, si fœminam per quadraginta sex.

C A P. *Si mulier.* Mulier, quæ peperit, eadem hora potest ingredi Ecclesiam ad agendum gratias, quia in partu est dolor, & non peccatum. G L O S. Consuetudo præualet pœnitentiali Theodori, & potest ingredi sine causa. *c.volens extra de puerperio post partum.*

C A P. *Baptizari.* Quando est periculum, tunc statim sine mora puer est baptizandus, secus in viuentibus, & discernentibus. G L O S. In periculo animæ mora est vitanda. *cap. de Syracusane, dist.28. cap. ne quid absit, de consecr. dist.4.*

C A P.

CAP. *Ad eius.* Maritus non debet coire cum vxore, donec puer fuerit ablactatus. Item, matres ob incontinentiam non debent tradere filios aliis lactandos. Item, quæ ex praua consuetudine filios tradunt aliis mulieribus non misceantur viris, nisi post tempus purgationis *Leu.* 15. sed dum est in menstruis potest ingredi Ecclesiam, quia inuita, & non cum culpa patitur menstrua, sicut mulier cum fluxu sanguinis tetigit Saluatorem, & sanata est. Item, potest accipere Eucharistiam, sed si ex deuotione abstinet, laudatur, quia bonarum mentium est ibi culpam agnoscere, vbi culpa non est. 7

GLOS. Tempore lactis prohibetur mixtio seminis, ne proles nascatur morbosa. Item, tempore menstrui, vel purgationis, si mulier petit debitum à viro, non reddet, nisi timeatur fornicatio, *c. duo mala, dist.* 13. si vir petit à muliere, mulier negabit, & dicat causam. Item, facta ab inuitis non sunt improbanda. Item, quod vni conceditur, aliis videtur esse concessum, si de iure communi, secus si ex priuilegio.

DISTINCTIO VI.

CAP. *Testamentum.* Pollutio nocturna si accidit ex naturæ superfluitate, vel infirmitate, non prohibet à Communione, vel à Missa, nec timenda, quia animus patitur. si à superfluitate cibi non prohibet, si adsit necessitas, & sine necessitate, licèt non prohibeat, tamen humiliter debet abstinere, si animus dormientis non sit fœdatus turpibus imaginationibus; si est, ex turpi cogitatione vigiliæ, oportet abstinere, quia est reatus, cùm sciens cogitauerit. 8

GLOS. Abstinere à celebratione pro peccato veniali, est consilium; sed si vult potest celebrare; sed debet pro mortali peccato, id est, pro quo potest excommunicari. *c.* 2. *si non sunt, &c. c. quotidie, de consecrat. & de cohabitatione cler. & mul. c. vlt.* nisi potest pœniteat. *c. quæsitum, de temp. ordinan.*

CAP. *Sed pensandum.* In suggestione non est peccatum, sed semen peccati. In delectatione nascitur, & nutritur peccatum. In consensu perficitur, & sæpe caro delectatur, & animus contradicit delectationi; & sic tanquam inuictus dicitur ligatus delectatione. Ad Romanos Apost. *Video aliam legem in membris meis repugnantem*; & sic erat captiuus, & vt liber repugnabat. 9.

CAP. *Non est.* Nocturna pollutio simpliciter non est peccatum, nisi præcesserit voluntaria cogitatio inhonesta in vigilia. Resp. Quæstioni factæ in *dist.* 5. quod non quicquid est in lege, vel Euangelio, est ius naturæ, quia sunt quædam mysteria, id est, figuræ, & hæc variantur quantum ad iustitiam, non quantum ad moralem intelligentiam. Item, ius consuetudinis fuit postquam homines conuenerunt in vnum. 10

DISTINCTIO VII.

CAP. *Moyses.* Ius constitutionis cœpit à Moyse, Hebræis, & aliis, ab aliis, &c.

CAP. *Fuerunt.* Numerantur decem translatores legum in tabulas.

DISTINCTIO VIII.

fol. 3. IVre naturæ omnia communia, omnibusque, sed iure consuetudinis, vel con-
1 stitutionis fit meum, & tuum.

CAP. *Quo iure.* Iure diuino omnia communia: humano, id est, Imperatorum, est meum, & tuum, & sic honorandi Reges 1. Petri 2. GLOS. Aug. agit contra hæreticos, qui conquerebantur se spoliatos bonis ab Imperatore, &c. Ius naturale præualet consuetudini, & constitutioni, quæ si sit contra ius naturale, sit vana, & mala.

CAP. *Quæ contra mores.* Deo super omnia obediendum est, etiamsi iubeat contra pactum, & leges humanas.

2 CAP. *Mala.* Mala consuetudo, vt corruptela, est statim vitanda, ne apud malos in legem transeat.

CAP. *Veritate.* Consuetudo cedit veritati, & rationi manifestatæ. GLOS. Consuetudo quandoque præualet legi; *de consecrat. c. vlt.*

CAP. *Si consuetudinem.* Veritas est præponenda consuetudini, quia Christus est veritas, & vsus contrarius est abolendus.

3 CAP. *Qui contempta.* Idem quod in præcedenti. & CAP. *Frustra.* Idem quod in præcedenti; sed si veritas suffragatur consuetudini, nil firmius. GLOS. In multis consuetudo præiudicat iuri, vt persona aliàs ineligibilis fit consuetudine eligibilis, *dist.* 12. vt alij cogantur eligere de aliqua Ecclesia. *c. cùm dilectus, de consecr.* & Episcopus potest eligi in præpositum. *c. cùm nostris, de consec. dist.* 1. & Ecclesia minor cum cathed. eligit, & solus Abbas sine consensu fratrum confert stipendia, & valet in baptismo, & matrimonio. Item, consuetudo vt præiudicet iuri requirit multa. Primò sit præscripta: secundò, quod obtinuerit in contradictorio; iudicio populi: tertiò, eo animo fiat, vt credat se ius habere, & in posterum illud intendat facere: quartò, quod res illa sit præscriptibilis: quintò, quod possit dici antiqua, & approbata: sextò, contineat naturalem æquitatem: septimò, sit de scientia principis inducta, non tamen de tolerantia, nec per errorem: octauò, maior pars populi inducat.

CAP. *Consuetudo.* Quæ ex errore, vel sine veritate, est reiicienda.

CAP. *Si solus.* Oportet sequi Dei veritatem, non hominũ consuetudinem.

DISTINCTIO IX.

4 IVs naturale præualet constitutionibus. GLOS. Sicut consuetudini, *dist.* 8. & ius naturale intelligit ius diuinum in lege, & Euangelio.

CAP. *Imperatores.* Qui legibus Imperatorum si sunt malæ, id est, contra Deum, non obediunt, sunt præmiandi; si sunt bonæ, id est, pro Deo, puniendi.

CAP. *Iustum est.* Principes ex æquo debẽt seruare leges, quas populis dãt.

CAP. *Noli meis.* In scripturis canonicis omnia, quæ dicuntur, sunt certò credenda: non sic in scriptis Augustini, nisi sint firma, vt modò sunt.

CAP. *Negare.* In operibus Augustini multa possunt esse, quæ recto iudicio, & sine temeritate damnari possunt.

CAP.

CAP. *Ego solis.* Solum in scripturis canonicis non potest reperiri falsitas, licèt aliqua ego non intelligam; aliis Doctoribus non quia ipsi dicunt, ego credo.

CAP. *Vt veterum.* Libris veterum Hebræa volumina, nouis Græca auctoritatem dant. GLOS. Id est, testamento nouo græca, veteri Hebræa.

CAP. *Si ad scripturas.* Si mendacia etiam officiosa admittantur in scripturis, nihil auctoritatis remanebit.

CAP. *Quis nesciat.* Non licet dubitare in aliquo de scriptura, non sic de literis Episcoporum.

CAP. *Noli frater.* In scriptura nihil reprehendendum, in literis Episcoporum possunt reprehendi.

CAP. *Neque.* Non est par auctoritas Scripturæ, & expositionum eius.

CAP. *Sana.* Ratio iuris naturalis est anteponenda exemplis, quando non concordant iuri naturali. ergo ius naturale, & lex diuina conueniunt, quia volunt, quod Deus vult, & quod contrariatur vni, contrariatur & alteri. *c. fin. de secundis nupt.* & *c.1. de operis noui nunc.*

DISTINCTIO X.

Constitutiones Principum cedant iuri Canonico, & probat per quinque. 6

CAP. *Lege.* Leges sæcularium non possunt inferre præiudicium legibus Ecclesiasticis, sed sunt postponendæ: patet ex Innocentio, & Greg. GLOS. Imperator diuidens prouincias, non diuidit episcopatus, sed solus Papa diuidit. Item, Imperator de rebus Ecclesiæ non potest facere leges, *dist. 96. c. bene*: nisi hoc petat Ecclesia, *dist. 17.* vel det priuilegium Ecclesiæ *c. 16. quæst. 1.* Item, Episcopus inuito Plebano, non potest diuidere parochiam, nec Papa episcopatum inuito Episcopo 16. *q. 1. c. multis*, sed melius, quod potest ex causa, & etiam Episcopus ex causa. Item, Iustinianus errauit, vel permisit ob fornicationem matrimonium diuidi. *Nicolaus Papa.*

CAP. *Non licet.* Imperator non potest facere aliquid, quod obuiet iuri diuino, vel ecclesiastico. 7 *Symmac.*

CAP. *Certum est.* In causis ecclesiasticis Regia voluntas est subiicienda sacerdotibus. *Felix.*

CAP. *Constitutiones.* Imperator non potest quicquam facere contra ius diuinum, vel ecclesiasticum, & leges contrariæ non valent, nec contra bonos mores.

CAP. *Imperium.* Reges non debent vsurpare ea, quæ sunt sacerdotum. *Nicolaus.*

CAP. *Suscipitis.* Tribunalia Regum sunt subiecta sacerdotibus, & terrena cedunt diuinis, & caro spiritui: quando leges principum non contradicunt canonibus, vel Euangelio, reuerenter sunt suscipiendæ.

CAP. *Si in adiutorium.* Ecclesia si pro suo auxilio accipit leges principum non reprehenditur, nam Paulus hoc fecit. 8

CAP. *Quoniam.* Imperatores indigent Pontifice pro æterna vita, & Papa vtitur Regibus pro temporalibus. GLOS. An Papa habeat Imperium, & sic vtrumque gladium putat, non nisi in certis casibus. *Nicolaus.*

CAP. *De capitulis,* Papa profitetur seruare præcepta Imperialia. *Leo.*

CAP.

CAP. *Vides.* Quod fit contra leges, per leges diſſoluitur. GLOS. Multa facta tenent quæ fieri prohibentur, & ſic, niſi tolerentur.

Gelaſius. CAP. *Qui autem.* Contemnere leges eſt peccatum, ſed non parere, non ſemper eſt peccatum.

CAP. *Certum eſt.* Leges Romanorum ſunt ſeruandæ etiam in negotiis clericorum. GLOS. Niſi obuient canonibus.

Leo. CAP. *Veſtram.* Seruentur leges Romanæ omnino, vel quis patiatur.

DISTINCTIO XI.

9 COnſuetudo cedit legi. GLOS. Conſuetudo mala, non bona ſiue vniuerſalis, ſiue particularis.

CAP. *Vſus.* Prauum vſum lex, & ratio debent ſuperare.

Nicolaus. CAP. *Conſequens.* Conſuetudo non poteſt impedire ſtatuta Papæ plena auctoritate facta. GLOS. Niſi habeat vim legis.

Iulius. CAP. *Nolite.* Non licet diſcedere à iure canonico, & ſtatutis Papæ.

CAP. *Conſuetudinis.* Auctoritas conſuetudinis non eſt tanta, vt vincat leges, & rationem. GLOS. Niſi in loco vbi eſt, vel niſi ſint ea, *diſt.* 8. conſuetudo quando non obuiat humanis, vel eccleſiaſticis legibus, eſt ſeruanda.

10 CAP. *Eccleſiaſticarum.* Conſuetudines, quæ non ſunt contra ius, omnino ſeruandæ, vt in Miſſa, in oratione, in Baptiſmo, & ſimili.

Pius. CAP. *Conſuetudinem.* Conſuetudo eſt laudabilis, quæ non eſt contra Fidem. GLOS. Id eſt, contra bonos mores, nec ſit ſuperſtitioſa.

CAP. *In his.* Vbi deeſt ſcriptura, ſunt ſeruanda ſtatuta, & conſuetudo, vt lex diuina ſub pœna.

CAP. *Eccleſia.* Eccleſia Catholica regitur tribus, ſcriptura, conſuetudine vniuerſali, vel particulari, pro loco particulari.

CAP. *Palam.* In re dubia ad fidem faciendam, valet auctoritas Eccleſiæ Romanæ.

fol. 4. CAP. *Hoc veſtra.* Non licet recedere ab inſtitutis Eccleſiæ Romanæ ſub

1 pœna vltionis.

Innoc. CAP. *Qui neſciat.* Quod Romana ſeruat Eccleſia omnes ſeruare debent, quæ Epiſcopos creat, &c.

DISTINCTIO XII.

NVlli licet agere ſine diſcretione iuſtitiæ, id eſt, ſine ratione. GLOS. Id eſt, à conſuetudine Romanæ Eccleſiæ non diſcedendum.

2 CAP. *Non decet.* Membra non debent diſcedere à capite, & ſicut Chri-

Caliſtus. ſtus fecit voluntatem Patris, ſic & nos & matris, quæ eſt Eccleſia, cuius caput eſt Romana Eccleſia; quare, ſi quid fit ſine diſcretione iuſtitiæ, contra diſciplinam Romanæ Eccleſiæ, nulla ratione poteſt ratum haberi. GLOS. Nec poteſt probari, ſi fiat cum diſcretione 17. *quaeſt.* 4. §. *qui autem.*

CAP. *Præceptis.* Seruentur præcepta Apoſtolica, ſcilicet Romanæ Eccleſiæ, quæ eſt caput, & hoc eſt antiquum, & ad hoc caput referenda relatio omnis Religionis, vt ſumant normam, vnde ſumpſit exordium, aliter non

communi

communicant, & diuellentur à soliditate Petræ Apostolicæ, & hostis habebitur percepti honoris. GLOS. Si præcepta sint dura, sunt seruanda, vel assignanda ratio, quare adimpleri non possunt, *de rescrip. c. si quando.* Item, qui iurat non alienare nouum feudum, potest alienare feudum de nouo vacans, *c. ex parte, de feudis.* Item, per confirmationem Papæ non datur ius nouum. *c. cùm dilecta, de confir. vtil.* Item, solus Papa potest condemnare Episcopum licèt ab alio possit absolui: *c. quamuis, 3. q. 4.* & solus Papa eum restituit, *c. ideo 2. q. 6.* & solus Papa agit de renuntiatione, mutatione, exemptione Episcopi.

CAP. *Scit sancta.* Non est resistendum consuetudini, si ei non obstat canonica auctoritas, si sic, secus. 3 *Leo.*

CAP. *Illud breuiter.* Traditiones Ecclesiasticas, & consuetudines locorum, quæ non sunt contra fidem, vel mores, seruare debemus. GLOS. Quælibet Ecclesia faciat id, quod aliæ faciunt de iure communi, nisi præscripserit, vel habeat priuilegia. Item, quando Iudex iudicabit secundùm consuetudines, & cuius loci consuetudines.

CAP. *Ridiculum.* Capitulationes patrum non infringendæ. *Nicolaus.*

CAP. *Diuturni.* Mores diuturni consensu vtentium approbati, legem imitantur.

CAP. *Consuetudo* præcedens, & ratio consuetudinis est tenenda, & si quid fit contra longam consuetudinem, est reuocandum. GLOS. Consuetudo est tenenda, si non est contraria iuri scripto. Item, longum est si per x. vel xx. annos, & non requiritur, vt sit immemorabilis, vel vt sit præscripta, si non est iuri contraria; & quando est iuri contraria, seruentur ea, quæ sunt in *dist.* 8. *cap. frustra.*

CAP. *Nos consuetud.* Consuetudo, quæ nihil vsurpat contra Fidem Catholicã, permanet immota. Item, Donatistæ venientes ad Ecclesiam, & si permittantur habere dignitates, non tamen vt fiant Episcopi. GLOS. In electione attenditur consuetudo. Item, persona ineligibilis ex consuetudine fit eligibilis. Item, quis dispensatur, vt habeat vnum ordinem, sed non vt ascendat ad maiorem ordinem. Idem de honoribus, &c. de iure communi, quod nullus rediens ab hæresi potest ordinari, sed cum eis dispensatur, vel semiplenè, id est, ad minores ordines, plenè ad sacerdotium, plenior ad Episcopatum, sed non ad primas, plenissimè ad omnes dignitates. 4 *Gregor.*

CAP. *Quemadmodum.* Quæ sunt consuetudinis non negantur. 5

CAP. *Nouit.* Consuetudines longæ non solùm Romanæ, sed cuiusuis Ecclesiæ amplectendæ. Non enim pro locis res, sed pro rebus loca amanda sunt. GLOS. Loquitur de consuetudine, quæ consistit in obsequiis.

CAP. *Illa autem.* Quæ generaliter seruantur in Ecclesia, debemus credere esse, vel ab Apostolis, vel à conciliis, &c. Item, quæ non sunt contra Fidem, vel bonos mores, sunt seruandæ consuetudines locorum quò venerit, vt ieiunare tali die, vel non sæpè communicare, vel offerre. GLOS. Cùm fueris Romæ, Romano viuito more: Et si sis alibi, viuito sicut ibi. Viator quomodo viuet? Vide *dist.* 100. quæ contra Grat. intelligitur de consuetudine vniuersali, vel præscripta; reliquæ variæ potiùs reseruandæ cum opportunitate.

CAP. *Omnia.* Consuetudines onerosæ, quæ nec à Scriptura, nec à Conciliis, nec vniuersali consuetudine introductæ, de quibus vix potest ratio inue- 6

nici quatenus sint inuentæ, non sunt tolerandæ, sed resecandæ, ne tolerabilior sit Hebræorum conditio.

Concil. Tolet. CAP. *De his.* Prouinciæ, & Ecclesiæ in psallendo seruent modum Ecclesiæ Metropolitanæ, & qui contra facit, sit excommunicatus per sex menses. Metropolitani cogant Episcopos, Episcopus Rectores Ecclesiarum cogat hæc seruare: excipit Monachos, &c.

Bracarensi. CAP. *Placuit.* Idem quod supra. GLOS. Istis capitulis est derogatum per consuetudinem.

DISTINCTIO XIII.

7 NOn admittitur dispensatio contra ius naturale; quando duo mala vrgent, alterum est eligendum. GLOS. Non datur perplexio in re, sed in falsa æstimatione, quæ est relinquenda: & respondet ad vana argumenta, id est, exempla.

Tolet. CAP. *Duo mala.* Ex duobus malis, quando vitari non possunt, minimum est eligendum. Item, qui iurat hominem interficere, non debet interficere. GLOS. Pro illo potius est iudicandum, pro quo plures rationes faciunt. Item, deteriorem causam contra quam plura faciunt.

Gregor. CAP. *Nerui testiculorum.* Idem quod supra, & perplexitas est à Diabolo, dat sua exempla. Primò, de eo, qui iurat celare secreta sui amici, qui vult interficere maritum suæ adulteræ. Secundò, qui promisit obedientiam Prælato Ecclesiæ, & mox iubet malum. Tertiò, qui simoniacè obtinet prælaturam, & timet relinquere ne peccet.

DISTINCTIO XIV.

AN homo sicut pro se potest eligere minus malum, sic pro alio, id est, committat minus malum, vt alij grauiora vitent.

8 CAP. *Quod ait.* Aug. respondet, non licet, & reprobat factum Loth, qui voluit exponere filias pro Angelis, &c. GLOS. Non est admittenda compensatio in malis, & nemo debet facere vnum peccatum veniale, ne aliquis peccet mortaliter, &c. GRAT. Consuetudinis, vel constitutionis rigor aliquando relaxatur.

Leo. CAP. *Sicut quædam.* Aliqua debent temperari, vel necessitate temporum, vel consideratione ætatum, vt in dubiis sequamur ea, quæ non sunt contraria Euangelio, vel decretis Patrum.

DISTINCTIO XV.

9 HActenus egit de iure naturali, constitutionibus, & consuetudinibus. Nunc de constitutionibus Ecclesiasticis, vnde habeant originem, & auctoritatem.

CAP. *Canones.* Canones generalium Conciliorum cœperunt tempore Constantini, quia prius non licebat Christianis conuenire, hinc hæresis. Item, quatuor Concilia Generalia, id est, Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum,

finum, Chalcedonense tenenda, vt quatuor Euangelia. Idem de reliquis.

C A P. *Sicut Sancti.* Greg. acceptat quatuor Concilia, vt quatuor Euangelia. Item, & quintum, & explicat, quod in vnoquoque damnatur. *Gregor.*

C A P. *Sancta Romana Ecclesia.* Approbat omnia Concilia generalia, reprobat Conciliabula. Item, numerat opuscula Patrum, quæ sunt recepta, & quæ sunt apocrypha. Item, numerat hæreticos, qui scripserunt. Item, in diuinis officiis, quæ legantur, & quouis tempore.

DISTINCTIO XVI.

CAnones Apostolorum, qui sunt translati à Clemente, sunt quinquaginta. 10
G L O S. Canones Apostolorum sunt recipiendi, Pseudoapostolorũ non.

C A P. *Canones.* Canones, qui dicuntur Apostolorum; licet vtilia contineãt, tamen sunt apocryphi.* Nota. Glos. errat in libris Scripturæ, dum vocat apocryphos. *Petrus.*

C A P. *Sexaginta.* Sexaginta canones Apostolorum sunt recipiendi. *Zepher.*

C A P. *Clementis.* Liber Clementis, seu itinerarium Petri, & Apostolorum est apocryphus vltra 50. *Leo.*

C A P. *Placuit.* Sexta Synodus confirmat 85. Canones Apostolorum. Isidorus dicit canones Apostolorum esse recipiendos, quia plures etiam patres receperunt, & aliqui in Breuiario. G R A T. Canones Apostolorum non sunt apocryphi, sed recipiendi, quia Adrianus in 6. Synodo eos recepit. *Sexta Synodus.* fol. 5.

C A P. *Sextam.* Sextam Synodum sanctam in omnibus canonibus suis recipit Adrianus Papa. 1 *Adrian.*

C A P. *Habeo.* Sexta Synodus bis congregata canones composuit.

G L O S. Dicitur eadem Synodus, quia iidem Patres conuenerunt.

C A P. *Quoniam.* Sexta condidit canones, & approbat multos Patres, & Scriptores, & Concilia.

C A P. *Sancta.* Vera Concilia approbantur à Romano Pontifice.

C A P. *De temporibus.* Quinque Concilia quo tempore fuerint congregata, c. 1. Idem, quod supra, & addit causas.

C A P. *Prima.* Numerat 24. Synodos, & vbi fuerunt, & quot Canones, & Patres. C A P. *Prima* ÿ. agit de numero cap. Nicæni Concilij.

C A P. *Viginti.* In Romana Ecclesia sunt tantum 20. capitula, ex Nicæno Concilio, alia ex negligentia deperdita.

C A P. *Quod dicitis.* Concil. Sardicense recipitur auctoritate Apostolica.

DISTINCTIO XVII.

SOlus Papa, id est, Sedes Apostolica, potest congregare Concilium generale. 2

C A P. *Si nondum.* Sine auctoritate Sedis Apostolicæ non potest congregari Concilium, nec condemnari Episcopus appellans ad eam. G L O S. Metropolitanus potest facere Concilium sine auctoritate Primatis, & Episcopus Episcopale sine auctoritate Metropolitani. *Marcellus.*

C A P. *Regula.* Concilium generale sine auctoritate Papæ, vel Legati, non *Iulius.*

potest fieri, nec quid statuere. GLOS. Legatus ad id specialiter deputatus.

Damas. CAP. *Huic soli.* Nullus vsurpet, quæ soli Papæ competunt. GLOS. Quod est proprium Papæ non transfertur generali mandato, sed speciali.

CAP. *Nec licuit.* In dubiis conciliorum ad solum Papam recurrendum, nec particularis Synodus potest sub pœnis, &c.

Pelagius. CAP. *Multis.* Concilium sine auctoritate Papæ est conciliabulum sub pœna excommunicationis. Item, maiores, & difficiliores quæstiones ad Sedem Apostolicam referantur.

Symmac. CAP. *Concilia* prouincialia sine auctoritate Papæ non habent vim, & in maioribus negotiis ad Papam recurrendum. GRAT. Papa non potest iudicari à Synodo, vt Symmachus tempore Theodorici Regis.

CAP. *Episcopos.* Episcopi in sedendo, vel subscribendo in Conciliis seruant ordinem secundùm tempus suæ ordinationis. GRAT. Verùm tempus ordinationis non ad Ecclesias, sed ad personas refertur, vt apparet in Cardinalibus, & Episcopis.

DISTINCTIO XVIII.

3 Episcopi sine Papa non possunt celebrare Concilia ad aliquid definiendum, vel statuendum, sed possunt ad corrigendum, & exhortandum, & obseruantur quæ præcepta sunt generaliter, vel specialiter. GLOS. Episcopi non possunt aliquid constituere generaliter, sed possunt in sua Diœcesi, vel Prouincia.

CAP. *Placuit.* Ordo locorum in Episcopis est secundùm tempus suæ ordinationis, & Metropolitanus est in primo loco.

Leo. CAP. *De Conciliis.* Synodi Episcopales fiant bis in anno, in quibus iudicetur de quæstionibus clericorum, & quæstio de maioribus peccatis referatur ad primatem, apud quem si non potest terminari, referatur ad Papam. GLOS. est correctum, semel in anno *c. sicut olim, de accus. t.* Item, Primas non debet interesse concilio Metropolitani. Item, Archiepiscopus in magnis negotiis consulat suum Primatem. Idem iudex à quo debet instruere iudicem ad quem.

4 *Nicen.* CAP. *Habeatur.* Concilia Episcopalia fiant ante Quadragesimam, & in Autumno.

Antioch. CAP. *Propter.* Idem, sed fiat post Pascha ante Pentecost. & Idibus Octobris adsint presbyteri, decanus, & omnes offensi. GLOS. Quilibet Episcopus potest facere Concilium Episcopale irrequisito Metropolitano, sed non prouinciale.

Laodic. CAP. *Non oportet.* Episcopi non infirmi si vocati non adeunt Synodum; seipsos condemnant GLOS. Id est, debent excommunicari.

Chalcedonense. CAP *Peruenit.* Episcopi, qui vocati, & sine legitimo impedimento non veniunt bis in anno ad Concilium, corripiantur. GLOS. Causæ excusantes quæ hic. & de consec *dist.* 4. *c. hi qui.*

vij. Syn. CAP. *Quoniam.* Synodus Episcopalis fiat semel in anno, & qui princeps hoc prohibet excommunicetur, & Metropolitanus, qui hoc negligit sine causa, subiaceat pœnis canonicis. Item, in Synodo vacent diuinis. Item, Metropoli

tropolitanus si quid expetit ab Episcopo, soluat quadruplum. GLOS. Vt reuocentur rescripta, & priuilegia, requiritur vt fiat mentio de illis, non sic in constitutionibus, quia Papa habet omnia iura in sui pectoris scrinio. Item, testamentum reuocatur per secundum non facta mentione primi, nisi in duobus casibus. Primò, si sit factum inter liberos: secundò, si dixit, si fecero secundum non valeat. Item, Princeps potest excommunicari etiam à sacerdote. Item, facta contra violenter detentum reuocantur saltem per in integrum restitutionem. Item, clericus potest puniri pœna pecuniaria, nisi sit pœna specialis in iure statuta. Item, punitur pœna concussionis, id est, in quadruplum. 5

CAP. *De Eulogiis*, Presbyteri venientes ad Synodum non sunt cogendi ferre eulogia, id est, munuscula, sed, si deferant, non spernenda. *Leo.*

CAP. *Episcopus ad Synodum*. Episcopus vocatus debet ire ad Synodum, & si graui morbo detinetur, mittat Legatum pro se, & recipiat statuta Synodi.

CAP. *Placuit*. Episcopus si legitimè impediatur ne eat ad Synodum, scribat impedimentum ad Primatem, secus non communicet cum Episcopis. GLOS. Ad negotia, vel consecrandum. *Carthagin.*

CAP. *Episcopus non debet*. Episcopus non debet cogere Abbatem ire ad Synodum. GLOS. Cisterciensem, nam alij Prælati debent ire.

CAP. *Si quis*. Qui negligit interesse Synodo, vel ante dissolutionem discedit, excommunicatur vsque ad aliam Synodum, vt supra. *Arelat.*

CAP. *Si Episcopus*. Idem quod supra, & addit quod excusat Regia præceptio, ne eat. GLOS. Si habet feudum. *Aritens.*

CAP. *Si quis*. Idem vt supra. CAP. *Propter*. Bis in anno Synodus fiat; veniant læsi, fiat iudicium. Episcopus non faciat Conc. generale. CAP. *Annis*. Episcopus singulis annis in sua Diœcesi faciat Synodum cum suis Clericis, & Abbatibus, & discutiat alios etiam monachos. Item, singuli Episcopi notificent suis Ecclesiis, quæ in Conciliis fuerint statuta. *Cheraconens.*

CAP. *Decernimus*. Episcopus notificet suis Ecclesiis acta Concilij congregando omnes intra sex menses: si negligit, sit excommunicatus per duos menses. GLOS. Id est, suspensus ab officio. *Tolet.*

DISTINCTIO XIX.

AN epistolæ Decretales papæ, quæ non sunt in corpore Iuris, habeant eandem auctoritatem, ac Canones. Resp. sic. GLOS. Decretalis siue sit generalis, siue specialis, si per eam aliquid definitur, habetur pro iure generali, & si dubitatur de decretali, est recurrendum ad registrum. 6

CAP. *Si Romanorum*. probat rationibus, & auctoritate Leonis, & Gelasij Decretales, quæ sunt extra canones, esse seruandas eodem modo. *Nicol.*

CAP. *Sic omnes*. Omnes sanctiones Pontificum sunt seruandæ, sicut illæ Diui petri. *Agatho.*

CAP. *In memoriam*. Debemus ferre cum deuotione iugum impositum à Papa, licèt graue, & vix ferendum imponat. Item, si dubitatur de subreptione, vel falsitate literarum Apostolicarum, Episcopus errantem incarceret, & papam admoneat. GLOS. Literas Apostolicas esse falsas quot modis cognoscantur, vide hic multa. 7

Stephanus. C A P. *Enimuerò.* Quicquid Ecclesia Romana statuit, ab omnibus perpetuò,& irrefragabiliter seruandum est.

C A P. *Nulli.* Qui non obedit Ecclesiæ excommunicatur,& punitur aliis pœnis.

C A P. *In canonicis.* Decretales Epistolæ sunt habendæ inter canonicas scripturas, & quæ ab omnibus Ecclesiis præcipiuntur, præferuntur aliis gradatim.

Leo. C A P. *Ita Dominus.* Exortem se intelligat diuini mysterij, qui discedit à soliditate Sedis Petri,quia licèt omnes Apostoli mundum docuerint, tamen Petrum Christus constituit,à quo,vt à capite sua dona in omne corpus diffunderet,contra quam nec portæ inferi præualerent.G R A T. Quando decretalis esset contra Euangelium,vel decretum Patrum,non recipienda, vt si dicat ordinatos ab Episcopo hæretico posse exercere.

Anastasius. C A P. *Secundum.* Non læditur, qui accipit sacramenta ab hæretico, v. g.
8 Acacio ait Anastasius. G R A T. Hoc capitulum cum authore reiecerunt Felix,& Gelasius.

C A P. *Anastasius.* Anastasius prædictus,quia communicauit Photino hæretico,& voluit secretò reuocare Acacium,fuit relictus à clero,& à Deo percussus lepra.G L O S. Cùm agitur de fide, Papa tenetur requirere concilium Episcoporum,& tunc Synodus,id est,cum Papa,est maior Papa,id est,extẽsiuè.

9. C A P. *Propter.* Quicquid fit ab intrusis,vel vitiose electis cassatur,& Ma-
Damasus. ximus declaratur non fuisse Episcopus Constantinopolitanus.

DISTINCTIO XX.

10
Leo. G R A T. Cùm Decretales sint pares iure canonibus consiliorum, an expositiones sacræ Scripturæ factæ à patribus, sint pares,vel superiores canonibus,& decretalibus: Resp. non,quia licèt habeant maiorem scientiam,tamen non habent potestatem,quæ est altera clauis, & necessaria in negotiis definiendis.

fol.6. C A P. *De libellis.* Iudicia debent fieri secundùm canones,id est, concilia,
1 & decretales, & non secundùm commentaria aliorum; & si contingat casus,
Leo. qui per canones definiri non possit, possumus vti commentariis, vel accurrendum ad Sedem Apostolicam:& qui non recipit canones conuincitur non recipere fidem, & Euangelia vtiliter ad suum effectum.

Nicol. C A P. *Si decreta.* Qui canones non habet, arguitur de negligentia: qui habet,& non obseruat,corripitur de temeritate.

Innoc. C A P. *De quibus.* In soluendo aliquo dubio recurrendum est primò ad Nouum,& Verus Testamentum,& si in illis non reperitur, secundò ad diuina scripta Græca;si non, tertiò ad canones Sedis Apostolicæ; si non, quartò ad Ecclesiæ Catholicæ historias catholicorum; si non, quintò ad exempla Sanctorum Patrum;si non,sextò congreget synodum seniorum, quia in ore duorum,vel,&c.

DISTINCTIO XXI.

1 A G I T de Ministris sacrorum canonum, & totius Ecclesiæ, qui sunt à Christo ad similitudinem antiqui testamenti.

C A P.

C A P. *Cleros.* Memorat, & declarat omnes ordines, & officia clericorum, & Præsulum, & quid voces significent (vide.)

C A P. *In nouo.* Post Christum caput Ecclesiæ fuit petrus, licèt Apostoli fuerint in eodem honore, quibus succedunt Episcopi, sicut presbyteri discipulis. *Anaclet.*

C A P. *Quamuis.* Ecclesia Romana sancta catholica, & Apostolica est caput Ecclesiæ ex præcepto Domini, & non ecclesiastica constitutione: *Tu es Petrus, &c.* & paulus cum petro Romæ eodem die mortuus est, & sic prima Sedes petri, est Romana Ecclesia non habens maculam, neque rugam. *Gelasius.*

C A P. *Inferior.* Inferior non potest ligare, nec soluere superiorem, sed contra, & qui potest ligare, potest soluere. G L O S. Fallit in incendiario, & in excommunicato per sententiam post annum, & qui potest soluere, potest ligare: fallit quando tempore periculi absoluit. *Nicol.*

C A P. *Nolite.* papa non defendit malefacta superiorum, sed coërcet subditos, ne carpant superiores, sed sint deuoti patri spirituali. 3 *Nicol.*

C A P. *Denique.* Inferior non benedicit superiorem, & sic seruatur in lectionibus recitandis.

C A P. *Nunc autem.* Inferior superiorem non iudicat: est exemplum papæ Marcelli in concilio, & sic prima Sedes à nemine iudicatur. G L O S. Si papa sit hæreticus, & paratus sit corrigi, non deponetur, quia non est pertinax.

C A P. *Submittitur.* Inferior non iudicatur ab inferiori, imo clericus non à solo Episcopo iudicatur, & Episcopus à Papa.

C A P. *In tantum.* Sententia inferioris non valet contra superiorem, & ideo damnatur Dioscorus qui excommunicauit Leonem Papam.

DISTINCTIO XXII.

Agit de Primatu, & ordine Ecclesiarum. Primo loco est Romana, secundo Alexandrina, tertio Antiochena. 4 *Nicol.*

C A P. *Omnes siue.* Ecclesia Romana instituit dignitates omnium Ecclesiarum, & ipsa fuit instituta à Deo; & qui hæc negat, est hæreticus.

C A P. *Sacrosancta.* Ecclesia Romana habet primatum non ab Apostolis, sed à Deo; & Paulus cum Petro eodem die Romæ mortuus est. Secunda est Alexandrina consecrata à Marco discipulo misso à Petro. Tertia Antiochena à Petro consecrata, & Petrus fuit caput Apostolorum. *Anaclet.*

C A P. *Constantinopolitana.* Ecclesia Constantinopolitana post Romanam est prima, quia Constantinopolis est noua Roma.

C A P. *De Constantinopolitana.* Constantinopolitana Ecclesia est subiecta Romanæ; sed, si quid boni ibi est, imitari possumus. *Gregor.*

C A P. *Qua traditione.* Papa Acacium Episcopum Constantinopolitanum excommunicauit, & ad hoc faciendum non requiritur concilium. *Gelasius.*

C A P. *Renouantes.* Ecclesia Constantinopolitana constituitur post Romanam prima, secunda Alexandrina, tertia Antiochena. G L O S. priuilegium quandoque perditur ob fauorem. *6. Synod.*

C A P. *Definimus.* Nemo audeat molestare Papam, vel Patriarchas, id est, Constantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum, Hierosolymitanum. *6. Synod.*

DISTIN

DISTINCTIO XXIII.

Post differentiam Præsidum quæritur quomodo quisquis illorum sit ordinandus.

Nicolaus. CAP. *In nomine Domini.* Electio Papæ sic est facienda: mortuo Papa, Cardinales Episcopi tractent de electione, mox adhibeant Cardinales clericos, & sic accedat reliquus clerus, & populus ad consensum nouæ electionis sine simonia, & hic modus eligendi, etiam est secundùm canones, vt Leonis. Item, Papa eligatur de gremio ipsius Ecclesiæ, & si non reperitur idoneus, sumatur ex alia, saluo iure Imperatoris, quod ei concessit Papa; & si impeditur talis electio fieri in Vrbe, Episcopi Cardinales cum clericis, & catholicis, licèt paucis eligant, & si facta electione impeditur electus inthronizari, electus regat, & disponat, vt verus Papa, vt fecit D.Greg. ante suam consecrationem, & electus contra hoc decretum, est excommunicatus cum fautoribus, nec audiatur, & deponatur à gradu, in quo prius erat: & qui eum defendit, vel recognoscit eodem modo puniatur: similiter qui violat hoc Decretum.

CAP. *Qui Episcopus.* Eligendus in Episcopum prius examinetur si sit prudens, docilis, temperatus, castus, sobrius, prudens, humilis, affabilis, misericors, litteratus, cautus in sensu Scripturæ, exercitatus in dogmatibus, si documenta Fidei afferat. Vide.

CAP. *Is qui.* Conuersatio clericorum qualis debet esse: abstineant se à voluptatibus mundi, spectaculis, pompis, conuiuiis publicis, & priuata sint pudica, & sobria. Item ab vsuris, turpi lucro, à fraude, ab amore pecuniæ, ab officiis, & negotiis sæcularibus, ab ambitione honoris, & graduum, & muneribus pro beneficiis, à dolo, coniuratione, ab odio, cauillatione, detractione, inuidia, ab incessu, vagis oculis, & petulanti, à lingua effrænata, ab obscœnis verbis, à frequentatione viduarum, & virginum, à contubernio fœminarum, sed vacent scripturis, &c.

Clemens. CAP. *Tales.* Clerici eligendi, qui possint dignè sacramenta tractare: & melius est habere paucos, & dignos, quàm multos inutiles.

Carthagin. CAP. *Illud.* Si contra electum in Episcopum obiiciunt, debet se purgare non cum tribus, sed cum sex, vel quinque, & coram plebe, cui est præficiendus. GLOS. Si obiiciunt per modum accusationis, requiruntur quinque, vel sex Episcopi; secus, si per modum exceptionis, & tunc potest per procuratorem.

Tol. CAP. *Quanquam.* Qui promouentur ad prælaturas, promittant fidem tenere, piè viuere, seruare canones, honorare, & obedire maioribus.

GLOS. Quando quis quid habet iure communi, & speciali, quomodo se defendat. Item, suspectus de causa inobedientiæ iurabit de obedientia seruanda, & sub pœna pecuniaria.

CAP. *Episcopus.* Quando ordinatur Episcopus, duo Episcopi teneant Euãgelium super caput eius, vnus benedicat, reliqui teneant eius caput.

GLOS. Nullus eorum consecrat, sed omnes simul, quia consecrant, non sacrant,

sacrant. Item, liber non est de substantia consecrationis.

CAP. *Cùm presbyter*. Cùm ordinatur, dum Episcopus eum benedicit, alij sacerdotes caput teneant.

CAP. *Ecclesiastica*. Episcopus, vel sacerdos, quando celebrat, vel communicat, gestat stolam in humeris, sicut tempore suæ consecrationis fuit ordinatus. GLOS. Etiamsi communicatur in ægritudine. Item, sacerdos legat Euangelium, vt Diaconus, & seruetur consuetudo in stola ferenda. *Bracar.*
8

CAP. *Communis*. Antiquitus Episcopus, & Archidiaconus non vtebantur Dalmaticis sine licentia Papæ. CAP. *Diaconus*. Quando Diaconus ordinatur, solus Episcopus manum super caput ponit. *Greg.* *Bituric.*

CAP. *Per eam*. Manus sacerdotis quando ordinatur non vnguntur chrismate, sed oleo, sed Diaconi nullo oleo. GLOS. Si accidit defectus suppleat, Item, non videtur Papa habere omnia in scrinio pectoris sui. Resp. habet per interpretationem.

CAP. *Ex epistola*. Si in ordinatione Episcopus tantùm manum imponat, & alius presbyter benedicit, sic malè ordinati deponuntur, & presbyter punitur. CAP. *Quorundam*. Idem quod in præcedenti. GLOS. Ordo non tenet, sicut nec teneret baptismus, vel Eucharistia, quia duo imperfecta non faciunt vnum perfectum sacramentum, secus in solemnitate Missæ. Item, aliquis dicitur amittere quod nunquam habuit. Item, nullus post mortem potest accusari, quia crimina per mortem extinguuntur: fallit in aliquibus. *Tol.*

CAP. *Subdiaconus*. Subdiaconus cùm ordinatur non accipit manus impositionem, sed à manu Episcopi calicem, & patenam vacua, & à manu Archidiaconi accipit vrceolum cum aqua, monile, & manutergium. GLOS. Episcopus non ponit manum super caput subdiaconi, sed super ipsum, & hæc impositio est ordinatio. *Carthag.*

CAP. *Acolythus*. Acolythus cùm ordinatur, doceatur ab Episcopo qualiter in officio suo agere debeat, & ab Archidiacono accipit ceroferarium, id est, cùm legitur Euangelium, & vrceolum vacuum pro vino.

CAP. *Exorcista*. Cùm ordinatur accipit de manu Episcopi librum exorcismorum cum potestate super energumenos &c. siue baptizatum, siue catechumenum. CAP. *Lector*. Accipit in quo lecturus est. CAP. *Hostiarius*. Accipit claues ab Episcopo per suggestionem Archidiaconi. CAP. *Psalmista*. Cantor sine licentia Episcopi solo iussu presbyteri potest suscipere officium canendi. GLOS. Dat titulum, non ordinem. 9

CAP. *Prohibere*. Clerici non nutriant comam, & ferant coronam rasam. CAP. *Clerici*. Clerico, si comam nutrit, Archidiaconus etiam nolenti detondeat, & ferat vestes quæ deceant religionem. GLOS. Clericus coniugatus non ferat tonsuram. *Anicet.*

CAP. *Si quis*. Clericus est excommunicatus, si relaxat comam. GLOS. Vel barbam, & non est, sed fiat excommunicatus, sed apostata regularis est excommunicatus. *Agatens.*

CAP. *Sanctimonialis*. Quando consecratur, sit vestita vestibus, quibus semper vti debet in vita. GLOS. Etiam in lecto, & infirmitate, Item, regularis factus Episcopus non mutat habitum. *Carthagin.*
9

CAP. *Lucratas*. Moniales enim sacratæ non tangant vasa sacra, vel pallas *Soter.*

 sacras,

ſacras, nec incenſum circa Altare deferant.

10 *Laodicenſ.* CAP. *Non oportet.* Subdiaconus non ingrediatur diaconiam, id eſt, ſacrarium, nec vaſa dominica tangat. GLOS. Id eſt, Altare.

CAP. *Miniſtrum.* Subdiaconus non vtatur orarijs, nec hoſtias derelinquat. GLOS. Sed ſumat cum alijs miniſtris.

Carthagin. CAP. *Non oportet.* Lector vel pſalmiſta non vtatur orarijs, & ſic legat, vel pſallat.

Agat. CAP. *Mulier.* Licèt docta non præſumat docere viros in conuentu, imo nec laicus præſente Sacerdote, niſi ab eo rogatus. GLOS. Nec abſente prædicet.

Bracar. CAP. *Non oportet.* Miniſter non ſacer non tangat vaſa ſacra. CAP. *Non licet.* Clericis portare vaſa reliquiarum in proceſſione ſine licentia Epiſcopi.

Bracar. CAP. *Non liceat.* Acolythus, & ſubdiaconus tangat vaſa ſacra. Item, de tonſura, veſte.

CAP. *Sponſus.* Sponſi poſt benedictionem prima nocte ſeruēt virginitatē.

DISTINCTIO XXIV.

fol. 7.

1 AN ſacerdotes, & reliqui inferiores Epiſcopo ſint examinandi ante ordinationem? Reſp. Sic ex Paulo; *Manus nemini citò impoſueris.*

Syluester. CAP. *Nullus.* Acolytus, & Subdiaconus non porrigat alijs ſenī conſecratam à Presbytero.

Carthagin. CAP. *Nullus.* Nullus ordinetur clericus, niſi fuerit probatus, vel examine Epiſcopi, vel teſtimonio populi. GLOS. Noti non ſunt examinādi, ſed ignoti.

Gelaſius. CAP. *Presbyteri.* Promouendi ad miniſterium Eccleſiæ ſunt examinandi. GLOS. Non videtur hoc dicere textus, ſed tamen vt promoueantur.

Laodic. CAP. *Epiſcopi.* Epiſcopi promoueantur? Si qui ſunt verbo, & exemplo probati teſtimonio vicinorum Epiſcoporum, & Metropolitani.

Traneta-nenſis. CAP. *Quando.* Quando Epiſcopus vult ordinare, feria quarta vocet ordinandos ad vrbem, & eligat ſacerdotes, & alios viros prudentes doctos in lege diuina, & exercitatos in eccleſiaſticis ſanctionibus, qui vitam, genus, patriam, ætatem, inſtitutionem, id eſt, titulum, locum, vbi educati, ſi ſint literati, & inſtructi in Lege Dei, diligenter inueſtiget, ſi teneant fidem catholicam, & caueant ne fauore, vel munere corrumpantur, & ſi fecerit ordinatus eſt ſuſpenſus, & iſti, vt ſimoniaci careant Eccleſiaſtica dignitate, & poſt tres dies ſabbatho ordinet. GLOS. Ordinandi non ita rigidè, vel amarè ſunt examinandi, *c. cùm in cunctis, de elect.* & *c. nihil eſt*, & *c. nobis olim*; & ſi non eſt examinatus in ætate, literis, moribus, deponatur.

Carthagin. CAP. *Epiſcopus.* Sine conſilio, ſeu conſenſu ſuorum Clericorum, & ciuium teſtimonio, nullum ordinet. GLOS. Niſi ſit notus. Item, Epiſcopus in multis debet habere conſenſum capituli.

Martin. CAP. *Si quis.* Qui ſine examine ordinatur, vel ſi in examine confitetur ſua crimina, vel ſi poſt ordinationem detegantur, deponatur. GLOS. Intelligitur de maiori crimine. Item, qui metu probationis confitetur ſuum crimen, habetur pro conuicto, ſecus ſi ſponte comparet. Item, eſt deponendus, licèt in omnib. alijs ſit idoneus, à ſuperiore ordinatis, nā ordinatus ipſe dicitur deponi.

DISTINCTIO XXV.

3

DEclarat singula officia singulorum Clericorum,& Episcopi.

CAP. *Perfectis*. Ad Hostiarium pertinent claues Ecclesiæ.& claudat & aperiat templum Dei,& omnia in his sunt intus & extra custodienda,fideles recipiat,excommunicatos, & infideles eijciat. Ad exorcistam exorcismos memoria tenere,manusque super Energumenos, & catechumenos in exorcizando imponere. Ad Acolythum præparare luminaria in sacrario; nam ipse cereum portat,ipse suggesta pro Eucharistia; Calicem subdiaconis præparat. Ad Psalmistam canere,dicere benedictiones,laudis sacrificium,responsoria,& omne quod canitur, Ad lectorem pronuntiare lectiones, & prophetias. Ad subdiaconum Calicem,& patenam ad Altare portare,& tradere Leuitis, eisque ministrare; vrceolum quoque,& aquam,manile, & manutergium tenere; & præbere aquam Episcopo presbytero; Leuitis pro lauandis manibus ante Altare: Ad Diaconum assistere sacerdoti,& ministrare in omnibus, quæ aguntur in sacris,oblationes inferre altari;componere;& vestire mensam Domini; crucem ferre;& prædicare Euangelium,& Apostolum, id est, nouum testamentum sicut lectoribus vetus;recitare preces,dat pacem; & annuntiat. Ad sacerdotem conficere Eucharistiam in Altari,orationes dicere,benedicere dona Dei. Ad Episcopum pertinet consecrare Basilicas, vngere Altare, conficere Chrisma, distribuere ordines,& effectiuè benedicere sacras Virgines. Ad Archidiaconum imperare subditis,& Leuitis,vt vestiant altaria,parent incensum,& necessaria ad sacrificium,vt quis dicat Epistolam,Euangelium, preces, responsoria: item,sollicitudo parochialium, ordinario iurgia suggerat pro reparandis basilicis,& referre Episcopo, vt deferat pecuniam oblatam, & alia, & quando abest;sequens Diaconus Archipresbyter est sub Archidiacono,sed supra presbyteros,sit assiduus in Ecclesia,absente Episcopo,faciat solemnem missam,& dicat collectas. Ad Primicerium pertinet ordinare in minoribus, distribuat dicenda & ordinet dari signum campanis, & alia officia (Vide ibidem.) Ad Thesaurarium ordinare ostiarium,& Basilicas, incensum, chrisma conficere,baptisterium,lumina pro sacrificio.

CAP. *Audire*. Episcopus docet fidem,sacerdos monita vitæ, Diaconus 4
regulam viuendi. *Clemens.*

CAP. *Diaconus*. Gestare Orarium, id est,stolam in sinistro humero, vt dexter sit expeditus ad seruiendum. Ordinandus Episcopus qualis debet esse, & citat Paulum,*in cap. ad Timotheum, & Titum*, & examinat, & declarat sine crimine esse. Quid sit peccatum mortale,& veniale.

CAP. *Qualis*. Declarat quæ peccata,id est,venialia, post vitam in purga- *Greg.*
torio purgantur,& numerat aliqua.

CAP. *Qui in aliud*. Idem quod supra, & ignis purgatorij est grauior, & excedit omne id quod potest pati in hac vita.

CAP. *Primam*. Episcopus sit sine crimine,non de præterito, sed in posterum,secus non potest alios corrigere.

DISTINCTIO XXVI.

5 Sequitur in Epistola, *Episcopus sit vnius vxoris vir.*
CAP. *Vnius*. Episcopus post baptismum sit Monogamus, id est, vnius vir, nec refert si ante baptismum aliam iam mortuam habuit. GLOS. Dictum Hieronymi est falsum, & eum corrigit Aug. quia matrimonium non soluitur in baptismo.

CAP. *Acutius*. Qui ante baptismum habuit vnam, & post baptismum alteram vxorem, non est ordinandus, quia baptismus solùm tollit peccata, & non Bigamiam ratione sacramenti, per quam amittitur habilitas ad ordines, sed sine peccato, sicut fœmina ante baptismum vitiata non potest consecrari inter virgines. GLOS. Homo corruptus, sed non bigamus potest fieri Episcopus: mulier corrupta non potest sacrari, quia hæc significat Ecclesiam triumphantem, ille militantem.

6 CAP. *Deinde*. Qui ante baptismum habuit vnam vxorem, & post baptismum alteram, est bigamus, quia baptismus tollit peccata: matrimonium nõ est peccatum, & filij ante baptismum sunt legitimi. GLOS. An qui ante baptismum fuit infamis, vel irregularis, post baptismum sit liber, & possit ordinari: Resp. sic, quia infamia, & irregularitas nata ex proprio delicto, tolluntur cum baptismo, nam dona baptismi sunt sine pœnitentia, & satisfactione, nec peccatum obest post baptismum: Non sic corrupta, quia defectus sacramenti: sed per baptismum non tollitur delictum, id est, peccatum, quod contra alium commissum; & sic datur exceptio competens ex crimine, & sic quæ erat adultera, post baptismum punitur, quia hæc non sunt peccata, sed sequelæ peccati. Nota: inhabilitas, quæ non ex peccato, sed ex constitutione Ecclesiæ est, non tollitur per baptismum, & hoc virtute sacramenti.

7 CAP. *Vna*. Bigamus, ante baptismum, postea non potest ordinari, quia in baptismo remittitur peccatum, non soluitur lex; matrimonium est lex, non peccatum, & bigamus non potest hortari ad viduitatem. GLOS. Infamia ex delicto tollitur per baptismum, nec impedit ordinationem.

CAP. *Qui sine*. Qui frequentauit coniugia, id est, bigamus, licèt non peccauerit, tamen ordinari non potest. GLOS. Ante baptismum est verum matrimonium.

DISTINCTIO XXVII.

8 *Tractat de continentia Clericorum vsque ad distinctionem trigesimam sextam.*

CAP. *Diaconus*. Non ordinetur in Diaconum, qui vult ducere vxorem, & si contra facit, alienetur à ministerio. GLOS. Taciturnitas habetur pro consensu, sic, si in tribus casibus, & vbi requiritur expressus consensus.

CAP. *Quidam nubentes*. Matrimonium post votum tenet, licèt peccent. GLOS. Post votum simplex, non solemne, id est, in ordine, vel professione tacita, vel expressa.

CAP.

C A P. *Si vir.* Qui cum voto simplici, vt Virginitatis, contrahit, non dimittat vxorem, sed pœniteat per tres annos.

C A P. *Vouentibus.* Vouentibus Virginitatem non solùm nubere, sed etiam velle, damnabile est.

C A P. *Si nupserit.* Virgo dedicata, si nubat, damnabitur, quia peccatum fidem irritam facit.

C A P. *Quod interrogasti.* Si qua, v.g. vidua velum in Monasterio sumat, vt monialis, sed fictè mox nubat, &c. cogatur redire ad monasterium, vt seruet suum votum, & agat pœnitentiam. GLOS. Quæ simulatio nocet, vel non in professione, vel matrimonio. Item, vbi verba non sunt ambigua, non est locus interpretationi. 9

C A P. *Nam si.* Fictio in sacramentis non debet turbare ordinem Ecclesiasticum, vt in Simone Mago, Saphira, Anania.

C A P. *Presbyteris.* Qui sunt in sacris, vel professi, si contrahant, separentur, & agant pœnitentiam. GLOS. Non dicitur dissolui, quod non est, sed disiungi quoad culpam.

C A P. *Virgines.* Quæ post consecrationem nupserunt, non tam adulteræ sunt, quàm incestæ. GLOS. Et sacrilegæ.

DISTINCTIO XXVIII. 10

CAP. *Nullum.* Nullus fiat subdiaconus, nisi promittat castè viuere. GLOS. Tacitè, vel expressè: licèt liberè ordinetur, tamen seruet legem castitatis annexam. *Greg.*

C A P. *Decernimus.* Qui sunt in sacris, si vxorem, vel concubinam habent, careant officio, & beneficio Ecclesiastico. GLOS. Si moniti non desierint. *Innoc.*

C A P. *Quando.* Diaconi, vel presbyteri promittant se castè viuere, antequam ad Parochias mittantur. *Tolet.*

C A P. *Priusquam.* Qui non est in longo tempore continens, sicut qui habet paruulam filiam, non debet eligi in Episcopum, nec confirmari. GLOS. Secus si esset magno tractu temporis, purgatur vitium, *c. de Syracusane, eadem.* sed hodie nullus talis est promouendus. *c. Catanensi, de bigamis.* Item, facto probatur aliquid, & Iudex potest supplere ex suo officio facto ipso, licèt ei non constet, & iudici; & licèt non obijciatur contra electum, quando factum est de substantia, secus non. *Greg.*

C A P. *De his.* Pueri, qui in Ecclesijs erudiuntur, in xviij. anno interrogentur, si velint esse, & si sic, in xx. fiant subdiaconi, in xxv. Diaconi: & si deinde nubant, vt sacrilegi puniantur, etsi non contrahant: & si in prouecta ætate velint esse casti, possunt ordinari. GLOS. Pueri possunt habere beneficium, sed non prælaturas. *Tolet.*

C A P. *Assumi.* Coniugatus nisi promittat castitatem, non fiat sacerdos. GLOS. Nec Diaconus, vel subdiaconus. Item, nunc aliter procedendum. *Arelat.* fol. 8.

CAP. *Praeterea.* Non fiant Diaconi, si non habent votum castitatis. 11

C A P. *Diaconi.* Diaconi, si in ordinatione sunt protestati se non posse continere, si mox contrahant, possunt ministrare, secus si tacuerunt. GLOS. Orientales in sacris non possunt contrahere, sicut & nos, & hoc ab Apostolis; sed *Neocæsarien.*

coniugati possunt ordinari,& in hoc differunt à nobis.

C A P. *Presbyter.* Presbyter,si ducit vxorem,deponitur ab ordine ; si fornicetur,vel adulteretur,eijcitur ab Ecclesia,vt inter laicos pœniteat.

GLOS. Eijcitur ab ordine,non à beneficio.Item,plus punitur sacerdos fornicarius,quàm contrahens,quia putat sibi licere.Item, Clericus solemniter pœnitere non potest,nisi fuerit depositus, vel crimen est publicum apud laicos.

Greg. C A P. *Quia sunt.* Quando maritus sciente vxore accipit ordinem sacrum, & moritur, relicta non potest contrahere cum alio. GLOS. Supponitur vouisse.

Aurelianens. C A P. *Si se.* Coniux relicta à presbytero,vel diacono mortuo,si secundò contraxit,separetur,&,si nolint,excommunicentur. GLOS. Propter castitatem.Item,vxor Clericorum non est necesse, vt fiat monialis , satis est vouere castitatem,nisi adsit suspicio:& si secundò contrahit,non tenet , ex constitutione Ecclesiæ,non ex voto ; si maritus fit Monachus , vel Episcopus , debet fieri monialis.*de conuers.coniug.c.cùm sis praditus.*

2 *Martin.* C A P. *Si qua.* Nulla persona religiosa in conuiuio , vel alibi communicet cum relicta ab Episcopo,vel Clerico in sacris,quæ secundò contraxit , tamen ei morienti debentur sacramenta.

C A P. *De Syracusana.* Habens vxorem,& filios , non est idoneus ad Episcopatum,sed propter obstinationem Clericorum,vel defectum melioris, Papa instituit,accepta prius cautione,quod non distrahet res Ecclesiæ , nec propinquis dabit ea in morte,quicquid acquisierit ex Ecclesia Ecclesiæ relinquet. GLOS.Hodie publicato scrutinio electores non possunt variari , *c. publicato, de elect.*sed postulatio potest variari,nisi sit præsentata superiori , *c. bona,de postul.*Item propter vxorem,filios,vel nepotes , vel parentes, non repellitur quis ab Episcopatu,nisi parentes sint mali,vel sit probabile periculum dilapidationis bonorum.

C A P. *Si quis.* Anathema sit qui docet sacerdotem causa Religionis debere contemnere propriam vxorem.GLOS. Non ministrando necessaria.

3 *6.Synod.* C A P. *Si quis.* Si quis separat, & non vult accipere oblationes à sacerdote coniugato,anathema sit.

C A P. *Presbyterum.* Si ex ignorantia sacerdos mortua prima,ducat secundam,cathedram detinebit,sed non officium,id est,non publicè, nec priuatim benedicet,nec corpus Domini dispenset, nec aliquo modo ministret , & non accedat ad illam,quia soluuntur nuptiæ non legitimæ. G L O S. Si habet cathedram , ergo & dignitatem , & beneficium , & locum in choro,& cantabit cum alijs,& eliget,sed solùm non ministret,vt sacerdos. Item, qui ordinatur, licèt ignoret se debere continere,tamen tenetur continere. Item,suspensus,& excommunicatus tenetur priuatim dicere officium & horas.

Nicol. C A P. *Consulendum.* Laici non debent iudicare de presbyteris , neque eos eijcere si habent vxorem,sed tolerare,sed Episcopus sic.

DISTINCTIO XXIX.

Contrarietas in multis capitibus tolletur,locus,tempus,persona,&c.

4 *Greg.* C A P. *Sciendum.* Multi errant,qui iudicant antequam intelligant,& incul

inculpant non lecta; nam consideranda sunt causa, persona, locus, tempus, &c.

CAP. *Regula.* Regulæ sanctorum Patrum fuerunt datæ instante necessitate; quo tempore, loco, persona, negotio, &c.

CAP. *Necesse est.* Varia scripta sicut secundùm varias occasiones locorum, temporum, hominum, &c. sunt scripta, ita continent varia argumenta, causas, origines, &c.

DISTINCTIO XXX.

CAP. *Si quis.* Filius, qui ob cultum Dei destituit parentes, eos non honorando, & subueniendo, anathema sit. GLOS. Etiamsi extranei sint 5
meliores.

CAP. *Quæcumque.* Filia, quæ totondit comam, si non vult esse subiecta parentibus, putans se liberam, anathema sit.

CAP. *Si qua mulier.* Si soluto matrimonio discedit condemnans nuptias, anathema sit.

CAP. *Si quis.* Vouens virginitatem, si arroganter vituperat coniugium, 6
anathema sit. CAP. *Si quis.* Idem quod in præcedenti.

CAP. *Si qua.* Mulier, quæ vt sit magis expedita suo malo proposito, induit se veste virili, anathema sit. GLOS. Meretricandum.

CAP. *Si quis.* Qui ieiunat die Dominico in contemptum diei, anathema sit. GLOS. Secus ex deuotione licet.

CAP. *Si quis.* Qui continens spernit ieiunia Ecclesiæ, anathema sit.

CAP. *Si quis.* (vsque ad xvij.) idem si contemnit vigilias, oblationes, & memorias Sanctorum. Item, si dicat domum Dei esse contemptibilem, & congregationes, quæ in eis fiunt, vel cum contemptu extra Ecclesiam apud se populum spernat sine consilio Episcopi. Item, qui nuptias condemnat, & vxores condemnandas, tanquam non ingressuras regnum Dei. Idem, si condemnet manducantem ex fide præter sanguinem, & suffocatum. Idem si ex Religione filios negligat non tradens eis necessaria. Idem, qui iustitiam, & continentiam in palliis, & vestibus ponit. GLOS. Vestiantur secundùm consuetudinem. Item, prædicta sunt contra superbos, & inflatos, contra alios, non contra simplices, & virtuosos. Item, qui vt Manichæi ieiunat die Dominico, sed pro deuotione, potest abstinere à carnibus, &c. Item in Dominicis, & in diebus Paschæ vsque ad Pentecostem non genu flectitur, sed recti orant propter gaudium resurrectionis, & hoc ab Apostolis.

DISTINCTIO XXXI.

CAP. *Ante triennium.* Subdiaconi, qui non promiserunt castitatem, non 7
prohibeantur accedere ad vxores suas, licèt qui continent laudandi sint, deinceps non ordinentur Subdiaconi, nisi promittant castitatem. GLOS. Greg. retractat constitutionem Pelagij, & de nouo præcipit continentiam futuris Subdiaconis. Causa, quare in Ecclesia fuit iniuncta castitas Sacerdotibus, est vt liberius Deo vacent in orando. *Carthag.*

CAP. *Sacerdotibus.* Sacerdotes vt semper assistant Altari, semper absti- *& Inter.*
neant

neant ab vxoribus,& seruent castitatem.

C A P. *Episcopos.* Qui sunt in sacris,seruent castitatem. C A P. *Tenore.* Sacerdotes,& Leuitæ seruent castitatem.CAP.*Nam sicut*,Item,seruent,castitatem. C A P. *Eos.*Idem.

C A P. *Si laicus.*Item. C A P. *Si quis.* Qui vituperat nuptias, anathema sit.

6.Synod. C A P. *Quicumque.* Qui seruat virginitatem,condemnans nuptias,anathema sit.

C A P. *Lex continentiæ.* Qui antea habebat vxorem, & postea fit Episcopus,vel sacerdos,non dimittat,id est,alat,sed non ea vtatur. C A P. *Omnino.* Idem quod in præcedenti,& probat. C A P. *Si Nicenum.*Synodus hanc quęstionem agitauit,sed nihil sanxit.

C A P. *Quoniam.* In Orientali Ecclesia, qui sunt in sacris, non tenentur voto castitatis, sed continent tempore oblationis. G L O S. Vir non tenetur semper,id est,in omni loco, & tempore reddere debitum, sicut debitor non debet semper venire cum sacco parato.

Steph. C A P. *Aliter.* In oriente,qui sunt in sacris,non habent votum castitatis,in Romana Ecclesia habent.

DISTINCTIO XXXII.

8

Continentia seruanda ab omnibus,qui sunt in sacris.

Leo. C A P. *Omnium.* Connubium carnale interdicitur omnibus in sacris etiam subdiacono.

Nicol. C A P. *Multorum.* Qui sunt in sacris,vxoribus non misceantur. C A P. *Si quis.* Qui non sunt in sacris,poterunt ducere vxores,& habere stipendia.

C A P. *De illo.*Subdiaconus non potest ducere vxorem.CAP.*Nullus.*Nullus audiat Missam concubinarij.GLOS.Notorij,quia suspensus.

Alex. C A P. *Preter hoc.* Presbyter concubinarius est suspensus, & nemo eius Missam audiat.Item,Clerici casti viuant in communi ex Decimis.

GLOS. Excommunicato,vel suspenso à iure subtrahitur beneficium, secus,si ab homine.Item,laicus,si non soluit Decimas,excommunicandus.

GRAT. Catholicis malis non licet accipere sacramenta,nisi in necessitate; ab hæreticis,& schismaticis nunquam, accepto baptismo , quid de pœnitentia. Resp.videtur non.

9

6.Synod. C A P. *Si quis.* Qui vult contrahat ante subdiaconatum.CAP. *Lectores.* In pubertate cogantur,vel contrahere,vel vouere.

Vrbanus. C A P. *Subdiaconis.*Subdiaconus seruet continentiam.C A P. *Eos qui.*Qui in sacris vacant vxoribus,careant officio,& beneficio, ac vsu ordinum ; & si moniti non abstinent,Princeps eorum fœminas faciat seruas ; & si Episcopus consentit prauitati,suspendatur.

C A P. *Erubescant.* Qui sunt in sacris publicè nisi castè viuant, eijciantur à dignitate graduum.De occultis non iudicat Ecclesia.

C A P. *Homo ad sacrum.* Non ordinetur in sacris,nisi probetur castus, vel ante duxerit vnicam, & virginem. G L O S. Qui putans virginem contraxit

cum

cùm corrupta, non poteſt ordinari: quid ſi ipſemet eam corruperat, videtur non,&c.

C A P. *Placuit.* Qui ſunt in ſacris abſtineant ab vxoribus ſub pœna, &c.alij clerici ſeruent conſuetudinem ſuæ Eccleſiæ. *Carthag.*

C A P. *Feriatim.* Qui eſt in minoribus, ſi vult contrahat cum virgine,non cum vidua,vel repudiata,quia erit bigamus: ſi mox vult fieri ſubdiaconus, requiritur conſenſus vxoris, cum qua non poteſt amplius coniungi, nec illa poteſt alium habere etiam poſt votum. *Leo.*

C A P. *Quoniam.* Qui eſt in minoribus non poteſt ducere viduam. 10

C A P. *Interdicit.* Clericus non habitet cum ſuſpectis mulieribus.

C A P. *Hoſpitiolum.* Domum clerici non frequentent fœminæ,de eius forma non diſputes,non videat vultum tuum.

C A P. *Presbyter.* Presbyter ſuam vxorem ad ſe venire non permittat.

C A P. *Mulieres.* Vxores presbyterorum non debent habere curam Eccleſiæ.

DISTINCTIO XXXIII.

Præter vxorem, ſi quis habet concubinam, non ordinetur, ſic arreptitij, dæmoniaci, caduci, & alij multi.

CAP. *Si quis.* Qui poſt baptiſmum contraxit ſecundò, vel habet concubinam, non ordinetur in ſacris. GLOS. Concubina loco vxoris. fol.9. 1

GRAT. Deſeruientes ſacro,ſunt ſubdiaconi,acolyti.Item,concubina intelligitur præter vxorem,& nõ ſi ante vxorem,vel ea mortua.

C A P. *Maritum.* Non ordinetur, qui poſt baptiſmum duas duxit, vel qui vnam,ſed concubinam,vel viduam,vel repudiatam,vel meretricem, nec qui à ſe truncauit aliquod membrum indignatione, vel timore, nec vſurarius, vel actor in ſcena,nec publicè pœnitentiatus,nec qui aliquando in furia inſaniuit, nec abreptitius,nec ſimoniacus. G L O S. Qui habet virginem concubinam,ſi eam mox ducit,non poteſt ordinari.Item,qui ſe truncat ob neceſſitatem,poteſt ordinari;promotus furioſus,non deponitur.

C A P. *Communiter.* Arreptitij,qui à dæmone in terram eliduntur,aut efferuntur,non miniſtrent in Altari,nec ſe ingerant ſacramentis. ſic nec epileptici. ſecus ſi eliduntur in terram ſine his paſſionibus, quia tunc poſt annum, ſi ſint ab vtroque malo liberi, iuribus Epiſcopi miniſtrent. G L O S. Qui rarò cadunt,& non emittunt voces confuſas,nec ſpumantes, ſi habeant coadiutorem, poſſint miniſtrare, ſecus non 7. *q.* 2. *c.* 1. *&* 2.Sed non poteſt promoueri,qui ſemel eſt ſic arreptus.*cap.maritum,eod.*an ſit idem ius de morbo caduco,& dæmoniaco, eſt dubium. 2 *Pius.*

C A P. *Clerici.* Clerici ſemel obſeſſi non accedant ad ordines. G L O S. Videtur poſſe ad minores, quia dicit ſacri regiminis. *Nicol.*

C A P. *Vſque adeo.* Dæmoniaci, & ſimiles non tractent miniſteria ſancta, eſſet enim ſcandalum. G L O S. Similes, vt caduci, furioſi, ſunt enim vitiati mente. *Gelaſius.*

Innoc. C A P. *Laici.* Laici,qui tempore baptiſmi habebant vxorem,ſi ſint bonæ famæ,& non habent pellicem,poſſunt ordinari.

Gregor. C A P. *Habuiſſe.*Qui habuit concubinam,& fuit ordinatus:ſi poſt ordinem non peccauit,poteſt miniſtrare,ſecus non.G L O S. Occultum delictum facit irregularem.

DISTINCTIO XXXIV.

Epiſcopus oportet, vt euitet immoderatam familiaritatem etiam domeſticorum,vt conſanguineorum.

3 Nicol. CAP. *Quorundam.* Epiſcopus non ſit venator, nec immoderatè familiaris propriæ filiæ,ſub pœna excommunicationis, & ceſſationis poſt admonitionem,quia ex Diuo Hieronymo venatorem numquam legimus ſanctum.

C A P.*Epiſcopum.* Presbyter,Diaconus,non habeat canes,accipitres,vel alia huiuſmodi ad venandum: ſi non abſtineat Epiſcopus, eſt ſuſpenſus per tres menſes,diaconus ab officio,& communione,presbyter per duos.

C A P. *Omnibus ſeruis Dei.*Idem quod ſupra.

Tolet. C A P. *Is qui.*Qui non habet vxorem, ſed concubinam, ſi eſt ea contentus, non repellatur à communione.G L O S. Concubinam,id eſt,vxorem per conſenſum ſine ſolemnitate.

C A P. *Chriſtiano.*Nõn licet Chriſtiano habere duas,ſed vnam vxorem, vel concubinam loco vxoris.G L O S. Id eſt,cum conſenſu in matrimonium ſine ſolemnitate,ſecus non.

C A P. *Audite.* Nemini licet fornicari, nec habere concubinam, ſi deinde illam dimittet,nec vxorem,nec concubinam.

Pelag. C A P.*Fraternitatis.*Subdiaconus,qui mortua vxore, habuit filios ex ancilla,ſi ceſſet periculum,poteſt ordinari.

C A P. *Si quis.* Laicus,qui præter vxorem cognoſcit aliam,non ordinetur. G L O S.Loquitur de ſtricto iure.

C A P. *Curandum.* Qui duxit vxorem non virginem, non ordinatur.

4 Nicolaus. Papa. C A P.*Præcipimus.*Non ordinetur bigamus,vel literas neſciens, vel corpore vitiatus,vel obnoxius pœnitentiæ,curiæ,vel conditioni.

Gregor. C A P.*Si cuius.*Maritus laicus ſi eius vxor adulteretur, non poteſt ordinari,ſi eſt clericus,vel repudiet eam,vel non exerceat ordinem. G L O S. Si non cognouit poſt adulterium, poteſt promoueri. An pendente accuſatione de adulterio teneatur vir,qui fieri vult ſacerdos, reddere debitum, & fieri bigamus,eſt dubia,videtur ſic,&c.vide ibi.

5 C A P. *Si Laici.* Idem quod ſupra.

C A P.*Si quis.*Qui viduam duxit ſiue ante,ſiue poſt baptiſmum, non poteſt ordinari,quia baptiſmus tantum crimina lauat.

C A P. *Si cognoſcamus.* Qui ſecunda coniugia accepit, non poteſt eſſe clericus.

C A P.*Si quis.*Qui contrahit cum vidua,vel eiecta,vel meretrice, vel ancilla,vel actrice ſpectaculorum,non poteſt ordinari.

C A P.

C A P. *Vidua.* Eſt mortuo viro eiecta à viuente, meretrix, quæ multis patet.

C A P. *Si ſubdiaconus.* Si ducit ſecundam, ſeruiat in minoribus, nec legat epiſtolam.

C A P. *Lector.* Lector, qui viduam duxit, vel bigamus vrgente neceſſitate, poteſt fieri ſubdiaconus.

C A P. *Presbyteri.* Qui ſunt in ſacris non interſint conuiuiis nuptialibus, nec obſcœnis.

C A P. *Valentino.* Qui contrahit cum ſponſa de præſenti alterius mortui non corrupta, poteſt ordinari.

DISTINCTIO XXXV.

Ordinandus ſit ſobrius, ſeu non vinolentus.

C A P. *Epiſcopus.* Deſeruiens aleæ, vel ebrietati, aut deſerat, aut damnetur, priuetur à communione. 6

C A P. *Ab exordio.* Poſt diluuium, vinum, & carnes conceſſa in vſum.

C A P. *Luxurioſa.* Qui vino, & ebrietati ſe miſcet, non eſt ſapiens.

C A P. *Eccleſia.* Sacerdotes fugiant delicias, epulas, laſciuias, rubentes buccas ieiunium proferre, & ſponſa Chriſti.

C A P. *Venter.* C A P. *Vinolentum.* C A P. *Luxuria.* In vino eſt luxuria, &c. ſponſa Chriſti fugiat vinum.

C A P. *Sexto, die.* Laudat abſtinentiam, damnat ebrietatem.

C A P. *Ante omnia.* Ebrioſus ſi eſt in ſacris non communicet per xxx. dies, ſi non, verberetur.

DISTINCTIO XXXVI.

Epiſcopum oportet eſſe prudentem non ſolùm in literis, ſed in negotiis ſæcularibus, qui eſt Iudex animæ, & corporis.

C A P. *Illiteratos.* Illiterati corpore vitiati, & qui ſeipſos abſcindunt, non ordinentur. G L O S. Sufficit mediocris ſcientia. *c. cum nobis, de elect.* 7 *Gelaſius.*

C A P. *Qui Eccleſiaſticis diſciplinis.* Qui ordinat illiteratum, careat poteſtate conferendi illum ordinem, & ordinatus eſt ſuſpenſus ab ordine. G L O S. *cap. graue, de præbendis.* *Gregor.*

C A P. *Si quis.* Opera ſacerdotis ſunt ſcientia, & oratio. G L O S. Epiſcopus aliorum doctrina non debet egere.

DISTINCTIO XXXVII.

An oporteat Epiſcopum eſſe eruditum ſæcularibus literis.

C A P. *Epiſcopus.* Epiſcopus libros gentilium non legat, hæreticorum non, niſi pro neceſſitate, & tempore. G L O S. Leges debent audire, vt melius intelligant canones. 8 *Carthag.*

C A P. *Sacerdotes.* Si legant comœdias, vel poëtas delectationis causa, reprehenduntur, sed pueris ob necessitatem.

C A P. *Nonne.* Ambulat in vanitate sensus, & obscuritate mentis, qui diu studet logicæ, physicæ in inanesyllabis, qui quærit diuitias, qui adulatur Regibus.

C A P. *Vino.* Qui malè intelligit sacram Scripturam, vel abutitur sæculari scientia, sunt pseudoprophetæ, vel diuini, & ebrij vino.

C A P. *Legant Episcopi.* Reprehendit ecclesiasticos, qui filios suos erudiri faciunt disciplinis sæcularibus, præsertim sumptibus ecclesiasticis, exéplo Eli.

C A P. *Omnem.* Regnum Dei in simplicitate fidei est non in contentione sermonis: Hæretici suum venenum ponunt in dialectica.

C A P. *Legimus.* D. Hieronymus ab Angelo percutitur, quia Ciceronianus erat. Deinceps probat oppositum, id est, quod ecclesiastici debent esse eruditi scientiis sæcularibus, non causa delectationis, sed vtilitatis.

9 C A P. *Turbat.* Licet lectori à profanis colligere vtilia tanquam sua, sicut Moyses in Ægypto, & Paulus citauit Poëtas.

C A P. *Legimus.* Aliqua leguntur, ne ignotentur, alia ne spernantur, alia vt refutentur.

C A P. *Si quis.* Non improbatur, qui dicit grammaticam, vt rectè loquatur, Dialecticam, vt verum discernat: Geometrica, Arithmetica, Musica non sunt scientiæ pietatis.

C A P. *Qui de mensa.* Non possunt reprobari profana, nisi discantur, & sic & pietas illa discere; sic Daniel doctrina Chaldæorum.

C A P. *De quibusdam.* Episcopi curent vbi opus est, vt sint magistri, & doctores, qui studia, & artes liberales assiduè doceant.

10. C A P. *Si quid veri.* Auctoritates Gentilium valent ad confundendam vanitatem gentilium, non ad eam amplectendam.

C A P. *Relatum.* Lex Dei non est legenda, vel interpretanda secundum propriam intelligentiam ingenij nostri, licèt multa possint trahi ad sensum nostrum, sed ex ipsis Scripturis capere sensum veritatis secundùm declarationem Patrum, ad quem confirmandum possumus vti sæcularibus disciplinis.

C A P. *Ideo.* Figmenta poëtarum non legenda ad vitanda incendia libidinis.

C A P. *Non omnis.* Ignorantia non excusat omnes, sed illos, qui non habebant à quo discerent, reliquos non.

DISTINCTIO XXXVIII.

Voluntaria ignorantia maximè sacerdotibus est periculosa.

fol. 10. 1 C A P. *Ignorantia.* Sacerdotes sciant Scripturas, & canones vt ædificent scientiam, & iura.

Tolet. *Leo.* C A P. *Quando.* Quando Episcopus ordinat sacerdotes, doceat eos quomodo officia, & sacramenta ministrent; & quando veniunt ad concilium, exigat quomodo ministrent.

C A P. *Si in laicis.* Ignorantia non potest excusari in præsulibus, cùm vix sit tolerabilis in laicis.

C A P. *Nulli.*

C A P. *Nulli*. Non licet sacerdotibus canones ignorare, sed secundùm eos operari. *Calest.*

C A P. *Quæ ipsis*. Sacerdos necessariò debet discere, vt est liber sacramentorum, lectionarius, antiphonarius, baptisterium, computus, canon pœnitentialis, psalterium, homiliæ.

C A P. *Omnes*. Episcopus debet in promptu scrutabiliter, & non transitoriè scire diuinam Scripturam, & Canones. *6. Synod.* 2

C A P. *Placuit*. Ordinandis Episcopis, prius decreta Conciliorum inculcentur. *Carthag.*

C A P. *Licet*. Qui adhæret sacris Scripturis, non obscuratur à mundanis. *Zephir.*

C A P. *Si iusta*. C A P. *Qui ea*. Ignorantia Scripturarum est ignorantia Christi, & qui ea, quæ Dei sunt, nesciunt, nesciuntur à Deo, & contra.

C A P. *Quamuis*. Non qui nescit errat, sed qui putat scire quod nescit, & qui falsum pro vero affirmat, & non errans præponitur erranti ad salutem.

C A P. *Sedulò*. Monendi scholastici, id est, rectores, vt non contemnant simplicitatem loquendi Patrum, etiam cum barbarismis, & solœcismis, vel perturbate.

C A P. *Indignum*. C A P. *Locutio*. C A P. *Ecclesiastica*. Scriptura non subdenda regulis Donati, sed accipienda secundùm proprietatem cuiusque linguæ pro omnibus.

C A P. *Nullius*. Episcopus non verecundetur à minimis peritis discere, si vult esse membrum Christi.

DISTINCTIO XXXIX.

Episcopus non solùm debet esse doctus, sed instructus in negotiis temporalium, vt prosit subditis, & Ecclesiæ in temporalibus. 3

C A P. *Petrus*. Simplex electus ad Episcopatum, reiicitur, quia debet curare non solùm salutem, sed extrinsecam vtilitatem subiectorum, & Ecclesiæ.

DISTINCTIO XL.

C A P. *Non nos*. His, qui sunt in dignitate ecclesiastica, non datur licentia peccandi, sed necessitas bene viuendi, licet quilibet præsumatur bonus. 4 *Symmac.*

C A P. *Non est*. Non sanctorum filij sunt, qui tenent loca sanctorum, sed qui exercent opera eorum.

C A P. *Nos, qui*. Claros faciat præsules, non dignitas loci, vel generis, sed morum. CAP. *Non loca*. Eadem nos iungit Deo.

C A P. *Homo*. Grauius quis peccat, vel propter magnitudinem peccati, vel propter altitudinem dignitatis. GLOS. Circumstantiæ loci, temporis, dignitatis, scientiæ, grauant peccatum.

C A P. *Si Papa*. Papa licèt à nemine possit iudicari, nisi esset hæreticus,

tamen ſi remiſſius, & cum damno regit, damnabitur.

C A P. *Ante omnia.* Apud Deum nil eſt miſerabilius officio Epiſcopi, ſi perfunctoriè, adulatoriè agatur, ſed nil beatius, ſi, vt debet, agatur. GLOS. Poteſt quis cogi, vt fiat Epiſcopus in principio, vt fiat volens, ſed ſi non vult, non eſt cogendus.

5 C A P. *Sicut.* Epiſcopus fit ex electione, & conſecratione, vt ſacerdos ex ordinatione, & ex his fit corpus, id eſt, Eccleſia, & ſi non bene viuunt, corrumpitur. G L O S. Electio non dat ius.

C A P. *Illud.* Non locus, vel genus, ſed virtus gratiam comparat: Adam extra, & Eua intra Paradiſum fuit creata.

Gregor. C A P. *Qualibet.* Non loca occulta, vt Paradiſus, cœlum, ſed gratia Dei ſaluat: vt Lòth in Sodoma fuit iuſtus, in monte peccauit.

C A P. *Adam.* Adam, quia peccauit amiſit nobilitatem loci.

C A P. *Multi.* Multi ſacerdotes nomine, pauci opere, id eſt, virtute, qui honorant cathedram: qui amat primatum in terra, confundetur in cælo.

DISTINCTIO XLI.

Vltra mores ſacerdos qualem habitum, victum, vel geſtus habere debet.

6 CAP. *Quiſquis.* Vti debemus rebus tranſitoriis, vt victu ſecundum conſuetudinẽ eorum, quibus cum viuimus, quia non vſus, ſed libido eſt in culpa.

C A P. *Deliciæ.* Deliciæ ſine deſiderio acceptæ non nocent, & cibi viles cum deſiderio nocent abſtinentiæ.

C A P. *Non cogantur.* Diuites non coguntur vti cibis pauperum, ne mutata conſuetudine ægrotent, ſed doleant, & dent vilia pauperibus.

C A P. *Quod dicit.* Non quid, vel quantum comedas ſecundùm tuam naturam, ſed æquanimitas, id eſt, tolerantia in inopia, & temperantia in abundantia facit iuſtum.

C A P. *Parſimonia.* In victu, & veſtitu laudatur, honorat domos religioſas, & congregationes.

C A P. *Sæpe.* Sub ſpecie virtutis veniunt vitia, vt auaritia, parſimonia, &c.

C A P. *Epiſcopus.* Vilem ſupellectilem, & menſam, & victum habeat, ſed auctoritatem fide, & meritis vitæ, habitet prope Eccleſiam.

C A P. *Clericus.* Clericus non veſtibus, & calceamentis decorem quærat, ſed habitu, & inceſſu probet ſuam profeſſionem.

DISTINCTIO XLII.

Epiſcopus ſit hoſpitalis omnium indifferenter.

7 CAP. *Si quis.* Qui deſpicit, & non vult communicare cum his, qui ſunt hoſpitales aliis amore Dei, anathema ſit.

C A P. *Quieſcamus.* Debemus indiſtinctè omnes hoſpitari, & non aliquos, alios.

alios non, aliter Abraham non recepisset Angelos. GLOS. Eleemosyna quotidiana facienda est omnibus petentibus amore Dei causa nutrimenti sine differentia; quomodo intelligitur. vide ibi.

CAP. *Non oportet*. CAP. *Nulli*. Episcopi, qui vocantur ad hospitandum, nihil sibi accipiunt, & in Ecclesiis non fiat conuiuium, vel accubitus nisi transeuntibus in necessitate. *Carthag.*

CAP. *Oratorium*. In oratorio præter cultum orandi, & psallendi nihil agitur.

DISTINCTIO XLIII.

Episcopum oportet esse Doctorem, sit discretus, vt non taceat dicenda, nec dicat tacenda.

8

CAP. *Sit Rector*. Rector sit cautus in dicendo, ne sua loquacitate offendat. *Gregor.*

CAP. *In mandatis*. Hæreticis, & Paganis non sunt secreta fidei manifestanda, sicut nec porcis, & canibus sacra danda. *Clemens.*

CAP. *Scimus*. Prælati timore persecutionum non debent cessare ab officio, & doctrina. *Anaclet.*

CAP. *Ephesiis*. Qui non vult delinquentes increpare, tacendo occidit, nec est immunis à sanguine subditorum. *Gregor.*

CAP. *Dispensatio*. Qui non spargit semen veritatis, damnationem incurrit, sicut qui debet parere. *c. despicit.* *Nicol.*

DISTINCTIO XLIV.

Non in comessationibus, & ebrietatibus, præsertim in festis sint.

CAP. *Comessationes*. Sunt prohibendi, & monendi populi, & in multitudine non procedendum cum seueritate, id est, excommunicatione. 9

CAP. *Non oportet*. Clerici non intrent tabernas. GLOS. Nisi causa necessitatis.

CAP. *Nulli clerico*. Non licet clerico exercere tabernam, vel ergasterium, id est, stationem sub pœna depositionis.

CAP. *Clerici*. Clerici non ingrediantur tabernam causa edendi, vel bibendi, nisi necessitate peregrinationis.

CAP. *Mutus*. Reprehenditur Episcopus, qui vacat conuiuiis neglecta cura.

CAP. *Conuiuia*. Tunc conuiuia fiunt ex charitate, quando nullus detrahitur, vel irridetur, nec fabulat, & cum sobrietate.

CAP. *Nullus*. In anniuersariis nullus presbyter inebrietur, nec amore alicuius bibat, nec aliquem cogat bibere, nec iocos faciat.

CAP. *Quando autem*. Quando presbyteri conueniunt ad conuiuium, Prior, & deinde per vices cibos benedicant, & aliquis aliquid de Scriptura legat, mox reddant gratias. 10

CAP. *Quando*. Calendis quando conueniunt, in collatione modum non excedant, nec plus, quàm ter bibant.

CAP.

CAP. *Non oportet.* Clericis, vel laicis plures conferre ad conuiuia.

CAP. *Pro reuerentia.* In conuiuiis sacerdotum semper sit lectio sacrarum Scripturarum.

CAP. *Non liceat.* Nulli liceat ex confertis conuiuia facere, nec clerici, vel religiosi comedant ante tertiam horam, facta benedictione, & gratiarum actione.

DISTINCTIO XLV.

Non percussorem oportet esse Episcopum, ex irascibili, & sensu perturbato, sed sit patiens.

Fol. 11. 1. CAP. *Quid autem.* Nouum, & inauditum, vt Episcopus quærat timeri verberibus: quare sit patiens, & arguat in omni patientia & doctrina.

Siluester. CAP. *Neminem.* Peccantem clericum nemo cædat, sed suspendatur triduo. GLOS. Non nimis enormiter, vel clericum in sacris.

Gregor. CAP. *Qui sincera.* Qui sunt extra Ecclesiam non asperitatibus, & minis cogendi ad fidem, sed ratione, & Iudæi non molestandi, sed permittendi facere suas festiuitates. GLOS. Iudæi peccant mortaliter in cæremoniis, quia non differunt ab Idololatria; tamen per hoc non datur eis licentia peccandi, sed libertas à pœna, dummodò hæc non faciant in contemptum fidei.

CAP. *Licet.* Subditos peccantes corrigat potius beneuolentia, quàm seueritas, cohortatio, quàm comminatio; charitas, quàm potestas: vt Christus non statim puniuit Petrum. Item, Iudæi non sunt cogendi ad fidem, si tamen inuiti eam susceperint, sunt cogendi eam retinere.

Tolet. CAP. *De Iudæis.* Non baptizati non sunt cogendi ad baptismum, quia non inuiti saluandi; sed qui sunt baptizati, etiam per vim, sunt cogendi manere in fide. GLOS. Coactio conditionalis non impedit sacramentum baptismi, & ordinis, sed matrimonium impedit: absoluta verò coactio omnia sacramenta impedit. Dormiens, qui prius voluit, si baptizatur, tenet.

2 CAP. *Licet.* Qui, quæ sua quærunt, volunt magis dominari, quàm consulere: placet honor, inflat superbia, cum magis agit beneuolentia, quàm seueritas.

Leo. CAP. *Episcopum.* Est deponendus clericus, qui, vt timeatur subditos percutit, non sic Christus.

CAP. *Cùm beatis.* Episcopi, non corripiant verberibus subditos, sed verbis, & qui excedit in hoc, sit excommunicatus, & exul. GLOS. Qui in sacris, non sunt verberandi, nisi pro maioribus culpis, qui in minoribus, pro minoribus. Item, pater familias, si verberat filium clericum animo corrigendi, non est excommunicatus.

CAP. *Disciplina.* Misericordia cum disciplina copulanda, ne solæ destruantur; exemplum de vino, & oleo, & de Moyse: Dele me, & occidat vnusquisque.

CAP. *Omnis qui iustè.* Qui iustè iudicat, misericordiam cum iustitia in statera portat timens Dei iudicia, ne & ipse condemnetur.

CAP. *Et qui.* Qui castigat, & qui remittit, vterque misericordiam, & eleemosynam dat.

CAP.

C A P. *Tria sunt genera.* Tria sunt genera eleemosynarum, dare corporalia, dimittere offensam, corrigere peccatum.

C A P. *Duæ sunt eleemosynæ.* Eleemosyna cordis, id est, dimittere offensam, est maior eleemosyna corporis, id est, dare pecuniam. 3

C A P. *Sunt namque.* In Prælatis debent esse mansuetudo, & rigor disciplinæ.

C A P. *Vera iustitia.* Vera iustitia miseris compatitur, delinquentibus indignatur, sed cum misericordia.

C A P. *Recedite.* Peccatores non austeritate, sed mansuetudine adiuuandi.

C A P. *Sed illud.* Quando sacerdotes, vel Prædicator palpat populum peccantem, timens maledicentiam eius, Deus sæuit in populum.

C A P. *Sane percussor.* Qui non reprehendit malos, nec confirmat bonos, sed incautè loquitur, percutit infirmos.

DISTINCTIO XLVI.

Non litigiosum, qui vt rustici garrulitatem, auctoritatem putant, & loquuntur ex ignorantia. 4

CAP. *Hoc habet.* Reprehenditur prælatus, qui in sublimitate arroganter loquitur, & dominando asperè vt faciunt adulatores. *Gregor.*

C A P. *Sunt nonnulli.* Prælati non debent peccatores extollere, & laudare. *Carthag.*

C A P. *Clericus*, & seqq. vsque ad fin. Clericus adulator deponatur: qui non probanda fratribus obiicit excommunicetur: maledicus degradetur: scurrilis, & turpis deponatur: inuidens profectibus fratrum non ordinetur: seditiosus, vsurarius, vltor non ordinetur: non fœnera, vsuras, lucra, sescupla quærat.

DISTINCTIO XLVII.

Non cupidum, & sic non vsurarium.

CAP. *Episcopus.* Exigens vsuras à debitoribus, deponatur. C A P. *Quoniam.* Vsurarius deponatur, etiam à regula, si est regularis. 5

C A P. *Omnes.* Qui laborant pro terreno lucro, & honore, &c. probantur non diligere Deum, & cœlestia. C A P. *De Petro.* Vsurarius non ordinetur. *Gregor.*

C A P. *Si quis.* Et degradetur.

C A P. *Virum.* Catholicus, præsertim sacerdos, sicut non debet detineri errore, sic nec cupiditate terrenorum. *Leo.*

C A P. *Bonorum.* Aliter non adhærebit Deo.

C A P. *Sicut hi.* Inuehitur contra auaros pulchrè: vide ibi, &c. Item, ordinandus sit domui suæ bene præpositus, & probat multis.

C A P. *Quantumlibet.* Non inueniuntur meliores, quàm qui in monasterio proficiunt, sicut peiores quàm qui deficiunt: & si non possunt corripi, non est culpa superioris.

C A P. *Quod ad nos.* Nobis curandum ne quis nostra culpa pereat: & si quis sua malitia perit, nobis non imputabitur.

DISTINCTIO XLVIII.

6 Nicen. CAP. *Quoniam.* Neophytus non fiat Episcopus, sed postquam fuerit probatus, &c. qui contra fecerit, deponatur.

Gregor. CAP. *Sicut Neophytus.* Neophytus dicitur qui repentè in Religionis habitu plantatus ambit ordines sacros.

DISTINCTIO XLIX.

In genere Episcopus non debet esse criminosus.

7 CAP. *Hinc etenim.* Sacerdos non debet habere vitia animi significata per defectus corporis prohibitos, Leuitici 21. & explicat.

CAP. *Sacerdotes.* Qui ordinat indoctum, cœcum offert: qui lucra terrena quærentem, claudum: qui vitiosum, & pigrum, languidum.

DISTINCTIO L.

8 ### *Qui criminosi etiam post peractam pœnitentiam non possunt exercere, vel ascendere.*

Gregor. CAP. *Si lapsis.* Lapsis non est danda licentia, vt reuertantur ad ordinem suum supplicatione nullius, ne corruat disciplina. GLOS. Id est, depositis.

Mart. CAP. *Qui semel.* Depositus nõ admittitur ad aliquem gradum sacerdotij.

Ioan.VIII. CAP. *Presbyterum.* Idem, licèt cum sponte confitente suum crimen mitius agatur. GLOS. Mitius cum confesso, quàm conuicto.

Nicolaus. CAP. *Miror.* Sacerdos, qui commisit homicidium, nullo modo ministret: & hoc quærere est dementia, etiam post longam pœnitentiam.

Nicolaus. CAP. *Clericum.* Clericus non militet in sæculo, & si occidit paganum, careat accepto, & non ascendat ad alium. GLOS. In *c. Miror.* Episcopus non potest dispensare cum homicida, nec cum simoniaco, nisi ignoranter, & in simplici beneficio, nec cum deposito, nec cum excommunicato celebrante, vel cum eo, qui accedit ad iudicium sæculare, nec cum bigamo, nec cum filiis presbyterorum, vbi pater ministrauit. Item, Episcopus dispensat in multis criminibus, & in genere, vbi non prohibetur Episcopus dispensare potest. *c. nuper, de sententia excomm.*

9 CAP. *De his.* Clericus, qui defendendo paganum occidit, non ministret. GLOS. Si defendit se incautè, & sine moderamine. Item, homicidium, aut est ex necessitate, aut casu, aut latet ex voluntate, si ex voluntate numquam est dispensandum cum eo, *c. Miror, eodem.* Si casu, & dabat operam rei licitæ, non impeditur, sed potest ministrare, & ascendere, nisi grande scandalum oriatur, quia tunc debet se purgare. *c. ex literis. de homicidio:* rei illicitæ neutrum potest facere. *c. Clerico: & cap. si quis voluntate, eod.* Si ex necessitate, vel fuit necessitas euitabilis, & tunc non ascendat, sed in susceptis toleratur, *c. de his clericis, eod.* ex misericordia, *c. sicut de homicidio:* si fuit ineuitabilis, potest ministrare in susceptis sine dispensatione, sed petat dispensationem vt ascendat,

c. susce

c.suscepimus,& c.2.de homic. Sed melius quod ascendere potest sine dispensatione,*c.quia te,eod.*

C A P. *Si Episcopus.* Si Episcopus, Presbyter, vel Diaconus committit capitale crimen,vt si falsat chartam, vel falsum testimonium dicit,depositus in Monasterium detrudatur,& cum communione laica tantum , donec vixerit. 10

C A P. *Si quis viduam.* Qui viduam, vel dimissam ducit,est irregularis: Qui post baptismum est conscius homicidij, vel facto, vel præcepto, vel consilio, aut defensione, non ascendat, nec ministret, & in morte tantùm laicam communionem accipiat. G L O S. Iudex executor,& assessor in criminalibus sunt irregulares, & non ordinentur. Item,ante baptismum, qui sine peccato occidit,an sit irregularis,videtur non. Lege Glossam.

C A P. *Peruenit.* Qui in sacris committit peccatum fornicationis,non ministret etiam post pœnitentiam. G L O S. Quando est conuictus , vel confessus,& nisi Episcopus dispenset, quia hic tantùm reprehenditur indiscreta dispensatio.

C A P. *Accedens.* Idem vt in præcedenti:& qui audent ministrare puniuntur, conceditur tamen communio laicalis in fine vitæ. G L O S. Degradatum percutiens non est excommunicatus, & Episcopus in aliquo casu potest mutare pœnas Papæ. fol.12. 1

C A P. *Postquam.* In loco lapsi non restituendi : Episcopus intra tres menses prouideat Ecclesiam de idoneo. G L O S. A die mortis pro electione dantur tres menses,& alij tres pro consecratione,*Distinct.*100.& *de elect.c. Ne pro defectu.* nisi per necessitatem prorogetur,*Dist.*28.*c.fin.* G R A T. è contra multis probat,post actam pœnitentiam licitè posse administrare, & ascendere.

C A P. *Ioannes Chrysost.* Affert multa exempla,in quibus eandem nacti fuerunt restituti ad pristinos,& nouos gradus. 2

C A P. *Ponderet.* Dicere lapsos sacerdotes non posse reuocari ad exercitium, est hæreticum, quæcunque solueritis erunt soluta : Idem de aliis, vt ordinentur. Item, opinio, quæ vetat misericordiam , non est tenenda , nec audienda. Item tempore maturanda sententia,ne turbetur ordo.

C A P. *Et purgabit.* Sacerdotes lapsi post pœnitentiam purgati,possunt admitti,quia placent Deo,vt prius.

C A P. *Quia sanctitas.* Idem quod supra. C A P. *Quid est.* Idem:& iacentes in peccato, prædicare non debent. C A P. *Ferrum.* Idem.

C A P. *Cùm exaudiero.* Idem. C A P. *Iesu.* Idem. C A P. *Contumaces.* Idem. C A P. *Si quis.* Idem,& Episcopus iudicet vendentes res Ecclesiæ.

C A P. *Bene valet.* Idem; & contrarium fuit dictum propter simulatas pœnitentias. C A P. *Sacerdos.* Idem. G R A T. Concordat. Pœnitentes simulatè,& ambitione honoris non recipit Ecclesia,sicut nec Deus,veros sic.

C A P. *Vt constitueretur.* Ecclesia potest,& solet dispensare,sed propter fictas pœnitentias,vel ambitionem vtiliter reiicit. Item,propter multitudinem,rigor iuris remittitur. G L O S. Rigor, ius, dispensatio differunt:rigor est austeritas, & excessus iuris ad terrorem,vide ibi : & non seruatur,nisi vbi timetur exemplum mali : quandoque rigor est subtilitas iuris,& mitigatur rigor multiplici causa. *c.pueris de sentent. excom.* Dispensatio est iuris relaxatio propter necessitatem,vel vtilitatem.*c.tali 1.q.7.* Ius est medium inter vtrunque. 5

F 2 CAP.

C A P. *Absit*, Idem, sed cautè, ne occidamus dando occasionem peccandi.

C A P. *Si quis.* Non dispensandum ad petitionem etiam piorum religiosorum, nisi secundùm canones, & facta pœnitentia: secus est ad iram Deum prouocare.

4 C A P. *Domino Sancto*. Lapsi, v.g. in fornicationem, si verè eos pœnitet, admittuntur ad pristinos gradus, & honores: si fictè, non. Item, quando in Conciliis inueniuntur sententiæ contrariæ, illius Concilij sententia est tenenda, cuius authoritas est potior, vel antiquior. G L O S. Magis misericordiosa. Item, textus valet quando constitutiones sunt particulares, sed quando sunt generales, semper posterior præiudicat, *de cogn. sp. c.* 1.

C A P. *Si quis diaconus*. Clericus in sacris deprehensus in adulterio, vel conuictus, vel confessus, non potest redire ad suum honorem, nisi verè pœniteat. G L O S. Sola deprehensio cum euidentia facti facit infamiam.

C A P. *Quicunque* Lapsi difficilè remittuntur ad pristinum gradum.

C A P. *Qui sub gradu*. Lapsus in gradu post pœnitentiam poterit baptizare, communicare infirmos, & ministrare altari. G L O S. Baptizare solemniter, sed non fiet Episcopus.

C A P. *Presbyteros*. Qui immolauerunt dæmoniis, si pænitus coactè, admittuntur ad honores; si sub conditione, non, nisi arbitrio Episcopi; si simpliciter, non. G R A T. Possunt & aliter conciliari Patres; si lapsi crimen est manifestum ante, vel post ordinationem, sunt deiiciendi; si occulti post pœnitentiam, recipiantur.

5 C A P. *Sacerdotes*. Quando lapsus sacerdotis in fornicationem est publicus, non potest habere honores secundùm canones.

C A P. *De his*. Criminosus publicus non admittitur propter scandalum, occultus post pœnitentiam sacramentalem recipitur.

C A P. *De eo*. Cum hæretico ante reconciliationem nemo debet communicare.

C A P. *De his clericis*. Qui in sacris, & in obsidione positi mutilant extra necessitatem ineuitabilem, abstineant per duos annos, & pœniteant: & si negligunt, differatur tempus.

C A P. *Clerico*. Iaciens lapidem minus diligenter, si mutilat, potest dispensari cum pœnitentia. C A P. *Qui ante*. Qui non sponte, sed ineuitabili necessitate mutilat, non est irregularis.

C A P. *Studeat*. Clericus, si iratus sine animo occidendi percutit, & ille moritur, est irregularis: si moritur ex alia causa, vt vulnere, suspédatur ad tempus, mox ministret, & detur ex beneficio suo vnde sustentetur. G L O S. Si non occidit ex percussione clerici, sed alia causa, tunc non tenetur de morte, vel dicitur esse occasio proxima, & sufficiens mortis.

6 C A P. *Eos verò*. Qui casu committunt homicidium, pœniteant per quinquennium, postea restituantur.

C A P. *Si qua fœmina*. Domina, quæ verberando in triduo occidit ancillam, si voluntariè, per septem annos; si casu, per quinque abstineat à communione, nisi in morte.

C A P. *Si quis*. Idem si vir vicum; & si voluntariè, ad ianuam Ecclesiæ Catholicæ semper subiaceat.

C A P.

CAP. *Qui saccum.* Qui pecuniam in sacco furatur, est reus furti, etiam ratione sacci. GLOS. Secundariè, & accessoriè.

CAP. *Eum qui.* Quando quis probat casu, & non voluntariè cōmisisse homicidium, liberatur. GLOS. Vt ex ludo licito, vel cōtrarius probet oppositū.

CAP. *Frater videtur.* Idem quod supra. CAP. *Quantum dicit.* Idem. CAP. *Hi qui arbores.* Idem, id est, casus non facit irregularitatem. CAP. *Sæpe contingit.* Idem.

CAP. *Si duo fratres.* Idem, si cædens arbores dixit, caue.

CAP. *Hi, qui.* Lapsi post pœnitentiam, & si ministrent in susceptis, non tamen ascendant; & si reincidant, priuantur etiam cōmunione. GRAT. Lapsi non solùm restituendi in pristinum, sed possunt ascendere ad altiora.

CAP. *Considerandum.* Petrus post lapsum fuit factus pastor, vt compatiretur aliis. GLOS. Petrus fuit factus Papa ibi, *Pasce oues.* non ibi, *tu es Petrus.* 7
CAP. *Fideliter.* Idem. GLOS. eligendus est magis qui peccauit, & pœnituit, vt sciat compati.

CAP. *Ex pœnitentibus.* Clericus solemniter pœnitens non ordinetur, licèt sit alioquin bonus; & si ordinetur; deponatur à clericatu, & ordinans scienter talem deponatur ab ordinatione. Idem si scienter ordinet bigamum. GLOS. Crimen detectum extra iudicium ab eodem impedit ordinandum.

CAP. *Quicunque.* Pœnitens, vel bigamus, qui se ingerit alicui ordini; satis erit, si dispensetur, vt in eo permaneat, sed non ascendat.

CAP. *Si verò.* Qui tantùm in articulo mortis communicauit, & postea non egit solemnem pœnitentiam, potest ordinari.

CAP. *Si ille.* Qui vltro fecit pœnitentiam solemnem, & qui inuitus, est detrusus in monasterium ad agendam pœnitentiam, non potest ordinari. Item, recipere dicta contra auctoritatem Sedis Apostolicæ, vel canones, temerarium, & periculosum est.

CAP. *Non confidat.* Impediuntur ordinari bigami pœnitentiati, illiterati, corpore vitiati, conditionarij, obnoxij rebus publicis. 8

CAP. *Canones.* Pœnitentes non possunt fieri etiam clerici.

CAP. *Si quis post.* Qui post remissionem peccatorum habuit cingulum militiæ sæcularis, non admittitur ad clericatum.

CAP. *Quamuis.* Priuata pœnitentia non denegatur peccantibus toties, quoties: publica satis est semel.

CAP. *Pœnitentes.* Pœnitentia solemnis sic facienda: sacerdos imponit manum suam super caput, & cilicium: deponant comam, & vestimenta; secus non recipiantur. Item, iuuenibus non facilè committenda pœnitentia propter fragilitatem. Item, viaticum in morte nulli negandum.

CAP. *In capite.* Describitur fuse modus imponendi pœnitentiam solemnem. CAP. *Confirmandum.* Clericis nunquā imponatur publica pœnitentia.

CAP. *Illud quoque.* Sicut non permittitur clericis facere pœnitentias, sic nec pœnitentibus accipere clericatum. 9

CAP. *Alienum est.* Sacerdoti, & Diacono non imponitur publica pœnitentia ex traditione Apostolica.

CAP. *Placuit.* Pœnitens publicus non fiat clericus, nisi ob necessitatem, & tunc in minoribus; & si erat Diaconus, exerceat tantùm subdiaconatum.

CAP. *Hi qui.* Clerici apoſtatæ non admittantur ad communionem, niſi poſt pœnitentiam, & reaſſumpto habitu, ſed non ad clericatum.

DISTINCTIO LI.

Innoc. 10 CAP. *Aliquanto.* Aduocati, milites, officiales, & hiſtriones non poſſunt ordinari, propter ſcandalum tolerantur. GLOS. Si ante baptiſmum, non prohibeatur. Item, cauſa ſanguinis fiunt irregulares, accuſator, aduocatus, Iudex, teſtis, Notarius, licèt poſſint defendere, licèt accuſans ſuccumbat eadem pœna: ſed tutior eſt opinio, quòd clericus, nec pro accuſatore, nec pro reo poſſit aduocare, quia per conſequentiam intendit talionem, etſi non directè.

CAP. *Deſignata.* Qui poſt baptiſmum militauit, fuit curialis, &c. non ordinetur.

CAP. *Præterea.* Curiales, vel obligati officiis publicis, dum ſunt in eis hiſtriones, & mimi, non ſunt promouendi. GLOS. Obligatus ad aliquid faciendum debitum poteſt ingredi monaſterium.

Tolet. CAP. *Si quis.* Miles, qui militauit ad occidendum, non ordinetur, niſi ex diſpenſatione, & ad minores tantùm.

CAP. *Qui in aliquo.* Ordinandus Epiſcopus debet carere xxvj. impedimentis: vt non criminoſus, infamis, etiam de facto, pœnitens publicus, non in hæreſi, non mutilati, bigami, concubinarij, ſerui, ignoti, neophyti, laici, miles, curialis, illiterati, xxx. annorum qui non per gradus aſcendunt, qui per habitum, vel ſimoniam, non electus à deceſſore, ſed à Clero, & Metropolitano: conſecrandus die Dominico, vbi elegit Metropolitanus. GLOS. Epiſcopus ipſo facto, v. g. ordinando diſpenſat circa notum, non ignotum.

DISTINCTIO LII.

fol. 13. GRAT. Qui per ſaltum ordinatur, tandiu abſtineat, donec accipiat prætermiſſum.

1 *Alexand.* CAP. *Sollicitudo.* Qui per ſaltum ordinatur negligentia potius, quàm contemptu, non miniſtret, niſi poſt acceptum ordinem omiſſum.

DISTINCTIO LIII.

2 *Greg.* CAP. *Legem.* Qui obligati ſunt ratiociniis publicis, vel militia, & hi, qui ſæculi actionibus implicati ſunt, non ſunt præproperè ſuſcipiendi in clero eccleſiaſtico, quia non ſtudent ſæculum fugere, ſed mutare, nec in monaſteriis recipiendi, niſi ſint abſoluti probris, ratiociniis: & milites poſt examen ſubtile ſunt probandi per triennium. GLOS. Iuramentum militum, vel clericorũ non impedit quin Religionem ingrediantur: probatio ex conſuetudine eſt facienda in habitu monachali. Item, incognitus probatur per triennium, notus per annum.

DISTIN

DISTINCTIO LIV.

CAP. *Nullus.* Seruus non ordinandus, nisi libertate donetur. 3
GLOS. Tacita voluntas Domini sufficit. *Leo.*

CAP. *Nulli.* Seruus non ordinandus, nisi charta eius libertatis in publico legatur: & seruus malè promotus fit seruus, vt prius. GLOS. Publicè factis nemo potest contradicere. Item, seruus malè ordinatus remanet seruus, vt prius, nisi sit presbyter, vel diaconus. Non gaudet priuilegiis, nisi vno solo. *c. si quis suadente,* & quidem in odium laicorum, nón in fauorem sui; & sic non potest vapulare, sed potest accusari à laico. Item, depositus potest verberari sine excommunicatione, sed non potest ducere vxorem. CAP. *Magnus.* *Triburien.*

CAP. *Qui ex familiis.* Seruus Ecclesiæ non ordinetur nisi fiat liber, & si in clericatu sint ingrati, & flagitiosi, iterum serui fiant. *Tolet.*

CAP. *Quicunque.* Serui manumissi aliquo obsequio retento pro dominis non ordinentur. GLOS. Obsequium consistens in non faciendo non remittitur nisi specificetur.

CAP. *Si quis.* Obligatus tributo seruili, vel aliqua conditione, vel patrocinio domus, non est ordinandus, nisi de consensu patroni. *Martin.*

CAP. *De rebus.* Bona, & peculium serui facti liberi, & ordinati, dominus vel sibi retineat, vel illi concedat, vt vult.

CAP. *Ex antiquis.* Seruus sine licentia ordinatus perdat peculium, sed maneat in suo ordine diaconus, vel det alium pro se, vel maneat seruus: clerici sint serui sine priuilegio. GLOS. Amittit peculium, quod acquisiuit post sacerdotium, vel vsum peculij, quem habebat. Item, diaconus si non potest vicarium, dando pretium se liberat. *Gelasius.*

CAP. *Frequens.* Seruus ordinatus inscio domino, si est clericus seruiat; si presbyter, vt supra. CAP. *Quis aut.* Idem vt supra. 4

CAP. *Generalis.* Serui sine consensu dominorum, nec clerici, nec regulares fiant, & minatur recipientibus illos, vel non restituentibus.

CAP. *Mancipia.* Mancipia Iudæorum reducantur ad libertatem. *Greg.*

CAP. *Nulla officia.* Iudæis non dentur officia publica, ne pœnam imponant Christianis; & serui Christiani si sunt maculati Iudaismo, vel circumcisi, sine pretio liberentur. *Tolet.*

CAP. *Fraternitatem.* Serui Iudæorum, siue sint Iudæi, siue pagani, si qui velint fieri Christiani, si sunt ipsius merces exponantur venales per tres menses, & si inueniunt emptorem soluto precio fiant liberi, vltra tres menses fiant liberi simpliciter. GLOS. Quia præsumuntur ad vsum. Item, pretium sunt xij. solidi, quos quærat ostiatim, si nemo vult eos emere. Item, contra præsumptionem iuris, vel de iure non admittitur probatio: quando ius non tantùm præsumitur, sed statuit aliquid certum. *Greg.*

CAP. *Si quilibet.* Seruus Iudæorum Christianus fugiens causa fidei, est dandus libertati. CAP. *Etsi.* Etiam nondum baptizati.

CAP. *Præsenti.* Iudæorum seruus, qui Christianus, vel qui vult fieri Christianus solutis xij. solidis fit liber: & si Hebræus non vult, tamen seruus fit cum Christianis.

CAP. *Si seruus.* Episcopus scienter ordinans seruum nescio domino, soluat duplum; 5

duplum; & si ignoranter, soluant qui supplicauerunt, vel testes.

C A P. *Si seruus.* Seruus si fit clericus sciente, & non contradicente domino fit liber: si nesciente, intra annum recuperet eum probata seruitute. Item, si per triennium probatus efficitur monachus, est liber. Episcopus liberat à fortuna seruili, vel ascriptitia, sed non à curiali. Item, ascriptitij possessionibus possunt fieri clerici inuitis dominis, quia adhuc remanent ascripti.

Leo. C A P. *Admittuntur.* Non ordinentur serui, & obligati, nisi cum voluntate dominorum.

Synodus. C A P. *Abbati.* Abbas, vel monachus non potest facere seruum monasterij liberum, quia non sunt domini, ergo non possunt alienare.

Greg. C A P. *Multos.* Seruitus monasterij non impedit, quin ordinentur si probati, alioquin idonei comprobentur.

C A P. *Prohibendum est.* Liberti, quorum patroni viuunt, nō sunt ordinādi.

DISTINCTIO LV.

6 Corpore vitiati non ordinentur, nec ministrent. G L O S. Sponte vitiati in quocunque membro repelluntur. *c. pœnitentiam*, 2. *d.* si casu, vel ab hostibus inuiti, vel propter ægritudinem voluntarij, siue à se, siue à medicis, non obstat, & *c. si quis à medicis, ead.* si aliàs, vel in opere illicito, expelluntur: si licito, & in minimis membris, aut occultis, non repelluntur. *c. qui patrem, ead.* si in magnis, & manifestis, non promouentur, *c. si Euangelia, ead.*

Gelasius. C A P. *Priscis.* Monachi, & laici, si sint aliàs idonei in necessitate Ecclesiæ possunt ordinari ad sacramenta ministranda, sed constet de ante acta vita, vt non sit aliquo facinore infectus, illiteratus, bigamus, sordidatus ab adolescentia, corpore vitiatus, seruilis, vel originariæ conditionis, curiæ, vel reip. implicatus, publicè pœnitentiatus, nō discussus aliquo tempore. G L O S. Hæc impediunt etiam in casu necessitatis. Item, vbi non est copia aliorum, sumuntur minus legitimi. Item, monachi non possunt esse Prælati Ecclesiarum sæcularium, nisi ex dispensatione, sed de iure communi possunt promoueri ad parochiam, si habent suum socium sui ordinis.

7 C A P. *Nullus.* Qui audet ordinare pœnitentem, bigamum, viduæ maritum, est suspensus per annum à celebratione Missæ, & si præsumit celebrare, est excommunicatus, & deponatur. G L O S. An annus bissextilis habeat vnum diem plus: res est dubia.

C A P. *Pœnitentes.* Pœnitens illiteratus, mutilatus non ordinetur, & hos ordinans factum suum dissoluit. G L O S. De iure communi nemo venit contra factum suum, nisi in casibus expressis à iure. G R A T. Corpore vitiati prohibentur ordinari qui non casu, sed propria voluntate sunt abscissi.

8 C A P. *Si quis.* Qui amputauit sibi virilia non ordinetur, & si est clericus non ministret, quia est homicida. G L O S. Quia mori potuit. Item, Marcus, & Origenes trahuntur in exemplum.

C A P. *Hi, qui.* Qui abscindunt virilia propter castitatem non ordinentur.

Innoc. C A P. *Qui partem.* Qui sibi volens abscidit partem digiti, non ordinetur; si casu in opere licito, ordinetur, vel ministret. G R A T. Qui in morbo à medicis, vel à barbaris, vel à dominis castrantur possunt promoueri.

C A P.

C A P. *Si quis à medicis.* Sectus ob membrum à medicis, vel casu à barbaris, vel à domino, si est dignissimus potest ordinari. & celebrare; si à se sanus, non. G L O S. Medicus si conscientia eum non remordet, potest promoueri. *c. ad aures, de etat. & qual.* & imperitia imputatur in culpam. Item, defectus potest ordinari, si non patitur nimiam deformitatem. *c. presbyterum, de cler. egro*. Item, qui seruum castrat est pœna capitis, & confiscationis.

C A P. *Eunuchus.* Eunuchus, vel per insidias, vel in persecutione factus, potest esse Episcopus. G L O S. Non est necesse seruare carnem illam, vel puluerem. 9

C A P. *Si quis pro.* Idem vt supra, & qui se castrat ad sedandas concupiscentias carnales non potest ordinari. G L O S. Si sine baculo potest ire ad altare, sed contra *dist. 49. c. 1. & vlt.*

C A P. *Lator.* Qui casu habet digitum abscissum sine sua culpa, sed casu, aut à medicis, vel paganis, &c. potest ordinari. G L O S. Si non est deformitas magna. *Stephan.*

C A P. *Præcepta.* Qui sanus factus est sacerdos, & in dignitate, si mox casu, & sine culpa debilitatur, vel bursam amittit, non est priuandus. G R A T. Supradicta non intelliguntur de omnibus membris casu amissis: nam qui casu amittit oculum, non potest ordinari. *Gelasius.*

C A P. *Si Euangelica.* Qui etiam inuitus priuatur oculo, non potest ordinari, quia ius nihil distinguit. G L O S. Sponsa oppressa à sponso potest intrare Religionem.

DISTINCTIO LVI.

Illegitimi non possunt ordinari, nisi in Religione, & qui filij presbyterorum possint ordinari.

C A P. *Presbyterorum.* Filij non possunt ordinari, nisi sint probati in religione, vel canonica regulari, id est, post dispensationem. G L O S. Non sic nepotes. G R A T. Intelligitur de filiis, qui sunt imitatores parentum in incontinentia, secus si sunt honesti, imò possunt fieri Episcopi. *Vrbanus.*

C A P. *Osius.* Numerantur multi Papæ, qui fuerunt filij presbyterorum, qui ante sacros ordines habuerunt ex vxore filios.

C A P. *Vndecumque.* Crimen patris non nocet illegitimo si bene viuat, id est, quoad salutem; nec coniugium iuuat filium, si malè viuat.

C A P. *Numquam.* Filius si est bonus non debet eum pudere de peccaris parentum; vt si mater fuit meretrix. C A P. *Nasci.* Idem. fol. 14.

C A P. *Sponsus.* Iniquitas parentum non nocet filiis, vnde Christus voluit habere progenitores bonos, & malos.

C A P. *Satis.* Clericus non debet priuari officio, & gradu aliena culpa, & non sua. G L O S. Sæpè quis punitur sine culpa, sed non sine causa.

C A P. *Dominus.* Natus ex adulterio si bonus est ordinari potest: probat exemplo Christi. G L O S. Ex dispensatione.

C A P. *Ismaël.* A populo Dei non separat materna iniuria, sed propria culpa, vt in Ismaël. G R A T. Contrarium probat, id est, vitia parentũ nocent filiis.

Bonifac. C A P. *Si gens Anglorum.* Deus propter peccata permittit Christianos puniri à gentibus, vt Anglos, & Hispanos, Burgundos

C A P. *Nisi aut.* Filij sacerdotum si sint regulares ordinentur. C A P. *Apostolica.* Idem. C A P. *Cenomanensem.* Idem dispensetur. C A P. *Quid.* Idem.

DISTINCTIO LVII.

2 GRAT. In ægritudine baptizatus non est ordinandus. G L O S. Quia præsumitur timore mortis, vel peccata non esse dimissa: si moritur, præsumuntur dimissa.

C A P. *Si quis i.i.* In morbo baptizatus non ordinatur, quia eius fides est ex necessitate, & non voluntaria, nisi mox aliter constet, vel sit necesse.

DISTINCTIO LVIII.

3 GRAT. Monachus non promouetur ad officium Ecclesiasticum nisi de voluntate Abbatis. G L O S. Quia monachus est seruus sine velle, &c.

Gregor. C A P. *Nullus.* Monachus non promouendus ad officium Ecclesiasticum, nisi Abbas sponte offerat Episcopo. G L O S. Et de consensu Conuentus, quia est alienatio quædam.

Carthag. C A P. *Si quis de.* Episcopus si sine consensu Abbatis monachum ordinat, vel in suo monasterio maiorem facit, communicet tantùm eum suis, & ille est suspensus. G L O S. Monachus potest esse Prælatus in Ecclesia sæculari, vel Episcopus, vel plebanus, vel canonicus sæcularis, vicedominus Episcopi, vel œconomus.

DISTINCTIO LIX.

4 *Ordinati non ascendant nisi exercitati in interstitiis seruandis.*

Sozimus. C A P. *Qui Ecclesiasticis.* Qui non est exercitatus in Ecclesiasticis disciplinis per temporum interstitia, & qui præsumit ordinare talem, careat & ordine.

C A P. *Si officia.* Non ordinentur nisi probati in singulis ordinibus per interstitia, mox fiat Episcopus: reprehenditúrque turba sacerdotum, & eos ordinans.

Cælest. C A P. *Hoc ad nos.* Laicus repentè factus sacerdos non creatur Episcopus, ne prius sit magister, quàm discipulus, sed exerceatur in singulis ordinibus.

C A P. *Ordinatos.* Idem. G L O S. Nemo debet tonsurari ad hoc vt dignitatem consequatur. Item, an sola spes induceat simoniam, pro honesto seruitio non, secus sic. Item, subitò recipiens ordinem præsumitur accepisse in fraudem.

DISTIN

DISTINCTIO LX.

Ex iam ordinatis quis assumendus in Archipresbyterum, Præpositum, Episcopum, Archiepiscopum. 5

CAP. *Nullus.* Non eligatur in Archidiaconum, nisi sit Diaconus, nec Archipresbyterum, vel Decanum nisi sit presbyter, est enim prohibitum. GLOS. Hodie est derogatum, & sufficit si sit in ordinibus minoribus, & breui tempore accipiat ordinem requisitum. *c. preterea, de etat. & qualit.* & in sexto *c. permittimus.* Item, in collatione Archidiaconatus spectanda est consuetudo. CAP. *Nullus in.* Idem, vt supra. CAP. *Innouamus.* Qui non ordinantur ordine, quem dignitas requirit, priuantur honore. Item, pueri non eligantur ad dignitates. *Vrbanus. Innoc.*

CAP. *Nullus in Episcopum.* Non ordinetur Episcopus nisi sit in sacris, & spectatæ vitæ. GLOS. Hodie in subdiaconatu. Item, laicus non potest postulari in Episcopum. *Vrbanus.*

DISTINCTIO LXI.

Laici non fiant Episcopi nisi probati per singulos ordines. 6

CAP. *Sacerdotale.* Ex laicis non fiant subitò sacerdotes. GLOS. Nisi sit necessitas, & tunc qui annum cum dimidio. *Gregor.*

CAP. *In sacerdotibus.* Idem, & Episcopus fiat qui diu est probatæ vitæ.

CAP. *Non negamus.* Idem, & publicè pœnitens non fiat Episcopus.

CAP. *Miserum.* Idem. CAP. *Miramur.* Idem 1. ad Timoth. 5. *Manus citò nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis.* *Innoc.*

CAP. *Episcopum.* Nullus creetur Episcopus, nisi probatus vita, & moribus.

CAP. *Quid proderit.* Idem, & non relinquendi exercitati.

CAP. *Statuimus.* Non ordinentur inexperti. GLOS. Seniores in electione præponendi. GRAT. Hæc sunt intelligenda, nisi laicus sit magnæ virtutis, vt Nicolaus, Ambrosius, &c.

CAP. *Neophytus.* Hic non ordinandus Episcopus, ne superbiat; sed si est humilis, ordinandus: sic Ambrosius de seipso.

CAP. *Osius.* Laicus quicumque postulatus Episcopus non consecretur, nisi prius sit exercitatus in aliis ordinibus. GRAT. Postulatur laicus & impeditus, vel extraneus, sed eligitur idoneus. GLOS. Postulantes post scrutinium publicatum non possunt recedere. 7

CAP. *Episcopus dum.* Postulatus est eligendus cum decreto subscripto ab omnibus, & Romam mittendus. GLOS. Etiam sine scriptura electio tenet. GRAT. Clerici externi non præferendi propriis Ecclesiæ, si sint digni.

CAP. *Nec emeritis.* Non præferantur extranei propriis.

CAP. *Nullus.* Non detur Episcopus inuitis, & extranei non præferantur propriis clericis, si quis est dignus, secus, reclament. GLOS. Etiam nec inuitis laicis. CAP. *In ordinatione.* Idem.

CAP. *Studij.* Eligatur de gremio in quantum fieri potest. CAP. *Obitum.*

 Idem,

Idem, & interim commendatur Diœcesis alteri. C A P. *Catanensis.* Idem.
C A P. *Bene nouit.* Idem, & sic sine vitio canonico, & per tempora ascendat.
C A P. *Quoniam.* Visitator non patiatur bona Ecclesiæ perdi.

DISTINCTIO LXII.

8 *A quibus sunt eligendi, & consecrandi Episcopi.*

Leo. C A P. *Nulla ratio.* Qui non sunt expetiti à populo, electi à clero, consecrati à prouincialibus, non sunt habendi Episcopi.

Cælest. C A P. *Docendus.* Populus est docendus, & monendus, & non est regula cleri; & si non quiescit, excommunicandus.

Calistus. C A P. *Nullus.* Nemo consecrandus nisi sit legitimè electus, secus deponendus.

DISTINCTIO LXIII.

9 *Laici nullò modo se immisceant electioni.*

Adrian. C A P. *Nullus laicorum.* Nullus laicus, etiam Princeps, se inserat electioni Pontificũ; & si quid tentat contra eam canonicam, sit excommunicatus. G L O S. Si aliqui separatim, & non in communi consenserunt, electio non valet, quia clandestina. *c. in genesi, de elect.*

Sexta Synodus. C A P. *Adrianus.* Idem, nisi laici sint inuitati, & tunc obtemperent cum reuerentia. G L O S. Ad arcendos malos.

C A P. *Valentinianus.* Idem, exemplo Valentiniani in electione Ambrosij.

C A P. *Porrò.* Auctoritate Apostolica, & non regio fauore eligendus Episcopus. G R A T. Clerici non debent iurare fidelitatem laico, nisi habeant ab ipso regalia.

C A P. *Si per ordinationem.* Qui accipit Ecclesiam à laico, non recipiatur à comprouincialibus; & qui eum recipit, est excommunicatus. G L O S. Nec confirmatur assensu Prælati.

C A P. *Non est.* Turbæ non faciunt electionem ordinandorum sacerdotum.

C A P. *Omnis.* Electio facta à Principibus est irrita.

C A P. *Non licet.* Ordinandi sacerdotes non eligantur à populo.

10 G R A T. Aliqui dixerant contra prædicta.

Gregor. C A P. *Quia igitur.* Voluntas Principis desideratur in electione Pontificis; & electum Papa confirmat. C A P. *Quanto.* Papa confirmat electum à clero, & populo. G L O S. Electores post publicationem scrutinij non possunt variare, ante possunt. Item, electo acquiritur ius prælaturæ, vel exercendi, sed per confirmationem datur exercitium, & non ius nouum. Item; nominatio si exprimit consensum de præsenti, dat ius, secus non.

C A P. *Plebs.* Vocandi omnes ad electionem Episcopi. C A P. *Nosse.* Idem, & electio est cleri, sed vocatur populus, vt doceatur. C A P. *Episcopos.* Idem.

C A P. *Literas.* Clericus postulatus cum consensu sui Episcopi, eligendus est, postulandus est à populo etiam.

C A P.

CAP. *Principali.* CAP. *Reatina.* CAP. *Nobis.* CAP. *Lectis.* Requirendus est consensus Principis electione celebrata, nisi aliud suadeat consuetudo, vel sit ius patronatus. *Pelagius*

CAP. *Metropolitano.* CAP. *Si in plebibus.* Electio facienda cum voluntate cleri, & populi.

CAP. *Agatho.* Siculus Agatho abstulit, vt Papa confirmaretur ab Imperatore.

CAP. *Adrianus.* Papa concessit Imperatori ius eligendi Papam, & ordinandi Apostolicam Sedem, inuestire Episcopum. fol. 15.

1

CAP. *In Synodo.* Idem conceditur Othoni & successoribus, in Italia. GLOS. Imperatores, vel renuntiarunt, vel per non vsum omiserunt, vel causæ cesserunt.

CAP. *Salonitana.* Ad preces Principum remittitur malè ordinatus, sed non simonia, vel irregularitas.

CAP. *Cum longè.* Toletanus Episcopus in Hispania confirmabat Episcopos electos à Rege.

CAP. *Clerici.* Plebis non est eligere, sed electioni consentire. CAP. *Vita,* Idem pro pace. CAP. *Quia sancta.* Papa eligitur coram laicis, ne fiat tumultus. GRAT. Postea propter abusus fuit prohibitum laicis, & Imperatori interesse electioni.

CAP. *Cùm Adrianus.* In electione Papæ, ad tollendum abusum, Legati Imperatoris non sunt vocati, & quiescunt. 2

CAP. *Ego.* Ludouicus Imperator concedit Ecclesiæ Romam cum attinentibus, & liberam facultatem eligendi Papam, &c.

CAP. *Inter nos.* Electio Papæ debet fieri iustè, & canonicè. CAP. *Constitutio.* Imperator iubet, vt nullus impediat electionem Papæ.

CAP. *Tibi Domino.* Continet iuramentum Othonis honorandi Papam, & defendendi terras Ecclesiæ.

CAP. *Sacrorum.* Episcopi eligantur liberè à clero secundùm Canones. GRAT. Sicut electio Papæ non fit tantùm à Cardinalibus, sed à clericis religiosis; sic electio Episcopi non à solis canonicis, sed à viris religiosis.

CAP. *Obeuntibus.* Mortuo Episcopo, intra tres menses canonici cum religiosis viris eligant; & si soli eligunt, electio est nulla.

CAP. *Si fortè.* Si vota sunt diuisa, Metropolitanus eligat digniorem, sed non ordinetur nisi sit gratus ciuitati, ne oderint.

DISTINCTIO LXIV.

A quibus, quo tempore, & loco ordinandi.

CAP. *Episcopi.* Metropolitanus conuocatis omnibus comprouincialibus, vel ex causa saltem tribus, cum consensu aliorum per litteras, ordinet Episcopum. 3 *Anaclet.*

CAP. *Ordinationes.* CAP. *De electione.* Idem: & si duo tantùm ordinent, puniantur. CAP. *Comprouinciales.* Idem. CAP. *Extra.* Non ab vno, ne sine consensu Archiepiscopi ordinetur.

CAP.

CAP. *Quia per.* Episcopi consecrentur à Metropolitano secundum iura, & ipse ab Episcopis. CAP. *Episcopum.* Idem quod supra.

CAP. *Illud generaliter.* Episcopus ordinatus non à Metropolitano, vel de eius licentia, non oportet vt sit Episcopus. GLOS. Deponatur quoad exercitium.

DISTINCTIO LXV.

4 *Si Episcopi dissentiant in consecratione Episcopi, maior pars obtineat.*

Nicæna. CAP. *Sanè si.* Si in conuentu legitimo pro consecrando Episcopo aliqui contradicant, obtineat maior pars. GLOS. Si Archiepiscopus contradicit sine causa, fiat.

CAP. *Non debet.* Dicit modum consecrandi, vt supra, & maior pars præualeat; si secus fiat, ordinatio non valet. GLOS. Præsentatus quis per litteras.

CAP. *Episcopus.* Idem quod supra. CAP. *De persona.* Si in prouincia adest primus Archiepiscopus, non consecret Episcopus sine consensu Primatis.

CAP. *Placet.* Idem, & si Archiepiscopus abest, tres Episcopi ex præcepto Primatis possunt Episcopum ordinare.

CAP. *Mos antiquus.* CAP. *Quoniam mos.* Seruetur honor Primatis, id est, Metropolitanus eligit, & primus consecrat Episcopum.

CAP. *Si quis.* Episcopus ordinatus cum licentia Metropolitani intra duos menses se præsentet Metropolitano, & si est impeditus, per litteras; secus, corrigatur à Synodo.

CAP. *Si fortè.* Si in prouincia superest vnus tantùm Episcopus, hic vocet conuicinos pro alio ordinando; & si non facit, conuicini ad preces plebis illo admonito consecrent.

DISTINCTIO LXVI.

5

Anicetus. CAP. *Archiepiscopus.* Archiepiscopus debet consecrari ab omnibus suffraganeis, si secus fiat, consecratio est irrita. GLOS. Quoad executionem officij.

CAP. *Porrò.* Episcopus non ordinetur minus, quàm à tribus Episcopis cum assensu aliorum.

DISTINCTIO LXVII.

CAP. *Reliqui.* Reliqui inferiores Episcopo, vt sacerdotes, ordinentur ab vno, & proprio Episcopo cum testimonio populi, saltem trium.

CAP. *Episcopus.* Solus Episcopus ordinat inferiores, sed non potest solus eos deponere.

DISTINCTIO LXVIII.

An qui ordinati sunt ab his, quos non constat fuisse Episcopos, sint iterum consecrandi. 6

CAP. *Sicut semel.* Semel ordinatus non est iterum ordinandus, vt baptizatus: & si cum aliqua culpa, agat pœnitentiam.

CAP. *Presbyteris.* Ordinati ab Episcopo, de quo dubitatur an fuerit Episcopus, de nouo ordinantur, si sint idonei. GRAT. Hoc non est reiterare, sed cautela.

CAP. *Ecclesiis.* Ecclesiæ consecratæ ab Episcopo catholico non sunt iterum consecrandæ, nisi sint ab igne combustæ, vel ab effusione sanguinis, vel seminis pollutæ, sicut baptizatus non baptizatur, *de consecrat. dist.* 1. *c. si motum. c. Ecclesiis.* GRAT. In quibus differt Episcopus à chorepiscopo, quia hic potest ordinari in vicis, non dat formatas, sed commendatitias, dat tantùm minores.

CAP. *Quamuis.* Chorepiscopus non potest consecrare presbyterum, virgines, altare in sacra erigere, chrismare, reconciliare pœnitentes, vel hæreticos, & alia, &c.

CAP. *Chorepiscopi.* Tolluntur ab Ecclesia Dei. CAP. *Quorum vices.* Episcopi succedunt Apostolis, qui etiam sunt filij Ecclesiæ.

DISTINCTIO LXIX.

Abbates si habent manum impositam ab Episcopo, possunt tonsurare. 7

CAP. *Quoniam.* Nemo in Ecclesia legat epistolam, vel lectionem super populo, nisi sit consecratus ab Episcopo. Item, Abbas sacerdos, cui ab Episcopo manus imposita est secundùm morem, potest conferre in suo monasterio lectoratum. GLOS. Superiores ordines non potest, nisi ex priuilegio. Item, inuitatus potest monachos alterius monasterij ordinare. Item, legere epistolam non potest nisi subdiaconus.

CAP. *Non oportet.* Qui non sunt promoti ab Episcopo, non exorcizent, nec in Ecclesia, nec domi.

DISTINCTIO LXX.

GRAT. Episcopus non ordinet non suum, nec sine titulo. GLOS. Sub pœna alendi illum, & vterque suspendendus. 8

CAP. *Neminem.* Ordinatus sine titulo beneficij, vel patrimonij, vel paupertatis, caret executione ordinum in iniuriam ordinantis. GLOS. Etiam in peccati pœnam ordinati, qui permisit se sic ordinari.

CAP. *Sanctorum.* Ordinatio facta sine titulo est irrita. Item, clericus perseueret

ſeueret perpetuò in Eccleſia,in qua eſt titulatus. Item, clericus non intituletur in duabus Eccleſiis:& licèt ex diſpenſatione Epiſcopi clericus poſſit præſidere duabus Eccleſiis,non tamen canonicus præbendatus. Item, præpoſitus maioris Eccleſiæ curet officiari cappellas pauperes. G L O S. Solus Papa diſpenſat ſuper plures curatas,& dignitates. C A P. *De multa*.Idem,& Epiſcopus circa plura ſimplicia.

DISTINCTIO LXXI.

9. GRAT. Clericus vnius Epiſcopi non eſt ordinandus, vel inſtituendus ab alieno Epiſcopo ſine literis proprij.

C A P. *Illud quoque*. Nemo ordinet alienum ſine licentia ſui Ordinarij, ſecus ordinatio eſt irrita. C A P. *De aliena*. C A P. *Si quis*. Idem.

C A P. *Clericos*. Idem vt ſupra, & clerici maneant in ſua Eccleſia, & qui eos ſuſcipit eſt excommunicatus cũ clerico, niſi diſceſſerit cauſa neceſſitatis.

C A P. *Fraternitatem*. Auctoritate Apoſtolica clericus vnius eccleſiæ vaſtatæ poteſt ordinari à non ſuo. G L O S.Sede vacante, nec Capitulum,nec Viſitator poteſt dare hanc licentiam, quia eſt alienare.

C A P. *Primatus*. Clericus alienus non eſt ſuſcipiendus in aliena Eccleſia ſine litteris proprij Epiſcopi. G L O S. Sufficiunt teſtes.

C A P. *Extraneo*. Clericus extraneus, ſine literis commendatitiis ſui Epiſcopi nòn miniſtret. C A P. *Hortamur*. C A P. *Nullum*. Idem.

DISTINCTIO LXXII.

10 CAP. *Epiſcopus*. Epiſcopus niſi rogatus non det dimiſſorias. C A P. *Clericum*. Nemo clericum alienum retineat,vel promoueat.

C A P. *Placuit*. Electus ab vna Eccleſia non teneatur ab alia.

DISTINCTIO LXXIII.

fol. 16. CAP. *In nomine*. C A P. *Sanctiſſimo*. Dantur formæ ſcribendi litteras com-
1 mendatitias cum literis Græcis.

DISTINCTIO LXXIV.

GRAT. An quis ſit cogendus vt ordinetur. G L O S. Pro neceſſitate, vel vtilitate, eſt cogendus per ſuperiorem ab officio, & per conſequens regulariter à beneficio : ſed ſi ſemper eſt inuitus, non cogendus.

C A P. *Epiſcopus*. Epiſcopus ſi præſumat ordinare reclamantem, vel inuitum, eſt ſuſpenſus per annum à celebratione Miſſæ,

C A P. *Geſta*. Sicut non debet inuitus ordinari, ita nec inſons deiici à miniſterio ſui ordinis iniuſtè.GLOS.Regularibus inuitis arctior vita nõ imponẽda.

C A P. *Si qui*. Qui clericus non vult promoueri, nec remaneat in ordine in quo eſt.G L O S. In caſu neceſſitatis:& ſi dicit ſe criminoſum, eſt credendus; ſi inſufficientem, audiendus.

C A P.

CAP. *Placuit*. Idem. CAP. *Episcoporum*. Episcopus posteriores prioribus non præponat, nisi contemptores, vel ineptos, quibus det administratorem.

CAP. *Quorundam*. Episcopus, qui clericum ordinatum in vna Ecclesia, in alio loco ponit, vbi affligitur, & tristatur, debet eum mutare, nisi culpa eius mereatur.

CAP. *Vbi ista*. Qui inuitum ordinat, puniendus: & qui malè vtitur priuilegio, debet illud amittere.

CAP. *Honoratus*. Qui iniusto, & malo fine vult cogere aliquem ad ordines, est priuandus prius vsu pallij, mox communione sanguinis.

CAP. *Consuluit*. Si aliqui clerici nolunt ordinari, qui inferiores sunt, promoueantur, vt illi magis excitentur.

DISTINCTIO LXXV.

GRAT. Quo tempore fiat ordinatio Episcoporum. In quolibet die Dominico, hora tertia, & à ieiuniis aliorum in temporibus.

CAP. *Ordinationes*. Omnes Episcopi comprouinciales conuenientes agant scrutinium, ieiunium cum precibus: & consecrandus manus super Euangelium Dei imponat, die Dominica hora tertia, & orantes vngant caput eius sacra vnctione more Apostolorum, & sic conferatur Spiritus sanctus. GLOS. Scrutinium, id est, examen, *dist.* 23. Hora tertia non est de substantia, imo nec vnctio, quia si omittitur, suppletur. Chrisma est sacramentum, vt aqua. *Anaclet.*

CAP. *Quoniam*. Electus Episcopus non differat consecrari vltra tres menses; si secus, puniatur, & œconomus eiusdem Ecclesiæ seruet integros reditus.

CAP. *Ordinationes*. Sacri ordines dentur tempore congruo solemniter, & coram multis astantibus, & dentur doctis. GLOS. In maiori Ecclesia minores vbi, & quando libuerit potest Episcopus conferre, & omnes minores simul, sic hoc habet consuetudo in Prouincia. *c. cum H. lator, de eo, qui furtiuè ordines accipit.*

CAP. *Quod à patribus*. In sacris ordinentur ieiuni, & in Sabbatho; possunt tamen continuato ieiunio progredi vsque ad mane diei Dominici. GLOS. Non est in consuetudine. *Leo.*

CAP. *Quod die*. Idem, vt supra, & fit die Dominico, quod incipit à Vesperis Sabbati per Resurrectionem Christi.

CAP. *Quando*. CAP. *Ordinationes*. Ordinationes sacrorum fiant in quatuor temporibus ad sitientes, & in Sabbatho sancto. Item prius ordinati præferuntur aliis.

DISTINCTIO LXXVI.

GRAT. Ieiunia quatuor Temporum quando celebranda, vnde inceperunt: inter Pascha, & Pascha non sunt ieiunia, nec genuflexiones.

CAP. *Ieiunium*. Prius tribus, modo quatuor anni temporibus ieiunandum, prout quater tempus in anno variatur. *Calest.*

CAP. *Constituimus*. Quater in anno ieiunandum: prima hebdomada Martij,

ſecunda Iunij,tertia Nouembris,quarta Decembris. ſed aliter reformatum eſt, vt nunc fit.

Leo. C A P. *Ieiunio*. Statuit quo tempore ſeruanda ieiunia quatuor temporum. Vide.C A P.*Statuimus*.Statuit ieiunia,vt nunc ſunt.

C A P.*Igitur*.C A P.*Huius*.C A P.*Ieiunium*.Dat rationes,quare in his temporibus ieiunatur.

C A P.*Scire debet*.Inter Paſcha,& Paſcha non ieiunamus, quia Chriſtus eſt nobiſcum reſuſcitatus. C A P. *Noſſe credo*. Vigilia Pentecoſtes,vt vigilia Reſurrectionis eſt.

C A P. *Poſt Paſcha*. Qui ex deuotione,vel regula vult,poteſt ieiunare à Paſcha ad Paſcham,exceptis Dominicis. C A P. *Vtinam*. Etiam in Dominicis poteſt quis ieiunare.

C A P. *Dilectionis*. Ordinandi ſunt, vel in Sabbatho ſancto,vel expectandum ad ieiunium quatuor menſium,id eſt,Iunij ſecundùm Hebræos eſt Iulius.

DISTINCTIO LXXVII.

GRAT. Ordinandi in temporibus expectent interſtitia, vel per gradus exercitati aſcendant.

Caius. C A P.*Illud nos*.C A P.*In ſingulis*.Septennio vſque ad duodecimum annum accipiat tres minores,in xij.acolythatum,in xix.ſubdiaconatum:xxv.presbyteratum,tandem Epiſcopus.C A P.*Quicunque*.Idem variè.

C A P.*Subdiaconus*. Ordinatus ante ætatem, deponendus. G L O S.In honoribus eccleſiaſticis debet eſſe annus completus.*c.cùm in cunctis,de elect.*ſecus in ciuilibus.

C A P.*Placuit*.Diaconi,& virgines ſacrandæ ſunt xxv.annorum.

C A P. *Epiſcopus*. Diaconus in xxv.anno, Presbyter, & Epiſcopus in xxx.& vxor fiat monialis.

C A P.*In veteri*.Idem.C A P.*Si quis*.Quæruntur requiſita in regulari promouendo.

C A P.*Monachus*.Regularis etiam nouitius in vno anno poteſt ordinari in omnibus ordinibus,quia deuotio ſupplet tempus, laicus verò longiori tempore,& maiori diligentia, etiam in penuria Eccleſiæ. G L O S. Loquitur de diſpenſando in neceſſitate. Item, bonitas ſupplet ætatem, vt tempus,ſicut ingenium,ſtudium.Item,clericus teſtis præfertur laico,& minus examinatur.

DISTINCTIO LXXVIII.

GRAT.Ætas pro ſacerdotio quænam ſit.

C A P.*Si quis*. C A P.*Nemo*. Nullus etiam dignus fiat ſacerdos, niſi in legitimo anno completo:ſubdiaconus,& diaconus xxv.annis : lector xviij.diaconiſſa xl.

C A P. *Quid eſt*. Manum citò imponere, & ordinare ante ætatem,examen, meritũ,experientiam:& communicare alienis peccatis,eſt ordinare indignum.

C A P. *Presbyter*. Fiat in xxx. anno, quia Chriſtus tunc fuit baptizatus, & prædicauit.G L O S.Ætatem probabit actor,vt qui petit ordinari,non reus.

C A P.*Si triginta*.Diſpenſantur in xxv.ex cauſa.

DISTINCTIO LXXIX.

GRAT. Papa eligendus à Cardinalibus. GLOS. Quid ſi duo eſſent electi,& ſucceſſor eligendus prædeceſſori. 7

CAP. *Si quis.* Electus ad Papatum non de concordi, & canonica electione Cardinalium, nec inthronizatus, & religioſis Clericis, non Papa Apoſtolicus, ſed Apoſtatiuus habeatur. GLOS. Electio Papæ, vt ſit canonica, ſi electus à duabus partibus, non admittitur contra eum exceptio, nec de vitio eligentium, vel electi, quia non eſt Iudex coram quo probetur: & ſi tertia pars vult probare eſſe ſimoniacam, non admittitur. *c. licet, de electione.* qui tamen ſic eligunt, peccant, & electio talis eſt in vitio.

CAP. *Si quis Papa.* Qui viuente Papa præſtat fauorem pro Pontificatu, deponatur, & excommunicetur. Item, clericus, qui viuente Papa, & eo inconſulto ſubſcribit, promittit, iurat, vel ſuffragium pollicetur, vel in priuatis conuenticulis de hoc deliberat, vel decernit, deponatur, & excommunicetur. Item, qui reuelat Eccleſiæ contrafacientes, & rationabiliter probat, ſi fuit particeps liberatur, & præmiatur. GLOS. Si non poteſt probare taceat, vel puniatur.

CAP. *Oportebat.* Non promoueatur ad Papatum niſi vnus ex Cardinalibus. GLOS. Dummodò inter eos quis idoneus reperiatur. 8

CAP. *Nullus.* Idem. CAP. *Si quis ex Epiſcopis.* CAP. *Si quis ex ſac.* Qui contradicit electioni Cardinalium vel Papæ, vel inuadit Sedem Apoſtolicam, eſt excommunicatus cum fautoribus.

CAP. *Nullus Pontifice.* Viuente Papa, vel Epiſcopo loci, non loquantur, vel fiant partes niſi poſt tertium diem ſepulturæ. *cap. bona, de elect.*

GRAT. Quando à concertantibus partibus eliguntur duo, quis ſit habendus Papa, quia laicus non eſt Iudex Eccleſiæ, niſi de mandato Eccleſiæ, cōgregabit concilium.

CAP. *Si duo.* Si in diſcordia ſint duo electi Papæ contra fas, de nouo eligatur tertius de communi conſenſu. GLOS. An ſit contra fas, concilium iudicabit. GRAT. Prædicta intelliguntur, quando vterque eſt malè electus, non quando vnus per apoſtaſiam, & alter canonicè, licèt extra vrbem.

CAP. *Si quis pecunia.* Apoſtaticè electus deiiciatur, & eligatur alius canonicè; ſi nō poteſt in vrbe, ſaltem foris, cui obediant. GLOS. Quilibet ante electionem poteſt repelli à Papatu exceptione cuiuſlibet criminis, vt ſimonia, ſed poſt, non poteſt; ſed Cardinales qui ſimoniacè elegerint, poſſunt accuſari. 9

CAP. *Si tranſitus.* Papa ſi moriens non eligit, eligat clerus ad plura vota, & eligens ſimoniacè ſit ſuſpenſus. An Papa poſſit ſibi eligere ſucceſſorem, videtur non.

CAP. *Eiectionem.* Cardinales poſſunt eligere, ſed non eiicere Papam, quia hoc ſibi Deus reſeruauit.

DISTINCTIO LXXX.

GRAT. In quibus locis ſunt ponendi Præſules.

CAP. *Vrbes,* Vbi erant primates gentilium, ibi Apoſtoli poſuerunt 10

primates Christianorum, ad quos Episcoporum negotia, & maiores causæ sunt reseruandæ post sedem Apostolicam. G L O S. Primas, & Patriarcha est idem, sicut pignus, & hypotheca. C A P. *In illis.* Idem vt supra, & successiuè de Archiepiscopis, Episcopis, Curatis.

C A P. *Episcopi.* Episcopi non ponendi in modica ciuitate, ne vilescant, sed in magna, & honorabili, presbyteri verò in singulis plebibus. G L O S. Episcopus non sit solus, ne vilescat.

C A P. *Illud sanè.* Idem & clericus CAP. *Non debere.* Idem, & presbyteri, & archidiaconi nil agant sine consensu Episcopi.

C A P. *Fraternitatem.* Sedes Episcopales non sint longo interuallo disiunctæ, vt facilè conueniant ad consecrationem Episcopi tres vel quatuor. G L O S. Longo interuallo quidam dicunt, xx. miliaribus, sed melius requiritur arbitrio Iudicis: & si minus distant ciuitates inter se, in mediis interuallis, debent erigi Episcopatus, habita consideratione situs, & qualitatis regionis, & difficultatis viarum.

DISTINCTIO LXXXI.

fol. 17. GRAT. Episcopum oportet esse sine crimine, immò & omnes eligendi.
1 G L O S. Repetit prius dicta, vt aliqua omissa addat.

C A P. *Apostolus.* Non requiritur vt Episcopus, vel quilibet ordinandus sit sine peccato, sed sine crimine, vt homicidio, adulterio, fornicatione, fraude, &c. nam crimen est peccatum graue dignum accusatione.

C A P. *Nemo rectè.* Admonitor, seu corrector aliorum debet esse sine crimine. C A P. *Tantis.* Ordinans criminosum deponitur, quia iudicatur similis illi, & sic vterque. G L O S. Pendente lite qui promouetur est deponendus. Item, si accusator per annum tacet, electus promoueatur, & Episcopus post tres menses, vel arbitrio Iudicis.

C A P. *Si qui sine.* Qui sine examinatione promoti, postea examinati fatentur sua peccata, vel si postquam confessi sunt peccata, promouentur, deponuntur.

C A P. *Quicunque.* Indigni qui ex ignorantia, vel ex contemptu sunt ordinati, deponantur. G L O S. Etiam ex ignorantia iuris vel facti.

Eug. C A P. *Maximianus.* Sacerdos, qui illicitè viuendo polluit ministerium, deponatur.

Innoc. C A P. *Sacerdos.* Episcopus prouideat depositis locum conuenientem vt agant pœnitentiam. C A P. *Dictum.* Et si non agunt pœnitentiam, retrudantur in monasterium, & excommunicentur.

C A P. *Valet.* Conuersos à crimine iuuat mutatio loci, vt mutetur affectus, & species mentis.

C A P. *Si quis.* Clericus conuictus, vel confessus adulter, depositus detrudatur in monasterium perpetuum. C A P. *Romanus.* Idem. C A P. *Presbyter.*

C A P. *Si quis.* C A P. *Si Diaconus.* Idem. CAP. *Si qui sunt.* Idem; & si non se corrigit, nullus eius officium audiat, ne sit inobediens, & vt ethnicus.

1 C A P. *Si quis amodo.* C A P. *Si quis sacerdotum.* C A P. *Eos etiam.* C A P. *Ministri.* Qui in sacris ad concubinas, vel vxores accedunt pertinaciter, careant officio, & beneficio.

C A P. *Clericus.* Solus cum fœmina non loquatur fabulas, nec Archidiaconus intret domos earum, vel quid per clericos mittat; si secus, deponatur, & illa ab Ecclesia arceatur.

C A P. *Sed si forte.* Idem, nec habitet cum extranea, & cautè cum consanguineis. C A P. *Si quispiam.* Et si est contumax, excommunicetur.

C A P. *Oportet.* Sacerdos, qui præsumit habitare cum suspectis fœminis, deponatur.

C A P. *Volumus.* C A P. *Legitur.* C A P. *In omnibus.* C A P. *Cum omnibus.* C A P. *Non oportet.* C A P. *Archidiaconum.* C A P. *Quidam.* C A P. *Fœminas.* C A P. *Clerici.* Clerici non habitent cum fœminis, id est, suspectis, nisi cum parentibus nisi in primo gradu. G L O S. Hæc capita videntur correcta *c. 1. de cohabit. cler. & mulier.*

C A P. *Ad reatum.* Episcopi prouideant ne occasione temporalium viduæ, vel sanctimoniales familiariter agant cum clericis. C A P. *Vidua.* Idem.

DISTINCTIO LXXXII.

GRAT. Pauperibus, qui laborare non possunt, Episcopus prouideat. G L O S. Robustis pauperibus non danda eleemosyna, nec negligant iustitiam, sed monendi. 5

C A P. *Episcopus.* Episcopus prout potest, prouideat de victu, & vestitu pauperibus, qui laborare non possunt.

C A P. *Proposuisti.* Probat clericos debere esse continentes, & si secus, deponantur secundùm Epistolam Syricij. GLOS. Syricius primò continentiam indixit clericis: an Apostoli, dubium est.

C A P. *Plurimos.* CAP. *Quia.* CAP. *Presbyter.* Idẽ vt supra, & datur pœnitentia presbytero fornicario, vel in crimine depositione digno decem annorum.

DISTINCTIO LXXXIII.

GRAT. Prælatus non solùm non debet esse in crimine, sed nec consentire crimini aliorum. 4

CAP. *Si quis.* Prælatus, qui pretio, vel precibus permittit fornicationem, vel incestum clericis, vel tales criminosos non impugnat, ab officio suspendatur. G L O S. Et à beneficio.

CAP. *Nemo.* Crimen habentis nomen sanctitatis maximè offendit Ecclesiam; & Episcopus, qui hunc non corrigit, est canis impudicus.

C A P. *Error.* Qui non resistit approbat errorem, & fouet, ac videtur socius, & veritas indefensa opprimitur.

C A P. *Quid enim.* Non iuuat pollui errore, si consenserint erranti.

C A P. *Consentire.* Qui non occurrit, consentit errori.

C A P. *Nihil de illo est.* Qui vult laudari à lupis, vel eis placere, nocet ouibus, & mens terrena non prædicat, & negligentia est nouerca eruditionis. G R A T. Licèt sacerdotes sint mali, tamen eorum prædicatio non contemnenda, quia ex Hieronymo, lixiuium transiens per cineres purgat pannos.

DISTINCTIO LXXXIV.

5 GRAT. Epiſcopus ſit ſollicitus defendere pauperes, releuare oppreſſos, tueri Monaſteria; ſi ſecus, corripiatur.

CAP. *Peruenit.* Epiſcopus negligens in officio ſuo, nec ſuſcipiens conſilia aliorum, eſt prius coram aliis corripiendus, & mox Romam vocandus.

CAP. *Nunciatum.* Idem. CAP. *Cùm in præterito.* Omnes, qui ſunt in ſacris, ſeruent caſtitatem. CAP. *Cùm de quorundam.* Idem.

CAP. *Quiſquis.* Clericus vxoratus cum vidua, vel ſecunda, careat priuilegio clericatus, & habeat tantùm laicam communionem.

CAP. *Porrò.* Presbyteri dicuntur ſeniores, non propter canitiem, ſed propter ſapientiam.

DISTINCTIO LXXXV.

6 GRAT. Qui ſunt alieni ab hoſpitalitate, non ordinentur Epiſcopi.

CAP. *Archidiaconum.* Non eſt creandus Epiſcopus, qui ex auaritia non eſt hoſpitalis, vel ſi ex ſenectute non poteſt regere, vel ſi iurauit non fore Epiſcopum, vel illiteratus.

DISTINCTIO LXXXVI.

GRAT. Epiſcopus ſit doctor, ne inferiorum culpa illi imputetur; qui neſcit, vel negligit. GLOS. Doctrina Epiſcopi conſiſtit in corrigendo cum lenitate, & in prædicando.

CAP. *Inferiorum culpa.* Peccat ſuperior non corrigendo ſubditos, & nutrit peſtilentiam. CAP. *Odio.* Timidi corripiendi à medico, infirmi tolerandi.

CAP. *Facientis.* Non corrigens peccat, & eſt puniendus alieno peccato. CAP. *Quando.* Corrigens ſi modum excedit, non petat veniam à ſubdito, ne contemnatur, ſed à domino. GRAT. Epiſcopus in ſua doctrina vitet ſcripturas, & res profanas de Ioue, &c.

CAP. *Cum multa.* Epiſcopus grammaticam non doceat, & nefandum eſt etiam ſæcularibus canere Chriſtum cum Ioue. GLOS. Non laudatur in Eccleſia fabulas poëtarum moraliter exponere.

CAP. *Fratrem.* Epiſcopus habeat largam manum in prouidendis pauperibus, nec ſufficit in cubiculo legere, & orare, alioquin in vanum eſt Epiſcopus. GRAT. In dando ſit modus rerum, id eſt, non omnia vni, ſed ſingulis, & perſonarum, vt prius iuſtis, mox peccatoribus. GLOS. In ſumma neceſſitate intuitu naturæ.

7 CAP. *Donare.* CAP. *Qui venatoribus.* CAP. *Vident.* CAP. *Eſau.* CAP. *Quid prodeſt.* CAP. *Amputatis.* Qui dat hiſtrionibus, vel venatoribus, vt talibus, peccat.

CAP. *Non ſatis eſt.* In liberalitate ſpectanda fides, cauſa, locus, tempus, modus, proximitas, debilitas, nobilitas, & auaritia eſt peccatum.

CAP. *Dominus.* Opes non effundendæ, ſed diſpenſandæ, niſi renuntientur propter perfectionem Euangelicam. CAP. *Eſt probanda.* Idem: dandæ

dandæ ſuis egentibus,non vt ditentur.

C A P. *Conſideranda*. Plus dandum ſenibus,infirmis,ex diuite facto paupe-ri,maximè ſi non vitio ſuo;nobili verecundo.

C A P. *Pulchra*. Neceſſaria pauperibus,& ornatui Eccleſiæ danda, non ſuperflua. C A P. *In ſingulis* C A P. *Cæterum*. C A P. *Paſce*. C A P. *Qui clementiam*. Idem, prius paſcat parentes, & famelicum ſi non pauiſti occidiſti, nec legem Chriſti adimples. GRAT. Non percuſſorem,id eſt,non ſit facilis ad vindictam, ſed cum diſcretione puniat ſubditos.

C A P. *Si quid verò*. Epiſcopus ,vt Iudex non credat facilè quæ referuntur, 2
nec cum res eſt incognita accedat ad vindictam,ſed re pēſata canonicè puniat.

C A P. *Tanta*. Greg. parcit ſimplicitati,& ſenectuti Epiſcopi, qui ita vaſtauit meſſem,ſed excommunicat per duos menſes conſiliarios.

C A P. *Non liceat*. Non licet Epiſcopo cædere aliquem manibus ſuis, imò nec ſacerdoti. GRAT. Epiſcopus non ſit cupidus lucri turpis, nec victum,vel neceſſaria quærat negotio inhoneſto:quod intelligitur de omnibus clericis.

C A P. *Peruenit*. Epiſcopi,monachi,clerici non conducant poſſeſſiones,nec 9
ſe miſceant ſæcularibus procurationibus, niſi pro miſerabilibus, & Eccleſiis. G L O S. Monachi poſſunt terras ad firmam habere, ſi ſua non ſufficiunt, vel cùm ipſimet excolunt non vt lucrentur,ſed vt viuant. *c. dilecti, de decimis*.

DISTINCTIO LXXXVII.

GR A T. Epiſcopi debent iuuare orphanos, & viduas, & defendere ab improbis.

C A P. *Licet*. C A P. *Defenſionis*. C A [illegible] P. *Quiſquis*. C A P. *Diuinæ*. C A P. 10
Irreligioſum. Epiſcopi debent iuuare, & defendere recurrentes ad ſe,vt viduas, orphanos.

CAP. *Eos,qui*. Fugientes ad Eccleſiam non trudantur,ſed defendantur, & qui pro eis accipit mancipia Eccleſiæ , excommunicetur.Idem qui manumiſſos in Eccleſia ſeruos facit,vel colonos.

C A P. *Libertos*. Eccleſia debet liberos defendere, qui ſe ei commendarunt.

C A P. *Liberti*. Manumiſſi, qui ſe commendant Eccleſiæ,protegantur.

C A P. *Si expoſitus*. Puer expoſitus in publico poſt decem dies non poteſt repeti,& repetens poſt decem dies, vt homicida puniatur. G L O S. Si fuit expoſitus à patre,vel ipſo ſciente,quia habetur pro derelicto,ſecus,ſi ab ignorante. Item,decem dies currunt à die ſcientiæ.

DISTINCTIO LXXXVIII.

GR A T. Clericis prohibentur negotia cauſa cupiditatis, & lucri , & non fol. 18.
pietatis pro viduis,& orphanis. 1

C A P. *Decreuit*. Clerici non ſe miſceant negotiis ſæcularibus, nec conducant poſſeſſiones,niſi imponat Epiſcopus pro Eccleſię viduis,orphanis,pupillis.

C A P. *Conſequens*. Idem,& ſi non abſtinent, deponantur. C A P. *Epiſcopus*. Idem. C A P. *Perlatum*. Idem. C A P. *Epiſcopus*. C A P. *Inutile*. C A P. *Negotiatorem*. C A P. *Fornicari*. Idem, & Epiſcopus non curet res familiares

etiam

miliares etiam pias per se, sed per alios, nec ratiocinia.

C A P. *Eyciens*. Negotiator est qui comparat rem, vt illam ipsam integram, & immutatam vendat cum lucro, secus non item, differt vsura à locatione.

C A P. *Quoniam*. C A P. *Quid est*. Negotiatio simpliciter damnatur, & quæ, id est, cum mendacio, & fraude.

C A P. *Neque apud*. Qui moriens in testamento nominauit pro tutore presbyterum, pro eo non fiant preces.

DISTINCTIO LXXXIX.

2 GRAT. Episcopum oportet domui suæ bene esse præpositum, & in Ecclesia, nulli, licèt exercitatæ personæ, duo officia committat, nec sæculares regant res Ecclesiæ.

C A P. *Singula*. Vni licèt exercitatæ personæ non dentur duo officia ecclesiastica, ne vnum membrum faciat officium alterius. G L O S. Nisi causa necessitatis, vel vtilitatis.

C A P. *Volumus*. Episcopus habeat vicedominum, vel œconomum, qui curet res episcopales, & hospites: & si Episcopus non prouidet, clerus prouideat.

C A P. *Diaconum*. Vicedominus est qui curat Episcopum. G L O S. Id est, res episcopatus, sicut œconomus res canonicorum. C A P. *Quia*. Episcopus habeat œconomum.

C A P. *Indicatum*. Res temporales Ecclesiæ committantur clericis, non laicis; & laici, si quid Ecclesiæ acceperunt, puniantur. G L O S. Ratione delicti, vel œconomiæ.

C A P. *Decenter*. Ecclesiæ bona non dentur administranda consanguineis, nec fauore coniunctis, si secus, sint irrita, reddant duplum, & excommunicatus sit biennio. G L O S. Si malis dentur.

C A P. *Ad hoc*. Diuersitas graduum, & ordinum in Ecclesia conseruat vnitatem, & gubernationem, vt in cœlo Angeli, Archangeli.

DISTINCTIO XC.

3 GRAT. Episcopus non sit litigiosus, quia debet alios litigantes ad concordiam reducere.

C A P. *Discordantes*. Episcopus concordet clericos discordes, & si nolunt, Synodus eos damnet.

C A P. *Oblationes*. Oblationes diffidentium, vel dona opprimentium fratres non admittantur in Ecclesia. C A P. *Neque cum*. Qui non habent pacem cum fratribus, sint extra Ecclesiam.

C A P. *Alienus*. Murmurator, & eius opus sint extra vnitatem populi, & agat pœnitentiam, ne pereat.

C A P. *Si quis Monachus*. Contentiosus, vel rixas amans, vel conuiciator, vel murmurator, pœniteat diu arbitrio superioris.

C A P. *Diffidentes*. Episcopos Synodus conciliet. C A P. *Studendum*. Episcopi ad pacem magis, quàm ad iudicium coerceant diuidentes.

4 C A P. *Eorum*. Sacerdos non recipiat dona opprimentium pauperes.

C A P.

C A P. *Placuit.* Diſcordantes ſi nolunt venire ad pacem excommunicentur.

C A P. *Si quis.* Contriſtatus, qui non vult accipere ſatisfactionem contriſtantis maceretur acerrimis inediis.

C A P. *Præcipimus.* Epiſcopi teneant mutuam pacem conſilio, & auxilio, relicto reſpectu humano; ſi ſecus, deponantur.

C A P. *Perlatum.* Idem, ſin minus, excommunicetur.

DISTINCTIO XCI.

GRAT. Clerici non quærant victum turpi lucro, vel inhoneſto negotio, ſed vel decimis, vel honeſto artificio, vt agricultura, & ſi non ſunt infirmi, non deſint ab officio.

C A P. *Eleutherius.* Clerici, qui vacando ſuis negotiis non interſunt officiis diuinis, præſertim nocturnis, corrigantur. 5

C A P. *Presbyter.* Clericus vacet horis canonicis, viſitet infirmos, & mox ieiunus eat ad rus.

C A P. *Clericus.* Poſt officium ſuum poteſt ſibi quærere victum, & veſtitum artificio, vel agricultura, & ſi non intendit horis, excommunicetur.

C A P. *Clericus, quantumlibet.* Idem. C A P. *Clerici.* Idem: & ſi vagantur in foro, vel nundinis, deponantur. G L O S. Qui accipit Eccleſiam pauperem tenetur dicere officium, & ſibi imputetur. Idem, ſi deinde ſit pauper.

DISTINCTIO XCII.

GRAT. In Eccleſia corde magis quàm voce cantandum. 6

C A P. *Cantantes.* In Eccleſia non voce, ſed corde canendum Deo, nec theatrales moduli audiantur, ſed in timore, opera, ſcientia Scripturarum.

C A P. *In ſancta.* Diaconi miniſtrent altari, legant Euangelium, dent eleemoſynas, non cantent pſalmos, & lectiones ſub excommunicatione.

C A P. *Non liceat.* In pulpito non pſallat, neque legat, niſi qui ab Epiſcopo ſit lector ordinatus. C A P. *Si quis.* Epiſcopus in aliena diœceſi non miniſtret, niſi vt ſacerdos.

C A P. *Si quis Epiſcopus.* Idem. C A P. *Si qui Epiſcopi.* Idem. C A P. *Si quis Epiſcopus.* Epiſcopus, qui non vult ire ad ſuam Eccleſiam, excommunicetur.

C A P. *Si quis Epiſcopus vacans.* Epiſcopus non habens Eccleſiam, ſi in aliqua vacante ſe ingerit ſine conſilio Metropolitani, deiiciatur.

C A P. *Si quis presbyter.* Clericus ſi admonitus ab Epiſcopo non interſit horis canonicis, excommunicetur, & deponatur. G L O S. Matutina officia ſunt vſque ad Nonam excluſiuè à Nona veſpertina.

DISTINCTIO XCIII.

GRAT. De obedientia erga Prælatos, & præſertim Papam. 7

C A P. *Si inimicus.* Chriſtiani debent eſſe inimici illorum, quorum Papa eſt inimicus, nec eos alloqui: ſi ſecus, ſunt peiores inimicis Eccleſiæ.

C A P. *Miratus.* Quem Eccleſia Romana repellit, Chriſtiani debent repel-

lere. CAP. ***Qui cathedram.*** Non est in Ecclesia qui cathedram Petri deserit.

CAP. ***Iuxta.*** Episcopi vicini visitent per se singulis annis limina Apostolorum, longinqui iuxta chirographum; si secus, sub sententiis canonicis sint.

CAP. ***A subdiacono.*** Inferiores obediant maioribus in ordine. Vide ibi.

CAP. ***Diaconi.*** Diaconi, vt oculi Episcopi debent omnia lustrare, & deferre Episcopo corrigenda, vel pericula, vel peregrinos, vel cultum, & similia.

CAP. ***Sacerdotes.*** Sacerdotes honorandi, quia sunt sal terræ, & lux mũdi.

CAP. ***Nulla ratione.*** CAP. ***Qui sui.*** CAP. ***Ille:*** Clerici, qui Episcopo non subsunt, vel non obediunt, sunt acephali, nec habendi clerici, & in Deum scandalizantur.

CAP. ***Diaconi.*** In vnaquaque Ecclesia sint septem diaconi, qui Episcopum custodiant ne lædatur, & ne prædicatio polluatur. CAP. ***Diaconi.*** Idem, id est, sint septem.

CAP. ***Diaconos.*** Diaconi sunt sub presbyteris, & non baptizent, nec ministrent corpus Christi, nisi absente sacerdote, & in necessitate. GLOS. Et nisi de licentia presbyteri in necessitate.

CAP. ***Peruenit.*** Idem, & diaconi communicent post presbyteros, nec sedeant in medio presbyterorum. GLOS. In hoc seruanda consuetudo.

CAP. ***Non oportet.*** CAP. ***Præsente.*** CAP. ***Diaconi,*** & ***Diaconus.*** CAP. ***Nonnulli.*** Idem, nec sedeant coram presbytero, nisi iubente, vel loquatur; Alba vtatur in lectione, & oblatione.

CAP. ***Peruenit.*** Diaconi non vtantur sandalibus, vel caligis episcopalibus; si secus, puniantur. CAP. ***Illud.*** Clerici non vtantur manipulis, id est, mitris. GLOS. Aliqua non præscribuntur.

8 CAP. ***Diaconi.*** Commendantur diaconi, & describuntur eorum officia: & sine diacono Episcopus non ministret, nec dispenset: reprehenditur auaritia Episcoporum.

CAP. ***Legimus.*** Declaratur diaconus esse sub presbytero, & inter presbyteros est Episcopus: reprehenduntur abusus: consuetudo Romana est vbique seruanda.

CAP. ***Dominus.*** Si Christus honorauit sacerdotes etiam malos, ergo & diaconi debent honorare sacerdotes, & nos diaconos.

CAP. ***Præcipimus,*** Diaconi non sedeant ante sacerdotes, nisi sint loco Patriarchæ, vel Metropolitani; & si quis aliter præsumit, sit vltimus omnium in suo ordine.

DISTINCTIO XCIV.

9 GRAT. Sicut Patriarcha potest committere suas vices diacono, sic Papa subdiacono, & facere eum delegatum.

CAP. ***Vide.*** Papa potest constituere subdiaconum Legatum, sicut Greg. constituit Petrum subdiaconum Legatum Siciliæ.

CAP. ***Si quis autem.*** Qui impedit Legatum Papæ est excommunicatus, donec satisfaciat.

CAP. ***Dictu.*** Archidiaconi faciant quod eis Episcopus imponit, & non dominetur presbyteris, nec ab eis censum exigant. GLOS. Ex consuetudine Archidiaconus, potest mulctare in pecuniis.

DISTIN

DISTINCTIO XCV.

GRAT. Sacerdotes præsentibus Episcopis possunt celebrare, non tamen possunt chrismare, licèt aliquando factum fuerit.

CAP. *Peruenit.* Non chrismet baptizatos sacerdos, sed si contristentur populi, & desit Episcopus, conceditur sacerdoti. GLOS. Sacerdos chrismans nihil facit. *c. quando, de consuet.* An de mandato Papæ possit, est dubium. Aliqui dicunt, quòd sacerdos de mandato Papæ potest conferre omnia sacramenta, quæ accepit, & sic Diaconus de mandato Papæ potest chrismare, & dare diaconatum, sed non presbyteratum, nec consecrare alienigenam. Item, Episcopus ea, quæ sunt ordinis, potest demandare tantùm Episcopis, & quæ sunt iurisdictionis, quædam, quæ non possunt exercere, nisi adminiculo ordinis ordinatis, alia laicis.

CAP. *Presbyteros.* Presbyter non faciat, quæ pertinent ad Episcopum, id est, non conficiat chrisma, nec vtatur Pontificali formali. GRAT. Dictum Greg. id est, quod presbyter possit chrismare, intelligit ad tollendum scandalum, & ex indulgentia, vel absente Episcopo, & in necessitate. Dictum Leonis est de iure communi. Item, Presbyter potest vngere infirmos oleo sanctificato, sed quæritur an Episcopus possit vngere infirmos, & an possit impœnitens. GLOS. Deficiente oleo benedicto potest admisceri non benedictum. *c. quod in dubiis, de consecr. Eccles.* Item, hoc delet veniale, roborat, virtutes sanat.

CAP. *Illud.* Episcopus potest vngere infirmos, præsertim, quia facit chrisma. Item, impœnitentibus non est danda vnctio, sicut nec alia sacramenta. fol. 19. 1

CAP. *Presbyteri.* Presbyteri rectores Ecclesiarum non ab aliis, sed à proprio Diœcesano, omni anno ante Pascha petat chrisma per se, vel per eum, qui tenet sacrarium, non per clericum minorem. GLOS. Abbas si petit oleum ab alio, quàm à diœcesano, peccat, nisi ex speciali priuilegio.

CAP. *Olim.* Olim idem erat Episcopus, & presbyter; deinde ex consuetudine Episcopus est superior, & presbyteri inferiores ad tollendum schisma in baptismo.

CAP. *Ecce ego.* Presbyteri coram Episcopo possunt ministrare sacramenta, & docere, & exercere sua officia, & Episcopi dicuntur sacerdotes, & docet eos humilitatem. GLOS. Presbyter, qui facit sacrum coram Episcopo non debet benedicere Episcopum, sed debet innuere Episcopo, vt ipse benedicat in Missa solemni: & si Episcopus non vult benedicere, presbyter benedicat suo iure, quia ex eo, quod Episcopus dat potestatem benedicendi, subdit se illi tanquam subditum. Vel dicendum quod eo ipso, quod dat licentiam celebrandi, dat licentiam faciendi ea, quæ in Missa fieri solent.

CAP. *Esto subiectus.* Episcopi honorent clericos, & clerici Episcopos ad inuicem: & circa hæc multa. 2

CAP. *Non oportet.* Clerici, & presbyteri non ingrediantur, nec sedeant in tribunalibus ante ingressum Episcopi, nisi ægroto, vel absente Episcopo.

CAP. *Episcopus in quolibet.* Episcopus in quolibet loco sedens, non patiatur stare sacerdotem.

CAP. *Episcopus.* In Ecclesia, & in concessu presbyterorum Episcopus se-

deat ſublimior,ſed domi cognoſcat ſe eſſe collegam presbyterorum. G L O S. Ita vt non contemnatur.

C A P. *Presbyter.* Presbyter præſente Epiſcopo non ſignat infantes, niſi de præcepto Epiſcopi. G L O S. In vertice,quia in fronte non poteſt.*c.preſbyteri. de conſ. diſt.*4.

C A P. *Presbyteri.* Presbyteri rurales in Eccleſia ciuitatis præſente Epiſcopo,vel presbyteri vrbis non poſſunt offerre,nec calicem porrigere, vel panem ſacrificum.

DISTINCTIO XCVI.

3 GRAT. Laici nihil poſſunt conſtituere de rebus Pontificis, vel de electione Papæ,& ſic conſtitutio Honorij,*diſt.* 79.non valet,ſi non probatur à Papa.

C A P. *Bene quidem.* Laici Principes non poſſunt facere conſtitutiones circa electionem Papæ, vel res Eccleſiæ non alienandas, &c. Hinc damnatur conſtitutio Baſilij Imperatoris.

C A P. *Nos ad fidem.*Imperatores interſunt Conſiliis ad fidem confirmandam,non ad potentiam exercendã,vt inuenta veritate populus non diſcordet.

C A P. *Quædam capitula.* Decreta eccleſiaſtica ſunt confirmanda à Synodo Patrum, non à laicis.

C A P. *Vbi nam legiſtis.*Imperatores non debent intereſſe ſynodalibus conuentibus,niſi quando tractatur de fide vniuerſali.

C A P. *Denique.* Laici,qui præſunt rebus humanis,non præſumant iudicare de perſonis eccleſiaſticis,quæ præſunt rebus diuinis.

C A P. *Cùm ad verum.* Chriſtus præcepit, vt Rex terrenis tantùm præſideret,Pontifex æterna diſpenſaret, ſed hic in temporalibus adiuuetur legibus illius, ille ab hoc in ſpiritualibus.

C A P. *Satis euidenter.* Pontifex non poteſt ligari, nec ſolui à poteſtate laica, & hoc probat exemplis.

C A P. *In ſcripturis.* Facta Pontificum Imperator non debet iudicare, ſed vt Conſtantinus ſua chlamyde peccantem ſacerdotem cooperiat.

C A P. *Quis dubitet,* Sacerdotes ſunt patres, & magiſtri Regum, & Principum, ideo non debent eos ſubiicere ſuæ poteſtati, à quibus ligari, & ſolui poſſunt in cœlo.

C A P. *Duo ſunt.* Poteſtas Regum eſt inferior poteſtate ſacerdotum, ſicut plumbum auro,à quibus excommunicantur.

C A P.*Si Imperator.* Imperator eſt filius non Præſul Eccleſiæ, debet diſce-
5 re,non docere, non vſurpet ius eccleſiaſticum, ſubdat ſuas executiones præſulibus, non præferat, non iudicet clericos. G L O S. Ante omnes conſtitutiones numquam clerici fuerunt ſub Iudice laico. Item, Papa transtulit Imperium à Græcis in Occidentem, licèt Imperium ſit à Deo.

C A P. *Numquam.*De clericis ſola Eccleſia iudicat,non humana lex:Princeps ſæcularis obedit, non præcipit, eccleſiaſticis ſubdit caput, non iudicat de cap. Epiſcopi.

C A P. *Conſtantinus.* Imperator concedit Pontifici ornamenta imperialia, Romam,

Romam,& Italiam,& alias possessiones pro luminaribus.

C A P. *Sicut quamuis.* Sæcularis potestas non iudicat de clericis, nisi sint hæretici. G L O S. Laici super clericos,quando possunt.*c.principes,* 23.*q*.5.

C A P. *Boni Principis.* Boni Principis est dirutas Ecclesias restaurare,nouas ædificare,honorare,non persequi, vel molestare sacerdotes.

DISTINCTIO XCVII.

GR A T. Laici circa res ecclesiasticas nihil possunt, & si quid circa eas constituunt,est irritum, nisi inuitati precibus Ecclesiæ constituant. 9

C A P. *Ecclesia mea.* Bonifacius rogat Honorium, vt se sua imperiali potestate,pacem Ecclesiæ,& consilij seruet.

C A P. *Victor Honorius.* Honorius Imperator rescribit Bonifacio se prouidisse ne ambiant Paparum, & monet,vt decretum publicet clericis.

C A P. *Nobilissimus vir.* Ecclesia Romana non solet recipere legationem sine signatis apicibus,id est,litteris sigillatis,tamen probo Legato credit in honorem mittentis. G L O S. Legato non creditur sine litteris legationis, & si amisit,probet eas non habuisse vitium; nec sufficit probare mandatum. Item, si literæ sint signatæ à quocunque, vel alieno sigillo,sufficit si non habet proprium,nec sufficit si non possunt legi characteres. Item, si filum est fractum, non sunt signatæ;si non est in totum fractum,sunt signatæ.Item,in aliena prouincia Cardinali sine literis est credendum. Item, assertioni vnius credendum est,si persona sit honesta, & authentica.

DISTINCTIO XCVIII.

GR A T.Peregrini,nisi sanctis chirographis suorum Episcoporum sint commendati,non ordinentur. 7

C A P. *Nullus.* Nullus ordinet transmarinum hominem, nisi sit signatus saltem quinque chirographis Episcoporum,nec suscipiat in sua diœcesi.

G L O S. Hæc capita sunt abrogata.C A P.*Transmarinos.*C A P. *Afros.*Idem quod supra, sed sunt abrogata.

C A P. *Omnes.* Baptizati in peregrinatione non sunt in alienis prouinciis promouendi.

DISTINCTIO XCIX.

GR A T.Primas,& Patriarcha sunt idẽ,ad quem ab Archiepiscopis appellatur,sed non contra,cui Archiepiscopi obediũt in omnibus iustè imperatis. 8

C A P. *Prouinciæ.* In capitibus prouinciarum, vbi erant primates gentilium, nunc sunt positi Patriarchæ, ad quos confugiunt oppressi, & appellant ab Archiepiscopis:in Metropolitanis ciuitatibus ponuntur Archiepiscopi, qui obediant Patriarchis.

C A P. *Nulli Archiepiscopi.* Non vocentur Primates, nisi qui primas ciuitates tenent, & sint constituti à Sede Apostolica, reliqui sunt Metropolitani.G L O S.Multitudo populi excreuit,non est erigenda Ecclesia in parochia,

niſi prius requiſito conſenſu parochi, ſi locus eſt alicuius epiſcopatus.

9 CAP. *Primæ*. Primæ ſedis Epiſcopus vocetur Patriarcha, non Princeps ſacerdotum, vel ſummus ſacerdos.

CAP. *Nullus*. Nullus vocetur, vel ſcribatur ab aliis vniuerſalis Patriarcha quia derogaret aliis.

CAP. *Ecce in*. Papa non vult in epiſtolis vocari vniuerſalis, ne aliis videantur non eſſe Epiſcopi, ſed vult vt ſuus honor, ſit honor Eccleſiæ, & fratrum.

DISTINCTIO C.

10 GRAT. Ante acceptum pallium non poteſt primas ordinare Epiſcopos. GLOS. Et intra tres menſes à conſecratione petat pallium, quo non vtatur niſi in celebratione Miſſæ.

CAP. *Quoniam*. Archiepiſcopus, qui vltra tres menſes à conſecratione à Sede Apoſtolica non petit pallium, nec fidem exponit, careat dignitate commiſſa; & poſt tertiam admonitionem, alij Metropolitani cum conſilio Papæ, ordinent Epiſcopos. Item; Epiſcopus ſi vltra tres menſes non conſecratur, priuetur communione, & ſi vltra quinque menſes ex ſua negligentia, nec ibi, nec alibi conſecretur, ſed cedat. GLOS. Electus conſecratus ante pallium non poteſt exercere iura epiſcopalia. Item, hodie hæc facit Papa per decretalem

fol.20. *Dilectus*.

1 CAP. *Priſca*. Ex antiqua conſuetudine pallium non datur alicui, niſi ex ingentibus meritis, & fortiter poſtulanti.

CAP. *Nouit*. Neque pallium, neque alius ordo danda ſunt propter aliquod commodum, vel gratiam, aut ſupplicationem aliorum. GLOS. Eſſet enim ſimonia. GRAT. Qui poſtulat pallium, habeat merita, & promittat iu-

2 randò ſeruare Apoſtolica decreta, & canones, & non vtatur pallio, niſi certis diebus, & intra Eccleſiam, intra ſolemnia Miſſarum.

CAP. *Optatum*. Petenti pallium non conceditur, qui in pagina fidei non meminit de fide ſynodorum vniuerſalium, & Pontificum Romanorum decretis; nec eam ſubſcripſit, nec per nuntium miſit, qui illam iureiurando firmaret. GLOS. Quæ debet iurare Archiepiſcopus, vide *c.ego, de iureiurando. c.ſignificaſti, de elect.*

CAP. *In ea Synodo*. Qui petit pallium promittat prius renuntiare omnia illicisa.

CAP. *Pallium tibi*. Pallio debent vti ad ſola ſolemnia Miſſarum.

3 CAP. *Non multum*. Epiſcopus quæ contra ipſum Papæ denuntiantur, debet corrigere cum gratiarum actione, & non iraſci.

CAP. *Contra morem*. Qui extra Miſſarum ſolemnia vtitur pallio, aut debet ſe confirmare conſuetudine generali, vel oſtendere priuilegium. GLOS. Quando priuilegium, quod oſtenditur eſt exemplatú, vel facit mentionem alterius priuilegij, ſi coram Iudice eſt publicatum, ſufficit: ſi tamen aduerſarius dicit ſe velle probare illud prius eſſe falſum, tenetur illud prius exhibere, niſi iuret ſe illud perdidiſſe. Vide extrau. *de fide inſtrument. cap. vlt.*

CAP. *Rationis*. Cum vſu pallij debent etiam aliqua priuilegia concedi, & creſcente

crescente honore, crescat sollicitudo, & exemplum sit instructio.

CAP. *Pallium.* Concedit pallium, & innouat antiqua priuilegia.

CAP. *Scriptorum.* Pallium, & omnia priuilegia concedit, quæ prædecessores concesserunt prædecessoribus.

DISTINCTIO CI.

GRAT. In vna prouincia non debent esse duo Metropolitani.
GLOS. Nisi multitudo populi excrescat.

CAP. *Peruenit.* Non debent esse duo Metropolitani in vna prouincia etiam si auctoritate Imperatoris prouincia diuidatur in duas; & qui contra attentauerit, deponatur. GLOS. Legitimatus à Principe non est legitimus quoad Ecclesiam, & sic quoad vnum forum, non ad aliud. GRAT. Hactenus de electione, & ordinatione clericorum, nunc de simonia in ordinatione per causas.

Finis Primæ Partis.

SECVN

SECVNDA PARS DECRETI

Continet causas xxxvj. tum criminales, tum ciuiles; & Distinctiones septem de Pœnitentia.

Causa Prima de Simonia habet Quæst. septem.

fol. 21. 1 GLOS. Postquam egit in dist. de Promotoribus, & officiis clericorum, descendit ad negotia, quorum quædam sunt criminalia in tribus causis, quædam ciuilia in reliquis. Inter crimina maximum est simonia, quæ est studiosa cupiditas emendi, vel vendendi aliquid spirituali annexum, vt ius patronatus, sed fructus vendi possunt. *c. finali, ne Prælati*, &c.

Item contrahitur à manu, ab obsequio, & à lingua, vel ex parte dantis, vel accipientis, vel vtriusque, vel neutra.

Item, contra simoniam admittitur quilibet, vt in crimine læsæ Maiestatis, sed contra clericum non admittitur laicus, nisi bonæ famæ.

Item, pœna simoniaci est excommunicatio, vel detrusio in monasterium, vel spoliatio bonorum, vel depositio cum restitutione acceptorum.

Item, quando dispensatur cum his, vt habeant laicam communionem, vel ministrent in minoribus, vel remaneant in acceptis: sed quis dispensat, *quæst.* 5. *cap. finali.*

QVÆSTIO PRIMA

2 AN sit peccatum emere spiritualia. Resp. sic, & probat auctoritate.

GLOS. Simonia spiritualis, vel vsura spiritualis est licita.

CAP. *Gratia.* Simoniacè ordinati sicut non recipiunt gratiam, ita ordinando alios, nec gratiam conferunt, licèt conferant characterem.

CAP. *Quicunque.* Idem. CAP. *Presbyter.* Qui pecunia obtinet Ecclesiam

sia m, illa priuetur, & deponatur, est enim hæresis simoniaca. GLOS. Si est conuictus per modum accusationis, secus si per modum exceptionis. *c. super de accusat.* Item, si conuincitur per modum inquisitionis, priuatur beneficio, & non ordine, *c. dilectus, de simonia.* Item, perdit illa, si eo sciente fuit data pecunia, secus si in fraudem ipsius. *c. sicut. c. nobis. c. inquisitionis, de simonia.*

C A P. *Benedictio.* Qui ordinatur simoniacè, fit hæreticus, & est mal[illegible].

C A P. *Quisquis.* Idem, & qui contra talem non inuehitur, punietur.

C A P. *Quos.* Conuictus de simonia deponi debet, & tam dans, quàm accipiens sunt simoniaci.

C A P. *Reperiuntur.* Simoniacus emptor, vel venditor est excommunicatus, & si per accusationem est depositus, detrudatur in monasterium, & si est laicus, excommunicetur. G L O S. Clericus simoniacus emens ordinem, est suspensus quoad se, & quoad alios etiam occultus.

C A P. *Si quis Episcopus.* Episcopus simoniacè ordinans, vel dispensatorem, vel defensorem creans, si conuincitur deponatur, & ordinatus sit alienus à dignitate. Mediator simoniæ si est clericus, deponatur; si laicus, excommunicetur, idem si monachus.

C A P. *Qui per.* Ordinans, vel ordinatus simoniacè, est depositus. C A P. *Sanctorum.* Idem. C A P. *Qui studet.* Idem.

C A P. *Quicunque.* Simoniaci promoueri non possunt. C A P. *Cùm liqueat.* C A P. *Cùm ordinaretur.* C A P. *Gratiam.* C A P. *Citò.* Idem, recipiunt lepram, non gratiam.

C A P. *Qui perfectionem.* Simoniacus, qui non habet spiritum, sed damnationem, hanc dat, quia nemo dat quod non habet. G L O S. Conferat ordines.

C A P. *Verum est.* Idem, sicut reuertens ab hæreticis est irregularis. GRAT. Simoniaci non sunt hæretici, ergo. Resp. subiiciuntur perditioni infidelitatis.

C A P. *Petrus Simoni.* Simon Magus damnatur, quia conscientiam puram in fide non habebat. C A P. *Cùm omnis.* Simoniacus est infidelis, quia auaritia est idolorum seruitus.

C A P. *Eos, qui.* Simoniacus est peior hæreticis, quia vendit Spiritum sanctum tanquam suum seruum. CAP. *Multipliciter.* Idem, imò & peior Iuda.

C A P. *Placuit.* Qui pro ordinatione aliquid dant, vel accipiunt, sunt excommunicati. G R A T. An Propheta pro prophetia possit aliquid accipere.

C A P. *Iudices.* Mali Prophetæ accipiebant munera, & non boni, & D. Hieronymus defendit Samuelem, & Eliseum.

C A P. *Nunquam.* Accipientium pecuniam prophetia facta est diuinatio, & diuinatio nunquam accipitur in bonam partem in Scriptura.

C A P. *Principatus.* Prælati, qui malè dignitatem acquisiuerunt, malos exitus solent habere, quia cœperunt malo principio.

CAP. *Cùm Paulus.* Ædificium non bene construitur, vbi fundamentum non est Christus. C A P. *Non est.* Ex illicitis in simonia non prodest facta eleemosyna, imò nocet.

C A P. *Fertur.* Reprehendit Reges Galliæ ob Episcopos simoniacos, & quod simoniacus non prodest, imò nocebit populo.

C A P. *Sicut eunuchus.* Ignis Spiritus sancti non lucet in sacramentis simoniacis,

moniacis, id est, gratia carent, licèt sint vera quantum ad formam.

CAP. *Si iustus.* Siue bonus, siue malus, & hæreticus sit minister, sacramenta conferunt gratiam dispositis. CAP. *Ex Catholico.* CAP. *Sic autem.* CAP. *Nec foris.* CAP. *Sacramenta.* CAP. *Sicut.* CAP. *Neque.* CAP. *Nonne.* CAP. *Multa.* CAP. *Remissionem.* Idem, etiam si hæreticus ministret sacramenta in forma Ecclesiæ. GRAT. Sed sic ordinati non ministrent.

CAP. *Si qui clerici.* Ordinatus ab Episcopo non canonicè electo, tamen tolerato, cum consensu Ordinarij sui, ministret in propria Ecclesia ex dispensatione non alibi.

6 CAP. *Quod pro.* Statuta pro necessitate cessant cessante necessitate.

CAP. *Si quis.* Hæreticus conuersus non promoueatur, sed sit in ordine suo dispensatiuè.

CAP. *Si qui.* Episcopus ordinans indignum est suspensus à collatione ordinum. GLOS. Saltem illius ordinis, si scienter; & hodie mitius agitur. *c. graue, de prebendis.*

CAP. *Hi quoscunque.* Ordinans asseclas indignos, reus est infidelitatis eorum qui scandalizantur.

CAP. *Vilissimus.* Prælatus sicut præcellit honore, si non præcellit scientia, & sanctitate, est vilissimus. CAP. *Dedit.* Baptismus à malo collatus non reiterandus.

CAP. *Sicut vrgeri.* Baptismus datus ab hæreticis tenet, & dat gratiam. CAP. *Etiam.* CAP. *Corporalia.* CAP. *Non sanat.* CAP. *Si qui.* Hæretici, qui seipsos baptizant accipiunt sacramentum, sed non effectum, id est, gratiam, si seruant formam Ecclesiæ in baptismo, secus non.

7 CAP. *Si quis.* CAP. *Paulianistæ.* Idem. CAP. *Detrahe.* Verbum additum elemento facit sacramentum. CAP. *Firmissimè.* Baptizatus, si est extra Ecclesiam, non saluatur.

CAP. *Teneamus.* Quis faciens miracula non saluatur, si non sit in Ecclesia, & scriptum eius nomen in cœlo. CAP. *Hanc regulam.* Baptismus non reiterandus.

CAP. *Spiritus sanctus.* Spiritus sanctus per ministerium malorum bonos colligit. CAP. *Si quis.* Baptizatus à non baptizato non est rebaptizandus, sed supplendi ritus. CAP. *Si presbyter.* Ordinatus si deprehendat se non esse baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur.

CAP. *Sic populus.* CAP. *Odit.* CAP. *Illi.* CAP. *Marcion.* CAP. *Vide.* CAP. *Non oportet.* CAP. *Non liceat.* CAP. *In Ecclesia.* CAP. *Manifestum.* Hæreticorum oblationes, & opera non sunt grata Deo, nec habent Euangelium. CAP. *Si quis extra.* CAP. *Extra.* Idem.

7 CAP. *Superueniente.* Ab Hæretico non sumenda communio in Paschate. CAP. *Arianos.* Sacerdotes hæreticorum non sunt honorandi honore Christi.

CAP. *Manus impositio.* Manus impositio non est sacramentum, quia reiterari potest. GRAT. Præter baptismum sacramenta ab hæreticis non possunt ministrari.

CAP. *Sicut Christus.* Dictum Hieronymi, id est, qui potest baptizare, potest celebrare, intelligitur de catholico, non de hæretico. CAP. *Maledicam.* Deus maledicit benedictiones hæreticorum.

CAP.

C A P. *Intra.* Æquè malus, & bonus sacerdos conficit corpus Christi, quia in verbis Christi conficiuntur sacramenta, non in merito sacerdotis. G L O S. Hæc vsque ad cap. sacerdotes, loquitur de malis sacerdotibus toleratis ab Ecclesia.

C A P. *Omnia.* C A P. *Prophetauit.* C A P. *O propheta.* C A P. *Ita fit.* C A P. *Vt euidenter.* C A P. *Cum Scriptura.* C A P. *Multi.* C A P. *Significastis.* C A P. *Vos quales.* C A P. *Dominus.* C A P. *Christus.* C A P. *Non nocet.* Idem quod supra: id est, sacramenta prosunt dignè sumentibus, licèt noceant malè ea tractantibus.

C A P. *Sacerdotes.* Obiicitur contra prædicta, id est, non solùm verba imprecantis, sed vita, & merita faciunt Eucharistiam, & sacramenta. G L O S. Vt proficiant conficienti. *c. cum vita. inf. eod.*

C A P. *Ipsi sacerdotes.* Quanto sacerdos est melior, tanto facilius exauditur, & comedit sancta populi. G L O S. Id est, oblata pro peccatis, vel quia delent peccata, vel corrigunt, vel bona Ecclesiæ. 9

C A P. *Sacrosancta.* Quando malus sacerdos conficit, Spiritus sanctus non aduenit. G L O S. Ad salutem conficientis, sed ad detrimentum. C A P. *Necesse est.* Idem.

C A P. *Interrogo vos.* Æquè diligenter seruandum est verbum Dei in ore, & corde, ac corpus Christi. GLOS. Id est, quod verbo significatur, & concipitur.

C A P. *Neque potest.* Sacramentum non potest ritè, id est, dignè offerri, nisi à iusto, & sancto sacerdote, nec accipi, nisi à iusto. G R A T. Quando dicitur quod requiritur bona vita sacerdotis pro Eucharistia, intelligitur non pro consecratione, sed pro effectu, id est, gratia recipienda à sacerdote. 10

C A P. *Dictum est.* Efficacia sacramenti non pendet à bonitate, vel malitia sacerdotis, sed ab ordine, & à Deo dante effectum benedictionis, hinc dignitas sacerdotis. GLOS. Hæretici conficiunt Baptismum, & Eucharistiam.

C A P. *Quod quidam.* Hæreticus, vel schismaticus, sicut in se habet sacramenta, sic potest dare, si in Ecclesia fuit ordinatus Episcopus; sed si extra, potest ordinare, sed non rectè dare; vnde non reiteranda, vt ordinis. G L O S. Laicus non habet ius baptismi nisi largè. fol. 22. 1

C A P. *Per Isaiam.* Omnia sacramenta quamuis obsint indignè tractantibus, tamen prosunt dignè sumentibus ea ab indignis. G R A T. Sic simoniacis imprimitur character.

C A P. *Baptizandis.* Pro baptismo, chrismate, & aliis sacramentis nihil dandum, est enim simonia. GLOS. Quando est periculum salutis, & necessitas danda, pœna est depositio.

C A P. *Nullus.* Qui, vt dispenset communionem, pretium accipit, deponatur. GLOS. Etiam si tantum exigat, punitur conatus, melius si cum effectu.

C A P. *Quicquid indiuisibilis.* Qui pro conferendo aliquo sacramento accipit pretia, vel præmia, nisi voluntariè oblata, si Episcopus hoc scit, & non corripit, est excommunicatus per duos menses, presbyter accipiens est excommunicatus per quatuor menses, diaconus per tres, reliqui inferiores plectendi excommunicatione, & pœna competenti. G L O S. Quid de matrimonio? & dos potest peti. Item, Episcopus excommunicationi subiiciatur, id est, suspendendus. *dist. 32. cap. eos.* Item, alij grauius puniendi. *cap. qui baptizandi.*

di,eod.supra.& *1.q.3.c.vbi.* Item, presbyter est etiam deponendus.

C A P. *Placuit, vt nullus.* Episcopus pro balsamo, vel chrismate, quod dat Ecclesiis,nihil accipiat,est enim simonia.

C A P. *Placuit,vt vnusquisque.* Pro baptismo nihil accipiatur, vel exigatur, nisi sponte oblatum,ne à baptismo retrahatur,& perdatur anima eius.

C A P. *Emendari.* Qui baptizatur non mittat nummos in concham, nec sacerdos lauet pedes baptizandi, nec clericus. G L O S. Quia præsumitur simonia,secus si sponte dentur.

C A P. *Dictum est.* C A P. *Statuimus vt.* Pro ordinatione,chrismate,baptismo,balsamo,sepultura, communione, dedicandis basilicis, nihil accipiatur,nec exigatur etiam pro balsamo, vel candelis emendis, sed Episcopus prouideat de facultatibus Ecclesiæ.

C A P. *Statuimus decretum.* Simoniacè à simoniacis,id est,scienter ordinati. Item, simoniaci simoniacè ordinati à non simoniacis, debent deponi: sed cum simoniaco à simoniaco non simoniacè ordinato misericorditer dispensatur. G L O S. Quia ignorabat:& dicuntur simoniaci propter ordinationem, non reatu.

3 C A P. *Si qui à simoniaco.* Qui ordinantur à simoniaco non simoniacè, si probat ignorasse,& illum fuisse toleratum,misericorditer dispenset: si scienter, non.G L O S. Ordinatus ignoranter à simoniaco indiget dispensatione, secus de coacto,sed recipiente characterem. *c.constat.eod.* Item, si scio aliquem simoniacum, licèt occultè, non debeo ab eo ordinari: & si me cogat, potius patiar excommunicari. *c.inquisitioni,de sent.excomm.* Item,qui allegat ignorantiam, debet eam probare,& sufficit verisimilis probatio. Item, contrarius sensus non semper habet vim,vt in simonia.

C A P. *De cætero.* Qui ordinatur ab eo,quem scit esse simoniacum, vterque priuatur,& deponitur.

C A P. *Erga simoniacos.* Cum simoniaco in dignitate seruanda non datur misericordia,sed deponatur.

4 C A P. *Constat.* Qui inuitus, & repugnans ordinatur ab hæreticis, si statim cessante vi recessit ab eis, & venit ad Ecclesiam,excusatur,si post mensem, est reus. G L O S. Si mulier inuita tradatur in matrimonium,& statim post traditionem fugit animo non redeundi;non tenet illud matrimonium; secus si non statim,sed post aliquod tempus. GRAT. Cum hæreticis reuertantur, siue statim,siue non, non dispensatur ab Ecclesia,cum simoniacis, nisi relinquant beneficium,super quo,&c. G L O S. Instrumentum in parte verum, in parte falsum,est recipiendum,qua parte est verum.

C A P. *Omnis cuiuslibet.* Hæreticus, vel schismaticus,si conuertatur peracta pœnitentia, non ascendat,sed permaneat in ordine,in quo reperitur. G L O S. Nisi sit bis ordinatus.

5 C A P. *Ordinationes.* Ordinatio simoniacè à non simoniaco, id est, detur pretium, vel preces, vel obsequium alicui eo animo, vt curet ordinari hunc ab Episcopo nesciente simoniam,est irrita,id est, sine executione:idem si ordinetur non canonicè electus. G L O S. Renuntiare beneficio, vt alij detur, nisi deducatur in pactum, non est simonia. *c. dilecto. de præbendis:* nec si inde spem habet. *cap.cum pridem, de pactis.* Item, preces porrectæ pro indigno, vel

vel carnali amore,vel à seipso,faciunt simoniam,secus non. *c.latorem, ead.*imò nec pro se, si est dignus. Item, si non adest intentio, non est simonia, aliàs secus.*c.nemo, de simonia.* Item, Papa potest dispensare cum simoniaco, licèt non renuntiet.

CAP. *Sunt nonnulli.* In ordinatione potest committi simonia simpliciter manu,lingua,obsequio,id est,munere,fauore,gratia humana, obiectione indebita.GLOS. An seruire pro beneficio sit simonia? Resp.si est dignus,& licitum,seu dignum,facit seruitium,non est simoniacus. *c.de cætero, de clericis non resident.* si est indignus, vel dignus, sed indignè seruit, est simoniacus, non tamen debet hoc deducere in pactum.*c.pactiones,de pactis.*

CAP.*Si quis neque.*Qui pollutus moribus,nec vocatus,vel coactus,vel iniusto amore,vel sordidis precibus, vel seruitio, vel munere fraudulento ordinem,vel dignitatem ecclesiasticam accepit,si non renuntiat in vita, vel impœnitens moritur damnabitur,quia simoniacus.GLOS. Conferens beneficium indigno propter amorem est simoniacus. Item, munus dicitur fraudulentum, quando dicit quod aliàs voluit hoc illi dare. *c. & si quæstiones, ead.* vel pro expensis.*c.cùm pridem,de pactis.*

CAP.*De ordinationibus.*Pro ordine est vetitum aliquid accipere,nec quis ordinetur in gratiam,vel supplicationem alicuius,id est,carnalem.

CAP. *Quibusdam.* Nullus ordinetur simoniacè, vel ad preces,si est indignus.GLOS.Dare preces pro digno,non est simonia,sed munus sic.

CAP.*Nullus itaque.*Ambitus non permittitur ad episcopatum, laicus ambiens episcopatum punitur centum aureis,clericus est infamis.

CAP. *Estote ergo.* In sacris non ordinantur, nisi prouecti ætate,& mundi opere,id est,vita,& moribus,non pro potentia,vel supplicatione, vel munere, sed maturè rem considerent adhibendo graues,& expertos.

CAP. *Pueri.* In sacris non ordinentur pueri, abiit venalitas, potentia, & supplicatio, quia Deus offenditur si ex fauore, & non ex merito ordinatur quis. GLOS. Puer dicitur intra xiv. annum, vel puer, id est, neophytus, *dist.48.sicut neophytus, & distinct.77.cap.in veteri.*Item,ad minores possunt admitti, non tamen ad acolythatum. *dist.77.cap. in singulis.* Item, puer ordinatus in sacris, si est doli capax, tenetur continere, secus non, quia potest obligare se voto,& sacramento.*cap.1.de delict.puer.* sed non religioni.27. *quæst.*55. *cùm ergo.*

CAP. *Latorem.* Papa ad intercessionem aliquorum ordinat acolythum. GLOS.Et dispensat,& tolerat.*c.Syracusana,dist.*28.*c.clerico,dist.*50.

CAP. *Filium.* Ordinatus à Papa in sacris ad preces alterius, non habet licentiam egrediendi ab Ecclesia Romana.GLOS.Hoc est commune.*c.literas, dist.*63.Item, ordinatus à Papa habet prærogatiuam super alios, sed subest Episcopo. An possit ab Episcopo deponi, res est dubia. GRAT. Non quælibet ordinatio facta precibus damnatur,sed illa,quæ ex affectu carnali fit, nec aliter fieret,id est,ambitiosè. Item, Papa non solùm clericos cuiuslibet Episcopi, sed etiam monachos inuitare,& ordinare potest.

CAP. *Per principalem.*Papa auctoritate Apostolica potest ad se vocare, & inuitare clericos,& monachos.GLOS. Hoc idem potest Episcopus.*c.de cætero,de clericis non resid.* GRAT. Sacri ordines sicut non sunt pretio dandi, sic

nec restituendi,nec emendi,nec vendendi.

8 C A P. *Nullus Episcopus.* Episcopus non grauet clericos, vel Abbates contra canones,nec restituat officium interdicto mediante pretio, est enim simonia.G L O S. Ratione præscriptionis Episcopus non imponat angarias sacerdotibus. Item, quæ à talibus possideri non possunt,non currit præscriptio ; si possunt,requiritur bona fides.*c.si diligenti,de præscript.* & tempus. 16.*q.*3.*&* 4. Item præscriptio non dat nouum ius,sed auocat creatum,in multis præscriptio euanescit (vide ibi.) Item, tempus non est modus tollendi obligationem, nisi immemorabile.Item,Episcopus potest dare auxilium petenti causa iusta.Item, Episcopus non potest absoluere suspensum cum pretio, nisi sit consuetudo.*c. nemo,de simonia.* An iniustè suspensus possit redimere vexationem, aliqui dicunt quod non.Resp.sic. *c.quæsitum, q.*3. & *c.*1.*de vsur.c.dilectus, de simonia.c. decimas,*16.*q.*3. G R A T. Non solùm est simonia dare pecuniam, vt ordinet, vel munus ecclesiasticum det;sed etiam dare,vt non det,est simonia.G L O S. Est simonia.*c.nemo,de simonia.*

9 C A P.*Sunt quidam.*Qui non permittunt Ecclesias ordinari fauore,vel vi, iudicantur sacrilegi.G L O S.Id est, simoniaci, vt frangens immunitatem Ecclesiæ.aliqui dicunt quod largè sunt simoniaci.

C A P. *Iubemus.* Pari pœna mulctandi, qui pretio inducti impediunt fieri, quod iure fieri debet,vel faciunt quod de iure non debet.C A P.*In eum.*Idem. C A P.*Concussionis.*C A P.*Lege Iulia*.C A P.*Eadem lege.*Idem.

QVÆSTIO II.

10 AN pro ingressu Ecclesiæ , vel monasterij,sit exigenda pecunia, & exacta an restituenda.G R A T. Pro ingressu Ecclesiæ, vel monasterij non licet aliquid exigere,sed licet à sponte dantibus oblata accipere, vt Samuel ab Anna. 1.*Reg.*1.*&* 4.*Actorum.*G L O S.Non dubitatur esse simoniam.*c.cùm Ecclesia.c.veniens.c.quoniam simoniaca, de simonia.* Et si dicatur, monasterium est tenue, si haberemus vnde possemus te sustentare, te reciperemus ; est simonia. *c.quoniam simoniaca,de simonia.* Item, nec ante, nec post potest peti. 1.*q.*1.*c.eos qui.& q.*3.*si quis prabendas.*

C A P. *Placuit.* Episcopus inuitatus pro consecranda Ecclesia non exigat munus,quasi ex debito à patrono : sed si aliquid sponte datur, non respuat;sed, si fundator est pauper,vel in necessitate , nihil exigatur. Item, Episcopus non dedicet Ecclesiam , nisi dotatam pro obsequio, & lumine per instrumentum confirmatum traditum Episcopo,aliter non est leuis culpa.G L O S.Non exigat munus,sed potest exigere conuiuium,vel procurationem.*c.cùm sit,de simonia.*Item,si patronus fundator prius non dotet,Episcopus non debet proiicere primum lapidem. *c. nemo, de consecr. dist.* 1. & si dotem non dedisset prius, est compellendus qui fecit poni primum lapidem.

C A P. *Quàm pio.* Sicut à conuerso non est pretium sumendum, sic nec qui infidelis,est pretio inuitandus ad conuersionem,est enim simonia: possunt tamen adiuuari pauperes,si indigent,sicut conuersus potest aliquid offerre monasterio gratis.

C A P.*Nullus.* Abbas non paciscatur pro recipiendis,nec quid dandum pro pallio,vel pro ordine.

C A P. *Sicut Episcopum.* In ordine sicut Episcopus non debet vendere manus impositionem, sic nec minister vocem, nec Notarius calamum, id est, fidem ordinationis; sed si ordinatus iam post omnia, si non coactus, vel ex pacto, sed sponte aliquid dat, non prohibetur accipi, quia non ambitur, & est oblatio sine macula. G L O S. Pro ordine nil prorsus accipi potest, sed postea Notarius pro fide scribenda, si non est salariatus, potest quid accipere. Concil. Triden. G R A T. Pro ingressu Ecclesiæ non est pretium exigendum, sed spontaneè oblatum licitè sumitur. Item verè viduæ sunt pauperes. 1. *ad Tim.* 5. fol. 23. 1

C A P. *Viduas honora.* Verè viduæ, id est, destitutæ ab omnibus, sustententur sumptibus Ecclesiæ, aliæ non; nisi dent sua Ecclesiæ. G L O S. Aliquando virgo dicitur vidua. 2

C A P. *Clericos.* Clerici pauperes sustentandi ab Ecclesia, & clerici aliunde diuites, si quid accipiunt ab Ecclesia, committunt sacrilegium. G L O S. Si malè dispensent. Item, abundantes, siue præsentes, siue absentes sint, si accipiant de bonis Ecclesiæ, licèt neganda non sit ei portio, quia nemo cogitur suis stipendiis militare, tamen peccat mortaliter, præsertim si ex cupiditate sua reseruat.

C A P. *Pastor.* Prælatus habenti sua sufficientia nihil debet dare, quia est perdere: vt qui possunt sustentari bonis paternis, si accipiunt, quod est pauperum, committunt sacrilegium, & comedunt peccata populi. G R A T. Non intelligitur de diuitibus, qui euaserunt pauperes fortuna, vel electione, sed de his, qui nolunt sua relinquere. 3

C A P. *Si quis.* Qui non relinquit sua, & vult pasci ab Ecclesia, peccat. Item, melius omnia reliquisse, vel nil desiderare, & pasci ab Ecclesia, quàm retinendo sua contribuere Ecclesiæ, vt pascatur.

C A P. *Sacerdotes.* Clerici pauperes, siue ex natiuitate, siue ex natura, debent viuere de bonis Ecclesiæ, vt ait Apost. 1. *Corint.* 9.

C A P. Clerici Sacerdotes distribuunt stipendia laborantibus pro varietate meritorum.

Q V Æ S T I O III.

NOn solùm qui spiritualia, sed qui temporalia spiritualibus annexa pretio accipit, vel dat, est simoniacus. 4

C A P. *Audiuimus.* Dare, vel accipere munera pro vsurpanda Ecclesia, vel beneficio, est simonia sacrilega execranda, & facta irritanda.

C A P. *Si quis dator.* Vendens Ecclesias, vel præbendas, est simoniacus, excommunicandus, & accepta restituat. G L O S. Cui Romanæ Ecclesiæ, vel Fisco, vel danti, non resoluit.

C A P. *Si quis Episcopus.* Episcopus vendens beneficium, vel dignitates, vel officia, vel si ea non ordinat secundùm canones, suspendatur ab officio Ecclesiæ. G L O S. Id est, deponatur.

C A P. *Quæsitum est.* Altaria, vt Ecclesiæ, & decimæ datæ regularibus, quibus inseruiunt clerici sæculares, Episcopus non cogat regulares, vt pluries redimant illa, prout multi clerici moriebantur. Item, monachi, qui per triginta annos possederunt sub tali redemptione, non molestentur, sed possideant

deant quietè, sed tantùm soluant censum, quem ex iisdem altaribus Episcopus habere solitus erat. GLOS. Episcopus committebat simoniam exigendo redemptionem, sed non monachi, quia redimebant pro iure suo, nec peccabant, sicut aliquando spolia valent ex vna parte tantùm. Item, licitum est cuique redimere ius suum. *1.q.1.c.nullus Episcopus, & 16.q.vlt.c.decimas,*

CAP. *Ea, quæ.* In sacris Ordinibus, & rebus ecclesiasticis quicquid est acquisitum data, vel accepta, vel promissa pecunia, est irritum, & inualidum. GLOS. Vel retenta pecunia. *c. super eo, de transact.* quia remittere est dare. *c.veniens, de test.* Item, in spiritualibus non potest interuenire transactio, nec in beneficiis permutatio *c.quæsitum, de rerum permut.* Item, super re spirituali tanquam proprietate, potest fieri permutatio. *cap. ad quæstiones, de rerum permut.* non tamen vt detur pro temporali spirituale, *c.vlt.de rer.permut.* sed potest interuenire amicabilis compositio. *c.2.de transf.* & auctoritate Iudicis potest inesse pecunia.

CAP. *Totum.* Quicquid homo possidet in terra, vocatur pecunia. GLOS. Ergo in quacunque re fit simonia, & sic pecunia est in pondere, numero, & mensura, & in iure ipso.

CAP. *Si quis.* Emere Ecclesiam, vel præbendam, vel quid ecclesiasticum, vel pro his dare ante, vel post pastellam, vel pastum, est simonia: nec excusat dicere, emo temporale. GLOS. Intelligitur de iure spirituali, cui inest temporale, non de re corporali, vel de iure percipiendi, vel de re consecrata, vel de administratione ratione ordinis. Item, quando est promouendus ad Ecclesiam, vel ordinem, non licitè emit fructus perceptos, vel percipiendos iure ordinis, vel Ecclesiæ, quia præsumitur emere Ecclesiam, vel ordinem: sed alio tempore emere, non est peccatum. *c.3. Ne prelati vices suas.* Item, non det pastum etiam ex consuetudine. *c.vlt.ead.quæst.*

CAP. *Saluator.* Vendere rem ecclesiasticam est simonia, quia res ecclesiæ oblata est iam donum Dei. Qui res ecclesiasticas non ad id, ad quod sunt institutæ, sed ad propria lucra munere linguæ, vel indebiti obsequij, vel pecuniæ largitur, vel adipiscitur, est simoniacus; & qui duorum, id est, temporalis, & spiritualis alterum vendit, sine quo alterum non prouenit, neutrum inuenditum relinquit; & qui emit officium administratoris ecclesiastici, id est, præpositi, œconomi, vicedomini, defensoris, aduocati, Maioris domus, Iudicis, archipresbyteratus, archidiaconatus, canonici, monachi, vel alterius officij, est simoniacus. GLOS. Aduocatus, castaldus, id est, maior domus, & Iudex possunt esse laici, cùm nil spirituale habeant annexum, & tamen committitur simonia emptione. Resp. est simoniacum, quia prohibitum, non prohibitum, quia simoniacum: alij Resp. quod non est simonia, si non habet aliquid spirituale annexum, alij intelligunt de clericis. An commendare rem sit simonia. Resp. si ideo plus intendit, sic.

CAP. *Ex multis.* Beneficia, & ordines non conferantur clericis pro pretio, vel munere, sed gratis. Item Episcopus non eligat in Ecclesia qui maiores sacculos pecuniæ conferunt, sed qui moribus, disciplina, & scientia Ecclesiam valeant sustentare. Item, clericus pro beneficio nihil det, etiam pro fabrica Ecclesiæ, vel pro denariis Ecclesiæ, seu vt pauperibus detur, quia nil malè accipiendum, vt bene detur: si secus, simoniacus est suspensus, &

non

non ministret,& est excommunicandus; GLOS. Simoniacus est puniendus sine præcedenti admonitione,contra Hui Irem, cum simoniaco super ordine, vel beneficio,in quo sciente non dispensat,nisi Papa;sed si eo ignorante committitur,vel est tantùm in animo;dispensat Episcopus.*c.fin. c. de regularibus,c. ex insinuatione,de simonia.* Imo quando solo animo committitur simonia, sufficit sola pœnitentia. Item, cum simoniaco in ordine vel beneficio in nullo casu potest Episcopus dispensare.

CAP. *Vendentes.* Vendentes,vel ementes spiritualia,vel iustitiam, vel vt non faciat quod debeat,est peccatum simoniæ. GLOS. In re Ecclesiastica, in alijs graue peccatum. Item,sententia etiam iusta, si per pecuniam detur, est nulla.CAP. *Non solùm.* Simonia fit in ordine. CAP. *Res Ecclesiæ.* Idem in consecratione. 8

CAP. *Peruenit.* Episcopus,qui decimas, & oblationes non Clericis, sed laicis,dat,vel consanguineis,quòd grauius est,est habendus inter hæreticos,& qui accipit peccat.GLOS. Non ius decimarum,sed fructus possunt dari decimæ laicis,id est,res ipsa in feudum, sed non transibit ad hæredes. *c. ad hoc, de decimis*;sed non propriè,vt feudum.*c.quamuis,de decimis*; & si decimæ dantur laicis,& crescunt noualia,decimæ noualium non crescunt laicis,sed Ecclesijs, *c.sua,de decimis.*

CAP. *Altare.* Simoniaca hæresis est dare altare,vel decimas pro pecunia. GLOS. Altare,id est oblata.Item,Episcopus potest redimere decimas à sæculari,non emere,esset enim simoniacum. 9

CAP. *Si quis.* Beneficia,honores Ecclesiasticos, sacramenta qui emit, careat acquisito honore,& emptor,& interuentor, sint infames, & neque ante, neque post aliquid exigatur pro pacto,vel consuetudine, vel quis dare præsumat,est enim simoniacum,sed sine diminutione re fruatur.GLOS.Idem pro sepultura,vel benedictione nubentium. *c. cùm in Ecclesia, de sim.* vel pro consecratione Altaris. Item,longa consuetudo non excusat. *c. Iacobus, de simonia.* Item,si dignitas conferatur diminuta,potest eam petere in solidum.*c. cùm venissent,de instit.* Item,aliquando Episcopus potest detinere fructus.*c.vt nostrum, vt ecclesiasticæ beneficia.*

QVÆSTIO IV.

AN simonia commissa à patre excuset ignorantem filium? videtur sic, id est, in pœna æterna. GLOS. Pœna æterna vnus non punitur pro alio; pœna corporali,vel in statu sæpe sic; pœna spirituali, excepta excommunicatione,aliis vt in interdicto,oblatione,in ordine,& beneficio sic punitur. 10

CAP. *Nullius.* Nullius crimen maculat nescientem.CAP. *Quis locus.* Idem.

CAP. *Placuit.* Infantes baptizati ab hæreticis,non suo iudicio,sed perfidia parentum, possunt ordinari, & ministrare. GLOS. Si non acquieuerunt hæresi. Secus,si adulta ætate hæresi consenserunt,vel qui adulta ab hæreticis baptizantur, *eod. q.7. c.qui in qualibet.*

CAP. *Qui apud.* Idem: baptizati à Donatistis paruuli, sed rationis capaces non consenserunt hæresi,si ordinentur, ministrent, quia error parentum non nocet.

C A P. *Quia præsulatus*. Excessus parentum sine culpa filij, filio non nocet: vt si parentes eruant oculos Clerici aduersarij pro filio Clerico, hic non excommunicandus.

C A P. *Crimen*. Crimen, vel pœna non maculat filium, nec quis constituitur successor alieni criminis.

fol. 24. 1 CAP. *Iudæi*. Iudæi baptizati, si præuaricantur, & puniantur, tamen eorum filij fideles non perdunt hæreditatem. G L O S. Nisi in crimine læsæ maiestatis. Item, Iudæi non possunt exhæredare filios conuersos: sed quid de hæreticis? vide *glos. 23. q. 7. in principio.*

C A P. *Iam itaque*. Cùm filius est alter à patre, non est obnoxius peccato patris, sed quando est vnus cum patre, trahit peccatum originale. C A P. *Huiusmodi*. Peccatum alterius non nocet, si te non peruertit. G R A T. Contra *Exod.* 20. Deus visitauit vsque ad quartam generationem, id est, expectat ad pœnitentiam, & non statim punit. Item, ignorantia excusat infantes baptizatos ab hæreticis. GLOS. Sicut excusatur qui ignoranter à simoniaco ordinatur, ergo & qui simoniacè. *q. 1. c. ventum est, & c. placuit. c. si quis à simoniacis.*

2 C A P. *Non imputantur*. Filij non sunt plectendi pœna spirituali pro peccatis parentum, quæ committuntur post eorum natiuitatem. G L O S. Pœna spirituali, id est, excommunicatione, sed priuantur officio, & beneficio, licèt sit pœna spiritualis, infra *q. 5. c. 1. c. præsentium, & de filiis presbyterorum c. 1.*

C A P. *Ecclesia*. Probat oppositum per tres authoritates, id est, Ecclesia consecrata pactione execrata dici debet. GLOS. Post consecrationem potest pacisci de annuo reditu pro ministris. Item, probat per multas historias, quod vnus punitur pro peccato alterius, sed semper in temporalibus, vel vita temporali.

3 C A P. *Turbatur*. Patitur nauicula Petri, in qua erat Iudas. GLOS. Est temporalis, & sic ignorantia simoniæ non excusat, sicut Petrus ignorabat peccatum Iudæ. GRAT. Ignorantia vel est facti, vel iuris: facti quod scire non teneris, id est, probabilis, præsertim in alieno facto, & excusat; vel quod scire teneris, & non excusat, vt Christum venisse, id est, non probabilis. Nota vt quis dicatur probabiliter errare, non est necesse, vt sit nimis scrupulosus, & diligens, & curiosus in inquirendo, nec quod sit nimis negligens, & dissolutus non inquirendo. Ignorantia iuris naturalis non excusat; Iuris si tale ius est, quod facilè quis scire potest per se, vel per alios, & habet copiam, non excusat, nisi sint milites, rustici, minores, mulieres: hos excusat. Alios verò, si est de damno vitando, excusat; si de lucro faciendo non excusat: exempla vide ibi.

C A P. *Si quis in tantam*. Qui aufert possessionem rei ante iudicium Iudicis, restituat possessionem, & perdat dominium, &c. si alienauit, soluat.

QVÆSTIO V.

4 NOn licet alicui esse in Ecclesia, vel fungi ordinatione, quam paterna pecunia est assecutus. Qui inscius obtinet Ecclesiam emptam, vel ordinem pecunia paterna, si eam dimittit, potest ex gratia, mox in ea remanere: *hic c. 1. & de simonia de Reg.* Si conscius simoniæ accepit, deponitur ab ordine, vel

digni

dignitate, & non debet dispensari, sed in beneficio, vel Ecclesia dispensatur.

C A P. *Quicunque.* Cum paruulis, quibus inscijs parentes emerunt Ecclesias, si eas prius dimiserunt, dispensatur, vt in eis remaneant; sic in ordinibus sacris, si sint digni. Qui grandiores per se emerunt Ecclesias, cum eis non dispensatur, nisi vt in alijs Ecclesijs exerceant ordines sacros; & si non possunt transferri ad alias Ecclesias, in hac tantùm exerceant minores ordines, & non ascendant, salua auctoritate Sedis Apostolicæ. Si verò ante simoniam erant, illos exerceant, sed non habeant primum locum, vel singularem, vel præposituram in emptis Ecclesijs. G L O S. Papa potest dispensare cum omnibus: Ideo dicit, *Salua auctoritate Sedis Apostolicæ.* Item, delictum superueniens, vel noua causa non vitiant legitimè factum.

C A P. *Eos, qui.* Qui emunt Ecclesiam, si alioqui digni sunt, cum his dispensatur, vt exerceant ordines sine præiudicio canonum. GRAT. Ignorantia simoniæ excusat à crimine, ideo cōceditur exercere; sed remouentur ab Ecclesijs, ne fructum reportent. Idem dicendum, quando simonia est commissa in ordinatione, ignorantibus ordinato, & ordinante. 5

C A P. *Præsentium.* Si incuria parentum fuit commissa simonia in ordinatione, ordinatus, qui erat ignarus, ex dispensatione exerceat; & si Ecclesia illa indiget, etiam sacerdotium exerceat. GLOS. In simonia pro beneficio, vel ordine si pecunia est data Episcopo, Episcopus non potest dispensare, sed quilibet superior in beneficio, in ordine solus Papa. Si ignoranter est commissa simonia, Episcopus, vel capitulum potest. *c. ex insinuatione, de simonia.* Sed hodie seruatur, vt in *c. ex multis q. 3. sup.*

QVÆSTIO VI.

NOn solum qui ignoranter à simoniacis ordinantur, sed qui soluunt pro electione, vel vt fiat decretum electionis, vel vt scribatur, vel non contradicatur, sunt simoniaci, quia est spirituali annexum. 6

C A P. *Si quis.* Qui vult Episcopatum, vel beneficium, non det pecuniam, vt potētes subscribant, vel suffragentur, nec timore compellat. GLOS. Timor non inducit simoniam, sed peccatum. Item, timor etiam verborum vitiat electionem.

C A P. *Ego autem.* Dare eligentibus præmium, est simonia, & simoniacus non est aptus orator pro populo. G L O S. Tunc tenetur Prælatus inquirere, quando clamosa querelatio ad eum peruenit. *c. licèt de simonia.*

C A P. *Sicut is.* Sicut qui inuitatus renuit, quæsitus refugit, est amouendus ab altari; sic qui vltro ambit, vel importunè se ingerit, est proculdubio repellendus; quare ordinentur sine simonia, & sincerè. G L O S. Ad dignitates qui perseueranter est renuens, non est cogendus. *Dist. 74. c. ista*; sed faciendum est, vt de nolente fiat volens. *7. q. 1. c. scias, & c. Episcopus de loco, & 27. q. 4. c. displicet, & dist. 40. c. ante omnia 6. q. 1. in scripturis.* Item, quis debet fugere dignitatem, scilicet timere ne fortè non sit sufficiens, vel fugit qui non se ingerit, nec quærit, sed quæritur. Item, mentitur quis opere, sicut ore, & peccat. *22. q. 2. cùm humilitatis, & q. 5. c. caueto.* An possit peti honor? 7

Resp.non,nam eo ipso,quod se ingerit,est suspectus:potest peti meritis, non alias;an militia sæcularis emi possit. GRAT. Si pecunia fuit soluta, vel promissa electo,vel ordinato ignorante,nec eo modo ad electionem,vel ordinem peruenit,ei non nocet.

QVÆSTIO VII.

8 AN renuntians suæ hæresi sit recipiendus in dignitate Episcopali, vel in suo ordine.GLOS.Ex dispensatione.

CAP. *Si qui presbyteri.* Clerici ordinati in Ecclesia catholica,postea hæretici facti resistunt Ecclesiæ,vel ab hæreticis ordinantur,si conuertantur ad Ecclesiam,admittantur tantùm ad communionem laicam, & non ad officium ordinum.GLOS. Hoc ex rigore,secus ex pietate.23.*q.4.ipsa*.Item,Clericus habens duas Ecclesias non potest præstare patrocinium vni contra aliam; secus si habet administrationem in vna.

CAP. *Si quis omnem.* Qui violat Ecclesiasticam traditionem scriptam, vel non scriptam,anathema sit.Item,dans,vel accipiens ordinem simoniacè,deponatur, nec post pœnitentiam exerceat; & rara indulgentia cum aliquo non transit in legem Ecclesiæ. Item, qui post baptismum labitur in fornicationem, repellitur ab ordinatione, & qui cum hoc peccato fit sacerdos, degradetur. Item, non solùm pecunia ordinati, sed qui pecunia sumunt curam Monasterij Ecclesiastici,Domus religiosæ,Hospitalis,orphanorum,deponuntur à cura,vt simoniaci.Item, Episcopus, vel qui est in sacris;si per se;vel alium percutit vt timeatur,deponatur.Item,qui per seculares potestates obtinet ordinem,vel Ecclesiam,deponatur, si religiosam domum, expellatur.GLOS.Legitimè factum,si superueniat delictum,irritatur.Item,per baptismum tolluntur omnia peccata,& sequentia, vt infamia. Item,in Hospitali committitur simonia.

9 CAP. *Cauendum.* Nemo simoniacè locum regiminis obtineat per se, vel per alium.

CAP. *Conuenientibus.* Episcopi, & omnes ab hæreticis reuertentes sunt recipiendi in statum pristinum,dummodò abiurent hæreses in scripto, & fidem profiteanrur:sed qui sponte sunt ab hæreticis ordinati, vel qui studio se ad subuersionem nostræ Fidei elegerunt ab Episcopis hæreticis ordinari, non sunt recipiendi.GLOS. Synodus vniuersalis est, quando interuenit Papa, vel eius Legatus:localis est aliorum sine his. Abbates debent interesse Synodo.

10 CAP. *Requisitis.* Simoniacè ordinati non exerceant etiam post pœnitentiam.GLOS.Loquitur de conuictis,vel notorijs.Item, etiam de ordinantibus. GRAT.Rigor iuris,& disciplinæ misericorditer dispensatur,& relaxatur,pro tempore,vel persona intuitu pietatis,vel necessitatis,vel vtilitatis. GLOS, Dispensatio est iuris communis relaxatio,facta cum causæ cognitione ab eo, qui ius habet dispensandi.12.*q.1.ex his*.Item, vbicumque decoloratur status Ecclesiæ,non potest dispensari. Item, Episcopi possunt dispensare in his, in quibus non eis prohibita dispensatio.*c.1.de clericis pug.in duel.c.nuper, de sent. excomm.* Item,in multis permittuntur dispensare (vide ibi.)Item, dispensatio fit,

fit,quando requirit necessitas,vel vtilitas.*c.tali,infra*;& si timetur malum, vel propter futurum bonum, propter vitandum scandalum, propter multitudinem.

C A P. *Necessaria*. Propter necessitatem temporis maturè re considerata dispensatur in iure canonico,& temperatur rigor. G L O S. Et sic ex monachis,vel laicis clerici eliguntur.& ordinati ab hæreticis tolerantur. fol. 25. 1

C A P. *Quod pro remedio*. Idem quod supra, & cessante necessitate, debet cessare dispensatio.G L O S. Facta dispensatio tenet,sed non amplius dispensandum.*c.sicut,de filiis presb.*

C A P. *Si qui voluerint*. Hæretici venientes ad Ecclesiam ordinentur, & maneant in choro,sed in scriptis fateantur se seruaturos statuta Ecclesiæ.

C A P. *Quoties*. Qui reuertitur à schismate, abiuret, & iuret de perpetua subiectione,&c.(ibi ponitur forma.)G L O S. Episcopus cùm iurat,non debet tangere librum.*c.vlt.de iureiur*.Item,iurare coguntur presbyteri in sex casibus,id est,pro recta fide,vt obediant, vt bona fama,ne verum pereat, ne res sacra,vel data damna.GRAT.Prædicta ex dispensatione, non aliter de rigore canonum.

C A P.*Qui in qualibet ætate*.Baptizati, vel rebaptizati extra Ecclesiam catholicam,non admittantur ad clericatum.GLOS. Si adulti consenserint. 2

C A P. *Tanta nequitia*. Delictum simplicis senis, non rigorose punitur. GLOS.Rigor canonum ratione personæ relaxatur.

C A P. *Si qui,vel temeritate*. Ob pietatem aliquando relaxatur rigor canonum,vt aliqui exerceant,vbi sunt,sed non ascendant.

C A P. *Quoniam quicquid*.Ob necessitatem,id est,ad tollendum scandalum toleratur malè factum,sed amplius non fiat, vt si quis sine licentia ordinetur.

C A P. *Quoties à populis*. Peccatum multitudinis solet transire inultum, sed in futurum præcauendum.

C A P. *Didici*. Hæreticus,qui auertit multos à fide,si ipse conuertatur,recipiendus.C A P. *Dispensationes*. Ne multitudo pereat, aliqui excommunicantur,vt in naufragio.

C A P. *Tali coniugio*. Nati ex rapta,& raptore,non ordinentur,nisi pro necessitate,vel vtilitate Ecclesiæ,vel sint magni meriti.GLOS.Qui illegitimi.

C A P. *Exigunt*. Quando Papa relinquit aliquod factum contra canones, non concedit simile fieri,vt si laicus statim fiat Episcopus sine interstitijs. GLOS.Quādo in vno iure est rigor,& in alio misericordia Iudex vtatur misericordia. I[illegible]m, dispensatio quando impunè peccata dimittuntur, non dat licentiam peccandi in similibus.

C A P. *Maximum*. C A P.*Donatum*.Idem,vt supra,& duos hæreticos conuersos statim factos Episcopos reliquit, sed vult professionem fidei mittant. GLOS. An si patronus fiat hæreticus,& mox reuertatur,recuperet ius patronatus:res est dubia,post sententiam videtur non. 3

C A P. *Saluberrimum*. Hæretici,qui conuertuntur,abiurent hæresim cum autore,non ascendant,sed tolerentur in ordine in quo sunt, si non sunt rebaptizati.GLOS. Quando dispensatio reseruatur Papæ.

C A P. *Si quis*. Hæretici quando conuertuntur, publicè detestentur hæresim cum autoribus. GRAT.In Ecclesia aliquā certis causis tolerantur, quæ

cessantibus causis puniuntur:sed quando sint toleranda,vide.

4 CAP. *Et si illa.* Illa,quæ non nocent per malum exemplum,cum causa dispensantur,sed quæ sunt malo exemplo,& decolorant,non dispensanda. GLOS. *Dist.* 14.*c.*2. Item,causæ dispensandi sunt,necessitas, & vtilitas. An ex causa probabili,videtur sic.*dist.* 57.*c.*1.videtur non. Item,dispensationes factæ ob necessitatem,si cessat necessitas,sunt mutilandæ, sed quæ regulariter fiunt, non.9.*q.*1.*c.ab excommunicationis,dist.*50.*c.placuit.*

GRAT. Ordinati ab hæreticis,si ritè,non sunt iterum ordinandi.

5 CAP. *Deibertum.* CAP. *Per illicitam.* Non secundùm formam Ecclesiæ ordinati ab hæreticis sunt iterum ordinandi. GLOS. Delegatus eligens indignum,iterum potest eligere.

CAP. *Sancimus.* Ad prouincias gubernandas eligantur probæ vitæ, non qui ambitione,vel præmio quærunt;& iurent se nil dedisse,nec postea daturos per se,vel per alium pro illa dignitate,nec quicquam accepturos, præter salarium:si secus,quadruplici pœna puniantur.

CAP. *Potest.* Simoniacus,vt præcipuus hæreticus ab omnibus respuendus, & si non resipiscit,est opprimendus etiam à potestate laica.

GRAT. Diximus de simonia,sequitur de ordine Iudiciario, quo crimen puniendum est.

Causa secunda,de ordine iudiciario contra crimen, habet Quæstiones octo.

QVÆSTIO I.

6 AN in manifestis sit requirendus ordo iudiciarius. GRAT. Nullus est damnandus sine ordine iudiciario. GLOS. Præterquam in notorio crimine.*c.manifesta,ead.*& *c.ad nostram,de iureiurando.* Sed in manifestis requiritur ordo iuris.*c.eorum,*11.*q.*3. Item,sententia triplex:prima diffinitiua, quæ sine ordine iuris est nulla:*ead quæst.*6.§.*diffinitiua.* Si ordo iuris est de substantia iudicij, vt quis post citationem habeat inducias,vt fiat litis contestatio, & testes recipiantur,& sententia feratur in scriptis; secus si non est de substantia,vt sententia non feratur sub conditione, & non prius pronuntietur de possessione,quàm de proprietate,tunc enim tenet sententia.*ead.q.*6.*c.biduum.* Secunda est interlocutoria,& requirit ordinem iuris, vt in excommunicatione.*c.sacro,de sentent.excomm.* de suspensione,*ead.c.nomen,*& sine hoc, tamen tenet. Tertia sententia præcepti,v.g.vt soluat,& soluit,non potest repetere,licèt iudex iniustè præcipiat.

8 CAP. *Nos.* Sententia non fertur nisi in conuictum,vel sponte confessum. GLOS. Quatuor modis conuincitur,iure,& instrumentis,vel testibus, euidentia facti,iuris interpretatione,vt sæpe citatus est reus,violenta suspicione, vel præsumptione. Item,in confessum fertur, etiam si aduocatus confiteatur, nec reuocet,nisi in carcere,vi tormentorum confiteatur, & post tormenta in confessione non perseueret. Item,vt confessio noceat confitenti,multa requiruntur.(Vide ibi.)

CAP. *Iudex.* CAP. *Sicut.* Idem,& sententia iusta statim executioni mandanda.

danda. C A P. *Nihil.* Nullus damnetur, nisi prius accusatus.

C A P. *Primates.* Accusatus debet esse conuictus, aut confessus. CAP. *Vnus.* Per tolerantiam sustinetur quis, licèt sit condemnatus in diuino iudicio.

C A P. *In primis.* Quando aliquis dicitur iniustè condemnatus, superior mandet, vt cognoscant an sit seruata forma iuris, & quæ sit, vide ibi.

C A P. *Statutis.* Sententia lata sine scripto non valet. GLOS. In criminalibus, ac in ciuilibus paucis exceptis, est Episcopus, & laicus in modicis.

C A P. *Legum.* Idem. C A P. *Notum.* Qui non est conuictus, neque confessus, restituatur. GLOS. Pro spolio conuenitur etiam, qui ratum habuit, vel non puniuit. 8

C A P. *Nemo.* Excommunicatio non ferenda antequam causa probetur, si secus excommunicans punitur, & excommunicatus absoluitur à superiore. GLOS. Ex consuetudine multi possunt excommunicari.

C A P. *Nomen.* Nullus est excommunicandus, nisi sit conuictus, vel contumax, quia pendente causa, non iudicandum.

C A P. *Primo.* Non est ferenda sententia ex suspicione, nisi prius diligenter probetur causa, ne alijs facias, quod tibi nō vis. GLOS. Suspicio violēta sufficit.

C A P. *Prohibentur.* Multi prohibentur accusare, vt fœmina, puer, miles, officialis, infamis, serui, falsarij, pauperes, nisi suam iniuriam exequendo. (vide ibi.) GRAT. In manifesto crimine non requiritur ordo iuris, id est, vt conuincatur, vel confiteatur. GLOS. Id est, in notorio.

C A P. *Manifesta.* Hæc accusatione non indigent. G L O S. Fama manifestum, & notorium differunt, fama quandoque est ex scientia, quandoque ex suspicione, aliquando ex certo, aliquando ex incerto auctore. Manifestum semper procedit ex scientia, & certo auctore, quod probari potest, licèt quandoque quod probari potest dicatur occultum, & etiam occultum dicitur, quod quinque sciunt, *de pœnit. dist.* 1. §. *hac ergo secreta.* Notorium dicitur manifestum, quod patet per confessionem, vel per probationem, vel per euidentiam rei. *c. cum olim. de verb. signif.* & notorium est triplex. facti, iuris, præsumptionis. Facti, quod ita est euidens, quod negari non potest probabiliter. *c. tua, & c. vestra. de cohabit. cleric.* & in hoc non auditur non appellans, sed creditur 10
simplici assertioni officialis, nec requiritur scientia omnium, sed plurium; & hoc factum est continuum, vt si Episcopus transit ad alium Episcopatum sine licentia, & tunc nullus ordo iuris requiritur, vel interpolatum, quod statim transit, & in hoc requiritur semiplena probatio. Notorium iuris quando est condemnatus confessus, vel conuictus. Præsumptus notorius est quando communiter habetur filius alicuius; nec requiritur ordo iuris, quia probari non potest.

C A P. *Qua Lotharius.* Idem. GLOS. In manifestis neque probatio, neque purgatio est necessaria, nisi ex abundantia, non sic in notorijs. GRAT. Ordo iuris requiritur, ne innocens opprimatur à falsis, & ne criminis euadat sententiam, quod non occurrit in manifestis. fol. 26. 1

C A P. *De manifesta.* In causa manifesta, id est, in qua non est opus testibus, nec aliqua tergiuersatione tegi potest, non seruatur ordo iudiciarius. Item, potest esse, vt causa sit manifesta delegato, qui procedit sine ordine iuris, sed non est manifesta delegantis, qui procedit secundùm ordinem iuris, videri 2

P de

de inquiſitione. Item, nemo condemnandus ſine accuſatore, niſi in ſeptem caſibus, in carta ſuſpecta, cùm teſtis fraudulenter, & procaciter reſpondit, in tutore ſuſpecto, in marito de lenocinio, in calumniatore, cùm crimen probatur per inquiſitionem; cùm deficit reus in purgatione. GRAT. In eadem cauſa nemo poteſt eſſe Iudex, & accuſator, nam deſineret eſſe Iudex: ideo quando cauſa eſt nota iudici tantùm, vt homini, debet examinare.

2 C A P. *Multi.* Nemo ſit accuſator, & iudex, nec à communione quis prohibendus, niſi ſponte confeſſus, aut conuictus. Item, aliquid toleretur, vel corrigatur.

C A P. *Si peccauerit.* Idem. GRAT. Quando crimen eſt notum alijs, ſed occultum Iudici, Iudex non debet ferre ſententiam.

C A P. *Deus omnipotens.* Nemo credat mala audita, & paſſim dicta abſque certa probatione, & Iudex de his non iudicet ante probationem.

GRAT. Quando crimen eſt notum iudici, & alijs, & reus negat, ſine examinatione non eſt condemnandus, niſi ſit publicum opere.

C A P. *Scelus quod.* Pro culpa manifeſta quis condemnatur, vt duo Epiſcopi defendentes Lotharium, deponuntur. GLOS. Non per ſolam publicam famam.

QVÆSTIO II.

3 AN ſpoliatus ab aliquo ſit iudicandus, vel prius reſtituendus. GRAT. Spoliatus eſt prius reſtituendus. GLOS. Niſi ſpoliatio probetur per modum exceptionis.

C A P. *Antiquitus.* CAP. *Omnes.* Ante litem conteſtatam, Iudex reſtituat poſſeſſori omnia ſublata, & fructus. G L O S. Perceptos, & percipiendos, ac ſi non fuiſſet ſpoliatus. Idem dicitur ante litem, quia exceptio ſpoliationis eſt dilatoria, ideo ante litem proponenda, niſi directè velit agere de ſpoliatione. Nota cautelam: conuentus ab aduerſario ſuper aliquo, vtilius eſt, vt directè petas ſpoliationis reſtitutionem, quia prius audieris, & reſtitueris. *c. ex conqueſtione, de reſt. ſpol.* ſi verò de alio agit, vtilius eſt, vt excipias de ſpoliatione alterius rei, quia prius audieris. *c. cùm dilectus, de ord. cognit.*

4 C A P. *Nullus.* Epiſcopus ſi ſit eiectus à ſua ſede, vel bonis ſpoliatus, non poteſt accuſari, niſi reſtituatur in integrum cum fructibus.

C A P. *In ſcripturis.* Idem, & nec ad Synodum poteſt vocari. GLOS. Spoliator in nullo crimine poteſt accuſare ſpoliatum ante reſtitutionem.

CAP. *Nullus.* Spoliatus non poteſt conuocari, vel iudicari, niſi reſtituantur ei omnia etiam iura. GLOS. Etiam ſpiritualia, vt communio hominum, quia inermis non poteſt inimico reſiſtere.

C A P. *Præceptum.* Idem, nec debet reſpondere: niſi in omnibus reſtitutus.

QVÆSTIO III.

5 QVa pœna feriendi ſunt, qui in accuſatione, vel teſtificatione deficiunt. GRAT. Pœna infamiæ. GLOS. Accuſator poteſt deficere in quinque, primò errore, ſecundò temeritate, tertiò calumnia, quartò præuaricando,

quintò

quintò tergiuersando, & in omnibus his desistit: impetrata abolitione non punitur, nec fit infamis; si non impetrauit abolitionem, parcitur ei in duobus primis, sed non in aliis: calumniator tenetur ad pœnam talionis, præuaricator postea neminem potest accusare, & extra ordinem punitur, tergiuersator punitur in quinque libris aureis. Item, testis calumniator punitur ad pœnam talionis, sed dicimus quod non.

C A P *Si quis circa*. Qui accusat aliquem, & non potest probare crimen, fit infamis, nec admittitur ad accusandum. G L O S. Post sententiam.

C A P. *Calumniator*. Calumniator deficiens in accusatione puniatur pœna talionis. G L O S. Fallit in sex casibus.

C A P. *Qui non*. Qui non probauerit quod obiecit, pœna, quam intulit, ipse puniatur.

C A P. *Si quis Episcopum*. Qui Episcopum, presbyterum, diaconum falso crimine accusat, & non probat, nec ei communio danda in fine. G L O S. Nisi resipiscat. 6

C A P. *Si quis iratus*. Qui conuicium temerè alicui ex iracundia dicit, & deinde non vult illud probare, nec scribere, non dicitur accusare, nec vt reus criminis ad pœnam talionis puniendus; si verò vult probare, scribat hoc, & ad pœnam talionis. G L O S. Licèt non teneatur pro accusatione, saltem tenetur pro iniuria. Item, ira rescindit contractum, quod probauit, & non iterauit. G R A T. Qui non potest probare crimen illatum, punitur pœna talionis; qui deceptus promissione accusationem deseruit, parcitur ei.

C A P. *Paulum*. Qui ob promissionem accusationem deserit, parcitur ei: 7
qui accusat, scribat se probaturum ad pœnam talionis. G L O S. Promissione, non pecunia, sed testium, qui promiserunt. Item, remittitur culpa, non infamia. Item, abolitionem quis potest petere.

C A P. *Euphemium*. Qui accusat, v.g. Episcopum, & vt ab accusatione desistat, ordinatur, priuatur vsu ordinum. G L O S. Infamia irrogata per ciuilem Iudicem non tollitur à Papa, sed à Iudice ciuiliter. Item, in matrimonio leges sequuntur ius canonicum; & sic vidua nubens intra tempus luctus non est infamis. Item, Episcopus potest tollere infamiam in omni crimine in quo potest dispensare. G R A T. Aliud est cùm quis pœnitet accusasse innocentem criminaliter, & desistit, & absoluitur ab innocente; aliud si accipit pecuniam à nocente, & desistit.

C A P. *Si quem*. Liberatur si quem pœniteat accusasse innocentem, & in- 8
uicem se absoluunt auctoritate Iudicis; sed si per pecuniam nocentis, punitur. G R A T. Calumniari est falsa crimina intendere, præuaricari est vera crimina abscondere, tergiuersari vniuersim ab accusatione desistere. Quomodo cognoscentur hæc tria, & qua pœna puniendi. G L O S. Iudex in multis casibus potest arctare, vel ampliare pœnam, vt ex causa, & persona, & ætate, & ratione scandali. Item, secundùm canones non licet transigere in aliquo crimine, quia secundùm canones nullum crimen irrogat pœnam sanguinis. *cap. his à quibus*, 23. *q*. 8.

QVÆSTIO V.

Nota.Ponitur ante Quartam,quia ſimilis Tertiæ.

9 AN deficientibus accuſatoribus reus ſit cogendus ſe purgare. GRAT. Videtur non, quia ſicut rei poſſeſſor deficiente actore non cogitur probare titulum ſuæ poſſeſſionis, nec reus ſuam innocentiam. GLOS. Niſi laboret infamia probabili.

CAP. ***Sacramentum.*** Iuramentum à ſacerdote non exigendum,niſi pro fide recta. GLOS. Prohibet iuramentum incautum,ſecus iurant in multis.

CAP. ***Nos ſanctorum.*** CAP. ***Nos ſacramentum.*** Prohibet incauta iuramenta fieri,nec Epiſcopis offerendum iuramentum.

CAP. *Si quis presbyter.* Si laicus agit contra presbyterum, vel presbyter contra laicum, Epiſcopus terminet quæſtionem, & laicus ſe purget per iuramentum; ſed presbyter interrogatur per ſanctam conſecrationem, & non iuret, quia non conuenit. GLOS. Hic actor non ſequitur forum rei laici, vel quia ita erat conſuetudo in aliqua prouincia, vel tunc omnes cauſæ decernebantur ab Eccleſia. Item, ſufficit ſi presbyter iuret per ſalutem,vel per aliquid aliud, vel ſub pœna ordinis, vel beneficij, & ſi erat falſum, eſt puniendus. *c. cum dilectus,de elect.* GRAT. Sacerdotibus prohibentur tantùm incauta iuramenta,& quæ in iudicio ſæculari pro qualibet cauſa offeruntur:ſed ſi eſſent à populo infamati,poſſent ſe purgare iuramentis.

10 CAP. *Presbyter.* Sacerdos infamatus,ſi non habet alios teſtes,iuret pro ſua innocentia,& vocet Deum teſtem.

CAP. *Habet hoc.* Diabolus, quos ſacerdotes non poteſt ſuperare infamat per populum;ſed ipſi ſe purgent iuramento,& ſic honorentur. GLOS. Semel abſolutus etiam per purgationem non poteſt ab aliquo accuſari in eo crimine,niſi ab eo,qui proſequitur ſuam iniuriam.& dicit ſe ignoraſſe accuſationem,& cùm vult probare de præuaricatione accuſationis.Item,poteſt inquiri contra volentem ſe purgare,& quando.

fol.27.

1 CAP. *Mennam vero.* Sacerdos accuſatus purgatur iuramento,& prohibetur vulgaris purgatio,id eſt,feruentis, vel frigidæ aquæ, vel igniti ferri,vel cuiuſlibet inuentionis popularis. Item,idem ſacerdos cogitur iterum ſe purgare coram muliere. GLOS. Papa nimium papaliter diſpenſauit.Item,non accuſatus ſi ſe purgat,poſt accuſationem iterum ſe purget,vel ſi eo abſente.

2 CAP. *Quanto.* Iubet purgare Epiſcopum, & eum conſolari, quia humiliatis, & pœnitentibus non debet negari locus veniæ. GLOS. Si mittantur litteræ, vt quis abſoluatur,& antea moritur,eſt mortuus abſoluendus. Item,ſi quis abſens excommunicetur, ſtatim eſt excommunicatus antequam ſciat,excommunicatio ſtatim trahit ſecum ſuam executionem. *c.paſtoralis de appellat.* ſed non punitur ſi communicet antequam ſciat.

CAP. *Quæ de cauſa.* Mandat purgari Epiſcopum de infamia, & poſt ſi excommunicatus celebraſſet diſpenſat, & quicquid egerit cum illo ratum habebit Papa. GLOS. Legatus Papæ generalis omnia poteſt,niſi ea, quæ ſunt reſeruata Papæ.*c.nuper,de ſentent.excomm.* An poſſit diſpenſare,eſt dubium.

3 CAP. *Mandaſtis.* Papa Sixtus ſe purgauit ſponte de ſuſpicione,non tamen

ex hoc

ex hoc dedit formam, vel exemplum idem faciendi si nolint.

C A P. *Super causa.* Si presbyter accusatur de morte Episcopi, & accusatores deficiunt, se purget, & omnia ei restituantur. G L O S. Non tamen fructus, nisi in sententia exprimatur.

C A P. *Si legitimi.* Sacerdos si accusatores non probant crimen, ipse cum septem eiusdem sui ordinis se purget, diaconus cum tribus.

C A P. *Presbyter.* Si curatus sit infamatus à sua plebe, & Episcopus hoc probare non potest, eum suspendat donec cum septem se purget. G L O S. Suspenditur propter scandalum, non tamen est priuandus beneficio, nisi secundùm ordinem iuris. Item, infamatus de crimine non statim est suspendendus, sed prius inquiratur, id est, Episcopus præfigat certum tempus volentibus accusare: si non apparent, inquirat, & si est conuictus, puniatur; si non est conuictus, & mala fama durat, primò illud seorsum admoneat, postea coram testibus, tertiò suspendat.

C A P. *Si mala fama.* Infamatus si testes deficiunt se purget coram compurgatoribus. G L O S. Qui dicuntur esse bonæ opinionis, & nolunt peierare. 4

C A P. *Quoties.* Deficientibus accusatoribus Episcopus accusatus se purget coram certis personis canonicè, (ibi datur forma,) & compurgatores iurent. G R A T. Prædicta de purgatione intelliguntur, si accusatus se purgare voluerit, quia ius non cogit, sed solùm dat modum.

C A P. *Auditum est.* Leo III. se purgat à sceleribus, quæ contra ipsum dicebantur, & hoc sponte, nec vult imponere successoribus, & Episcopis vt se purgent. G L O S. Licèt purgatio ex dictis videatur voluntaria, & non ex sententia, vel arbitrio Iudicis, tamen oppositum inferius probat. 5

C A P. *Omnibus vobis.* Sacerdos si à legitimo accusatore conuincitur, puniatur canonicè; si accusator deficit, puniatur de calumnia; & sacerdos si remanet infamatus se purget coram tribus vel septem, vel pluribus sacerdotibus. Item, accusator sacerdotis quis esse debeat, vide in canonibus. G R A T. Purgatio candentis ferri, vel feruentis aquæ non est adiicienda.

C A P. *Consuluisti.* Canones non censent parentes, qui filios oppresserunt esse purgandos candenti ferro, vel aqua feruenti, est enim superstitiosa præsumptio, sed delicta ab Ecclesia sunt iudicanda, si sponte à confessione, vel testium probatione publicentur; occulta, & incognita relinquuntur Deo. Item, parentes in lecto suffocantes sunt puniendi, vt homicidæ, sed moderatè.
G L O S. Occidens hominem, licèt noluerit nocere, si fuit in culpa licèt leuissima, punitur lege Aquilia. Item, culpa est quod à diligenti potuit præuideri, & non est præuisum: tenetur etiam quantum ad Deum & non punitur ratione homicidij, sed ratione negligentiæ, id est, minori pœna ab Ecclesia. Item de iure communi omnia intelliguntur concessa, quæ non inueniuntur prohibita. *de sentent. excomm. c. nuper.* Item, qui procurat venena sterilitatis dicitur homicida. *c. si quis, de homicid.* G R A T. An in iure canonico prohibeatur solùm purgatio ferri candentis, & aquæ feruentis, est dubium, an alia, vt aqua amara pro adultera.

C A P. *In libro namque Numerorum.* Ponitur purgatio zelotypiæ cum aqua amara, quam vide in libro Numerorum, *c.* 5. 6

C A P. *Monomachiam.* Singulare certamen inter duos, id est, duellũ prohi-

betur, nec in Scripturis reperitur, quia est tentare Deum. GLOS. Quod Dauid instinctu Spiritus sancti fecit cum Goliath, nō est trahendum in exemplum, nec est arguendum ab exemplis. Item, duellantes non communicandi, quia in peccato mortali. GRAT. Vulgaris purgatio potest fieri.

7 CAP. *Sapè contingit*. In monasteriis quando furtum committitur, & fures ignorantur, si fratres debent se purgare, dicta Missa dum communicant dicant, *Corpus Domini sit mihi ad probationem hodie*. GLOS. Huic capitulo est derogatum, quia suspectis non danda Eucharistia. *c.cùm dilect.de purgat.*

CAP. *Interrogatum*. Si duo inculpantur de adulterio, si vnus fatetur agat dignam pœnitentiam; si alter negat, purget se. GLOS. Candenti ferro. Item, confessio vnius non nocet alteri quantum ad condemnationem, sed nocet quantum ad præsumptionem. *c.significasti, de adult.*

CAP. *Statuit*. Quando duo accusantur de adulterio, & negant, & orant, vt vnus pro ambobus purgetur: si cadit, ambo habentur rei.

CAP. *Si Episcopo*. Si Episcopus, vel presbyter accusatur de criminibus, pro singulis faciat sacrum, & communicet, & de imputatis ostendat se innocentem, & si non fecerit sit suspensus per quinquennium. GLOS. Hodie ista capitula, vt faciunt ad propositum Gratiani, sunt abrogata. Item, hodie hoc de simonia.

QVÆSTIO V.

8 AN duorum testimonio sit quis condemnandus. GRAT. Affirmat cum locis Scripturæ: aliquando vnus sufficit, vt vbi nulli sit præiudicium in caussa denunciationis, vel ad impediendum matrimonium, & ad faciendam præsumptionem: aliquando requiruntur plures duobus, vt tres in depositione pecuniæ: quinque, si contractus excedit libram: quinque in codicillis, & in donatione causa mortis.

CAP. *Placuit*. Qui accusat aliquem clericum de fornicatione, & non probat duobus, vel tribus testibus, punitur pœna talionis, id est, excommunicationis. GRAT. Licèt quis duobus testibus conuincatur, tamen fallit in Episcopo.

9 CAP. *Præsul*. Episcopus Cardinalis non damnabitur nisi cum lxxij. testibus: Papa à nemine iudicatur, presbyter Cardinalis cum xliv. diaconus Cardinalis cum xxvij. reliqui inferiores cum vij. & testes, ac accusatores sint sine aliqua infamia.

CAP. *Nullam damnationem*. Si Episcopus accusatur de crimine, xij. Episcopi debent causam cognoscere, & sint lxxij. testes, & testes sint tales, qui accusare possint: & si Episcopus vult audiri à Romano Pontifice, nullus eum iudicet. GLOS. Intelligitur quando Papa committit causam Romani clerici. Item, testes debent iurare, scilicet primò dicere veritatem, secundò etiam pro vtraque parte, tertiò non admisceant falsitatem, quartò sine passione, quintò quid sentiant de re etiam non interrogati.

QVÆSTIO VI.

DE remedio causæ vitiatæ,& an sit dandum ei,qui causa dilationis appellauit.

CAP. *Liceat.* Causa vitiata remedio appellationis subleuatur. GLOS. 10
Appellatio est prouocatio iniquæ sententiæ querelam continens. Item, appel-
latur etiam in his,quæ aguntur extra iudicium,vt in electione. *c.constitutus, de
appellat.* Item, in causa criminali quilibet appellat etiam inuito reo. Item, ad
quem sit appellandum? Resp. A minori ad maiorem gradatim, sed ad Papam
potest immediatè appellari: Hoc in iudiciis ordinariis. In Delegatis, si ipsi
aliis causam commiserant cum tota iurisdictione, appellatur ad primum de-
legantem: si non causa est delegata,appellatur ad secundum.*c.super,q.de officio
delegati.* Item, Iudice sedente pro tribunali appellatur viua voce, sed extra
iudicium in libello tantùm:sed hodie seruatur *c. cordi, de appel.in sexto.* Item,
quando appellatur; Resp. secundùm leges post definitiuam sententiam, nisi
in casibus quinque.*cap.non ita,eod.* & *c.super eod. de appellat.* secundùm cano- fol.28.
nes ante, & post litem contestatam, sed debet assignari causa appellationis. 1
c. vt debitus. & *c.cùm sit Romana, de appellat.* Item, secundùm canones appel-
latur quoties Iudex inuenitur, secundùm leges bis tantùm post definitiuam
sententiam. Item, sententia in materia matrimonij non transit in rem indica-
tam. *c.lator, de sent.*, Item, appellatur vsque ad x. dies continuos. *c. anterio-
rem, eod.* Item,appellanti datur tempus prosequendi annus, vel biennium,po-
test tamen Iudex abbreuiare. Item,appellatione pendente nihil innouandum.
c.appellatione, eod. nisi appellans sit suspectus, vel depopulator. *c. quoties, eod.*
In causa criminali reus custoditur, vel si est suspectus,det fideiussorem. Idem,
Iudex det libellos dimissorios.Item,Iudex,ad quem si appellatur à sentẽtia,in-
firmabit,vel confirmabit sentẽtiam secundùm priores allegationes, potest ta-
men nouas allegationes audire.Item,quando non est necesse appellare, *eod.*§.
diffinitiua. Item,in multis casibus inhibetur,seu non admittitur appellatio,vt à
Principe,vel Præfecto Prætorio non appellatur,nec propter sceleris magnitu-
dinem,nec in momentanea possessione secundùm leges, sed secundùm cano-
nes sic,nec in re,quæ non capit dilationem.Item,appellatio non retardat sen-
tentiam,nisi ad tempus. Item,nec appellatur à sentẽtia maioris partis capituli.
Itẽ,contumax non appellat.*c.de illicita* 24.*q*.3.Itẽ,ab executore,non appellatur.

CAP. *Appellantem.* Appellantem non debet afflictio vlla, aut detentionis 2
iniuriare custodia.

CAP. *Omnis oppressus.* Oppressus appellare potest ad iudicium sacerdotum;si causæ sint difficiles,vel maiora negotia,appelletur ad Episcopum, & si ibi non possunt dignosci,vel terminari, ad congregationem prouinciæ,& negotia ecclesiastica iudicentur coram Patriarcha, sæcularia, coram Patritio. GLOS.Non ab officiali,sed à minori Prælato appellatur ad Episcopum liberè, siue ante,siue post sententiam, mox ad Metropolitanum, mox ad Concilium. Item, vacante Imperio potest appellari à sæculari Iudice ad Papam. Item, ad Ecclesiasticum quando Iudex laicus non vult facere iustitiam, vt eum corrigat sub excommunicatione, vel si est suspectus, vel decesserit, vel est querelatus.

3 CAP. *Si quis veſtrum.* CAP. *Omnes Epiſcopi.* CAP. *Ad Romanam.* CAP. *Si quis putauerit.* CAP. *Ad Romanam.* Omnes præſertim oppreſſi poſſunt appellare,& recurrere ad Romanam Eccleſiam,vt matrem,aliis prætermiſſis,non ſic de aliis. GLOS. Etiam de ſimplici Legato. Item, an quotieſcunque, vel bis tantùm à definitiua, (vide.) Item, hodie inhibetur appellare ante ſententiam *c.vt debitus,de appellat.* cùm ipſo iure ſit inhibita appellatio, quid prodeſt clauſula *remota appellatione.*

CAP. *Placuit.* Non negetur audientia appellanti à Iudice Eccleſiaſtico minori ad maiorem.

CAP. *Ideo huic.* Eccleſiæ Romanæ priuilegia ſunt conceſſa, vt oppreſſi iniuſtè ſubleuentur, & alij non damnentur. GLOS. Solus Papa poteſt reſtituere clericum depoſitum, ſeu ſolemniter degradatum, ſed poteſt Epiſcopus,ſi ſolo verbo. GRAT. Diſputat an fruſtratoria appellatio ſit admittenda, ſed certa ſolutio, quod non.

4 CAP. *Decreto noſtro.* Accuſatus appellans ad Sedem Apoſtolicam audiatur, & eius cauſa terminetur ſaltem à Legato,& interim nil iudicetur contra eum: qui contra fecerit, punietur, quia reliqui vocati ſunt in partem ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis.

CAP. *Qui ſe.* Eccleſia Romana vocauit alias in partem ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. Ideo ad eam poteſt appellari ab Epiſcopis, & maiora negotia ei reſeruantur; & qui contra hoc fecerit, deponatur.

CAP. *Arguta.* Idem, & punit contrafacientes, vt ſeruent priuilegia Sedis Apoſtolicæ.

CAP. *Qui fecit.* Qui præeſt aliis,& habet ſuperiorē,ſicut vult obediri à ſubditis,ita & ipſe obediat ſuo ſuperiori. GLOS. Quilibet poteſt appellare,ſed ſi appellat cauſâ fruſtratoriæ dilationis,Iudex appellationis eũ condēnet. Itē,quilibet quoties ſe ſenſerit aggrauatũ,poteſt appellare ſiue ante,ſiue poſt ſentētiā.

5 CAP. *Si quis putauerit.* Aggrauatus à Metropolitano appellet ad Primatem,vel ad Papam.

CAP. *Quoties Epiſcopi.* Epiſcopus grauatus,vel habens ſuſpectos, appellet ad Papam,& interim nullus eum moleſtet, nec excommunicet; ſi ſecus, factum eſt irritum. GLOS. Iudex ſuſpectus dupliciter deſeritur, per appellationem, vel per recuſationem, & in hoc debet probare cauſam. Item, poteſt appellari facto, vel verbo. Item, appellans ſi excommunicetur, poteſt ad cautelam petere abſolutionem,& ſi appellatio non tenet, poteſt poſt appellationem excommunicari. GRAT. Oppreſſi, & putantes ſe grauari dicuntur ante ſententiam, iniuſtè damnati poſt ſententiam.

6. CAP. *Non ita.* In negotiis ſæcularibus qui vocatus venit, & cœpit in foro decertare, non poteſt recedere ante peractam cauſam. In eccleſiaſticis poteſt, ſi putat ſe grauari. GLOS. Hodie ante ſententiam non, niſi ſit euidens cauſa. *c. debitus. de conſt.* Item, cauſa appellationis dicitur coram Iudice à quo,ſed probatur ad quem. An cauſa appellationis ſit aſſignanda.

CAP. *Quiſquis.* Qui ex contumacia non obedit Iudici, excommunicetur ab Epiſcopo. GLOS. Id eſt,quando Epiſcopus debet exequi ſententiam Delegati, vel Subdelegati.

CAP. *Liceat.* In criminalibus licet appellare. GLOS. Immo potius quàm in ciuili.

in ciuili. CAP. *Si quis.* Contra Iudicem auersum appellet. GLOS. Post sententiam potest quis appellare intra quinque dies, & intra quinque à quo literas dimissorias accipere, & intra quinque iter arripere. Item, hodie intra decem dies ex Iustino.

CAP. *Propter superfluam.* Post sententiam infra quinque dies appellatur, 7
quinque literæ, quinque iter. GLOS. Hodie x. CAP. *Habita.* Dieta est xx. milliarium.

CAP. *Ab eo.* Apostoli intra quinque dies sumuntur, vel decidat. GLOS. Hodie xxx.

CAP. *Quicunque.* Frustratoria appellatio non admittitur, vt causa differendæ, vel si est confessus. GLOS. Nisi velit probare errorem.

CAP. *Quoties post.* Si possessor appellat, fructus rei pendente causa sequestrentur; si actor verò, non, quia nihil possidet. Item, sequestrentur pensiones, mercedes, vecturæ, &c. animaliū. GLOS. Hodie non, nisi dilapidentur.

CAP. *Omnino.* Iniustè appellans, soluat aduersario sumptus quadruplos. GLOS Simplos, vel fortè duplos. GRAT. Diximus post quinque, sed Iustinus decreuit intra decem dies appellandum.

CAP. *Anteriorum.* Appellandum est intra decem dies, & semper ad superiorem. GLOS. Dies, in quo appellatur, computatur intra decem. Item, Iudex potest expectare diu. 8

CAP. *Biduum.* Quando appellandum sit primo, vel secundo die, qua hora spirat tempus appellandi, vel cōparendi, sententia sub cōditione quando tenet.

CAP. *Non solent.* Non possunt appellare nisi is, cuius interest, vel de mandato eius, vel procurator, vel si mox ratum habet, vel Magister. Item, ante sententiam potest appellari, si Iudex in ciuili negotio quæstionem interpellat; si in criminali, si facit contra leges. Item, non potest appellare qui dicit se expectare responsum Principis super libellum porrectum.

CAP. *Post appellationem.* Iudex à quo det appellanti literas dimissorias, 6
seu Apostolicas continentes illum appellasse, & si non vult dare, instantet instet, & ei non nocebit. Item, si quis condemnatus ob plura facinora, & appellet propter aliqua, si reliquit grauiora, est ob hæc puniendus à Iudice à quo; si leniora, non est puniendus. GLOS. Iudex debet dare literas etiam si appellationem non recipit, immo offerre non petenti. Item, qui intra xxx. dies non petit literas, videtur renunciasse, & non audiendus. Item, puniendus, etiamsi reliquit crimina æqualia. GRAT. Formas appellandi varias ponit ibi, & facienda in scriptis.

CAP. *Catholicus.* Appellans, vel committens suam causam Iudici infideli, 10
est excommunicandus. GLOS. Nisi sit sub Rege infideli.

CAP. *A Iudicibus.* Quos communis consensus eligit, ab his non licet prouocare. GLOS. Non licet propter iniquitatem personæ, sed licet à sententia iniqua. Item, ab arbitris non licet appellare, sed potest per exceptionem fol. 29.
retractari sententia. GRAT. Iudicum alij sunt ordinarij alij arbitrarij, qui 1
nullam habent potestatem, sed à partibus eliguntur: & horum aliqui sunt ordinarij, & arbitrarij, vt quando Iudices eliguntur arbitri, & ab his licet appellare ratione dignitatis, alij tantum sunt arbitri, & ab his non licet. GLOS. Ordinarius potest amicabiliter componere de ea re, de qua est Iudex, sed non

potest

poteſt in ſe recipere arbitrium ſecundùm aliquos, ſed ſecundùm canones, & Ordinarius, & Delegatus poteſt eſſe arbiter. Item, à ſententia arbitri, licèt non poſſit appellari, poteſt ſupplicari.

C A P. *Sanè.* Si partes eligunt tres Iudices, & vnus tantùm pronuntiat, etiam de mandato aliorum, poſſunt appellare.

C A P. *Placuit.* Si clerici conquerantur de Epiſcopo in cauſa ſua, vicini Epiſcopi illos audiant de conſenſu Epiſcopi, & ab his non appellent, niſi ad Papam. G R A T. Qui appellauit, non debet remitti ad eum, à quo appellauit.

2 C A P. *Si quis.* Cauſa illius, qui appellauit non eſt committenda Iudici à quo, ſed aliis propinquis. G L O S. Niſi partes illud petant, vel appellatio ſit fruſtratoria. G R A T. Ab arbitrariis non poteſt appellari; ipſi enim imputetur, qui tales eligit. Item, ſi Iudex retractet ſententiam, non nocet Iudici, niſi iniuſtè iudicauerit.

C A P. *Hoc etiam.* Si per appellationem ſententia reuocatur, Iudex ſententiæ non punietur, ſi non conuincitur iniquo animo, vel cupiditate iudicaſſe. G L O S. Non nocet niſi quantum ad hoc, quod in aliis cauſis poteſt ſuſpectus recuſari. Item, contra officialem non præſumitur niſi conuincatur. Item, malè iudicans ex imprudentia punitur arbitrariè. Si ex dolo, gratia, odio, pecunia, eſt infamis, & punitur ſecundùm veram litis æſtimationem. G R A T. Iudex à quo non poteſt eſſe teſtis in cauſa, ob quam appellatur.

3 C A P. *Statutum.* Qui fuit Iudex, vel cognitor cauſæ, non poteſt eſſe teſtis in eadem cauſa. Item, clericus non poteſt compelli ad teſtificandum. G L O S. Tamen creditur inſtrumento de actis ab eo, & dicto ſuo. Item, nec aduocatus, vel aſſeſſor poteſt teſtificari, poſſunt tamen inſtruere Iudicem. Item, clerici non coguntur ad teſtimonium, ſicut nec alia officia publica, quia non de facili debent iurare: ſed ſi aliter veritas cognoſci non poteſt, poſſunt per Epiſcopum cogi. Idem, ſi gratia, vel odio, amore, vel timore ſe ſubtrahant. G R A T. Non licet tertiò appellare in eadem cauſa.

4 C A P. *Si autem.* Non licet tertiò prouocare, poſſunt tamen de communi conſenſu eligere Iudicem. G R A T. Non licet in eadem cauſa tertiò prouocare. Item, appellans in cauſa criminali, agat cauſam ſuam per ſe ipſum, non per procuratorem.

C A P. *Si quando.* In cauſa ſtatus, vel criminali appellans agat per ſe, non per procuratorem. G L O S. Filius pro patre, & è contra, poteſt etiam inuitis. Item, fallit in crimine iniuriarum. Item, poteſt ſe excuſare conuictus per procuratorem, & etiam in leuibus, & excipere, vel ſi agat ad pœnam pecuniariam, licèt infametur. Item, in crimine ſuſpecti, ſi accuſat de ingratitudine in actione populari. Item, per Nuntium, vel ſi cauſa non eſt purè criminalis. Item, per ſocium litis. G R A T. Tempus proſequendi appellationem eſt annus, & ex cauſa biennium.

5 C A P. *Ei, qui.* Appellans proſequatur litem intra annum, vel ex iuſta cauſa biennium, quo tranſacto lite non completa, rata ſit ſententia: ſi verò appellans non proſequatur, contrarius agat coram Iudice, vt quæratur reus; & ſiue compareat, ſiue non, procedatur in cauſa, & ſoluat expenſas.

GRAT. Appellans etiam poſt acceptos libellos poteſt renuntiare appellationi.

Item,

Item nominatio ad dignitatem sine consilio publico non valet, nec est opus appellare. Item, sententia sine diffinitiua, quæ condemnationem, vel liberationem non continet, vel extra solitum ordinem iudicij, vel contra res prius iudicatas, vel contra ius scriptum, non valet, nec est opus appellare, secus si est contra ius litigatoris. Item, si sint dati plures Iudices, & vnus iudicat, non valet sententia, nec si mulctant contra ius, tenent, nec valent venales sententiæ, nec affectio inhabilis. Item, contumax non potest appellare, sic homicida, veneficus, maleficus, adulter, raptor, publicus fur, conuictus testibus, confessus non potest appellare, sic officialis Præsidis in causa criminali. Item, dum exigitur tributum clarum, vel eius ratio, non potest appellari, nec à decimis. Item, ab executione sententiæ, si multum non excedat, vel ne aperiatur testamentum, vel hæres scriptus mittatur in possessionem, non appellatur. Item, postquam est pronunciatum, vt quis mittatur in possessionem, non potest appellari. Item, quando multi vna sententia sunt condemnati, & vnus appellat, & obtinet, prodest omnibus, secus si ætatis auxilio. Item, iudex recipiat appellationem, & intra xxx. dies dat acta. Idem faciat arbiter delegatus, & quando res ita poscit, potest appellari voce, siue scripto. Item, Iudex ad quem non debet recurrere ad Iudicem à quo, vt cognoscat de appellatione: lege hæc in 7. lib. Codicis à *tit. de appellat.*

QVÆSTIO VII.

6 AN laici, monachi, & clerici inferiores in accusatione maiorum, vt Episcoporum sint audiendi. Resp. non nisi. GRAT. & GLOS. Laicus suam iniuriam prosequendo, & in crimine hæresis, vel læsæ Maiestatis, sacrilegij, dilapidationis, si tamen bono zelo, & ille sit suspectæ vitæ, & intellige de solemni accusatione, quia omnes possunt denunciare.

CAP. *Non est à plebe.* Episcopus non est arguendus, vel accusandus à vulgaribus hominibus, quia falso sæpè, vel pro demeritis subditorum datur à Deo.

CAP. *Nullus.* Laicus non inferat crimen clerico. GLOS. Nec moniali.
CAP. *Laico.* Non licet laico accusare clericum.

CAP. *In sancta.* Excommunicatus, vel laicus clericum non accusent, quia sunt minores, & hic portat onera omnium, & gerit vices Petri.

CAP. *Laicos.* Laici non accusent Episcopum, quia differunt in moribus, & sunt infesti, & quia nolunt recipere accusationes huius. GLOS. Laicus potest accusare clericum coram Iudice clerico, dum prosequitur suam iniuriam. An è contra, videtur non.

CAP. *Sicut.* Sicut clerici excluduntur ab accusatione laicorum, sic contra. 7
CAP. *Decretum.* Presbyteri possunt accusare suos plebeios.

CAP. *Sacerdotes.* Omnes debent suos Episcopos diligere, etiam si sint mali, nisi errent in fide. GLOS. Tunc possunt ab eis recedere: idem si sint excommunicati, simoniaci, notorij fornicarij, vel si non seruant canones. * Nota, hoc est singulare, vide *c. finale, de temp. ordin.*

CAP. *Qualis.* Qui peccant in patres digni sunt condemnatione. GLOS. Clerici inferioris ordinis non admittuntur ad accusationem superiorum.

CAP. *Clericus.* Qui est in minori ordine non valet accusare, vel testificari 8

contra eum, qui eſt in maiori, vt clericus contra exorciſtam. G L O S. Id eſt, clericus infamis, vel irregularis non poteſt. G R A T. Et qui volunt ſolùm reprehendere, non imitari.

C A P. *Maiorum*. C A P. *Sententia*. C A P. *Oues*. Idem. C A P. *Laici*. Idem, vt Epiſcopus non accuſandus, niſi ab idoneis, & probatiſſimis viris poſt ſecreſam admonitionem; ſi ſecus, excommunicentur. C A P. *Accuſatio*. Sacerdotes non niſi à viris idoneis, & probatis accuſari poſſunt. C A P. *Si quis*. Idem.

C A P. *Si qui ſunt*. Accuſatores Epiſcoporum, vel ſacerdotum non audiantur niſi prius diſcutiantur qua intentione, vel animo accuſant.

C A P. *Quærendum eſt*. Idem, & quæratur etiam de fama accuſati.

C A P. *Accuſatio*. Accuſatio contra Epiſcopum non ſuſcipiatur, niſi cum duobus, vel tribus teſtibus.

9 C A P. *Si quis*. Pro ſola conuentione Epiſcopi non ſubmouetur aliquis à communione.

C A P. *Sunt nonnulli*. Aliqui ſtatim reprehendunt Prælatos, ſi ſint ſibi, vel parum moleſti. G R A T. Ex ſuperioribus non omnes, ſed tantùm criminoſi prohibentur accuſare Prælatos, vt infra.

10 C A P. *Præſumunt*. Tantùm criminoſi non poſſunt accuſare Prælatos. C A P. *Alterum*. Infames, vt hæretici accuſare non poſſunt. C A P. *Non poteſt*. Apoſtata à fide accuſare non poteſt, quia eſt infidelis Deo. C A P. *Pagani*. Pagani, hæretici, Iudæi non poſſunt Chriſtianos accuſare.

fol. 30. C A P. *Si hæreticus*. Contra hæreticum poteſt eſſe teſtis hæreticus, contra
1 Catholicum non; ſed pro Catholico contra hæreticum poteſt. G R A T. Hæreticus poteſt accuſari à flagitioſiſſimo catholico de hæreſi, non de aliis. Item, paſtores ſunt tolerandi à criminoſis, vel ſi probare non poſſunt.

C A P. *Plerunque*. Mali ſunt tolerandi, quando crimen probari non poteſt. G L O S. Subditi ſecretò, & pacificè ſuos Prælatos redarguant, non publicè, niſi in publicis.

C A P. *Paulus dicit*. Seniores, vt Epiſcopi, ſi boni ſint, non ſunt increpandi; ſi verò malo exemplo alios ſeducunt, ſunt increpandi.

C A P. *Non omnes*. Non dignitas, ſed vita facit bonum Epiſcopum.

C A P. *Secuti ſunt*. Sæpè docti ab indoctis, & clerici à laicis reprehenduntur. G R A T. Non obſtante auctoritate, & officio, mali Prælati debent accuſari, quia qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.

2 C A P. *Qui nec*. Qui curat regimen, & ſe, ac ſubditos non corrigit, non Epiſcopus, ſed canis impudicus eſt dicendus. G R A T. Qui Epiſcopos ſe maiores bonos accuſant, ſunt infames; qui malos, ſunt laudabiles, quia ſunt vita maiores; licèt non dignitate.

C A P. *Paulus*. Paulus Petrum reprehendit, quia ſciebat ſe non imparem. G L O S. Meritis, non officio, quia in hoc ſolus Petrus habet primas inter Apoſtolos. Item, Epiſcopus eſt maior presbytero Cardinali, id eſt, dignitate reſpectu ordinis Epiſcopalis, ſed Cardinales habent maius officium.

C A P. *Quamquam*. Aliquando presbyter eſt maior Epiſcopo in vita, & ſanctitate. C A P. *Puto*. Tamen Epiſcopus ſemper eſt maior dignitate, & ſic Concilia vniuerſalia ſunt digniora.

C A P.

C A P. *Quæritur.* Filius æquatur,& præponitur patri non in honore, sed in veritate, & virtutibus.

C A P. *Beati.* Petrus,& Paulus sunt æquales in meritis, passione, deuotione: ideo vno die,eodémque loco, & tyranno passi. G R A T. Qui esse sacerdotes non possunt, vt solemniter pœnitentes, bigami, illos accusare non possunt, nec testificari contra eos. G L O S. Possunt tamen redarguere occultè, & pacificè.

C A P. *Ipsi Apostoli.* Qui sacerdotes non sunt,nec esse possunt,non possunt sacerdotes accusare, nec in eos testificari. G L O S. Non possunt in criminali, sed possunt in ciuili. *c. tam literis, de testib.* Item accusatio,testimonium, ordo pari passu ambulant,dummodò criminaliter agatur, nam si agatur ciuiliter, & crimen,quod testi obiicitur,est occultum,potest, quia præsumitur egisse pœnitentiam, quia occultum in meliorem partem interpretamur. *c. ex tuorum, de sortilegiis.* & *c. estote, de regulis iuris.* Item, irregularis non potest accusare, vel testificari contra sacerdotem. C A P. *Testes.* Idem, quod supra. G R A T. Licèt criminosi non sint admittendi, tamen Prælatus ex humilitate potest eos admittere contra se,vel quando agitur de fide.

C A P. *Petrus potestatem.* Petrus querelæ,cur intrasset ad gentes, respondit, non ex potestate officij,sed ex ratione diuinæ virtutis humiliter. 4

C A P. *Nos, si incompotenter.* Papa Nicolaus proponit Imperatori, vt mandet inquiri contra ipsum: & si quid commisit contra subditos, proponit emendationem. G R A T. Licèt subditi digni possint reprehendere de occultis non tamen infamare,& probat multis.

C A P. *Si quis.* C A P. *Paulus.* C A P. *Lator.* C A P. *Metropolitanū.* C A P. *Sicut.* C A P. *Quapropter.* C A P. *Si quid.* C A P. *Clericos.* C A P. *Si quis.* C A P. *Sacerdotes.* C A P. *Criminationes.* Subditi digni non criminosi possunt accusare Episcopos,sed debent probare apud Papam. 5

C A P. *Placuit.* Qui mortui sunt actibus humanis, non possunt accusare sacerdotes. G L O S. Id est,monachi,vel infames.

C A P. *Nullus monachus.* Monachus non præsumat accusare aliquem, vel turbare negotia sæcularia, vel Ecclesiastica. G R A T. Monachi non possunt accusare ex præsumptione,sed possunt ex charitate, vnde ipsi, vt clerici, sunt cubicularij Episcopi,vt possint esse testes vitæ Episcopi. *c. pastoris, ead.*

C A P. *Negligere.* Si non deuias malum Prælati, cùm possis, id est, commodè, foues,& videris particeps. 6

C A P. *Sancta.* Sancta rusticitas sibi soli prodest,& sicut ædificat merito,sic nocet si non resistit malis.

C A P. *Admonendi.* Subditi non debent obedire in malis, quia in hoc non sunt subditi.

C A P. *Cùm pastoris.* Episcopus habeat cubicularios clericos, vel monachos, qui sint testes suæ vitæ, & non pueros laicos. G L O S. Monachi possunt accusare Episcopos,& alios de licentia Abbatis,sed Abbatem sine licentia eius, & expensis monasterij. Item, Episcopus habebit cubicularios duos sacerdotes, & tres diaconos. *c. iubemus, de consec. dist.* 1. Item, Episcopus potest accipere monachum contradicente Abbate, nisi monasterium sit exem-

ptum,& monachi perfecti exeunt,vt ædificent.

7 CAP. *Peruenit*. Episcopus habeat suos familiares bonos, & honestos,non prauos,& scandalosos,vel reprehensibiles.

CAP. *Episcopi*.Episcopus vacet lectioni,& orationi,& habeat secum familiares boni testimonij,vt inueniatur irreprehensibilis.

QVÆSTIO VIII.

8 AN accusatio facienda sit in scriptis, vel non. CAP. *Accusatorum*. CAP. *Sciant*. CAP. *Quisquis*. CAP. *Qui crimen*. CAP. *Perscripta*. Accusator sit præsens cùm accusat, & accuset in scriptis, non absens per epistolam,& accusatio fiat idoneis testibus,documentis,& indiciis, & ad pœnam talionis. GLOS.In sex casibus non inscribitur: in leui crimine,si mulier accuset,si officium denuntiat crimen alterius,vel per modum exceptionis.Item, pœna denunciati modica, id est,conuictum pœniteat de crimine, nec remouetur à dignitate, vel ordine, nisi pro qualitate delicti, vt simonia, vel si est scandalum. Item,inscriptio est necessaria in accusatione, non in denuntiatione, & inquisitione. Item, minus punitur constitutus in dignitate quàm alter. Item,ordinem procedendi in accusationibus vide ibi, &c.

Causa tertia, De restitutione spoliatorum: habet Quæstiones vndecim.

QVÆSTIO PRIMA.

9 AN quibuslibet spoliatis sit danda restitutio. GLOS. Spoliatus non à Iudice, vel si à Iudice, non tamen iuridicè, est statim restituendus non obstante excommunicatione criminis, &c. Fallit tamen quando est intrusio ad Papatum violenter,dilapidatio,criminis simonia,infamia,& euidentia criminis,contumacia,scandalum,fornicatio notoria, cùm in continenti deiecit,cùm spoliatio probatur in modum exceptionis, cùm spoliator in continenti vult probare exceptionem,cùm à muliere obiicitur sæuitia viri,exceptio rei,vel iuris iurandi,vel pacti,si possedit sub conditione,vel ex gratia, vel precariò,vel vt colonus.Item,quatuor sunt auxilia,quibus petitur restitutio,actio, interdictum, condictio ex canone,Iudicis officium.

CAP. *Episcopis*. CAP. *Redintegranda*. Spoliatis,& eiectis omnia restituenda antequam quid contra eos dicat. GLOS. Nullum crimen potest eis obiici à quocunque,pro quo fuerunt spoliati,& nec ob hoc aliud à spoliatore,sed post restitutionem potest ciuiliter. Item, si spoliatus velit agere potest contra spoliatorem,sed potest conueniri ab eo de alio spolio.Vide *c.frequens. de restit. spoliat.in 6*. GRAT. Non sufficit sententia restitutionis, nisi actu mittatur in possessionem corporaliter, vel per procuratorem, & res reponantur in loco

10 vbi erant. GLOS.In extortis per vim, aget contra deiectorem infra annum in quadruplum,post annum in simplum,si per metum contra omnem possessorem,in quartum per annum.

CAP. *Nulli dubium*. Sacerdos,qui se subtrahit à fratrum obsequiis, & solatio,

latio, est schismaticus: & si persequitur sacerdotes, crucifigit Christum. Item, sacerdotes peccata populi comedunt, quando orationibus, & precibus suis ea consumunt, & delent. GLOS. Episcopi sibi inuicem debent præstare mutuum auxilium, & quilibet debet defendere suam Ecclesiam, & si facit contra eam, est priuandus eo quod habet.

CAP. *Deus ergo.* Episcopi defendant sacerdotes spoliatos restituendo, & calumniatores excommunicent. GRAT. Iniusti possessores si spolientur à priuatis sunt restituendi, nisi quis Apostolicam Sedem vi occupauerit, quia non datur Iudex.

QVÆSTIO II.

AN induciæ sint dandæ restituto ad spolium, & quando. GLOS. Induciæ sunt quinque modis dandæ. Primò, restitutoriè non minus sex mensibus in causa criminali, nec plus anno; & habent locum ante vocationem, & sunt arbitrariæ. Secundò citatoriè, & sunt vnius, vel duorum, vel trium mensium, & habent locum post citationem. Tertiò, præparatoriè, & sunt anni, & dimidij, & dantur ante citationem. Quartò, iudicatoriè quatuor mensium, & dantur iudicandis. Quintò, deliberatoriè. fol. 31. 1

CAP. *Quanto tempore.* Quanto tempore fuerunt expoliati, tanto tempore sunt dandæ induciæ, antequam ad Synodum vocentur. *cap. si quis monachus, distinct.* 90.

CAP. *Cùm Ecclesiæ.* Episcopo spoliato nihil potest obiici, nisi prius redintegretur, & post inducias datas negotium ventiletur.

CAP. *Oportet.* Spoliati prius redintegrantur, ne nudi, & inermes contendant contra inimicos. GLOS. Id est, vt habeant sumptus.

CAP. *Audiuimus.* Episcopi spoliati episcopatibus restituendi prius, & intrusi eiiciendi etiam ab honoribus ecclesiasticis, vt infames, & adulteri, & agant Romæ in eos.

CAP. *Eiectis.* Spoliatis post restitutionem dentur induciæ vnius anni, vel sex mensium. CAP. *Prius.* Idem, & detur tantumdem temporis, ac spoliationis.

CAP. *Tandiu.* CAP. *Si Episcopus.* Idem GLOS. Quando est euidens citationem non valere, reus non tenetur venire ad citandum suum priuilegium: si est dubium an teneat, tenetur venire; tutius est tamen ire. Item, citatio non tenet quando fit intra angusta tempora, vel non exprimitur causa citationis, vel quando nimis maturatur peremptorium; vel si fit tempore feriato, vel extra prouinciam vltra duas dietas, vel ad loca periculosa, vel inhonesta, vel si est euidens illum non esse suum Iudicem, vel minorem, si non inseritur rescriptum Apostolicum, vel si citatus est spoliatus, vel ad querelam liberti, &c. Item, longum tempus est quatuor menses. Item, induciæ sunt arbitrariæ. *cùm Romana, de appellat.* GRAT. Dilapidator Ecclesiæ ex sola suspicione remouetur tutor, & curator. GLOS. Iam est correctum. *c. licèt Heli, de simonia. c. venerabili, de offic. deleg.*

CAP. *Quia ea.* Episcopus accusatus de dilapidatione Ecclesiæ deponatur ab administratione, donec veritas cognoscatur. GLOS. Hodie, vt supra. 2

QVÆSTIO III.

3 INduciæ post vocationem petenti dandæ,& per quantum temporis.
CAP. *Cum accusatus.* Post vocationem dentur induciæ petenti, & Iudices electi à se.CAP. *De inducijs.* CAP. *Induciæ.* Induciæ sunt concecendæ non angusto,sed longo tempore,vt possint se præparare.
GLOS. Sunt arbitrariæ,communiter est annus.GRAT.Ibi ponit leges Imperatoris.Vide ibi.

QVÆSTIO IV.

4 AN infames, & non legitimè coniuncti sint admittendi ad accusandum. GRAT. Non,vt & alij multi.

CAP. *Alieni.* CAP. *Beatus.* Apostatæ, & transgressores sui propositi, & legis, vt infames, non admittuntur ad accusandum, vel testificandum ante conuersionem.

CAP.*Si quis.* Idem & reiicit suspectos in fide. GLOS. Infamis non admittitur ad accusandum, nisi suam, vel suorum sequatur iniuriam, vel criminibus exceptis.

CAP. *Consanguineorum.*Incestuosi, vel non legitimè conuicti, vt infames, non accusent,sicut & his consentientes.Idem,si sine dote.Item,ruptores.

CAP. *Conspiratores.* Reiiciuntur conspiratores,& anathematizati. CAP. *Nullus.* CAP. *Omnes.*Item, nec anathematizatus ab Episcopo, vel per canonem latæ sententiæ.

5 CAP. *Clericus.* Clericus insidians, vel accusans Episcopum; est infamis, & reiicitur.GLOS.Si calumniosè. CAP.*Hi qui.* Nec qui persequitur Episcopum,& sunt infames.

CAP.*Detractores.* Qui detrahunt aliis,& seminant discordias,non possunt accusare Episcopos.

CAP. *Nulli.* Infamis, vel sacrilegus non potest accusare, vel testificari contra religiosum,vel Christianum etiam vilem.GLOS.De causa criminali.

CAP. *Engeltrudam.* Excommunicatio, & Anathema differt ab illa, quæ à fraterna societate separat.GLOS. Id est,à communione sacramentorum, & sic à ministratione. Item, excommunicatus potest iterum excommunicari, & si non ad effectum extrahendi, quia iam est extra Ecclesiam, saltem ad effectum detinendi,& potest absolui vnica absolutione.

QVÆSTIO V.

6 AN testes possint esse inimici, vel de domo accusatoris. Resp. non.
GLOS. Inimici consanguinei,criminosi, gratiosi, serui,liberi, familiares, accusatores, Iudices, non possunt esse testes.Item, domestici sunt libertus, colonus, adscriptitius, mercenarius, & qui sunt de familia, siue sint liberi, siue non, dicuntur domestici; largè verò omnes, qui habitant cum aliquo, dicuntur eius familiares, & qui sunt in eius potestate, sic vxor, propinqui, amici, filij, & sic inimicus capitalis, &c. Sed in causa matrimonij admit

admittuntur consanguinei etiam matris.

CAP. *Consanguinei.* Consanguinei accusatoris non sint testes contra extraneos, nec familiares, nec de domo prodeuntes, sed contra parentes, sic, si velint. GLOS. Qui prodit de domo Iudicis non potest esse testis. Item, in ciuilibus admittuntur testes consanguinei, non tamen Iudices, quia minor causa repellit Iudicem, quàm testem.

CAP. *Accusatores.* Qui nuper fuerunt inimici, non possunt esse testes, vel accusatores, ne vlciscantur in offensis, & non suspectus animus quaerendus. GLOS. Iudex iudicet, quae inimicitia repellat, quia leues, & modicae non repellunt.

CAP. *Accusatoribus.* Qui sunt inimici, vel exeunt de domo inimici, vel cum eis morantur, sunt suspecti, & non credendi, & puniuntur qui insidiantur praelatis.

CAP. *Suspectos.* Accusatores, vel testes esse non possunt, qui sunt suspecti, inimici, facilè litigiosi, non bonae conuersationis, quorum vita est accusabilis, qui non tenent, vel docent bonam fidem.

CAP. *De accusationibus.* Qui secundùm leges saeculi non possunt accusare, nec secundùm canones possunt clericos accusare. 7

CAP. *Canonica.* Infames, suspecti, inimici, qui non sunt eorum gentis, quorum fides, vita, & libertas nescitur, qui non sunt bonae conuersationis, vel quorum vita est accusabilis, non possunt accusare Episcopos, vt qui sunt mortui in peccatis.

CAP. *Accusationes.* Accusationes, & negotia, id est, testimonia, quae leges saeculi non admittunt, nec ius canonicum admittit contra clericos. GLOS. Omnes laici repelluntur.

CAP. *Accusatores.* Qui secundùm leges ciuiles non possunt accusare, nec possunt per ius canonicum accusare Episcopos. Item, nullus alienigena, vel infamis, seruus, libertus, suspectus.

CAP. *Constituimus.* Accusatores, vel testes esse non possunt homicidae, malefici, fures, sacrilegi, raptores, adulteri, incaesti, venefici, suspecti, criminosi, domestici, periuri, raptores, vel falsum testificantes, qui ad sortilegos, vel diuinos concurrunt, & similes.

CAP. *Similiter.* Non accusent suspecti, infames, criminosi, gratiosi, calumniatores, affines, scelerati, facilè litigantes. 8

CAP. *Nullus.* Non sit testis seruus, libertus, infidelis, criminosus, calumniator, qui studet inimicitiis, qui frequenter litigat, vel facilis ad accusandum, vel detrahendum, infamis, & quos lex ciuilis reiicit, non testificentur contra Episcopum.

CAP. *Accusatores.* Non accusent, nec sint testes, suspecti, familiares, prodeuntes de domo consanguinei accusatoris contra extraneos.

CAP. *Omnes.* Qui contra parentes armantur, vt infames, non possunt accusare Episcopos.

CAP. *Nulli.* Episcopus non potest reiicere à sua accusatione, quos ante à sua communi familiaritate neglexit separare. 9

CAP. *Quod suspecti.* Inimici non possunt esse Iudices.

QVAE

QVÆSTIO VI.

10 AN extra Prouinciam reus ſit educendus? Reſp. Non. GLOS. Non, vt coram non ſuo Iudice conueniatur. GLOS. Quilibet conueniendus coram ſuo Iudice: ſed fallit ratione poſſeſſionis, contractus, criminis, domicilij, fidei, opportunitatis loci, appellationis, iuſſionis Papæ, rei, mariti, vel ſi conſentit vterque.

CAP. *Ibi.* CAP. *Si quis.* CAP. *Pulſatus.* CAP. *Vltra.* CAP. *Accuſatus.* CAP. *Diſcutere.* CAP. *Quamuis.* CAP. *Multum.* CAP. *Dubium.* CAP. *Hac quippe.* Reus iudicetur à ſuo Iudice, & in loco: ſed poteſt appellare ad Papam. Item, Epiſcopus non puniatur, niſi à Papa, nec quid poteſt definiri.

CAP. *Irritam.* CAP. *Peregrina.* CAP. *Leges.* CAP. *Non liceat.* CAP. *Vnaquaque.* CAP. *Neminem.* CAP. *Si quis.* CAP. *Qui crimen.* Extranei Iudices non iudicent, & iudicia reuocentur, niſi papa aliud mandet; qui ſecus præſumpſerit, ſummotus ab officio clerici, ſit reus iniuriarum, niſi appelletur, vel ibi crimen committatur.

fol. 32.

QVÆSTIO VII.

1 AN criminoſus poſſit eſſe Iudex. Reſp. Non. GLOS. Si per exceptionem probatur crimen, reiicitur.

CAP. *Infamis.* Non poteſt eſſe Iudex, nec procurator. GLOS. Infamis per ſententiam, nam ſi toleratur in officio, eius ſententia tenet. Item, poteſt eſſe arbiter. GRAT. Triplici cauſa quis non poteſt eſſe Iudex: primò natura, vt mutus, ſurdus, perpetuò furioſus, impubes: ſecundò lege, qui propter ſuam turpitudinem remouetur à ſenatu: tertiò moribus, vt fœmina, ſeruus, niſi putetur liber. GLOS. Et ſententia ſit confirmata à principe.

CAP. *Infames.* Multi non poſſunt poſtulare; (quos vide ibi) multi non poſſunt aduocare, vt infames, & multi alij (vide ibi.) Item, infamia quatuor modis irrogatur: primò ex genere delicti, quando per ſententiam Iudicis declaratur: ſecundò in genere pœnæ, quando quis damnatur in opus publicum, & finito tempore remaneat infamis: tertiò genere pœnæ, & delicti declarati per ſententiam, vt fuſtibus cæſus: quartò ipſo iure, vel facto, vt improbus fœnerator, & vſurarius, & mulier, quæ tempore luctus nupſit.

CAP. *Qui ſine.* CAP. *Iudicet.* CAP. *In grauibus.* CAP. *Poſtulatus.* CAP. *Sacerdos.* Criminoſus non iudicet alios. GLOS. Si tamen toleratus, obediendum.

QVÆSTIO VIII.

2 EPiſcopus non audiatur, nec iudicetur ab vno tantùm.

CAP. *Accuſatores.* Epiſcopus non audiatur, vel iudicetur niſi à duodecim Epiſcopis, & finis eius cauſæ mittatur ad Papam, vt ipſe determinet. Item, abſens nemo iudicetur, niſi ſit contumax.

QVÆSTIO IX.

ACcusare, vel testificari contra absentem nemo potest. GLOS. Secundùm leges nunquam proceditur contra absentem lite non contestata, nisi contra apparitores: sed pro contumacia notantur eius bona, & expectatur per annum, deuoluuntur ad fiscum, nec amplius auditur super bonis, sed super crimine infra annum sic. Item, lite contestata in maiori crimine non proceditur contra absentem, sed secundùm ius canonicum, si liquet de causa, proceditur, vt in hæresi, & in aliis. (vide.) 3

CAP. *Accusatori.* CAP. *Caueant.* CAP. *Absente.* CAP. *Omnia.* CAP. *Non oportet.* CAP. *Habeatur.* CAP. *Nec extra.* CAP. *Qui accusare.* CAP. *Dignum.* CAP. *Decernimus.* CAP. *Absente.* Reo absente accusator audiri non debet: si secus, acta irrita sunt. GLOS. Id est, irritanda, nisi sit contumax. CAP. *Indicas.* Idem.

CAP. *Testes.* Testes non dicant, nisi quæ præsentialiter nouerunt, & viderunt veraciter. GLOS. In ciuili seruetur consuetudo. Item, si nouerunt per auditum. Item, cœcus audiendo per auditum. Item, sunt multi casus. Vide. GRAT. Debent concordare in tempore, id est, quod simul viderint: si diuerso tempore, non valet.

CAP. *Nihilominus.* Falsi testes sunt puniendi, sicut accusatores, qui calumniantur. Item, qui diuerso tempore viderunt, non sunt plures testes. 4

GLOS. Si plures diuersis horis eundem actum continuatum viderunt, tenet testimonium, vt si successiuè vno foramine videat alios fornicari. Item, si differunt in officio, vt vnus dicit Missam, & alter Vesperas; vel in re, vt si vnus dicit soluisse frumentum, alter fabas, non probant.

CAP. *Pura.* Testis si in serie facti aliquid de suo miscet etiam bonum, decolorat fidem testimonij.

CAP. *Absens.* Absens non potest accusari, vel accusare per procuratorem, nec affinis potest esse testis. GRAT. Illustris persona absens potest accusare per procuratorem in crimine iniuriarum.

CAP. *Charte.* Attestationes absente reo acceptæ sunt inualidæ.

CAP. *Hortamur.* Testes corporaliter præstent iuramentum super Euangelia. CAP. *Necesse.* Accusator, & accusatus sint præsentes. 5

QVÆSTIO X.

DEficientes in primo capitulo non sunt admittendi ad sequentia.

CAP. *Placuit.* Accusans multa crimina, si deficit in primo, non admittitur vlterius. CAP. *Eos.* Conuicti falsa obiecisse excommunicentur.

CAP. *Si accusatorem.* Qui falsò accusant Episcopos, non admittuntur amplius ad accusandum Episcopos, nisi ciuiliter, causas tantùm proprias prosequendo. GLOS. Contra alios etiam criminaliter.

QVÆSTIO XI.

AN accusatus possit accusatorem accusare. Resp. non. GLOS. Potest excipere de crimine, vel de maiori crimine, vel si suam iniuriã prosequitur. 6

C A P. *Neganda*. C A P. *Non est*. C A P. *Prim*. Accusatus non potest accusare, nisi prius se purgauerit, vel nisi de maiori crimine, non autem de pari, vel minori, vel nisi prosequitur suam iniuriam, potest tamen deponere inscriptionem pendente accusatione. G R A T. Sicut criminalis quomodo præiudicat ciuili, & aliquando criminali, sic quomodo criminalis aliquando præiudicat ciuili, aliquando etiam criminali (vide ibi exempla.)

Causa quarta, Agit de impedimento excommunicationis in iudicio: habet Quæstiones sex.

QVÆSTIO PRIMA.

7 AN excommunicatus possit accusare alium. Resp. non, licèt sit iniustè excommunicatus, si excommunicatio teneat.

C A P. *Definimus*. C A P. *Quod autem*, Excommunicati dum sunt in excommunicatione, schismatici, infames, vt histriones, & turpes personæ, hæretici, pagani, Iudæi, non possunt accusare.

QVÆSTIO II. & III.

AN in decimo quarto anno constitutus possit esse testis, & an prohibitus accusare possit testificari.

C A P. *Testes*. Non potest esse testis, qui non potest accusare, vel qui est de domo sua, vel qui est infra xiv. annum. G L O S. Nisi in nece occisi domini, & in crimine læsæ Maiestatis. Itẽ, in ciuili potest esse testis qui est in xiv. anno, in criminali non, nisi in xx. & puella in ciuili potest post xij. annum. Item, in tertia quæst. sunt multa exempla. G R A T. In causa criminali qui fuit testis contra aliquem, non potest secundò testificari contra eundem. G L O S. Quia suspectus, & post publicatas attestationes, quia ante potest errorem, v. g. corrigere vel declarare obscurum.

C A P. *Placuit*. Testis pretio non conducatur, & sumatur fidelior, cui non possit obiici calumnia, sit ieiunus.

C A P. *Testes*. Quales debeant esse testes, & Iudex quomodo se gerere in multitudine testium, vide ibi fuse.

QVÆSTIO IV.

8 AN aliquis simul possit esse testis, & accusator. Resp. non. G L O S. Nisi in matrimonio, & in denuntiatione.

C A P. *Nullus*. Non potest quis esse accusator, & Iudex, vel testis. Item, in omni iudicio debent interesse quatuor personæ, Iudex cum æquitate, accusator idoneus cum ampliatione causæ, defensor congruens extenuando causam, testis legitimus cum veritate. C A P. *Nullus* agat duas personas. GLOS. Aduocatus non tenetur dare iura, quæ pro ipso faciunt. G R A T. In accusationibus est inscriptio facienda, exceptis quatuor causis: vide.

C A P. *Contra ritum*. Accusator, vel testis non sit de domo Iudicis; si secus, Iudex sit suspectus.

QVÆS

QVÆSTIO V.

DE induciis citatoriis, vel expectatoriis, an sit excommunicandus, qui non comparet statuto die. Resp. sic, si per contumaciam. 9

C A P. *Quisquis Episcoporum*. Episcopus accusatus si intra mensem à receptione literarum non venerit, excommunicetur; & si allegat iustum impedimentum, detur alius mensis, sed remanet excommunicatus, donec probet impedimentum: si secundo mense non venerit, condemnetur. Item, accusator, si non venit die statuto, est excommunicandus; & si probat iustam absentiam, absoluetur, & postea aget.

QVÆSTIO VI.

AN inuentus culpabilis in accusatione Episcopi mittatur ad arguendum. Res. non, nisi in propria causa citatus. 10

C A P. *Illud*. C A P. *Omnibus*. C A P. *Si accusatorum*. C A P. *Quod si*. Qui est culpabilis in accusatione Episcopi, non admittitur ad accusandum, nisi in propria causa, non tamen ecclesiastica, vel criminali.

Causa quinta, De accusatoribus occultis, habet Quæst. sex.

QVÆSTIO PRIMA.

QVa pœna puniendus qui libellum famosum scribit. G L O S. Si certum est quis composuit libellum, vel conuictus, & non vult probare quod scripsit, secundùm leges decapitatur, secundùm canones verberatur: si est confessus sponte, & non potest probare, mitius cum eo agitur; si non est certum, admoneatur, vt prodeat in publicum, & probet quod scripsit. quod si non fecerit, primò priuabitur sacramentis, deinde excommunicabitur, si infamatus erat innocens; secus si erat reus, quia expedit peccata publicari. fol. 33. 1

C A P. *Qui in alterius*. Qui publicè contra famam alterius scripta, vel verba contumeliosa finxit, & repertus scripta non probat, flagelletur; & qui primus ea inuenit rumpat, secus puniatur vt factor. G L O S. Inuentor potest probare crimen, si vult.

C A P. *Quidam*. Qui in publico clàm fingit libellum famosum, si non vult exire, & fateri, priuatur Eucharistia, & communiter est excommunicatus. Idem & consentiens. Si verò exit, & probat, quod scripsit, vel si non potest probare, saltem fatetur suum errorem, non priuatur Eucharistia, nec excommunicetur. G L O S. Conditio affirmatiua, vt si intraueris domum, exponitur, cùm primùm poteris intrare intres: negatiua sic, cùm primùm desieris posse intrare. Item, cùm dicitur pœnitenti, *De pœniten. dist.* 1. §. *his autem*. Non tibi dico, vt te prodas, loquitur de crimine occulto, sed hic de manifesto, licèt persona sit ignota; vel ibi de pœna, hic de accusatione. Item, hic criminosus admittitur ad accusationem, licèt non prosequatur suam, vel suorum iniuriam, id est, in fauorem rei.

C A P. *Si qui*. Excommunicentur qui famosos libellos in Ecclesia ponunt.

GLOS.In lege ciuili,qui inuenit,& non destruit,sed eum manifestat dolosè, decapitetur vt auctor,etiamsi vim libelli tantùm manifestauerit.

QVÆSTIO II.

2 QVoties quis sit vocandus ad causam antequam damnetur. GLOS.Ter, vel semel pro tribus,vel sunt arbitrariæ induciæ.

CAP.*Vocatio*.Accusatus debet ad causam vocari rationabilibus scriptis per spatium congruum,quia si non est canonicè vocatus, licèt sponte venerit,non tenetur respondere. GLOS. Iudex debet exprimere quod peremptoriè citat,& secus procedat. Item, veniens non citatus, non respondebit, nisi in ciuilibus.

CAP. *Parenti*. Expectetur citatus per nouendecim dies. GLOS.Hodie induciæ sunt arbitrariæ.

CAP.*Relatum*.Accusatio per scripta non suscipiatur, sed accusans sit præsens,& per se præmissa inscriptione, sicut testis debet esse præsens. GLOS. Potest aliquis per literas dare testimonium suæ famæ alij,sed non iudiciale.

CAP.*Si primates*. Vi,aut timore eiecti, aut spoliati suis rebus non possunt citari ad synodum ad causam dicendam,nisi prius restituantur.

QVÆSTIO III.

3 AN qui per se ipsum non potest, vocatus possit per procuratorem causam suam defendere. Resp. non. GLOS. In causa criminali non,nisi in quatuor:primò in crimine iniuriarum personæ illustris:secundò in crimine suspecti tutoris:tertiò ad allegandam causam absentiæ: quartò in minoribus criminibus.Item,in causa ciuili potest, nisi vt in accusatione populari, in causa status.Item,alij coguntur dare procuratorem,vt Episcopi,& sacerdotes.

CAP. *Si ægrotans*.Episcopus accusatus,& citatus,si est contumax ad comparendum, excommunicetur,nisi infirmitas, vel grauis necessitas eum excusset, & tunc mittat excommunicationem per procuratorem. Item, tempus comparendi erunt duo, vel tres menses, vel plures,prout. GLOS. In causa criminali.

CAP. *In criminalibus*. In causa criminali accusatus, & accusator per se agunt,non per aliam personam.GLOS.Nisi vt in 2.*quæst.6.si quando*.

CAP.*Quia Episcopus*. Episcopi,& sacerdotes in causis ciuilibus, & ecclesiasticis agant per procuratorem bonæ famæ,non per se.GLOS.Ne cogantur recedere à diuinis officiis.Item,canonici,si litigant contra Episcopum, possunt sibi eligere procuratorem; si contra alios, eligant cum auctoritate Episcopi. Item,infamis non potest esse procurator.

QVÆSTIO IV.

4 AN Episcopus absque Synodi audientia sit damnandus.GLOS. Non,nisi auctoritate Papæ.

CAP.*Nullus Episcopus*.Episcopus accusari,vel audiri non debet,nisi legitima

tima synodo; & si quid contra fit, est irritum. GRAT. Absque præiudicio Papæ.

CAP. *Duodecim.* Si opus fuerit, Episcopus accusatus eligat sibi 12. Iudices, & audiatur, sed causa terminetur à Papa.

CAP. *In loco.* Contentiosi, irrisores, &c. eiiciantur à conuentu, & per tres dies sint excommunicati.

QVÆSTIO V.

AN qui crimen alterius indicat, sit habendus inimicus. 5

CAP. *Non vos.* CAP. *Non omnis.* CAP. *Non osculatur.* CAP. *Illi.* CAP. *Qui ambulat.* Post admonitionem debet quis fratris crimen amicabiliter manifestare, non ex odio.

QVÆSTIO VI.

ACcusans si non potest probare, an & qua pœna puniendus. Resp. talionis, vel alia.

CAP. *Omnis.* CAP. *Qui calumniam.* CAP. *Qui iusta.* CAP. *Epiphanium.* CAP. *Delatori.* CAP. *Si quis falsum.* CAP. *Si quis verò.* Accusans non probans est infamis, & ad pœnam talionis, & laicus excommunicatur.

Causa sexta, Criminosi, & infames in certis causis accusant, & sunt testes: habet Quæstiones quinque.

QVÆSTIO I.

AN criminosi, & infames possint accusare. Resp. non. 6

CAP. *Sacerdos.* CAP. *Omnes.* CAP. *Illi.* CAP. *Omnes.* CAP. *Beatus.* CAP. *Qui crimen.* CAP. *Si omnia.* CAP. *Sacerdotes.* CAP. *Oues.* Sacerdotes non possunt accusare, criminosi, infames, id est, quos lex ciuilis vocat infames, & qui Gal. 5. regnum Dei non consequentur, excommunicati. Item, nec laici eos accusent.

CAP. *Imitare.* Quilibet potest cadere vt Petrus. CAP. *Sunt plurimi.* Bonus humiliatur lingua detractoris. CAP. *Quiescite.* Boni non persequendi.

CAP. *Ex merito.* CAP. *Sapiens.* CAP. *Deteriores.* CAP. *Summa.* Nemini detrahendum, præsertim Prælatis.

CAP. *Infames.* Numerantur personæ, quæ sunt infames, id est, omnes criminosi: vide ibi. Item, & alios irregulares, qui non possunt ordinari. GLOS. Quodlibet crimen infamat secundùm canones. 7

CAP. *Quicunque.* CAP. *Nos sequentes.* Item, sed infamis potest accusare hæreticum. CAP. *Quæro.* Ex ignorantia hæreticus, & sciens auarus æquiparantur.

CAP. *Si quis.* Criminosi læsæ Maiestatis sunt infames, priuantur bonis, & honoribus, sic filij, & defensores; sed qui reuelant, præmiantur. GLOS. Idem de hæreticis.

CAP. *Nullus.* Nobilis potest se defendere à tormentis, nisi sit in læsa Maiestate.

QVÆSTIO II.

8 AN si Episcopus vertat accusationem in suum accusatorem, sit ei sine testibus credendum. Resp. non.

CAP. *Episcopus.* CAP. *Si tantum.* CAP. *Placuit.* Episcopus si quem accuset, probet, & de secretis, quæ probari non possunt, non accuset, sed clàm admoneat eum. GLOS. Episcopus pro peccato, & contumacia secreta, potest secretè illum excommunicare, & debet cum tali excommunicato secretè, publicè communicare, sed non priuatim.

QVÆSTIO III.

AN liceat Episcopo quærere pro suo Iudice Metropolitanum alterius prouinciæ. Resp. non, nisi de licentia sui.

CAP. *Scriptum.* CAP. *Scitote.* CAP. *Denique.* CAP. *Placuit.* CAP. *De illis.* Prouincia constat decem Episcopis cum Rege, & Episcopus non potest iudicare alterius parochianum, nisi deliquerit in sua diœcesi. GLOS. Et nisi sit priuilegiatus in causa illa, & sine præiudicio iurisdictionis Episcopi.

QVÆSTIO IV.

9 QVando Prouinciales Episcopi electi Iudices discordant in sententia, ad quem sit recurrendum.

CAP. *Si quis.* CAP. *Si quis Episcopus.* CAP. *Si inter.* CAP. *Si Metropolitanus.* CAP. *Si quis Episcopus.* CAP. *Quod bene.* CAP. *Osius.* Si Episcopi comprouinciales discordant, vocetur Primas, vel vicinus Metropolitanus cum aliquibus Episcopis, vel ad Papam: si concorditer sentiant, non audiantur, nisi à Papa, vel eius auctoritate.

QVAESTIO V.

10 SI accusator deficit in probatione, an reus sit cogendus probare. Resp. non. GLOS. Nisi sit purgandus.

CAP. *Quod autem.* CAP. *Accusator.* Accusator debet probare, & non reus qui negat factum. GLOS. Id est, in causa ciuili. Item, actore non probante, reus absoluitur. Excipitur, quando ratione præsumptionis transfertur probatio ad reum, vel si actor fundauit suam intentionem in iure communi, vel reus sponte vult probare, vel sit commune iudicium, vel si vterque contendit se possidere. Item, in crimine falsi, vel læsæ Maiestatis, in sacramentis desertis, in proditione patriæ, in crimine peculatus. Item, negantis factum nulla est probatio. Nota: negatiua triplex; facti, id est, negat aliquod factum, & hæc si non habet determinationem loci, vel temporis, numquam potest probari, nisi præsumptiuè, vel nisi habeat implicitam affirmatiuam: secunda est iuris, & potest probari, quia qui negat iure factum, potest probare iniustè factum: tertia negatiua formæ, vel qualitatis, vt iste non est idoneus, non legitimus, & debet probari.

Causa

Causa septima, De renuntiatione episcopatus: habet Quæstiones duas.

QVAESTIO PRIMA.

AN viuente Episcopo possit alius subrogari in eadem Ecclesia. Resp. non GLOS. Non, nisi in his casibus: si deponatur, vel renuntiet, vel mutetur sedes de licentia Papæ, vel ambitiose se transtulit in aliam, tunc carebit vtraque, vel inuasor, vel fiat regularis de licentia Papæ, vel si sit leprosus. Alij infirmi, vel senes non remouentur, sed iuuantur etiam si sint epileptici, vel diurno morbo laborantes, sed non promouentur, & ante ordinationem remouendi. Item, Abbates facti inhabiles remouentur, & ex modicis causis. fol. 34. 1

CAP. *Scripsit.* CAP. *Cùm percussio.* CAP. *Præsentium.* CAP. *Pontifices.* CAP. *Factus.* CAP. *Nouatianus.* CAP. *Scire.* CAP. *Quàm periculosum.* CAP. *Denique.* Episcopus ob infirmitatem non priuandus, nec eo viuente alius subrogandus, non enim esset Episcopus. Item, Episcopus non debet cedere suo iuri, & qui non habet pacem cum Episcopo, non est in Ecclesia, vt schismaticus.

CAP. *Non furem.* CAP. *Sicut vir.* Non licet Episcopo dimittere vxorem suam, sed eam docere, & amare ad salutem. Item, qui inuadit alterius Ecclesiam, fur est, & non defendendus.

CAP. *Non autem.* CAP. *Taliter.* CAP. *Quamuis.* Licèt infirmus Episcopus, vel amens, non amouendus, sed iuuandus; tamen si petit successorem, amoueatur, & detur, & illi dentur sumptus ex reditibus episcopatus. 2

CAP. *Illud.* CAP. *Nihil.* Si est commoditas, assistat aliquis presbyter celebranti, quo deficiente perficiat sacrificiũ, & non dicentur duo ministri. Item, non ieiunus non celebret, & qui cœpit Missam, perficiat sub pœna excommunicationis. GLOS. Presbyter potest perficere Missam incœptam ab Episcopo, sed non de nouo inchoare. Item, incipiat, vbi alius reliquit: sed si erat cœpta oratio Dominica, reincipiat orationem Dominicam, similiter si deficit in secreta. Idem in baptismo, & in ordine. Item, pransus non potest supplere id, quod alter inchoauit. Item, hæc suppletio fit vsque ad Nonam. Item, horæ canonicæ quandocunque possunt suppleri. Item, sacerdos, qui in consecratione est memor peccati mortalis, perficiat, licèt peccet.

CAP. *Petiisti.* CAP. *Quia frater.* Episcopo ægrotanti, vel inhabili, datur adiutor, & non successor, sed adiutor potest post mortem Episcopi succedere. GRAT. Qui causa ambitionis relicta sua Ecclesia vult transire ad meliorem, est reuocandus ad primam, & si venire contemnit, vtraque careat. GLOS. Mutatio Ecclesiarum fit quinque causis: Necessitatis, vt quando propter persecutionem recedit, & cessante necessitate, recuperat Ecclesiam. Cupiditatis, & vtraque carebit, sed Ecclesia potest eum repetere, & cogitur redire. Leuitatis est vis aliquanta, & in hac dicendum vt in ambitione, & potest priuari, nisi ab Ecclesia reuocetur, sed est ter prius admonendus. Humilitatis, & si transit ad monasterium, non potest eam repetere. Vtilitatis. 3

CAP. *Non oportet.* CAP. *Peruenit.* CAP. *Placuit.* CAP. *Constitutum.* CAP. *Si qui.* CAP. *Si quis.* CAP. *Episcopum.* CAP. *Propter.* CAP. *Placuit.*

Episco

Episcopus,vel presbyter non vagetur, sed resideat;si secus, deputetur in monasterio,& moneatur Papa. Item,intercessor non retineat cathedram vltra annum,& clerici si non redeunt,excommunicentur, & deponatur ab officio nec ministret in ordine.

4 C A P. *Episcopus*. Episcopus in aliena diœcesi ordinans alienos, per annum non celebret,& ordinati sint suspensi. Item,si altaria consecret,sed consecratio tenet. G L O S. Res inanimata consecrata Domino non restituitur, secus de animata.

C A P. *Si quis*. Clericus in minoribus si sine iusta causa deest Ecclesiæ diebus solemnibus, id est, Natiuitate, Epiphania, Pascha, Pentecoste, & si diaconus, & presbyter ab Ecclesia abest per tres hebdomadas, est suspensus ab officio per triennium. G L O S. Qui habet plures Ecclesias, intelligitur dispensatus.

C A P. *Remoto*. Episcopus,qui in aliam Ecclesiam irrepsit, est remouendus,& ad suam cogendus ire.

C A P. *Si quis*. Episcopus qui contempta sua tenui plebe maiorem aliquam ambit,& ad eam se transfert,careat vtraque. C A P. *Si quis de ordine*. Idem. GLOS. Multo magis si ad parem, quia facilius dispensatur in maiori, quàm in pari,sed difficilius ad minorem.

C A P. *Sancitum*. Qui simoniacè Ecclesiam vacantem quærit; est suspensus & irregularis.

5 C A P. *Mutationes*. C A P. *Sciat*. C A P. *Omnes*. C A P. *Episcopus*. C A P. *Episcopi*. C A P. *Sicut*. C A P. *Eumque*. C A P. *In apibus*. Episcopus non mutandus de Ecclesia ad Ecclesiam propria voluntate, vel dominatione alicuius, sed pro communi vtilitate,ac necessitate. Idem dicendum de inferioribus presbyteris, & qui contra præsumit ministrare, excommunicetur, & in vna Ecclesia duo Prælati esse non debent. Item, si Episcopus,vel presbyter causa visitandi ad Ecclesiam alterius venerit,in suo gradu suscipiatur,& inuitetur ad prædicandum, & sacrificandum. Item, aliud est mutare Episcopatum, aliud mutari, aliud sponte transire,aliud coactè, aut necessitate venire: hi non mutant,sed mutantur. GLOS. An Episcopus possit cogere clericum,vt transeat ad maiorem Ecclesiam? videtur non, quia nemo inuitus cogitur crescere. Resp. putat quod sic. *c. sicut, de excessibus Prælatorum*. G R A T. Si quis Episcopus metu hostium transfertur ad aliam Ecclesiam, cessante metu debet redire ad suam liberam; si causa vtilitatis transit mox,non potest.

6 C A P. *Pastoralis*. Episcopus ab hostibus eiectus à sua Ecclesia,si à Papa mittitur in aliam vacantem,cessante hoste potest ad primam redire. G L O S. Licèt beneficia non sint danda sub conditione, vel ad certum tempus, tamen hîc est pura intentio, sed resoluitur sub conditione, vel restituitur iure postliminij, quia nemo Episcopus duorum locorum potest esse, vel Papa potest ad certum tempus, vel sub conditione facere Prælatum. Item, qui peruenit ad pinguiorem fortunam,tenetur ad pristinam obligationem.

C A P. *Eos sacerdotes*. Qui ex se propria auctoritate transit ad aliam Ecclesiam, est excommunicatus, donec ad ciuitatem reuertatur, sed substitutus obtinebit Ecclesiam dum viuit,etiam si alius reuersus fuerit. G L O S. Hic Ecclesia non vacabat, sed fuit adiudicata. An primus possit repetere post secundam.

C A P.

CAP. *Temporis.* Propter necessitatem, vt hostium, potest fieri mutatio Sedis Episcopalis. GRAT. Episcopus causa humilitatis de licentia Papæ factus monachus, non potest amplius Ecclesiam repetere.

CAP. *Hoc nequaquam.* Episcopus si fit monachus, debet esse subiectus 7
discipulus, & non docere præsidere, pascere. GLOS. Conceditur quibusdam ingredi monasterium ad agendam pœnitentiam, non ad quietem seruandam. Item, potest iterum esse Episcopus de licentia Papæ. Item, monachus potest esse Episcopus.

CAP. *Suggestum.* CAP. *Sciscitaris.* CAP. *Aduersitas.* Episcopi in laboribus, & insectationibus hominum non debent relinquere suas Ecclesias, vt in monasterijs quietem appetant: probat exemplis, quia aduersitas in bonis operibus est probatio; non reprobatio. GRAT. Non licet fugere quando sunt aliqui, qui vita Prælatorum proficiunt, & si non specialiter Prælatus quæratur, nec per alios potest esse tuta Ecclesia.

CAP. *Ibi adunati.* Si inter malos sint aliqui boni, qui proficiunt, non est 8
fugiendum, si nullus proficit, & labor infructuosus, migrandum aliò, vbi fructificemus, laborando exemplo Pauli.

QVÆSTIO II.

AN qui ob infirmitatem renuntiat Episcopatui, si conualescit, possit illum 9
repetere. Resp. non, sed potest celebrare. GLOS. An sacerdos, qui ob morbum caducum non celebrauit, recuperata sanitate possit celebrare. Resp. si frequenter, omnino abstineat; si rarò, & cum spuma, & confusione vocis, & tunc nec celebret; si sine spuma, & confusione vocis, celebret cum assistente; si omnino est sanus, celebret post annum, sic dæmoniacus.

CAP. *In tuis.* Sacerdos, caduco, vel epileptico morbo sæpe cadens, non celebret; si conualuerit, celebret, quia non sua culpa fuit infirmus. GLOS. Si rarò cadit, quidam dicunt quod potest cum socio celebrare. Item, propter infirmitatem quis non eijcitur ab officio diuino, vel perceptione sacramentorum. *dist. 5. cap. ad eius.*

CAP. *Nuper.* Qui aliquando cecidit morbo caduco, & spumas ore emi- 10
sit, & voces confusas, non celebret: si verò nihil probatur contra accusatum, faciat aliam experientiam, id est, per xxx. dies comedat de quibusuis carnibus indifferenter. GLOS. Hic actore non probante, reo indicitur purgatio. Item, ne morbus occultetur, comedere omnes cibos physicum est.

Causa octaua, De electione successoris Episcopi: habet Quæstiones quinque. fol. 35.

1

QVÆSTIO PRIMA.

AN liceat Episcopo sibi successorem instituere. Resp. non, nisi ex priuilegio.

CAP. *Si Petrus.* CAP. *Vnde.* Petrus Apostolus habuit sibi adiutores; Li-

num, & Cletum in exterioribus, & temporalibus, ſed elegit Clementem in ſucceſſorem Papam. G L O S. Clemens iam electus à Petro ne tranſiret in exemplum poſteris eligendi ſucceſſorem, renuntiauit Papatui, & fuit electus Linus, quo mortuo fuit electus Cletus, quo mortuo fuit electus Clemens, & ſic Clemens fuit ſecundus, & quartus Papa.

C A P. *Epiſcopo.* C A P. *Plerique.* C A P. *Moyſes.* Non poteſt Epiſcopus, licèt in fine vitæ conſtitutus, ſucceſſorem ſibi conſtituere, & ſi ſecus fiat, eſt irritum.

C A P. *Apoſtolica.* Nemo ſibi vendicet beneficia Eccleſiaſtica hæreditario iure, ſi ſecus, his careat, & puniatur. G L O S. Beneficium patris filius habere non poteſt.

2 C A P. *Olim.* C A P. *In Scripturis:* C A P. *Sciendum.* C A P. *Qui Epiſcopatum deſiderat.* Epiſcopatus non appetendus: ſed ſi quis eligitur propter vtilitatem Eccleſiæ, debet illum acceptare; ſi ſecus, contemnitur ab Eccleſia, & quies noſtra pro multorum lucro poſtponenda ob neceſſitatem, & laudatur obedientia. G L O S. Penitus inuito non conferendus Epiſcopatus, ſed ab initio aliquis debet cogi, vt conſentiat, & nullus eligendus niſi ab initio diſſentiat, tepidè tamen debet diſſentire, vt fœmina. Item, qui ſe dignum credit, & prælaturam ſibi oblatam non recipit, peccat mortaliter. Item, duo ſimul poſſunt eligi, vt ſi vnus ſuccumbat, alter obtineat. *diſt. 61. c. ſtudij.*

3 C A P. *Oportet.* C A P. *Clemens.* C A P. *Qui vos.* C A P. *Licet.* C A P. *Si ergo.* Deſcribuntur quales eligendi in Epiſcopum, id eſt, ſit eruditus, & doctus, & ſciat appoſitè docere, ſit irreprehenſibilis, maturus, & impauidus, ſollicitè portet onus, ſit ſanctior cæteris, & eligatur coram populo. G L O S. In Epiſcopo ſufficit mediocris ſcientia. *c. cùm nobis, de elect.* An electio ſemper debeat fieri de meliori? aliqui dicunt, quod ſic, & minor pars eligens meliorem, poteſt appellare contra maiorem partem. Aliqui dicunt ſufficere, quod eligatur bonus, id eſt, eo ipſo, quod non eſt malus, nec huic præiudicat maior bonitas; & electio non caſſanda per appellationem, quia non eſt vitium in eligentibus, nec in electo, bonus enim iuſtè poteſt eligi: verùm ſi electus non eſt de gremio Eccleſiæ, debet eſſe optimus.

C A P. *Nec nouum.* C A P. *Audacter.* C A P. *Sunt in Eccleſia.* C A P. *Illud.* C A P. *Qualis.* C A P. *Vereor.* C A P. *Quid autem.* C A P. *Nec ſufficere.* Electio non facienda ex fauore. & aliquando Deus dat rectores ſecundùm peccata noſtra, id eſt, mercenarios, qui ſua quærunt, vt honorem: nec tumeſcant Epiſcopi, ſed pro altiori gradu ſint meliores, ne populus eorum officia iudicet. Qui ſuos clericos non corrigit, nec poteſt corrigere populum.

QVÆSTIO II.

4 AN amicorum patrocinia in electione debeant conualeſcere. Reſp. non. G L O S. Patrocinia in pecunia, vel obſequio ſunt ſimonia. Item, preces carnales pro indigno, ſunt ſimoniacæ, pro digno non.

C A P. *Illud.* In electione non interſint munera, vel patrocinia, ne electus ex reuerentia obediat patrocinantibus. G L O S Recipiens beneficium, debet reuerentiam collatori, id eſt, tenetur ad antidora, eſt enim humanum.

C A P.

C A P. *Dilectissimi.* Electores prospiciant communem vtilitatem Ecclesiæ, non propriam priuatam, & cupiditas mentem occupat. G L O S. Semel electus, vel approbatus, non potest amplius reprobari ab eisdem electoribus, nisi ex causa noua, vel de nouo illis cognita.

QVÆSTIO III.

AN sit simoniacum post electionem iurare se seruaturum indemnitatem Ecclesiæ. Resp. non, nisi præcesserit pactum. G L O S. Ante electionem iurare, vel pacisci iurare indemnitatem Ecclesiæ minoribus, & subiectis, est simonia, maioribus non. Item, siue ante, siue post electionem, licitè potest peti cautio, quæ est de iure, vel consuetudine. Item, ex persona contrahentium præsumitur simonia, vel vsura. 5

C A P. *Talia.* Eligendus in Episcopum nulli promittat aliquid dare, nec promittat facere aliquem securum de causis Ecclesiasticis, vel de re accepta.

C A P. *Artaldus.* Episcopus post consecrationem potest iurare indemnitatem rerum Ecclesiasticarum. G L O S. Dictum negatiuum testis interpretatur benignè.

QVÆSTIO IV.

AN clericus possit relinquere suum Episcopum, antequam sententietur de crimine. Resp. non. G L O S. Nisi sit de simonia publica, vel hæresi, vel notoria fornicatione, quia tunc ante sententiam relinquẽdus. Item, Episcopus appellat à sententia, clerici pendente appellatione debent ei obedire, & si interim aliquem excommunicat, est verè excommunicatus. 6

C A P. *Non nе.* Episcopus antequam sententietur de censura, vel de crimine, non relinquendus ob suspicionem. G L O S. Sola accusatio non facit habere reum, vel criminosum, nec infamem, impeditur tamen ab honoribus, nec potest esse procurator.

QVÆSTIO V.

EPiscopus accusatus, & vocatus à Papa non reuertatur ad Ecclesiam sine literis Apostolicis. 7

C A P. *Quilibet.* Episcopus accusatus apud Papam, si crimen non fuit probatum, non reuertatur sine literis, vt omnes cognoscant suam innocentiam: & sicut ab Apostolis ordinati sunt, sic à Sede Apostolica debent tueri, defendi, liberari.

Causa nona, De Episcopo excommunicato ordinante, & Archiepiscopo damnante, vel ordinante non suos: habet Quæstiones tres.

QVÆSTIO PRIMA.

8 AN ordinatio facta ab excommunicato habeat vires: Resp. non.

GLOS. Recipiunt ordinem, sed non executionem.

CAP. *Nos.* CAP. *Excommunicati.* CAP. *Per illicitam.* Ordinati ab excommunicatis non habentibus potestatem, non sunt ordinati; si ab habentibus, non habent executionem. GRAT. Ordinationes eorum qui hæretici facti sunt Episcopi, non tolerantur: sed si erant Episcopi catholici, mox hæretici, misericorditer tolerantur.

CAP. *Ab excommunicatis.* Ordinati ab Episcopis prius catholicis, mox excommunicatis, non simoniacè, facta pœnitentia permaneant in susceptis, sed non ascendant, nisi necessitas, vel maxima vtilitas suaserit, & sancta conuersatio. GLOS. Ordinatus à simoniaco, vel non tolerato, est suspensus.

CAP. *Ordinationes.* Ordinati ab hæreticis nominatim, vel intrusis scienter sunt suspensi. Item, ordinati à prius catholicis, mox schismaticis, si boni sunt, tolerantur, non nisi pro necessitate, qua cessante sunt suspensi.

GRAT. Electio facta à non catholico est irrita.

9 CAP. *Nos.* Electus à non catholicis non admittitur ad locum, vel ordinationem. GLOS. Suspensus non potest eligere. Item, si maior pars est excommunicata, alij eligere non possunt. Item, si vnus est excommunicatus, & eligit cum alijs, electio non vitiatur.

QVÆSTIO II.

AN Episcopus possit ordinare alienos Clericos sine literis Ordinarij. Resp. non.

CAP. *Nullus alterius.* CAP. *Placuit.* CAP. *Nullus primas.* CAP. *In Dominicis.* CAP. *Nullus.* CAP. *Nullum Episcoporum.* CAP. *Episcopi.* CAP. *Non inuitati.* Nullus Episcopus præsumat alterius subditum sine literis, vel nisi inuitatus ab Ordinario, iudicare, ordinare, excommunicare, absoluere sacramentaliter, neque transeat ad Ecclesias alterius diœcesis, pro iurisdictione exercenda; si secus, acta sunt irrita, & ipse deponitur, ac punitur cum consentientibus. Item, nullus admittat ad Missam alterius parochianum in die festo, nisi sit in itinere, vel placitum fiat. GLOS. An Iudex possit habere ratam sententiam excommunicationis latam ab alio non Iudice? Res dubia, vide, &c.

CAP. *Lugdunensis.* Episcopus potest dispensare, & tolerare suos ordinatos ab alieno, si sunt bonæ vitæ, & sint ordinati sine prauitate, iniuncta salutari pœnitentia.

QVÆSTIO III.

AN Archiepiscopus possit excommunicare, vel condemnare Clericos sui suffraganei eo inconsulto. Resp. non, nisi, &c. 10

CAP. *Per singulas.* C A P. *Cùm simus.* Videtur Metropolitanus posse, quia Episcopus præter aliqua nil facit sine Metropolitano. Item, si est negligens.

C A P. *Saluo.* C A P. *Archiepiscopus.* C A P. *Si autem.* C A P. *Nullus.* C A P. *Conquestus.* C A P. *Episcopo.* Saluo Romanæ Ecclesiæ priuilegio Archiepiscopus non audiat, vel iudicet causas aliorum subditorum, sine consensu suffraganeorum; si secus, acta sunt nulla, & ipse corrigatur, & si perseuerat, deferatur ad Papam.

C A P. *Pater.* C A P. *Fuit.* C A P. *Antiquis.* C A P. *Nemo.* C A P. *Aliorum.* C A P. *Facta.* C A P. *Ipsi.* C A P. *Cuncta.* CAP. *Fratres.* C A P. *Nunc.* C A P. *Per principalem.* Sedes Romana sola potest omnes, & de omnibus iudicare, & ipsa à nemine potest iudicari, nisi à Deo, nec licet ab ea appellare.

Causa decima, De iure Episcopi in Ecclesias sui episcopatus: habet Quæstiones tres.

GLOS. Lex diœcesana, & iurisdictionis differunt.

QVÆSTIO PRIMA.

AN Basilica cum omni dote sua pertineat ad ordinationem Episcopi. fol. 36.

C A P. *Si ex laicis.* C A P. *Sic quidem.* C A P. *Decretum.* C A P. *Regenda.* C A P. *Quæcumque.* C A P. *Nouerint.* C A P. *De his.* C A P. *Antiquos.* CAP. *Relata.* Quælibet Ecclesia, etiam à laicis ædificata, præsertim consecrata, cum suis dotibus, & decimis, vineis, terris, pecul ijs, mancipijs, est gubernanda ab Episcopo per Clericos idoneos, & non à laicis. Item, oblationum fidelium medietas sit Episcopi, & alia Clerici. Item, Episcopi, qui non visitant, nec accipiant visitationes parari consuetas, id est, procurationes. GLOS. Omnes Ecclesiæ exceptis monasterijs pertinent ad Episcopum, quoad legem diœcesanam, id est, cathedraticam, seu tertiam; vel quartam partem decimarum accipit Episcopus secundùm consuetudinem, & vocat Clericos ad synodum, vel exequias; & quoad legem iurisdictionis, id est, qua Episcopus ordinat, ministrat sacramenta, consecrat virgines, altaria, Ecclesias, corrigit, suspendit, cognoscit de causis. Item, laicus si fundat, & dotat Ecclesiam cum pacto, vt dos non pertineat ad Episcopum, contractus tenet, sed pactum reijcitur, quia est contra ius, & consequenter contra naturam contractus; secus si non esset contra naturam contractus, vt imponere censum, seruitium, &c. Item, monasteria quoad legem diœcesanam sunt exempta, sed non quoad iurisdictionem. 1

C A P. *Decreuimus.* CAP. *Episcoporum.* Singulis annis Episcopus visitet diœcesim, & ordinet, vt reparentur basilicæ destitutæ, & si legitimè impeditus per se non potest, mittat probatos presbyteros, qui inquirant reditus, & repara- 2

tiones Ecclesiarum ruinam monstrantium. G L O S. Expensæ fiant ex parte fabricæ, vel de contributione.

C A P. *Placuit.* Episcopus visitans Ecclesiam, Primò quærat, quomodo clerici Baptismum, Missam, & diuina officia peragant, doceant ignaros: sequenti die doceat plebem errores fugere, & peccata etiam mortalia, & quod sibi nolunt aliis ne faciant, vt & credant resurrectionem mortuorum, & diem iudicij, &c.

C A P. *Quia.* C A P. *Sanctorum.* C A P. *Hanc.* Laici, qui præsumunt sibi vsurpare oblationes ab altaribus, & crucibus, sunt excommunicati, nec Ecclesias sibi subiiciant.

QVÆSTIO II.

3 AN liceat Episcopis vsurpare res Ecclesiarum, quas ministrant.

C A P. *Casellas.* C A P. *Ea enim.* C A P. *Huiusmodi.* C A P. *Precariæ.* C A P. *De precariis.* Episcopi sunt dispensatores, & non possunt alienare res Ecclesiæ: super quo Imperator Leo multa ordinauit (vide) nec precarij nomine coactè.

C A P. *Episcopus.* Episcopus cum omni reuerentia, & timore Dei dispenset res Ecclesiæ necessitatem patientibus, & ipse accipiat sibi necessaria; & si non det pauperibus, corripiatur. G L O S. Indigentia stat pro victu, & vestitu; & victus pro qualitate personarum. Item, cibaria non dicuntur vestes; alimenta sic.

C A P. *Si quis Episcopus.* Episcopus, qui sine necessitate alienat res Ecclesiæ etiam vacantis, restituat rem Ecclesiæ, & deponatur. G L O S. Episcopus sine consensu sacerdotis non alienet.

QVÆSTIO III.

4 EPiscopus à suis sacerdotibus quid debet exigere nomine cathedratici. Resp. duos solidos currentes. G L O S. Potest exigere cathedraticum, id est, duos solidos monetæ currentis; & si currunt plures, detur saltem mediocris. Item, potest in necessitate petere collectam, & procurationem.

C A P. *Placuit.* C A P. *Priscis.* C A P. *Vnio.* C A P. *Illud.* C A P. *Nec numerus.* Episcopus ambulans per diœcesim nihil accipiat, nisi cathedraticum, id est, duos solidos. Item, illa tertia pars oblationum cedat in luminaria, & reparationem Ecclesiarum. Non cogantur clerici more seruili seruire Episcopo; vel de cathedratico, & tertia parte seruetur consuetudo. Item, vnus non habeat duas parochias: & si sunt decem parochiani, habeant parochum; si habet minores decem, coniungatur alteri Ecclesiæ. G L O S. Decem faciunt plebem. Item, Episcopo non dabunt, nisi lac ad bibendum, nec bibet, nisi ter, & comedet lardum, vel carnes vaccinas, vel veruecinas.

C A P. *Quia cognouimus.* C A P. *Cauendum.* C A P. *Inter cætera.* C A P. *Relatum.* C A P. *Illud.* Episcopi vltra cathedraticum, id est, duos solidos, vel morem antiquum, nihil exigant à suis subditis, nec prandia lauta, sed pro

qualitate

qualitate loci; si secus, corrigantur, & sub pœna excommunicationis duorum mensium.

Causa vndecima, Sub quo Iudice clerici debeant conueniri: habet Quæstiones tres.

QVÆSTIO PRIMA.

AN clericus ante sæcularem Iudicem sit acceptandus: Resp. non. 5

C A P. *Nemo.* Ab isto cap. vsque ad cap. 26. probat clericum nõ trahendum, vel accusandum apud Iudicem sæcularem, nisi sit degradatus sub multis pœnis, & excommunicationis: & clericus accusans clericum in curia sæculari, est excommunicatus, causam perdit, alij priuantur honore.

C A P. *Coniurationum.* Ex hoc cap. vsque ad 26. Clerici, vel monachi conspirantes, vel coniurantes, sic consentientes deponantur, & excõmunicentur.

C A P. *Si tributum*, vsque ad finem. Imperatoribus quæ sunt Cæsaris danda. Item, clericus accusatur apud Iudicem ecclesiasticum, non laicum.

QVÆSTIO II.

AN clericus accusans clericum apud laicum sit dignus suspensione. Resp. 6
sic, quia excommunicatione, vt supra, ergo & suspensione.

QVÆSTIO III.

SI non fuit dignus suspensione, & tamen suspenditur, & celebrat, an debeat deponi: Resp. sic.

C A P. *Sententia.* Sententia Pastoris, siue iusta, siue iniusta fuerit, timẽda est. G L O S. Secus si est post appellationem, vel continet errorẽ intolerabilem.

C A P. *Si quis.* Cum excommunicato ab vno Episcopo nullus etiam alterius diœcesis potest communicare; nisi fuerit à proprio Episcopo, vel Concilio absolutus. G L O S. Similiter cum suspenso, quia est apud omnes suspensus. Item, hodie solus Metropolitanus cognoscit de causa excõmunicationis.

C A P. *Præcipuè.* Qui communicat cum excommunicato, potest excommunicari. Item, grauius puniẽdi Prælati, quia deterius delinquunt. G L O S. In 7
denunciatione idem potest esse Iudex, accusator, & testis. Item, admonitio Euangelica habet locum in occultis, & in manifestis.

C A P. *Si Episcopus.* Excommunicatus ab Episcopo iracundo iniustè, est vitandus, sed audiatur à Concilio. G L O S. Hodie auditur à Metropolitano, & absoluitur.

C A P. *Si quis presbyter.* Suspensus ab Episcopo recurrat ad coëpiscopos; si contemnit, & celebrat, excommunicetur.

C A P. *Si quis Episcopus.* C A P. *Si quis Episcopus.* Si Episcopus à Synodo, vel presbyter, vel Diaconus ab Episcopo sit correptus, vel excommunicatus, & ministrat, perdat spem reconciliationis, & communicantes cum eo scienter sunt excommunicati; & si turbat Ecclesiam, vt seditiosus, eiiciatur per laicos.

CAP.

8 CAP. *Episcopi.* Episcopus excommunicans innocentem, vel ex leui causa, vel non recipiens baptizandos, moueatur à coepiscopis; & si non paret, excommunicetur ad tempus, ne citiùs moriatur quàm sit absolutus ab excommunicatione. C A P. *Placuit.* Excommunicatus præsumens exercere se ipsum damnat.

C A P. *Tengualdum.* Iniquè iudicantes priuantur dignitate, & Episcopatu.

C A P. *Si autem.* C A P. *Quicunque.* C A P. *Si quis.* C A P. *Absit.* Qui non obediunt Episcopo, erunt infames, etiam si sit Imperator, & separabitur ab Ecclesia, & datur Diabolo. G L O S. Episcopus potest excommunicare Imperatorem, sed mitius cum his agitur. Item, qui habet plura domicilia in diuersis diœcesibus, potest à quolibet excommunicari.

9 C A P. *Si inimicus.* Omnes debent vitare inimicum Papæ absque eo, quod moneantur. G L O S. Excommunicatio duplex: simplex, quæ separat à sacris, & ab ingressu Ecclesiæ. & maior: hæc fertur pro maiori crimine, vel contumacia; minor infligitur pro quolibet mortali, quando infligitur à canone, quia communicat cum excommunicato, & tunc est necessaria reconciliatio. Item, excommunicatus ab homine est absoluendus ab excommunicatore, nisi hic sit negligens, vel ille appellauerit: si est excommunicatus à canone, absoluitur à suo sacerdote. Non seruans excommunicationem, si est Clericus, deponitur, si laicus, tardius absoluitur.

01 C A P. *Sicut Apostoli.* CAP. *Excommunicatos.* C A P. *Cum excommunicato.* CAP. *Qui communicauerit.* Scienter communicans cum excommunicato. excommunicetur. GLOS. Maiori. & si est Clericus deponatur. Item, si excommunicatus ingreditur Ecclesiam, omnes exeant, sed sacerdos non relinquat missam incœptam. Item, superior non absoluat excommunicatum pro querela, nisi intelligat à parte. An pro manifesto delicto fuerit excommunicatus. Item, qui communicat in crimine criminoso, incidit in eandem, nec potest absolui, nisi ab excommunicatore.

C A P. *Cura.* Episcopus mittat nomina excommunicatorum suis Parochis, & vicinis Episcopis, & ea figat in valuis Ecclesiæ, vt ipse expellatur, & populi non excusent.

C A P. *Audi.* C A P. *Nolite.* C A P. *Quando.* C A P. *Ad mensam.* Tenemur vitare excommunicatos denuntiatos, non alios.

fol. 37. C A P. *Rogo.* Non debemus communicare cum eo, qui communicat cum
1 excommunicato. GLOS. In crimine criminoso, vel cum excommunicato cum fautoribus. Item, *rogo*, stat pro, *mando*.

CAP. *Si quis laicus.* CAP. *Quibus Episcopi.* CAP. *Si quis frater.* CAP. *Qui meritò.* Nemo communicet cùm communicantibus cum excommunicato, & sententia iniusta timenda.

CAP. *Clericus.* Clericus iniustè censu ratus ab Episcopo, recurrat ad synodum. CAP. *Nemo.* CAP. *Omnis.* C A P. *Nihil.* Excommunicatio multùm timenda, quia separat à Deo.

C A P. *Presbyteri.* C A P. *Irritam.* C A P. *Rursus.* C A P. *Quicumque.* C A P. *Qui verò,* Qui est grauatus sententia Episcopi, recurrat ad Concilium infra annum, & irritetur sententia iniusta.

C A P. *Qui iubente.* Qui iussus exire contemnit, tardiùs recipiatur ad veniam.

niam. GLOS. Hæc in laico, quia clericus deponitur. Item, ob contumaciam pœna duplicatur.

CAP. *Si Episcopus.* Si excommunicator moritur, successor potest absoluere excommunicatum. GLOS. Successor tenetur confirmare factum antecessoris. GRAT. Excommunicatio iniusta, licèt sit timenda, tamen non ideo seruanda. GLOS. Allegando hoc dicit. Item, contumax, vel inobediens, licèt non commiserit peccatum, de quo tamen est excommunicatus.

CAP. *Nemo.* CAP. *Nullus.* Episcopus non excommunicet, nisi sit manifestum peccatum, nec aliter corrigi potest, id est, sit contumax. 2

CAP. *Certum.* Qui ad synodum venire contemnit, vel veniens non obedit, vel ante tempus recedit, potest excommunicari.

CAP. *Quomodo,* (& alia duodecim capitula sequentia,) Sententia iniusta pastoris non nocet reo coram Deo, nec indiget absolutione, nec timenda.

CAP. *Non sunt audiendi.* Nobis est necessaria vita nostra, aliis fama nostra: nec sufficit bona vita, si non seruetur bona fama, quæ nocet proximo.

CAP. *Si quis.* CAP. *Veh.* Qui non rectè iudicat, sed dicit bonum malum, & contra, se priuat potestate iudicandi, & debet perdere priuilegium.

CAP. *Episcopus.* Iniustè degradatus non potest exercere ordines, nisi priùs recipiat insignia ordinum ab Episcopo, sicut quando fuit ordinatus. GRAT. Sententia, vt excommunicatio, potest esse iniusta, vel ex animo malo Iudicis, vel quia non seruato ordine, vel defectu causæ, quia non est crimen.

CAP. *Qui rectè.* CAP. *Illa.* CAP. *Ira.* CAP. *Cùm apud.* CAP. *Summopere.* CAP. *Non licet.* CAP. *Pauper.* Sententia non est ferenda propter præmium, nec ob iram, vt Theodosius fecit. GRAT. Huic sententiæ prolatæ ex passione, & non amore iustitiæ, est obediendum. 3

CAP. *Seruetur.* Excommunicatus validè à suo Episcopo, non recipiatur ab aliis. GRAT. Sententia iniusta ex ordine est, quando non seruato ordine iuris fertur.

CAP. *Grauis.* CAP. *Quamuis.* CAP. *Eorum.* CAP. *Non solùm.* In re dubia, vel non probata, vel si reus non sit præsens, & examinatus, vel citò credens, non ferat sententiam. GRAT. Sententiæ iniustæ ex ordine obediendum.

CAP. *Quatuor.* Humanum iudicium peruertitur metu, cupiditate, odio, amore. GLOS. Etiam miseria pauperum, nimia seueritate, vel remissione. Item, non est constans Iudex, cuius animi motum vultus detegit. 4

CAP. *Quicumque.* CAP. *Quisquis.* CAP. *Nemo.* CAP. *Vnicuique.* CAP. *Abiit.* CAP. *Existimant.* CAP. *Non solùm.* CAP. *Nolite.* CAP. *Illud.* CAP. *Plerumque.* CAP. *Iniustum.* CAP. *Qui iustus.* Qui iniustè iudicant ex passione, vel mentiendo, v.g. se non esse Christianum, grauiter peccant, & Christum negant, se ipsos ligant. GRAT. Tamen obediendum, si non contineant errorem intolerabilem.

CAP. *Si quis Episcopus,* (& decem capita sequentia vsque ad c. *Excellentiss.*) Superiori præcipienti quid malum contra Deum, &c. non obediendum, & excommunicant cum tenet. GRAT. Non qui quocumque modo communicant cum excommunicatis, sunt excommunicati.

CAP. *Excellentissimus.* Qui communicat ex necessitate, vel ignorantia, 5

abſoluatur; id eſt, non voluntariè. C A P. *Quoniam.* Vxores, liberi, ſerui, ancillæ, ruſtici, & alij non multum curiales, & alij, qui ignoranter communicant cum excommunicatis, non ſunt excommunicati. Item, peregrini, & viator, ſi indiget, communicet. Item, poteſt quis dare excommunicatis aliquid, non in ſuſtentationem ſuperbiæ, ſed cauſa humanitatis. G L O S. Excommunicatus non poteſt petere debitum, ſed tenetur reddere. Item, ſi excommunicatus petit debitum, vxor tenetur reddere. Item, clerici tenentur vitare excommunicatum, non ſic patrem. An pater teneatur vitare filium excommunicatum, videtur non.

C A P. *Anteceſſor.* C A P. *Quod prædeceſſor.* Qui ex neceſſitate communicat cum excommunicatis, non tamen ex animo, vt in ſacramentis, non eſt excommunicatus. G R A T. Modus, & forma excommunicationis hæc eſt.

6 C A P. *Debent.* C A P. *Canonica.* Epiſcopus cum 12. ſacerdotibus tenentibus lucernas, excommunicet, & in iudicio Eccleſiæ.

C A P. *Cùm aliquis.* Forma reconciliandi excommunicatum petentem veniam, & dantem cautelam manu, & eleuatum introducat in Eccleſiam, dicat pſalmum, Kyrie, Pater, Oratio.

C A P. *De illis.* Qui excommunicati celebrarunt per tres annos, ſecunda, quarta, & ſexta feria, à vino, & carne abſtineant.

C A P. *Sanctis.* Qui ex timore, vel neceſſitate communicarunt cum excommunicatis, minori pœnitentia abſoluantur; qui ſine cauſa, maiori.

Cauſa duodecima, De bonis clericorum: habet Quæſt. quinque.

QVÆSTIO PRIMA.

7 AN liceat clericis habere proprium.

C A P. *Omnis* (& per 15. capita ad C A P. *Futuram.*) Probat clericos non poſſe habere proprium. G L O S. Loquitur de clericis profeſſis, ſaltem tacitè.

C A P. *Futuram.* C A P. *Videntes.* C A P. *Habebat.* Tempore Conſtantini, qui ceſſit Romam Imperialem Petro, & ſucceſſoribus in poſterum, non ſunt vendita prædia, ſed data Eccleſiis, vt Epiſcopi diſpenſent, ſicut Chriſtus habuit loculos; & *nolite cogitare de craſtino,* non ſignificat, quod nihil ſeruetur de pecunia, ſed ne propter hoc Deo non ſeruiant, vel timore inopiæ iuſtitia deſeratur.

C A P. *Certè.* Nolenti in communi viuere, non tollitur clericatus, ſed relinquitur cũ proprio. G L O S. Plus peccat hypocrita, quàm clarè delinquens.

C A P. *Epiſcopi.* C A P. *Manifeſta.* C A P. *Sint.* C A P. *Ex his.* C A P. *Epiſcopus.* C A P. *Præcipimus.* Epiſcopus, ſi habet res proprias, poteſt illas dare ſuis, ſed non res, vel fructus Eccleſiæ: ſi Epiſcopus non habet propria, vel indiget, poteſt ſibi, & ſuis prouidere de rebus Eccleſiæ, vt nihil deſit: cætera diſpenſet fideliter, ſecus puniatur. G R A T. Epiſcopi, qui habent vxorem, & filios, poſſunt habere proprium, vt Orientales, ſic & clerici, alij non, niſi retinendo propria à ſumptibus Eccleſiæ abſtineant.

C A P. *Illi autem.* Qui nolunt renuntiare ſuis, ſi nihil accipiunt à diſpen-

satore de rebus communibus, nō peccant, quia quodammodo sua relinquunt. G R A T. Non licet alicui accipere sibi præbendas, & annuos reditus speciales, quia succedunt eis propriæ Ecclesiæ, de quibus Actorum quarto.

C A P. *Res Ecclesiæ*. Nemo debet sibi appropriare res Ecclesiæ, sed vltra necessitatem danda pauperibus. C A P. *Nulli*. Episcopus non sibi appropriet res Ecclesiæ. G R A T. De præbendis acceptis necessariis, quod superest distribuendum pauperibus, vel Ecclesiæ. G L O S. Meum est æquiuocum, & potest dici de re communi. 8

C A P. *Si priuatum*. Prælati non habent dominium, sed sunt dispensatores.

QVÆSTIO II.

AN res Ecclesiæ alienatæ possideantur tutè, vel possint reuocari. Resp. non, nisi in casibus iuris. 9

C A P. *Qui Christi*, vsque ad 13. Nemo potest vsurpare, vel alienare res Ecclesiæ: alienatæ restituantur, & alienans fraude, puniatur vt homicida, & recipiens prædia ecclesiastica à quocunque, est excommunicatus si non restituat, & est sacrilegus, & homicida, & reddit quadruplum, vel decuplum.

C A P. *Apostolicos*. C A P. *Et sacrorum*. C A P. *Sacrorum*. C A P. *Sicut*. Vasa sacra, & bona Ecclesiæ pro redemptione captiuorum possunt alienari: qui aliter alienata accepit, est excommunicatus, donec restituat, & contractum scindat, & si Episcopus de ecclesiasticis monasterium construxit, monasterium dabitur Ecclesiæ. G L O S. Hic captiui sunt qui capti sunt ab infidelibus, vel ab hæreticis, vel à talibus, vbi timetur periculum vitæ corporalis, vel animæ, & tunc tenetur redimere non solùm Ecclesia, sed quilibet priuatus.

C A P. *De viro nefando*. C A P. *Monemus*. C A P. *Quisquis*. C A P. *Non licet Papæ*. C A P. *Indignè*. C A P. *De rebus*. Inuasoribus rei ecclesiæ multæ, & graues pœnæ imponuntur: & non licet Episcopo, vel Abbati, vel Papæ alienare res Ecclesiæ, & acta non tenent, & res restituenda cum fructibus sub pœnis, id est, excommunicatione, & suspensione, &c.

C A P. *Vobis enim*. De oblationibus, & reditibus Ecclesiæ fiant quatuor partes. Prima fit Episcopi, secunda clericorum, tertia pauperum, quarta fabricæ: & si de quarta fabricæ aliquid superest, ematur prædium in communem vtilitatem, vel seruetur ad maiorem fabricam. 10

C A P. *Qui & diuinis*, per 10. capita. Idem quod supra de quarta diuisione bonorum, & puniantur, qui calcant ecclesiastica priuilegia.

C A P. *Episcopus*. Si Episcopus moriens non habet filios, succedit pro hærede Ecclesia: si habet filios, de bonis eius seruetur Ecclesia indemnis.

C A P. *Diaconi*. C A P. *Quidquid*. C A P. *Alienationes*. Alienationes factæ à clericis, sunt nullæ, & puniantur.

C A P. *Hac huius*. Mortuo Episcopo, vel animam agente, nullus quid accipiat, vel occultet sub pœna excommunicationis, sed ei, cui domus commissa est, & reseruentur futuro.

C A P. *Et si*. Episcopus, qui nihil Ecclesiæ dedit, non potest aliquid alienare, vel seruos, liberos facere; & si facit, possunt reuocari in seruitutem.

C A P. *Si quis*. C A P. *Abbatibus*. C A P. *Si qua*. Qui instrumenta possessio-

ni: Ecclesiæ supprimit,puniatur,& restituat.Idem si res alienat.

CAP.*Nõ liceat.*Qui mortuo Episcopo aliquid surripit,decidet à suo gradu.

fol. 38. CAP. *Precaria.* Rescinduntur precariæ, & alienationes factæ ab intrusis
1 Sede vacante,& si opus est fiant,vt decet.

CAP. *Charitatem.*Si moriatur Episcopus,œconomi pro labore inuentarij faciendi nihil accipiant.Item, visitatores alienæ parochiæ, possunt aliquid accipere pro suo labore.

CAP. *De laicis.* Laici, qui clericorum morientium bona sibi vsurpant, sunt exõmunicati,sed bona seruétur successori,vel dentur pauperibus pro eo.

CAP. *Illud.* CAP. *Non licet.* CAP. *Sicut.* Idem vt supra, & excommunicatio extenditur ad Metropolitanum, si rem mortui accipit,nec licet inuadere Ecclesiam.GRAT. Propter necessitatem,vel vtilitatem est licitum alienare res Ecclesiæ.

2 CAP. *Non habenti.* CAP. *Placuit.* CAP. *Sine exceptione.* Episcopus non alienabit res Ecclesiæ nisi ob necessitatem, vel ob maiorem vtilitatem, & cum tractatu,& consensu clerici, aliter non tenet. GLOS. Si imminet necessitas, ita vt consilium expectari non possit, tunc solus Episcopus potest alienare. Item, si vtiliter est cœptum, & effectus non sequitur, nisi fiat Ecclesia locupletior, non sufficit, quia comparatur pupillo: verum est quod si non est damnificata, contractus tenet, quia eo ipso, quod non est facta pauperior,intelligitur locupletior.Item,si omnes consentiunt,& non seruetur forma alienationis,alienatio non tenet.Item,si fiat alienatio in casu non concesso, si seruatur forma,tenet,sed restituitur Ecclesiæ si probat se læsam.

3 CAP. *Terrulas.* Terrulas, aut vineolas exiguas, & Ecclesiæ minus vtiles, aut longè positas, paruas, Episcopus in necessitate sine consilio fratrum potest distrahere. GLOS. Exigua, id est, xx. solidorum, si sunt inutiles vel adest necessitas.

CAP. *Fugitiui.* Episcopus potest alienare seruos Ecclesiæ fugitiuos,qui teneri non possunt,vel si vendi merentur. CAP. *Iniustum.* Alios seruos non.

CAP. *Si quis.* Si Episcopus de suo aliquid dat Ecclesiæ, tantundem potest alienare de Ecclesia sine pœna. GLOS. Cum tractatu, & consensu canonicorum.

CAP.*Si quos.*Episcopus si dat libertatem seruis Ecclesiæ benemeritis dando aliquid de Ecclesia,successor debet ratum habere, si illud aliquid non excedit xx. solidos; si excedit, excessum recuperet. GLOS. Donatio potest tenere pro parte,sed pro parte nõn,& non vitiatur per inutile.

4 CAP. *Episcopus.*Si Episcopus vult manumittere seruum Ecclesiæ non retento patrocinio ecclesiastico, det duos seruos similes Ecclesiæ, & fiat. Item, manumissus si agit contra Ecclesiam accusando, vel testificando, fiat iterum seruus. GLOS. Vniuersitas sicut non delinquit, sic nec potest accusari:sed hic accusare stat pro agere: vel si accusetur Episcopus caput Ecclesiæ, vel pro inquiri,vel accusatur Ecclesia,id est,singuli, vel simpliciter potest accusari, sicut delinquere.

CAP. *Quæstionum.* Serui in criminalibus, si sint soli, non audiantur sine indiciis, exceptis certis criminibus: in pecuniariis ex inopia probationum audiantur.

CAP.

C A P. *Insolitum.* Non ſolent audiri ſerui contra tutores, matrem dominorum, niſi agatur de tutela.

C A P. *Liberti.* C A P. *Octaua.* Liberti Eccleſiæ propter ingratitudinem, vt ſi contemnant obedire, vel malè faciunt contra, &c iterum fiant ſerui.

C A P. *De libertis.* Liberti Eccleſiæ ſi canonicè ordinentur, ſunt liberi cum filiis, ſed ſub patrocinio Eccleſiæ.

C A P. *Longinquitate.* C A P. *Liberti.* Liberti Eccleſiæ profiteantur coram electo Epiſcopo ſe tales, & non diſcedant à patrocinio Eccleſiæ.

C A P. *Quicunque.* Si Epiſcopus promiſit aliquid in remunerationem impenſi obſequij, tenetur ſoluere.

C A P. *Eccleſiaſticis.* Qui laborant pro Eccleſiæ vtilitate, donandi ſunt aliquo munere, vt ſeruo, ſi egent. 5

C A P. *Cùm Redemptor*, Inſtinctu pietatis ſerui poſſunt fieri liberi, & condonari peculium quod habent.

C A P. *Eccleſiarum.* Nemo angariare debet ſeruos eccleſiaſticorum ſub pœna excommunicationis.

C A P. *Aurum.* CAP. *Gloria.* Res Eccleſiæ pro operibus piis impendendæ.

CAP. *Sæpe fit.* Clericus ab Epiſcopo non accipiat res Eccleſiæ, niſi precario nomine, vt ſi contemnat decidat.

C A P. *Si Epiſcopus.* C A P. *Bona.* Epiſcopus conſenſu capituli poteſt dare parochialem pro monaſterio conſtruendo, & aliqua bona Eccleſiæ, id eſt, quintam partem.

C A P. *Religioſum.* Res Eccleſiæ cum proprietate iuris, pro monaſteriis ædificandis dari poſſunt, vt fecit Gregorius.

QVÆSTIO III.

AN qui nihil habet, ſi fiat Epiſcopus, vel clericus, & aliqua acquirit, illa debeat dare Eccleſiæ. Reſp. ſi intuitu Eccleſiæ, ſic. 6

C A P. *Placuit.* Qui nihil habet, & ordinatur Epiſcopus, vel clericus, & intuitu Eccleſiæ, vel bonis Eccleſiæ acquirit aliqua, illa relinquat Eccleſiæ: ſi verò illi intuitu perſonæ liberaliter dantur, vel ex ſucceſſione, faciat de his quicquid voluerit, dummodò non negotietur. G L O S. Sacerdos ſi de pecuniis Eccleſiæ aliquid emat ſuo nomine, illud acquiritur Eccleſiæ. Item, in dubio præſumitur. *Ead q. 1. c. ſint manifeſtè.*

C A P. *Quicumque.* Sacerdos quæ ſuo artificio, vel datione amicorum, vel teſtamento acquiſiuit non tenetur dare Eccleſiæ: & ſi moritur ab inteſtato, Eccleſia ſibi vendicat illa. G L O S. Si non habet hæredem.

C A P. *Pontifices.* Quando aliquid relinquitur Epiſcopo pro redemptione animæ ſuæ, ſiue coniunctim relinquatur Epiſcopo cum Eccleſia, ſiue ſeparatim Epiſcopo non pro commodo Epiſcopi, illud acquiritur Eccleſiæ: ſi datur cum fideicommiſſo, illud detur domino. G L O S. Si datur tantum Epiſcopo, non tenetur diuidere cum Eccleſia. Item, ſemper præſumitur quod relictum Prælato ſit intuitu Eccleſiæ: ſi datur ſimplici canonico, non tenetur diuidere cum Eccleſia.

CAP. *Episcopus*. Potest Episcopus tertiam partem de rebus parochialium Ecclesiarum sibi debitam, Ecclesiæ relinquere.

QVÆSTIO IV.

7 SI aliquid acquiritur, vel emitur partim pretio Episcopi, partim pretio Ecclesiæ, cuius erit. Resp. pro rata.

CAP. *Sacerdotes*. Si sacerdos de pecunia Ecclesiæ aliquid suo nomine emit, rescindat contractum, & faciat nomine Ecclesiæ: si de sua, & de pecunia Ecclesiæ, pro rata parte res diuidatur cum Ecclesia, & hæredibus eius. GLOS. In dubio præsumitur de communi pecunia.

CAP. *Quicumque*. Prælatus, qui vt sua augmentaret, detrimentum intulit bonis Ecclesiæ reintegret Ecclesiam; si contra, & probat, Ecclesia satisfaciat ei. GLOS. Prælatus, si negligit acquirere Ecclesiæ, cùm posset, & sibi acquisiuit, tenetur ad damna, vt tutor.

CAP. *Presbyter*. Presbyter qui emit, faciat instrumentum pro Ecclesia, vel discedat ab Ecclesia.

QVÆSTIO V.

8 CLericus de rebus propriis potest dare, & testari, si non renuntiauit; de rebus Ecclesiæ non, nisi tantumdem de suo compensauit Ecclesiæ. GLOS. Si adest consuetudo, potest aliqua mobilia dare.

CAP. *Nulli*. CAP. *Obitum*. CAP. *Quia*. CAP. *Fixum*. CAP. *Si Episcopus*. CAP. *Sicubi*. CAP. *Quicumque*. Sacerdos de bonis propriis potest testari parentibus, non de bonis Ecclesiæ, & si der restituatur, nisi tantumdem de suo Ecclesiæ dederit; & nisi Papa ratum habeat, & si Episcopus moritur ab intestato, clerici faciant inuentarium exactum; & qui aliquid accepit, conuincitur fur, & si Episcopus moritur ab intestato, nec habet hæredes, succedit sua Ecclesia. Idem de quolibet clerico.

9 *Causa decimatertia, De decimis, quibus clerici viuunt, vnde, qui, & quibus sunt soluendæ: habet Quæst. duas.*

QVÆSTIO PRIMA.

QVi habent prædia in vna diœcesi, & ipsi viuunt in alia, in qua sumunt sacramenta, & sepeliuntur, cui soluant decimas. GLOS. Decimæ, vel sunt prædiales, aut personales; prædiales sunt dandæ, vbi prædia sita sunt, nisi obstet consuetudo; personales quæ proueniunt ex artificio, vel negotiatione, sunt dandæ Ecclesiæ, vbi recipiuntur sacramenta. Item, nouæ decimæ, si parochia non est limitata: noualium decimæ dabuntur Ecclesiæ arbitrio Episcopi, cui voluerit; in dubio dentur matrici, vel vbi diuina audiuntur.

CAP. *Ecclesias*. Singulis presbyteris Ecclesias Papa Dionysius diuisit, vt nemo inuadat terminos alterius. GLOS. Ergo illis decimæ dandæ.

QVÆST.

QVÆSTIO II.

AN præscriptione temporis tollatur ius percipiendi decimas, & fune- 10
randi. GLOS. Præscriptione temporis hic triginta annorum infra sexdecim. *q.* 4. *c. volumus.* quadraginta annorum ius percipiendi decimas, & funerandi tollitur.

CAP. *Facultates.* Episcopus possidens facultates Ecclesiæ, vel diœcesis per triginta annos, præscribit. GLOS. Ecclesia contra priuatum præscribit triginta annis, contra Ecclesiam quadraginta.

CAP. *Ebron.* CAP. *Vnaquæque.* CAP. *Vltima voluntas.* CAP. *Illud etiam.* Licèt consuetum sit sepelire liberos, vbi iacent parentes, & coniuges tantùm, tamen attendatur vltima voluntas eligentis sepulturam, si non est seruus. GLOS. Vltima voluntas rationabilis seruanda, vnde qui vult suum corpus iactare in mare, non seruandum.

CAP. *Vbicumque.* CAP. *Placuit.* Eligatur sepultura in matrice, vel in religiosa Ecclesia, vel vbi accipit sacramenta, nec temerè sunt relinquenda sepulchra parentum, & si prælatus contrarium suadet, excommunicetur. GRAT. Non temerè, sed ex causa rationabili potest mutare sepulturam.

CAP. *Si quis irascitur.* Si pater moriens exhæredet filium, Ecclesia non acceptet hæreditatem, sed reconciliet filium presbyteri Patri: sed si vult habere Christũ pro vno ex filiis, & pro rata portione relinquere Ecclesiæ, acceptet. fol. 39. 1
GLOS. Presbyter Pater sine causa legitima non potest exhæredare filium. Item, presbyter ex iracundia potest omnia sua bona Ecclesiæ reliquere, dummodò legitimam relinquat filio. 17. *q.* 4. *sunt qui.* Item, dedit omnia bona sua Ecclesiæ, quia non habebat filios: si cœpit habere filios, honestum est, vt Ecclesia restituat omnia bona.

CAP. *Qui oblationes.* CAP. *Clerici.* Qui oblationes defunctorum nolunt, vel difficulter soluunt, id est, legata excommunicentur.

CAP. *Questa.* CAP. *Postquam.* CAP. *In ecclesiastico.* CAP. *Præcipiendum.* Pro loco sepulturæ, vel pro sepeliendo nihil muneris accipiendum à coactè dantibus: si sponte tamen parentes offerunt, vel ipsi in morte reliquerunt, potest accipi. Item in Ecclesia nullus sepeliendus, sed in cœmeterio, vel porticu.

CAP. *Quibus.* CAP. *Cùm grauia.* CAP. *Nullus.* CAP. *Non æstimemus.* Mortuis in peccato sacra sepultura non iuuat, immo grauantur à præsumptione: bonis in Ecclesia sepultis iuuat, quia orantes eorum recordantur, & honor sepulturæ non est præsidium salutis, sed obsequium humanitatis.

CAP. *In præsenti.* CAP. *Pro obedientibus.* CAP. *Anima.* CAP. *Tempus.* Damnatis non prosunt, sed mortuis in pœnitentia prosunt sacrificia, preces, eleemosynæ, ieiunia ante diem iudicij.

CAP. *Quia.* Dies certi. 1. 3. 7. 30. 40. habent originem à testamento veteri.

CAP. *Quàm præposterum.* CAP. *Vbicumque.* CAP. *Habent.* CAP. *Qui diuina.* Mortuos non debemus flere, sed cum psalmis sepelire (ibi multa.)

CAP. *Fatendum.* Mortui nesciunt quæ hîc aguntur, nisi eis reueletur Deo volente per Angelos, vel eos qui hinc discedunt, vel si huc veniant.

CAP.

CAP. *Quæsitum.* Suſpectis in partibus, his quis ſuſpenduntur in patibulo, ſi ſint pœnitentes, ſicut non denegatur communio, ſic nec ſepeliri in Ecclesia, & miſſæ.

CAP. *Fures.* Idem de latronibus, qui vulnerati moriuntur confeſſi, &c.

CAP. *Si fur.* Interfectoribus latronum pœnitentia imponitur,

2 *Causa decima quarta, De clericis circa propria ſua temporalia: habet Quæſtiones ſex.*

QVÆSTIO PRIMA.

AN liceat clericis ſua repetere. GLOS. Si renuntiarunt propriis, non poſſunt ſuo, ſed Eccleſiæ nomine.

CAP. *Epiſcopus.* Epiſcopus etiamſi in iudicio vocetur, non litiget pro tranſitoriis. GRAT. Pro captando lucro, ſed poteſt pro damno vitando, vel pro re communi.

CAP. *Quod debetur.* Non peccat qui exigit debitũ, ſed qui petit, quod non debetur. CAP. *Quiſquis.* Eſt peccatũ non obedire præceptis, nõ ſic conſiliis.

QVÆSTIO II.

AN liceat producere domeſticos in teſtes. Reſp. in cauſa criminali non, in ciuili licet.

CAP. *Super.* In cauſa criminali domeſtici non poſſunt eſſe teſtes, in ciuili ſic. GRAT. Sicut & pro Eccleſia. Item, clerici non ſint teſtes in contractu, niſi iubente Epiſcopo.

CAP. *Quamquam.* In ſæcularibus negotiis, & inſtrumentis faciendis ſacerdotes non ſint teſtes, niſi in caſu neceſſitatis de licentia Epiſcopi, & honorificè.

QVÆSTIO III.

3 AN ſit vſura aliquid vltra ſortem accipere, vel ſperare. Reſp. ſic.

CAP. *Si fœneraueris.* CAP. *Putant.* CAP. *Plerique.* CAP. *Vſura.* Eſt vſura vltra ſortem aliquid accipere, quicquid ſit illud vel munuſculum.

QVÆSTIO IV.

NEc laicis, nec clericis licet vſuras accipere.

CAP. *Clerici.* (& ſeq. 11. cap.) Nulli eſt licita vſura, nec clericis licet negotiari, id eſt, emere vilius, & carius vendere ex animo, ſub pœna excommunicationis, nec clericus debet accipere pluſquam commodauit.

GLOS. Non licet clerico negotiari, ſed facere artificium ex rudi materia.

QVÆST.

QVÆSTIO V.

AN liceat facere eleemosynas ex vsuris,vel malè acquisitis. GLOS. De quibus non transfertur dominium,vt in furto,vel datur repetitio, vt in vsura.De alijs potest,vt in meretricio. 4

CAP. *Nolite.* (vsque ad 14. cap.).Non est facienda eleemosyna de vsuris, vel rapinis,nec quid accipiendum diuiti,vt detur pauperi,nec de inuentis,quia non sunt sua, nec bonus vsus rei alienæ excusat. Item, cum alterius damno non debet subuenire proximis: commodius est neutrum iuuari,quàm grauari alterum. Ideo Sacerdos non debet interuenire in causa pecuniaria, quia sæpe alter grauatur, quia Sacerdotis est nulli nocere, vel omnibus prodesse, posse solius Dei est.

CAP. *Qui habetis.* CAP. *Non sanè.* De malè qnæsitis potest fieri bonum. (Vide ibi multa.) 5

QVÆSTIO VI.

VSurarij non possunt agere pœnitentiam, nisi restituant mala ablata, si possunt reddi.

CAP. *Si res.* CAP. *Comperimus.* CAP. *Hi qui.* CAP. *Fur autem.* Qui potest,& non restituit,non agit veram pœnitentiam, & fur impotens iure patitur in pœnam peccati,& qui rem alienam consecrauit,Episcopus reddat non rem sacram, id est, calicem, sed pretium, nec ecclesiastici debent intercedere pro latronibus,& fur est etiam in re parua.

Causa decimaquinta, De incontinentia Clericorum, & de actis mente alienata:habet Quæstiones octo.

QVÆSTIO PRIMA.

AN ea, quæ fiunt mente alienata, sint imputanda. Resp. non, si non est voluntarium.

CAP. *Meritò.* (cum sequent. 13.) Si non adest voluntas, non peccatum, licèt in lege puniatur opus,aliquando culpa solet esse in causa,vt in ebrio.(vide ibi.)

QVÆSTIO II.

AN pro impensis patrociniis clericus debeat accipere munera. Resp.non. *cap. obseruandum.* GLOS. Est derogatum huic capitulo ex consuetudine.

CAP. *Obseruandum.* Clerici pro patrociniis more sæcularium non possunt quid petere, sed sponte oblata possunt accipere. GLOS. Est derogatum huic capitulo ex consuetudine.

QVÆSTIO III.

AN confessione Mulieris sacerdos sit condemnandus. Resp. non.

CAP. *De crimine*. CAP. *Ex eo*. CAP. *Certis*. CAP. *Sanè*. CAP. *Nemini*. Mulier non potest aliquem accusare in iudicio publico nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur, & nisi in criminibus, quando est ei specialiter concessum, vt in simonia, hæresi, læsæ maiestatis, eo modo secundùm canones testificari, sed secundùm leges potest testificari. Item, confitenti suum crimen non est credendum contra crimen alienum, id est, socium, nisi sit crimen læsæ maiestatis, simoniæ, latrocinij. GLOS. Socius tamen debet se purgare, & nisi adsit præsumptio.

QVÆSTIO IV.

6 AN die Dominico sint audiendæ causæ. Resp. non.

CAP. *Nullus* CAP. *Placita*. CAP. *Nullus*. Diebus Dominicis, & feriatis Clerici non iudicent causas; in alijs sic, excepta causa criminali sanguinis: nec etiam licet in ieiunijs, & certis temporibus. GLOS. Hodie non seruantur in curia hæc tempora orationum. Item, in diebus festis potest tractari de pace, vel si actio esset tempore peritura, vel si agatur de tutoribus dandis, vel amouendis officiatis, de alimentis, de atrocibus iniurijs, de liberalibus causis, vel contra insignes latrones. Item, si partes spontaneè velint litigare feriatis diebus, possunt; secus, sententia non tenet. Item, libellus potest dari in die festo de causa matrimoniali, de electione Episcopi.

QVÆSTIO V.

7 AN neganti sit præstanda purgatio. Resp. non, nisi sit infamatus.

CAP. *De crimine*. CAP. *Presbyter*. Presbyter accusatus de crimine, si non est per idoneos testes legitimè conuictus, vel confessus, non potest suo gradu deponi, vel puniri; si laborat infamia, purget se iuramento coram Episcopo, & alijs. GLOS. Propter confessionem extra iudicium factam nemo potest suspendi, vel damnari. Item, si Episcopus scit Clericum infamatum esse verè reum, licèt non probetur an debeat ei dare purgationem purgatoriam, aliqui affirmant, quia secundùm leges procedit; alij melius negant, quia est occasio peccati periurij.

QVÆSTIO VI.

8 AN confessio Rei sit extorquenda cruciatibus. GLOS. Iudex aliquando potest torquere reum, testem, actorem (vide.)

CAP. *Si quandoque*. Confessio facta per vim, metum, vel fraudem non præiudicat, vel nocet. GLOS. Metus vel coactio conditionalis non excusat à prædicto in totum.

CAP. *Authoritatem*. Qui coactè se obligauit ad aliquid, etiam iuramento, absoluitur ab obligatione, nec remanet infamis. GLOS. Quia sicut si rem dedit,

dir, potest eam repetere, quia non iurauit non repetere, multò fortius potest se tueri exceptione, quia cui datur actio, datur & exceptio: sed priùs petat à Iudice, vt soluat eum à iuramento, vel cogat illum non recipere, vel soluat & postea repetat: sed si iurauit non repetere, hoc ipsum dicat Ecclesiæ, & soluatur: si iurauit non denuntiare, non tenetur seruare iuramentum, quia de re illicita. (De absolutione iuramenti multa ibi.)

CAP. *Alius.* CAP. *Nos.* CAP. *Iuratos.* Papa potest absoluere populos à iuramento fidelitatis, & deponere Imperatores, Regem inutilem, vel excommunicatum, & vt excommunicato non obediant.

QVÆSTIO VII.

AN absque synodo Episcopus possit sacerdotem damnare.

CAP. *Sexta.* (& per 7.c.) Solus Episcopus non potest condẽnare presbyterum, vel clericos, sed cum synodo, vel cum aliis Episcopis, vel clero. 9

QVÆSTIO VIII.

QVi ante ordinationem lapsum se confitetur, an ministret.

CAP. *Qui admisit.* CAP. *Hi qui.* CAP. *Cùm multa.* CAP. *Si quis.* CAP. *Sciscitantibus.* Qui confitetur crimen commissum ante ordinationem; si non est depositione dignum, acta pœnitentia celebret; si est depositione dignum, & confitetur extra ius, non abstineat; si ex timore confitetur, vel conuincitur, abstineat. Item, cum lapsis in peccato carnis quid agendum. Item, ab adultero sacerdote, & tolerato possunt sacramenta accipi sine peccato, id est, à non reprobato ab Episcopo.

An sacerdos fornicator sit suspensus, infamis. (vide ibi.)

Causa decimasexta habet Quæstiones septem. fol.40.

Hactenus de statu, & Ecclesiis sæcularium Clericorum: nunc de monachis, & ministeriis per sex causas. 1

QVÆSTIO PRIMA.

AN monachis liceat populis officia celebrare, baptizare, & pœnitentiam dare. GLOS. In suis monasterijs *c.placuit*, vt in cappellis monasterij pleno iure possessis *eod.q.2.c.visis.* Item, si regimen populi, seu parochiæ committitur populis ab Episcopo cum consensu Abbatis. *dist.58.c.1.c.doctores c.moderamine.c.ex auctoritate.* Sed an ipso iure possit committi, vel ex dispensatione? res est dubia hodie, licèt antiquitus ex dispensatione *c.in Ecclesiis. de cappellis monachor.* & *de statu monach.cap.2.* Item, antiquitùs pro necessitate, hodie pro vtilitate Ecclesiæ possunt admitti monachi, sed cum socio, & non soli. Item, GLOS. tenet quod de iure communi potest præfici monachus parochiali, si habet socium sui ordinis, sed canonicus regularis sine socio sui ordinis.

CAP. *Placuit.* Monachus sit singularis, nemini tribuat pœnitentiam, nisi sibi inuicem; mortuum non sepeliat, nisi fratres morientes in monasterio,

GLOS. Loquitur de monasterio non habente populum. Item, Parochianus peccans in aliena diœcesi confiteatur parocho illius loci, quia ratione delicti est subditus.

CAP. *Nemo.* Monachus non potest ordinatè persistere in regula,& seruire Ecclesiasticis obsequijs.GLOS.Monachus præfectus Ecclesiæ non tenetur seruare regulam.

CAP. *De monachis.*Monachus electus ad Ecclesiam sæcularem,non discedat à monachali proposito. GLOS. Quantùm ad substantialia vota, & habitum,quia ab his non absoluitur;sed à ieiunijs,silentio, & vigilijs, & potest comedere carnes,ne alijs sit scandalum: & intelligitur,si transfertur ad Ecclesiam sæcularem non subiectam Abbati;sed si Ecclesia est subiecta Abbati, quoad temporalia respondebit Abbati suo; sed quoad spiritualia eximitur ab obedientia Abbatis. Si verò ex toto est subiecta Abbati, tunc non eximitur nisi in ieiunijs,&c.nec debet regere illam Ecclesiam secundùm officium monachale,sed seruet consuetudinem Ecclesiæ.

2 CAP. *Monachus.*CAP. *Sicut pu.*CAP. *Alia.* CAP. *Ecclesia.* Officium monachi est plangere non docere,& esse simplex extra Vrbem, non agere de pecunijs: Clerici pascunt, monachus pascitur: nihil agat sine consilio senatus Clericorum.

CAP. *Placuit.* Monachus non præsumat exire pro lucro, nec pœnitentiam dare,nec baptizare, vel leuare de baptismo, nec visitare infirmum, nec mortuum sepelire, nec transire ad Ecclesiam sæcularem, nec se immiscere alijs negotijs, sed sit in claustro, vt piscis in aqua, & solitarius tristis fleat. GLOS. Ingressus religionis æquiparatur morti naturali, & idem est ius circa dotem, vel donationem propter nuptias in morte naturali, ac in ingressu religionis. Item, in solis illis casibus mors ciuilis æquiparatur morti naturali, vbi hoc in iure cautum inuenitur.

CAP. *Peruenit.* Monachi non præsumant vendicare sibi episcopalia iura, & officia,nec sine licentia Episcopi, vel Papæ dent pœnitentiam,absoluant, reconcilient,vel Ecclesias, vel decimas, sub pœna excommunicationis. *eod. cap.qui verè.*GLOS. Abbates non debent exercere episcopalia iura, nisi ea præscripserint.*cap.auditis,de præscription.*

CAP. *Interdicimus.* Monachi,& Abbates non dent publicas pœnitentias, nec infirmos visitent,nec agant,nec cantent Missas publicas; sed ab Episcopo loci accipiant chrisma,oleum,consecrationes altarium, ordinationes. CAP. *Iuxta.*Monachi non vagentur extra claustra,nec prædicent populis.

CAP. *Qui verè.*Monachi qui sunt in ciuitatibus,sint subiecti Episcopo,& extra claustrum non tractent Ecclesiasticas actiones, nisi ex necessitate iubente Episcopo. Item, non recipiant in monachum seruum, nisi de licentia domini:qui contra hæc facit,est excommunicatus.Item, Episcopus curam habeat de monasterijs. GRAT. Monachi per cap.1.non prohibentur sepelire aliquem in suo monasterio,sed non confluant, vt sæculares ad sepeliendum per cappellas.

3 CAP. *Agapitus.*Monachi possunt in propria Ecclesia,& Missam celebrare,& mortuos sepelire. GLOS. Missas celebrent, si habet populum monasterium.

CAP.

CAP. *Admonere.* CAP. *Consideratio.* CAP. *Vbicumque.* Vltima voluntas testatoris seruetur ab Episcopo. GRAT. Ergo quis potest sepeliri in monasterio, si vult.

CAP. *Quidam.* Episcopus cogat monachos egressos, sine licentia redire ad monasteria, & relinquere curiam sæcularem, vel exulent. CAP. *Probinum.* Idem.

CAP. *Adijcimus.* Monachi, vel laici, licèt sint docti, non audeant prædicare, sed prædicent sacerdotes Domini. GLOS. Nullus qui non est in sacris, vel cum licentia, & laici, & mulieres cum licentia sacerdotis possunt prædicare, id est, legere. *c. dilectus, dist.* 15. sic & subdiaconus ratione dignitatis.

CAP. *De præsentium.* Monachus non faciat negotia sæcularia, non sit defensor vt Iudex, aduocatus, procurator. *cap. sed nec: ne Clerici, vel monach.* GLOS. Non potest sine licentia etiam esse arbiter, sed Abbas potest sine licentia. Item, nisi miserabilium personarum. *c. vlt. dist.* 86. *&* 15. *q.* 2. *c. vnico.* GRAT. Monachus, si habet populum sub se, potest omnia officia, & ministeria, vt Clericus sæcularis.

CAP. *Docto*]. CAP. *Si monachus.* CAP. *Moderamine.* CAP. *Ex auctoritate.* CAP. *Sunt nonnulli.* Monachus, cui cura animarum imponitur, potest omnia facere vt Clericus, prædicare, baptizare, absoluere, communicare, decimas, oblationes sibi accipere. GRAT. Monachus potest habere curam, si populus eum eligit, si Episcopus instituit consentiente Abbate. 4

CAP. *Sic viue.* CAP. *Si clericatus.* CAP. *Si quis monachus.* CAP. *Monachos.* CAP. *Vos autem.* CAP. *In parochia.* Qui bene est conuersatus in monasterio iudicio Abbatis, & Episcopi, potest ordinari per interstitia, & exercitia vsque ad sacerdotium, & episcopatum pro necessitate Ecclesiæ, nec debet fugere.

CAP. *Si quem.* Si Clericus fiat monachus, & bene viuat, Episcopus, cui prius militabat, si ita iudicat, potest illum ordinare in sacerdotem.

CAP. *Monachi.* CAP. *Cùm pro vtilitate.* CAP. *Monachi* CAP. *Legi.* Monachus non ordinetur sine consensu Abbatis, multo minus fugitiuus. Item, monachi nec tertiam, nec quartam dabunt Episcopo de facultatibus monasterij. Item, monachus non præsumat accipere officium Ecclesiasticum, sine imperio Abbatis. Item, non sit susceptor, vel exequutor negotij forensis, nisi pro vtilitate monasterij iubente Abbate. GRAT. Licèt monachus possit fieri clericus, vt supra; tamen si fiat Episcopus, vel Cardinalis, non potest in vtroque dispensari, & sic intelligitur *c. nemo, eod. supra.*

CAP. *Ne pro cuiuslibet.* Abbas, vel monachus, si promoueatur ad officium Ecclesiasticum, vel sacrum ordinem, non habeat vlterius potestatem in monasterio. GLOS. Ad ordinem sacrum, id est, Episcopatum. Item, non desinit esse Prælatus prioris Ecclesiæ, nisi habeat corporalem possessionem secundæ. *c. cùm in cunctis, de elect.* 5

CAP. *Presbyteros.* Clerici sæculares non eligantur ad Prælaturas regulares, nec contra, quia non debent vtrumque tenere. GRAT. Prædicta intelliguntur, vel generaliter, vel specialiter per priuilegium datum alicui.

CAP. *Hinc est.* In loco particulari Franciæ Abbas non potest esse Episcopus, & in electione Abbatis intersit Rex. GLOS. Speciale priuilegium loci;

& personæ non transit in exemplum. GRAT. Supradicta, vt in *c. presbyteros* non prohibet Abbatem fieri sacerdotem, sed ne maneat in Clericali militia: sic monachus non doceat id est, ex eo quia monachus; sed si sit Clericus doceat: vel loquitur de monachis idiotis.

6 CAP. *Generaliter.* Episcopus, presbyter, diaconus, subdiaconus, monachus, dum inseruiunt Deo, sunt immunes ab omni tutela, & cura cuiusuis personæ, nec cogantur præstare sordida munera, nec imponatur eis extraordinarium tributum, vel pensio.

CAP. *Cunctis.* Fideles, & maximè Clerici, nihil agant sine licentia Episcopi, Non ministrent, Non baptizent. GLOS. Sufficit licentia generalis, vel si inuitetur ab alio presbytero. GRAT. Monachi de agris, & vineis, quas proprijs expensis colunt, non soluant decimas, sed si talia prædia prius soluebant, tunc quoque soluant decimas. GLOS. Quilibet tenetur soluere decimas, si non ostendat se exemptum. *c. à nobis, de decimis*, etiam regulares de nouo acquisitis *c. nuper, eod.* etiam si manibus proprijs colant, licèt secundùm ius antiquum non tenerentur.

7 CAP. *Si quis.* Quando dantur, vel venduntur prædia, semper Ecclesia quæ erat solita, habebit decimas; si secus, alienatio est irrita, & cogantur censura Ecclesiastica. GLOS. Clerici soluunt decimas de proprijs præbendis, & res transit cum onere suo, & pactum tenet quoad contrahentes, & si fructus diuisi, vterque conueniendus.

CAP. *Ecclesiæ.* Ecclesiæ antiquæ non priuentur decimis, vel possessione, vt dentur nouis oratorijs. GLOS. Si Ecclesia enormiter lædatur, secus Episcopus potest saltem cum consensu sacerdotis. *c. bonæ rei, & c. nulli xij. q. 2.* & *c. nulli 1. q. 1.* & solus Papa potest ab vno auferre, & dare alteri. *c. conquestus. 9. q. 3.* Quamuis non videatur alienare qui ab vna Ecclesia aufert, & dat alteri, sicut nec qui frater dat sorori.

CAP. *Quicunque.* Ecclesia antiqua propter nouas non perdat suam iustitiam, vel decimam. GLOS. Quando contenditur de iure, semper standum est pro antiquiore Ecclesia, & decimæ dentur baptismali.

CAP. *De decimis.* Decimæ debentur Ecclesiæ, vbi baptizantur. GRAT. Licèt antiquæ Ecclesiæ non debeant priuari suo iure propter nouas, tamen monachi sunt liberi à decimis soluendis suorum prædiorum, non propter auctoritatem vendentis, vel ementis, sed auctoritate Maguntini Concilij, & Paschalis II.

8 CAP. *Questi.* Episcopi, & Abbates de agris, & vineis, quæ ad suum, vel fratrum stipendium habent, faciunt deferre decimas ad suas Ecclesias, sed eorum familiæ ibi dent decimas, vbi per annum missas audiunt, & eorum filij baptizantur. GLOS. Familiæ, id est, coloni, & coloni partiarij, id est, qui partem fructuum accipiunt, tenentur dare decimas illius portionis, & eorum Domini decimas pro alia portione. *c. quoniam, c. à nobis. c. tua nobis, extra, eod.* Idem de colono pensionario. Item, Clerici non dabunt decimas de bonis Ecclesiæ. *c. fraternitatem. c. quoniam de decimis.* Item, dentur decimæ personales vbi sacra accipiunt, prædiales vbi sunt prædia. *c. statuimus, eod. c. apostolicæ, eod.*

CAP. *Decimas.* Monachi, & Clerici communiter viuentes de laboribus, & nutrimentis suis non soluant decimas. GLOS. Nec si colant agros suis sumpti

ſumptibus. Item, monachi, & Clerici communiter viuentes æquiparantur communi priuilegio.*c.quoniam,de vita,& honeſt. c.31. qui clerici,vel monachi c. monachi,c.ex tenore.de ſent.excommun.* GRAT. Papa poteſt Epiſcopatus vnire, diuidere,& Epiſcopos eximere inconſultis Archiepiſcopis.

CAP.*Et temporis.*CAP.*Poſtquam.*CAP. *Felix.*CAP.*Multis.*CAP.*Frater.* 9
Mortuo Epiſcopo Papa redigit duos Epiſcopatus in vnum, & diuidit Epiſcopatum in duos cum nouo Epiſcopo, ſed cum conſenſu ordinarij eximit Epiſcopum à iuriſdictione Metropolitani ſub pœna excommunicationis.GLOS. Multis modis poteſt feri vnio,primò vt vna ſubijciatur alteri, & ſic dignitas Epiſcopalis erit in ea:ſecundò, vt ex duabus fiat vna ſola Eccleſia cum canonicis vtriuſque:tertiò,vt vtraque remaneat Epiſcopalis,& ſic erunt duo Epiſcopatus,& poſſunt ſubeſſe diuerſis Metropolitanis, vt exemptio ſimpliciter eximit vniuerſaliter.

CAP.*Precipimus.*Auctoritate Papæ,ſi creuit populus, poteſt de nouo Epiſcopus ordinari.GRAT.Idẽ poteſt Epiſcopus in parochijs.GLOS.Eſt falsũ. 10

CAP. *Plures.* In vno termino ſit vnus fons Baptiſmatis,& ſi ſit lis, populus diſcernat teſtimonio,vel iuramento diſpenſet.

CAP. *Statuimus.* CAP. *In Sacris.* CAP. *In canonibus.* CAP. *Similiter.* CAP. *Quia.* Qui decimas, oblationes,iura,& bona Eccleſiæ, vel Epiſcopi vſurpat,excommunicatur.GRAT.Epiſcopi præter tertiam, vel quartam ſecundùm conſuetudinem loci nihil accipiunt de bonis Eccleſiæ. CAP. *Conſtitutum.*CAP.*Poſſeſſiones.*

CAP. *Nulli.* Epiſcopus à Clero,vel pio loco non accipiat donationes præter ſtatuta patrum,quia debet paſcere,& non lucrari.GLOS.Non petat à paupere.

CAP.*Ad hoc.* De reditibus Eccleſiæ, vel eius prouentu Epiſcopus diſcretè diſtribuat quartam partẽ clero. GLOS. Loquitur quando bona non ſunt ſeparata. fol.41. 1

CAP.*Prædicator.*Epiſcopus nihil debet exigere ob turpe lucrum à monachis,vel Clericis ſuis.CAP.*Reuertimini.* Sunt multæ maledictiones non ſoluentibus decimas(Vide.)

CAP.*Decimæ* Soluentibus decimas multa bona Deus dat,& contra.CAP. *Apoſtolicis.*Qui religioſis viris non dat,ſe ſterilem facit.

CAP *Quoniam.* De decimis clerici poſſunt ſuſtentare monachos,& religioſos,& Epiſcopi non poſſunt eas dare ſæcularibus.

QVÆSTIO II.

AN ſi monachi habeant cappellas ab Epiſcopo, debeant ipſi ſtatuere, vel Epiſcopus.GLOS.Pleno iure,id eſt,in temporalibus,& ſpiritualibus monachi inſtituunt:ſi non,id eſt,in temporalibus tantùm,Epiſcopus inſtituit ita vt monachis reſpondeant in temporalibus,Epiſcopo in ſpiritualibus. 2

CAP. *Viſis.* Cappellæ monachorum debent gubernari per presbyteros à monachis inueſtitos.GLOS.Si pleno iure illas habeant,vel fuerint datæ ſimpliciter.

CAP.*Admonemus.*CAP. *Præcipimus.*CAP. *Nullus.*CAP. *Nam qui.* Decimæ ſoluendæ de proprio,ne Deus auferat neceſſaria,&non ſoluens poteſt excommunicari,nec poteſt facere veram eleemoſynam.

CAP

C A P. *Sanè*. C A P. *Statuendum*. Episcopus in Ecclesijs, & parochialibus monachorum instituat sacerdotes cum consensu Abbatum, qui in temporalibus respondeant Abbatibus, in spiritualibus Episcopo. GLOS. Loquitur de cappellis, quas non habuerant pleno iure, & in *c. visis*, de pleno iure, sed habet temporalia tantùm.

QVÆSTIO V. *Mutat ordinem.*

3 AN Abbas possit sibi vendicare Ecclesias ædificatas in suo territorio iure territorij. Resp. non quoad spiritualia, sicut nec Episcopus, qui in aliena diœcesi, sed in suo fundo ædificat.

C A P. *Si quis Episcoporum*. C A P. *Possessio*. C A P. *Lator*. Qui etiam Episcopus in proprio prædio, sed in aliena diœcesi ædificat Ecclesiam, est solùm patronus, tamen dedicatio illius Ecclesiæ, & gubernatio pertinet ad Episcopum diœcesis. GLOS. Si fundus sit Ecclesiæ, gubernatio spiritualis erit diœcesis, temporalis non.

QVÆSTIO III.

4 AN omnia iura Ecclesiæ præscriptione tollantur. Resp. sic per quadragenariam, *c. quas, ead.* sed antiquitus per tricennalem. GLOS. Vsucapio est acquisitio dominij per continuam possessionem temporis lege definiti, pro quo requirũtur quinque. Primò, bona fides ab vtraque parte: secundò, iustus titulus: tertiò, continua possessio: quartò, res sit mobilis: quintò, nec sit vitiosa. Nota, bona fides ex vtraque parte requiritur in initio contractus, non in medio, sed secundùm canones requiritur continuata. *c. vigilanti*, & *c. fin. de præscription.* Item, iuris error in titulo non prodest. Item, in re immobili non datur vsucapio. Præscriptio non currit contra Ecclesiam, quæ vel est longi temporis, quæ contra præsentes, x. contra absentes xx. annorum spatio completur cum bona fide. Longissimi temporis est xxx. vel xl. annorum: & secundùm leges non requiritur bona fides, vel titulus, secundùm canones sic: & quæ est xl. annorum, currit contra Ecclesiam. Item, præscriptio interrumpitur naturaliter, & prodest omnibus; vel ciuiliter, & prodest interrumpenti tantùm, & eius hæredi. Item, per præscriptionem acquiritur exceptio, secundùm aliquos dominium vtile, secundùm alios etiam directum. Item, non omnia iura, nec à quocumque possunt præscribi.

CAP. *Per singulas*. C A P. *Præsulum*. C A P. *Sicut*. C A P. *Quicumque*. Res & iura parochialia, episcopalia præscribuntur xxx. annis, sed limes diœcesis non potest præscribi.

CAP. *Licèt*. Ecclesia vnius Episcopi posita in limine alterius Episcopi non præscribitur, quia limes non præscribitur. GLOS. Si distat à limite, sic. Quid si fluuius fecit vicinam, vel in duabus. GRAT. Si diœceses sunt distinctæ certis limitibus in limite, vel circa limitem, non præscribitur. In illis verò, quæ non habent certos limites, sit præscriptio.

5 C A P. *Inter memoratos*. Quando duo Episcopi litigant, si Ecclesia est inter limites possidentis, sit sua in perpetuo: si extra terminos, & præscripsit, sit etiam sua: si extra, & non præscripsit, sit Episcopi appellantis, id est, territorij.

C A P. *Dilectio tua.* Si duo litigant de ſpatio prædiorum, non limitum, & certa diuiſio limitum inter eos detur, ſeruetur omnino: ſi nil eſt terminatum, pars producat teſtes de præſcriptione temporis cum iuramento,& etiam iuramentum alterius partis, quæ vult exceptionem probare. G R A T. Scilicet poteſt intelligi de eo, qui vſurpat mala fide, qui non præſcribit;ſed ſi poſſidet ſententia Iudicis,vel longa conſuetudine priuilegij,præſcribit.

C A P. *Placuit.* Sæcularis, qui facit contra Eccleſiam, quæ præſcripſit per triginta annos, vel ex longa conſuetudine præſcripſit, eſt excommunicatus, donec reſtituat. 6

C A P. *Poſt quingentos.* Poſſeſſa triginta annis repeti non poſſunt.

C A P. *Si ſacerdotes.* Si Prælatus iniuſtè alienet poſſeſſiones Eccleſiæ, dum ipſe viuit non currit præſcriptio,ſed à morte eius per triginta annos currit.

C A P. *Clerici.* Qui poſſident beneficia,numquam præſcribunt res beneficij quocumque longo tempore. C A P. *Si Epiſcopus.* Si Epiſcopus intuitu humanitatis, v. g. bona Eccleſiæ concedit clericis,vel monachis,excolenda non præſcribitur.

C A P. *Prima.* Quando adeſt metus hoſtilitatis,ſi bona alicuius à quocumque poſſideantur longo tempore,non præſcribitur,ſed ſunt reſtituenda.

C A P. *Porro.* Idem.

C A P. *Placuit.* Quando Epiſcopus negligit conuertere parochiam hæreticam in ſua diœceſi, & admonitus intra ſex menſes non curat, Epiſcopus illam conuertens ſibi illam acquirit, niſi ille probet ſuam diligentiam fuiſſe neglectam in fraudem, vt apud alium impunè maneat,tunc datur diœceſano. G R A T. Cap. licet, poteſt intelligi de præſcriptione longi temporis,id eſt,x. vel xx. annorum,quæ Eccleſiis obiici non poteſt. Item, præſcriptio bona fide, & iuſto titulo præſentium per x. abſentium per xx. valet contra dominum, & creditores, & ſi ſpoliet poteſt agere: ſi nullo titulo, ſed bona fide in initio per xxx. annos poſſidet, idem eſt; ſi mala fide per xxx. annos, idem. ſed ſi ſpoliat non violenter, non poteſt agere, & dominus, vel creditor poteſt agere contra ſpoliantem intra xxx. annos. Item, ſi præſcriptio naturaliter interrumpatur, iterum incipiendum à principio, & ſi per litis conteſtationem, debent currere xl. anni, & tempus primi, qui habuit cauſam, præſcribenti numeratur. Item, dominus rei, ſi non poteſt quid faciat, vide ibi. Item, prædicta valent inter priuatos, quia contra loca religioſa requiruntur xl. anni, & Eccleſia contra Eccleſiam xxx. annis, Monaſterium contra Eccleſiam xl. annis. Item, priuatus non poteſt præſcribere decimas,vel primitias, ſicut nec libertatem hominis. Dicta Gratiani ſunt vera inter laicos, nam contra Eccleſiam non præſcribitur, niſi xl. annis. 7

C A P. *Iubemus.* Qui, v. g. ruſtici poſſederunt per xl. annos rem aliquam, vt poſſeſſionem, ſine legitima interpellatione, ſunt tuti quoad dominium, & poſſeſſionem, ſed ſoluant ciuilem canonem, vel publicam collationem, vel functiones. G R A T. Prædia Eccleſiarum,vel Prælatorum eodem modo præſcribuntur, ſed non decimæ, vel primitiæ, etiam per reſcriptum Papæ conceſſum laicis, quia eſt de iure Diuino. Item, qui emunt à colonis, vel emphyteuticariis,numquam præſcribunt longo tempore. G L O S. Sed longiſſimo ſic. Item, licèt res Eccleſiæ præſcribantur xl. annis, tamen res Romanæ 8

Eccleſiæ,non niſi centum annis.

C A P. *Nemo*. Nulla præſcriptio valet contra priuilegia Romanæ Eccleſiæ niſi ſpatio centum annorum.

QVÆSTIO IV.

9 AN ſicut Eccleſia contra Eccleſiam, ita monaſterium contra Eccleſiam poſſit præſcribere. Reſp. non,niſi xl.annis.

C A P. *Poſſeſſiones*. C A P.*Volumus*. C A P.*Neque*. Religioſæ domus præſcribunt contra Eccleſias ſæculares xl. annis. G L O S. Res Epiſcopi poſſunt præſcribi à laicis, ſed ſpatio xxx. annor. quia non gaudent priuilegio, quo res Eccleſiæ. Item, poſſeſſor erit in poſſeſſione vſque ad finem cauſæ, niſi ſit perſona ſuſpecta. Item, emphyteuticum Romanæ Eccleſiæ, poteſt præſcribi xl. annis,ſic ius eiuſdem cum vniuerſitate, vel præſcribitur quoad litigantes,ſine præiudicio Eccleſiæ. Item, Romana Eccleſia non præſcribit contrà aliam,quia cùm habeat plenitudinem poteſtatis, non acquireret nouum ius.Item, qui obiicit præſcriptionem, vel interruptionem, debet eam probare ante ſententiam. Item, non tenetur probare continuò poſſediſſe, ſed principium, finem, & aliquod medium. Item, præſcriptio Eccleſiæ eſt xl. annis;ſed ex priuilegio minori tempore poteſt eſſe.

QVÆSTIO VI.

10 AN Prælati Eccleſiarum poſſint repetere res Eccleſiæ ſua auctoritate, ſine Iudice. Reſp. non. An ſi ſic repetat,cadat in iure. Reſp. in cauſa Eccleſiæ non, in ſua ſic.

C A P. *Conſuetudo*. Rectores Eccleſiæ,vel Epiſcopus,qui putant aliqua bona ſpectare ad Eccleſiam,& propria auctoritate,ſine Iudice illa occupant,ſunt excommunicati. Idem, ſi non putauit Epiſcopus. G R A T. Qui quod ſibi deberi putat,propria auctoritate vſurpat,cadit in cauſa.

C A P. *Placuit*. Epiſcopus ſi ſine Iudice,ſed ſua auctoritate ſibi accipit Eccleſias,vel populos,quos putat pertinere ad ſuam diœceſim,cadit in cauſa poſſeſſionis, etiamſi deinde à Primate obtinuerit literas confirmationis,ſed reſtituat poſſeſſionem , mox quæret de petitorio. G L O S. Sicut factum tutoris non redundat in damnum pupilli, ſic nec illud Epiſcopi in damnum Eccleſiæ. Item, confirmatio in re violenter poſſeſſa non valet, nec priuilegium ſuper re litigioſa. *c. cauſam,de teſt.* Nam ſolus Papa ſi ex certa ſcientia, facit ratum id, quod nullum eſt. G R A T. Delictum perſonæ non debet redundare in damnum Eccleſiæ,ſed puniatur perſona tantùm.

C A P.*Si Epiſcopum*.C A P.*Cognouimus*.C A P.*De lapſis*.C A P.*Si fortaſſis*. C A P. *Epiſcopo*. C A P. *Illud*. Si Epiſcopi, Abbates,clerici,&c.delinquant, puniantur in perſonis,& non in bonis eccleſiaſticis,& ſi perſonæ truduntur in monaſteria ad agendum pœnitentiam,dentur alimenta,ne ſint oneroſi regularibus.G R A T.Licet ergo delictum perſonæ non tranſeat in damnum Eccleſiæ, tamen Epiſcopus,qui propria auctoritate inuadit bona Eccleſiæ occupata, cadit à cauſa,id eſt,quia ſilet coram Iudice:& ſi habet bona,punitur in ſuis.

QVÆST.

QVÆSTIO VII.

AN laici de consensu Episcopi, & clericorum possint dare Ecclesias monachis. Respond. non. GRAT. Laici, nec sua nec auctoritate Episcopi possunt habere decimas, vel Ecclesias: vnde Episcopus, qui beneficio, vel pretio dat illa laicis, est simoniacus. GLOS. Quæstio extenditur ad decimas, & primitias, & alias res ecclesiasticas. Item, si laicus dat auctoritatę Episcopi, donario tenet. Item, potest dari Iuspatronatus loco pio. Item, accipiens à laico Ecclesiam est suspensus, nisi habeat inuestituras à Papa.

CAP. *Decimas*. CAP. *Congregato*. CAP. *Peruenit*. Decimæ non dandæ laicis. CAP. *Quicumque*. Sed dentur clericis, non minus, nec plus, sed fideliter. fol. 42.

CAP. *Omnes*. Qui non soluunt decimas, post trinam admonitionem excommunicentur. CAP. *Decimas*. CAP. *Decimas*. CAP. *Maiores*. Decimæ soluantur, non redimuntur: quod non accipit Christus, tollet fiscus. 1

CAP. *Et hoc*. Columbas vendit, qui indisciplinatis Ecclesias committit.

CAP. *Omne*. Basilicæ spectant ad illorum potestatem, in quorum territorio sunt.

CAP. *Nullus*. Nullus clericus cuiusuis dignitatis tribuat alicui curã aliarũ, vel præbendam Ecclesiæ sine consensu Episcopi; si secus, excommunicetur.

CAP. *Si quis*. Illi qui à laico accipit Ecclesiam, vel dignitatem ecclesiasticam, interdicitur introitus Ecclesiæ: similiter & laico præsumenti dare talem inuestituram.

CAP. *Quoniam*. CAP. *Si quis*. CAP. *Sanè*. CAP. *Si quis*. CAP. *Constitutiones*. CAP. *Nullus*. CAP. *Sicut*. CAP. *Per laicos*. Idem vt supra, & excommunicatur, nec facit fructus suos. Item, nullus habitum monachi sumat habens spem, vel promissionem quod Abbas fiet. Item, nullus duas habeat Ecclesias. 2

CAP. *Quoniam*. Quilibet Episcopus habeat œconomum de proprio clero, qui dispenset res ecclesiasticas arbitrio Episcopi. GLOS. Idem, & aliæ conuentuales Ecclesiæ habeant œconomum. *c. cùm scimus. 9. q. 4.* & quandoque Parochia. Item, œconomus eligendus ab Episcopo, vel ex consuetudine à Capitulo. Item, œconomus dicitur, qui res Ecclesiæ; vicedominus, qui res Episcopi; syndici sunt ad causas in vniuersum, actor ad vnam causam.

CAP. *In nona*. CAP. *Non placuit*. CAP. *Laicis*. CAP. *Si quis*. Oeconomus sit de clero, & non laicus; & si laicus hoc præsumit, est sacrilegus.

CAP. *Piæ*. CAP. *Frigentius*. CAP. *Ecclesias*. Fundans Ecclesiam nil omnino habet, nisi aditum processionis. GLOS. Iuspatronatus non est merè spirituale, nec temporale, sed partim, licèt sit simplex; & acquiritur dotatione, constructione, fundatione. Item, post consecrationem non acquiritur iuspatronatus. Item, patronus tria acquirit, honorem, onus, vtilitatem. Item, iuspatronatus transfertur patrono quatuor modis. Primò successione; secundò donatione, tertiò permutatione, quartò cum vniuersitate. Item, iuspatronatus non descendit ad hæredes cum portione hæreditaria, sed quilibet est in solidum. 3

CAP. *Contra*. CAP. *Quicumque*. Patronus, vel eius filius, si ad inopiam

vertit, Ecclesia illum alat. GLOS. Id est, abundantius, quàm alios, si supersunt. GRAT. Laicus res Ecclesiæ, nec disponere, nec aliis dare valet, sed habet ius prouidendi, seu inueniendi sacerdotem.

4 CAP. *Filiis.* Patronus laicus, & descendentes propinqui vigilent, ne bona Ecclesiæ dissipentur, & recurrant ad Iudicem superiorem, non tamen aliquid inuadant.

CAP. *Decernimus.* Patronus offerat Episcopo dignos, quos si non inuenerit, Episcopus prouideat cum conuenientia: & si Episcopus spretis patronis Rectorem ordinet, ordinatio sit irrita, & patronus præsentet dignum, quem Episcopus ordinet. GLOS. Nota, si Episcopus primum præsentatum spreuit, & secundum recepit, prouideat primo.

CAP. *Monasterium.* CAP. *Bonis.* Idem vt supra. GLOS. Episcopus non potest facere de Ecclesia Monasterium sine consensu patroni, nec dominus rei potest vsum immutare etiam in melius inuito vsufructuario. Item, sufficit quod præsentatus non sit malus, vt Episcopus eum admittat, & tenetur Episcopus eum admittere, nisi aliquid obiiciat in personam eius. An teneatur probare crimen obiectum? videtur satis; si dicat, *eligite alium*, sed potest patronus cum superiore agere, vt Episcopus crimen probet, vel eum admittat.

CAP. *Considerandum.* Si hæredes patroni nolunt honorare præsentiam Episcopi, Episcopus auferat reliquias ab Ecclesia, vel permittat consistere.

5 CAP. *Si plures.* Si hæredes contendunt de prouidenda Ecclesia, Episcopus auferat reliquias, & claudat Ecclesiam, donec statuant ibi presbyterum, & vnde viuat. GLOS. Quid faciet Episcopus in discordia patronorum. Resp. si discordia est inter Episcopum, & patronum, Episcopus ponat œconomum in Ecclesia, donec sit determinatum negotium: si est inter patronos super electione facta, Episcopus proferat eum, qui habet plures voces, dummodò absit scandalum: si sint plures in vocibus, Episcopus potest facere gratiam, cui vult: si discordia est de iure patronatus, Episcopus instituat aliquem in Ecclesia, & qui vincit illum præsentet, & hoc faciat si non sunt concordes per sex menses à vacatione: sed si hoc sine scandalo fieri non potest, Episcopus claudat Ecclesiam, vt hic dicitur. An si sint duo patroni, & vnus reliquit plures filios, alter vnum, an iste vnus par ius cum illis pluribus? videtur sic, quia obligatio non debet variari ex pluritate successorum, & sic debent reputari pro vno, cui succedunt. Resp. quod non, quia quilibet istorum est patronus in solidum, ergo illi plures habent plus iuris, quàm ille vnus, & omnes sunt æqualiter patroni, quia ius est indiuisibile. *c.* 1. *eod.* Hoc est verum, cùm hæreditas est diuisa.

CAP. *Laici.* CAP. *Inuentum.* Laici nondent, nec auferant à presbyteris Ecclesias sine consensu Episcopi; si secus, Episcopus iudicet, & puniat.

CAP. *Decimas.* CAP. *Nemini.* Monachi non accipiant decimas, vel Ecclesias à laicis sine licentia Episcopi, & nemo in suum vsum conuertat monasterium.

CAP. *Si quis.* Qui vult suum monasterium ponere in alio loco ad meliorandum, faciat cum consensu Episcopi, sed in primo loco remaneat presbyter in monastetio.

CAP. *Constituit.* Qui Episcopus, vel Abbas lucri gratia circumuenit alliciendo

liciendo aliquos,& tondent,seu habitum imponunt,puniantur,& circumuenti perseuerare cogantur,& res illorum reddantur hæredibus.

C A P. *Congregatio.* Congregatio monachorum eligat suum Aabatem. Item, si Abbas iusta causa vult discedere è loco, Episcopus non eum detineat violenter. Item,Episcopus vel Abbas non faciat Abbatem,vel monachum aliquem de suis consanguineis, vel amicis sine voluntate fratrum.

Causa decimaseptima, De his, qui à voto recedunt cum eorum bonis: habet Quæstiones quatuor. 6

QVÆSTIO PRIMA.

AN liceat à voto recedere. G R A T.Resp.quoad Deum simpliciter non, quoad Ecclesiam in solemni non.

C A P. *Sunt quædam.* C A P. *Vouentibus.* C A P. *Ananias.* C A P. *Qui bona.* Vota sunt reddenda sub graui pœna, vt in Anania. G L O S.Votum pro opere Deus reputat.

QVÆSTIO II.

QVi vouit sine professione, & ad sæculum redit,non punitur ab Ecclesia.

C A P. *Gonsaldus.* Qui vouit fieri monachus,& ideo beneficium renuntiat in manu aduocati, si deinde non fit monachus, nec professionem emittit, iterum recipiat beneficium,& quietè possideat,quia non renuntiauit, vt debuit,sed in passione corporis,& illicita renuntiatio non præiudicat alicui; sed si renuntiaret in manu prælati,tenet renuntiatio,si erat compos,quod probauit.

C A P. *Nos nouimus.* Qui promisit fieri monachus, & duxit vxorem,maneat cum vxore,nec potest esse continens sine licentia vxoris.

C A P. *Si quis incognitus.* Si vult incognitus ingredi monasterium, probetur per tres annos, & si interim seruus, libertus, vel colonus quæratur à domino suo,reddatur domino cum bonis, quæ attulit,accepta impunitate,id est, iuramento; si intra triennium non fuit quæsitus, postea quæri non potest,nisi longè distaret,sed reddantur domino quæ attulit.G L O S.Potest dici quod post triennium debet compensare damnum domino, quia hic fecit furtum sui corporis.

QVÆSTIO III.

AN post triennium,& professionem possit monachus retro abire de licentia Abbatis,& sua habere. Resp.non. 7

QVÆSTIO IV.

AN Abbas debeat reddere monacho discedenti ea, quæ monasterio dederat. Resp.non.

C A P. *Quicumque*. Qui aliquod prædium, licét paruum, vel ius Ecclesiæ alienat, deponatur. G L O S. Sed si statim restitueret Ecclesiæ, effugeret pœnam. *c. si quis, de rebus Eccl. non alien.* Item, si quid exiguum, intellige, quod sit vtile Ecclesiæ. Item, in alienatione huiusmodi est attendenda consuetudo, vel lex municipalis. C A P. *Ratio*. Nec sibi det.

C A P. *Sunt qui*. C A P. *Sacrilegium*. C A P. *Omnes*. Qui dedit, vel quilibet alius, non sibi appropriet res Ecclesiæ, nec alienet; secus sunt excommunicati, etiam & consentientes. G L O S. Consuetudini statut. Item, qui ratam habet percussionem clerici, si nomine suo fuit facta, est excommunicatus, quia comparatur mandato; si secus non.

C A P. *Sicut*. Qui confinia Ecclesiæ, id est, maioris xl. passibus, minoris xxx. frangit, extrahendo personam hominis, vel eius bona, excommunicatur quousque se emendet, & quod rapuerit reddat, nisi sit publicus latro.

G L O S. Publicus latro, & nocturnus depopulator agrorum secundùm Canones, non gaudet immunitate Ecclesiæ, sed leges excipiunt etiam homicidas, adulteros, raptores virginum.

8 C A P. *Si quis in*. Qui committit pugnam, vel homicidium in atrio Ecclesiæ, soluat alteri pro violata immunitate. G L O S. Vbi est illata ignominia, item detur.

C A P. *Miror*. C A P. *Reum*. C A P. *Frater*. C A P. *Ad Episcopos*. Qui ab Ecclesia aliquem extrahit, est sacrilegus, & excommunicandus, donec restituat.

C A P. *Sicut qui*. Qui sacerdotes Ecclesiæ insequitur, est sacrilegus, & grauius peccatum est sacrilegium, quam fornicatio.

C A P. *Attendendum*. Qui vexat prædia Ecclesiæ, damnetur perpetua infamia, vt sacrilegus mittatur in carcerem, vel exilium perpetuum.

C A P. *Si quis Ecclesiam*. Qui comburit Ecclesiam, pœniteat quindecim annis, & eam restituat, & det pretium pauperibus.

C A P. *Si forte*. C A P. *Pecunia*. C A P. *Si quis*. C A P. *Qui rapit*. Qui ornamenta Ecclesiæ rapit, & vendit, est similis, (vide) & clericus rapiens pecuniam punitur multis annis.

C A P. *Nullus*. Clericus, qui extrahit, vel percutit seruum, vel discipulum fugientem ad Ecclesiam excommunicetur: & si clerici se mutuò verberant, puniantur pro qualitate criminis.

C A P. *Si quis contumax*. Qui aliquem extrahit à loco immuni, soluat nongentos solidos, & publica pœnitentia mulctetur arbitrio Episcopi.

G R A T. Sacrilegium est sacrum violare, & fit auferendo sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro, vel percutere clericum. Item, sacrilegium duplici pœna punitur, excommunicationis, & pecuniaria, quæ soluitur ei, ad quem pertinet querimonia.

9 C A P. *Quisquis*. C A P. *Si quis*. C A P. *De presbyterorum*. C A P. *Qui presbyterum*. C A P. *Vt presbyteri*. C A P. *Omnes*. C A P. *Qui subdiaconum*. C A P. *Qui occiderit*. Sacrilegium multis modis committitur, & mulcta est varia pro qualitate sacrilegij, (vide ibi.) vt si in Episcopum, clericum, presbyterum, monachumve, &c. excommunicantur.

C A P. *Si quis suadente diabolo*. Si quis suadente diabolo in clericum, vel monachum violentas manus iniecerit, est excommunicatus, & nullus Episco-

pus

pus potest eum absoluere, nisi Papa, nisi sit in vrgente periculo mortis. G L O S. Multi excipiuntur. *c. si verò. c. ex tenore. c. de cætero. c. peruenit. extra, eod.* G L O S. Secundùm leges sacrilegia, & pœna sunt varia, vt cùm violant Ecclesias, vel disputant dubitantes. An electus à Principe sit dignus, vel de iudicio Papæ.

C A P. *Nemini.* Nemo potest de iudicio Sedis Apostolicæ iudicare, aut retractare illius sententiam. C A P. *Constituit.* Qui permittit Iudæis publica officia, excommunicetur. 10

C A P. *Metuentes.* Seruus, qui fugit ad Ecclesiam, si dominus iurat de impunitate, detur ei etiam inuitus. C A P. *Vxor Felicis.* Si seruus non curat de iuramento domini, imputet sibi, si mox puniatur. C A P. *Iudas.* Inter Hebræum, & seruum, qui dicit se Christianum, Episcopus iudicet.

C A P. *Definiuit.* C A P. *Id constituimus.* Neminem quis extrahet ab ecclesia, & seruum non nisi dato iuramento de impunitate, & si non seruat, excommunicetur.

C A P. *Si quis seruum.* C A P. *Si quis seruum.* Qui causa religionis docet seruum contemnere dominum suum, est excommunicatus, & reprehendatur. fol. 43.

C A P. *Nullus res.* C A P. *In venditionibus.* C A P. *Questi.* C A P. *Hanc ergo.* Si necessitas vrget vendendi res Ecclesiæ, intimetur priuatis, vel vicinis Episcopis. G L O S. Est abrogatum. Item, nec Abbas alienet sine Episcopo. G L O S. Hodie non valet. Item, res monasterij non alienentur, nisi pro Ecclesia ædificanda. Item, nec grauent monasterium. G R A T. Qui obtulit sua Ecclesiæ, mox retrocedit pœnitens, dantur illi sua bona ex charitate, & iure poli, non fori exemplo Ioannis Euangelistæ. 1

C A P. *Quicumque.* Non debet Ecclesia acceptare bona, exhæredatis filiis. Item, si illi qui dedit nascuntur filij, restituantur bona. G L O S. Non sic apostatæ, nisi ob scandalum.

Causa decima octaua, An & in quibus monasteria sunt subiecta Episcopis: habet Quæstiones duas.

QVAESTIO PRIMA.

AN monasterium possit petere quæ ab Episcopo sunt quæsita, & an Ecclesia episcopalis petat donata ab Episcopo. Resp. non. G L O S. Monachus quicquid acquirit, acquirit monasterio: & si fiat Episcopus acquirit Ecclesiæ episcopali, qui si est confirmatus tantùm, non tamen est translatus, res est dubia. videtur quod non acquirit Ecclesiæ, nisi post corporalem possessionem, id est perfectè translatus. *c. cum cunctis. de electione.* 2

C A P. *Statutum.* Monachus electus, & factus Episcopus, cum sit liber à regula monastica, quicquid acquisierat, monasterio relinquat: sed postquam ordinatur Episcopus, acquirit Ecclesiæ.

QVÆST.

QVÆSTIO II.

3 AN Abbas ſit eligendus,& inſtituendus ab Epiſcopo,an à monachis.Reſp. eligendus à monachis, inſtituendus ab Epiſcopo,niſi ex priuilegio.

CAP. *Hoc tantùm.* CAP. *Abbas.* CAP. *Abbatem.* CAP. *Quàm ſit.* CAP. *Luminoſo.* CAP. *Pridem.* CAP. *Abbas.* CAP. *Nullam.* Epiſcopus nil exerceat erga monaſterium, vel monachos, quod Canones non concedunt, ſub pœna excommunicationis: & ſic non ordinet Abbatem, neque Miſſam publicam in monaſterio faciat: Abbatem dignum moribus, & vita eligant monachi de ſuo monaſterio,vt in *cap. Abbatum in monaſterio, ſup. ead.* Item, Epiſcopus nihil accipiat de cellis, vel monaſteriis, nec eos grauet. Item, nullus monachus ordinetur, vel inſtituatur in aliqua Eccleſia, ſine conſenſu Abbatis, & Epiſcopus non ponat cathedram, nec imperet, nec ordinet, niſi rogatus ab Abbate; non ſit baptiſterium in monaſterio. Item, Abbas cum permiſſione Epiſcopi, poteſt ſuum locum deſerere,nec monachi poſſunt illum repellere,vt alium creent. GLOS. Loquitur de monaſteriis priuilegiatis. Item, monachus factus Papa, ſine licentia Abbatis compellitur redire ad monaſterium, id eſt,à ſeipſo. Item, in loco fontis baptiſmalis fiet Altare, ne calcetur. GRAT. Clerici monaſteriorum,id eſt,monachi, ſunt ſub poteſtate Epiſcopi, nec alicui licet ædificare monaſteria, vel cellas ſine auctoritate Epiſcopi.

4 CAP. *Quidam.* CAP. *Qui religioſis.* CAP. *De monachis.* CAP. *Cellulas.* CAP. *Nullus.* Monachi ſub poteſtate Epiſcopi loci, nec ædificent monaſteria, vel cellulas ſine licentia Epiſcopi, ſub pœnâ excummunicationis: & qui præponitur fœminis religioſis, probetur ab Epiſcopo: & monachus non fabricet cellulam ſine conſenſu Epiſcopi, & Abbatis.

CAP. *Si quis.* CAP. *Abbates.* CAP. *Monaſteria.* CAP. *Abbatibus.* CAP. *Cognouimus.* Abbas malæ vitæ, & bene regens, deponatur ab Epiſcopo, & vicinis Abbatibus, & Abbates corrigantur ab Epiſcopo, & monachi vagabundi per Abbates cum conſilio Epiſcopi arceantur; ſi ſecus, Abbas erit reus. GRAT. Mulieres non paſſim frequentent monaſterium, nec ſint cõmatres monachorum,nec moniales ſimul cũ monachis habitent,vel loquantur ſæpe.

5 CAP. *Peruenit.* CAP. *Definimus.* CAP. *In nullo.* CAP. *Monaſteria.* CAP. *In decima.* CAP. *Pernicioſam.* Mulieres non accedant ad monachos qualibet occaſione,nec fiant commatres monachorum, & moniales habeant diſtinctum monaſterium, & diſtans à monachis: non conuiuent, ſed extra portam dent neceſſaria: & ſi monachus etiam Abbas vult viſitare ſuam propinquam, viſitet in præſentia Abbatiſſæ per modica, & compendioſa verba,& in breui ab ea diſcedat: & communes monachorum,& mulierum diſtribuantur eis, prout de iure. Item, mulieres non habeant receptacula particularia pro hoſpitibus,nec ſimul cantent in choro cum canonicis.

CAP. *Peruenit.* CAP. *Dudum.* CAP. *Viſitandi.* CAP. *Non ſemel.* Monaſteria monachorum non fiant habitacula clericorum, vel laicorum, nec illa grauent aliquo dominio, imò nec ad illa clerici etiam in ſacris accedant, niſi ſint inuitati ad orandum, vel celebrandum; Epiſcopus verò accedat quoties

voluerit

voluerit ad hortandum, vel visitandum, non tamen inferat grauamen, & corrigat, si opus est. GLOS. An præceptum extinguatur morte prædecessoris, sicut mandatum. *c gratum, de offic. deleg.* aliqui negant, & sic sufficit fuisse præceptum prædecessori; alij affirmant, dummodò expressis nominibus scribatur. *c. quoniam Abbas, de offic. deleg.* alij simpliciter affirmant. Item, quando Episcopus accedit, propter bonum Ecclesiæ, sed causa sui negotij, non debetur ei procuratio.

CAP. *Eleutherius.* Si conueniatur in dedicatione Ecclesiæ, vt oblatorum pars sit Episcopi, & pars monasterij, est seruandum.

CAP. *Seruitium.* Monasteria & eorum Ecclesiæ faciant consueta seruitia Episcopo. GLOS. Consuetudo inducit annuas præstationes, dat iurisdictionem, priuilegium, ius eligendi, inducit seruitutem, obligat vt ius scriptum, & ex consuetudine præscripta xl. annis, & bona fide ius, & possessio acquiritur. Item, possessor nihil tenetur probare de iure suo, sed aduersarius. Item, differt consuetudo præscripta, & præscriptio.

Causa decimanona, An clerici sæculares & canonici regulares inuitis Prælatis, possint ingredi Religionem arctiorem: habet Quæstiones tres. 6

QVÆSTIO I.

AN Episcopus debeat dare licentiam suo clerico volenti Religionem ingredi. Resp. sic.

CAP. *Clericus.* Episcopi debent concedere facultatem clericis ingrediendi Religionem ad contemplandum, quia ad meliorem vitam.

QVÆSTIO II.

AN clericus sæcularis inuito Episcopo possit ad Religionem transire: Resp. sic. 7

CAP. *Alienum.* Alienum clericum inuito Episcopo nemo suscipiat. GLOS. Nec ad dignitatem. GRAT. Nisi voluerit transire ad meliorem vitam, id est, Religionem.

CAP. *Duæ sunt leges.* Si clericus bono spiritu vult fieri monachus, fiat etiam inuito Episcopo, quia ducuntur à Spiritu sancto habentes legem scriptam in cordibus suis: & naturaliter, qui ea quæ legis sunt, faciunt, sibi ipsi sunt lex: & hæc est lex priuata, quæ est dignior lege publica, id est, iuris, sub qua non sunt.

QVÆSTIO III.

AN canonici regulares possint fieri monachi. GLOS. Sic, cum licentia Prioris: si verò ad arctiorem, potest etiam non obtenta licentia. *cap. licèt, de regul.* 8

C A P. *Nullus*. C A P. *Mandamus*. Monachi non trahant ad monachismum canonicos regulares sub pœna excommunicationis, nec canonicus fiat monachus nisi lapsus; si secus, redeat vltimus. G R A T. Intelligitur, si sine licentia Superioris, sed cum licentia potest.

C A P. *Statuimus*. Canonicus regularis non fiat monachus sine licentia sui Superioris, nec monachi illum suscipiant sine communi cautione literarum.

C A P. *Quæ semel*. C A P. *Quoniam*. Monasteria Episcopalia diruta dedicata cum consilio Episcopi non fiant sæcularia habitacula; & qui permittunt puniantur, & qui surripiunt hæc, vel episcopalia, si non reddant, clerici deponantur, sæculares excommunicentur. G L O S. Idem de hospitali. Item, si sint monasteria, locus est sacer, ligna in vsu honesto. G R A T. Quo tempore debent tonsurari, qui conuertuntur ad Religionem. G L O S. Resp. post biennium.

C A P. *Monasteriis*. Qui ingreditur monasterium, post biennium probationis tonsuretur. Item, miles conuersus non suscipiatur sine licentia Papæ. G L O S. Apulia tota est patrimonium sancti Petri, & loquitur de eius milite, vel de milite irregulari. G R A T. An ingressus monasterium possit facere testamentum. Resp. professus non, heremita sic.

C A P. *Quia*. C A P. *Perlatum*. Ingressus monasterium non potest testari, sed omnia bona sua cedent monasterio.

C A P. *Si qua mulier*. Qui ingreditur monasterium, & habet liberos, potest dare sua bona liberis: & si decedit ab intestato, detur legitima liberis. vide ibi.

C A P. *Non liceat*. Idem, & parentes non extrahant liberos à monasteriis.

Causa vigesima, De impuberibus ingredientibus religionem: habet Quæstiones quatuor.

QVÆSTIO PRIMA.

9 AN puer traditus in monasterium cogatur tenere propositum religionis. Resp. non.

C A P. *Firma*. Professio virginitatis erit firma, cùm ætas erit adulta, id est, apta nuptiis. G L O S. In fine xiv. vel xij. in fœmina.

C A P. *Addidistis*. C A P. *Monachum*. C A P. *Quicunque*. C A P. *Quia*. C A P. *Quam*. C A P. *Infans*. Qui oblatus est à parentibus monasterio, non potest discedere; & si nubat, relinquat vxorem. G L O. S. Intelligitur, si puer oblatus consensit in vota religionis.

C A P. *Puella*. Puella, quæ coacta à parentibus habitum religionis est professa, sed sponte, non potest nubere, etiamsi non sit sacrata. C A P. *Sicut*. C A P. *Illud*. Si coacta, non tenet. G R A T. Velum virginibus non imponendum, nisi certis diebus. G L O S. Velum professionis anno xij. consecrationis xxv. ordinis, & Prælationis xl.

C A P. *Deuotis*. Virgo veletur in Epiphania in Albis, in die Apostolorum, vel in periculo mortis. Vidua non veletur. G L O S. De velo consecrationis. Item, potest in quolibet die Dominico.

C A P. *Iuuenculas*. Abbatissa non eligatur iuuenis, sed sexagenaria.

C A P. *Sanctimoniales.* Non veletur diaconissa nisi in xl.

C A P. *Placuit.* Nec diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur ante xxv. annum. C A P. *Virgines.* Idem vt supra nisi in necessitate. G R A T. Vidua licèt non veletur, tamen potest facere professionem in scriptis, & vbique gestare vestem conuenientem professioni.

C A P. *Vidua.* Vidua faciat professionem in scriptis, saltem à se aliquo signo notatam. Item, vestem professionis honestam, & non suspectam secum semper deferat, etiam in lecto.

Q V Æ S T I O II.

DE pueris, qui præter voluntatem parentum tonsuram, vel habitum religionis suscipiant. An possit reuocari. G L O S. In masculo, si infra xiv. in fœmina, xij. si pater, vel tutor est præsens, & non contradicit, videtur consentire, & non potest: si contradicit, vel est absens infra annum, & debet ab habita scientia intra xiv. vel xij. potest pater, vel tutor reuocare: nec peccant reuocando, sicut nec puer obediendo, quia de iure. fol.44. 1

C A P. *Si in qualibet.* C A P. *Puella.* Si vnus, vel vterque parens, vel tutor promisit filium xiv. vel filiam xij. fieri regularem, non potest amplius reuocare. Item, si non promisit, potest contradicere, dum non attingit xiv. vel xij. & mox puer recedit, excommunicetur, & reuertatur. G L O S. Si vnus parens tradit, alter potest reuocare. Item, hoc dicto, *Mox*, ampliatur sæpe. Item, annus, & dies intelligitur, nisi monasterium diu distet.

C A P. *Statuimus.* Abbatissa, vel monialis non potest imponere velamen puellæ sub pœna.

C A P. *Oportet.* Infantes, qui offeruntur à parentibus, debent offerri coram multis testibus: ratio, quia hi non possunt monachari sine licentia parentum.

Q V Æ S T I O III.

AN puer, vel puella, qui coactè accipit habitum, cogatur remanere. Resp. non, sicut & de quolibet alio. G L O S. Coactio, vt faciat professionem nullam, debet cadere in constantem virum. Item, conditionalis coactio non obligat, nisi ex timore voueat. 2

C A P. *Propositum.* C A P. *Proclinis.* C A P. *Eos.* Professus, vel professa, si relicta religione eant ad militiam, vel coniugium, purgentur publica pœnitentia, excommunicentur, & redeant etiam inuiti ad religionem, nec recipiant honores sæculares, sicut non possunt etiam clerici in choro taxari.

G L O S. Pœnitentia publica in monasterio. G R A T. Clericus coniugatus non tenetur ferre tonsuram. Item, monachus faciat pro delicto publicam pœnitentiam in claustro. Item, potest habere honores sæculares.

C A P. *Potens.* Si quis inuitus habitum accepit, non tenetur manere in religione, & habeat suam hæreditatem. G L O S. Negatiua probatur, vt hic. Item, monachi succedunt.

C A P. *Constituit.* Qui alliciunt homines ad professionem, vt succedant, restituant hæredibus bona, & illi remaneant professi.

QVÆSTIO IV.

3 AN liceat monacho trãsire ab vno monasterio in aliud strictius. Resp. sic, nõ.

CAP. *Virgines.* Virgines pro lucro animæ, non pro fuga disciplinæ ad aliud monasterium arctius possunt transire. GRAT. Similiter & monachi.

CAP. *Monacho.* Monachus non potest vouere sine licentia Abbatis, & si vouit illud frangat. GLOS. Vt de abstinentia cum scandalo.

CAP. *Monachum.* Nullus Abbas recipiat, vel retineat monachum alienum sine licentia sui Abbatis, secus Abbas illum reuocare potest de iure. Item, clericus non vagetur sine literis commendatitiis sui Episcopi, & monachi vagi corrigantur verbis, mox verberibus. Item, monachus à congregatione non discedat ad priuatas cellulas, nisi sit probatæ vitæ: post longos labores, vel propter infirmitatem remittatur regula aspera, & tunc inter septa monasterij habens cellulam separatam sit sub obedientia Abbatis. Item, Abbas non habeat diuersas cellulas separatas, nec plura monasteria, nisi propter incursus hostiles, collocet receptacula inter muros.

Causa vigesimaprima. Iterum agit de clericis: habet Quæstiones quinque.

QVÆSTIO I.

4 AN Clericus possit intitulari in duabus Ecclesiis. Resp. non. GLOS. Nisi in sex casibus. Primò, si Ecclesiæ sint pauperes: secundò, si Episcopus dispensat: tertiò, propter paupertatem clericorum: quartò, si Papa concedit: quintò, si habet vnam in titulum, alteram in commendam: sextò, cùm vna adhæret alteri, vel pendet ex altera.

CAP. *Clericus.* Nullus clericus instituatur in duabus Ecclesiis in vrbibus, nisi in villis vbi est inopia clericorum. GLOS. Episcopus potest concedere beneficium in aliqua Ecclesia alicui; sed si non est ibi intitulatus, non est de clero, nec habet vocem in capitulo, licèt percipiat fructus illius Ecclesiæ, vel præbendam corporaliter, cuius tamen titulus dicitur vacare de iure. Item, si beneficiatus habet pauperem Ecclesiam, quærat victum honesto artificio, si à principio accepit pauperem Ecclesiam, secus si deinde est pauperata, & tunc potest vniri alia. Item, illa Ecclesia dicitur pauper, quæ non potest aliquem procurare. Item potius eligendi sunt diuites, quàm pauperes. GRAT. Non licet habere duas Ecclesias in duabus Ciuitatibus.

CAP. *Clericum.* In Ecclesiis duarum Ciuitatum eodem tempore conscribi non oportet. CAP. *Qui plures.* Sed potest habere vnam in commendam, alteram in titulum, quia potest reuocari commenda.

CAP. *Vnum.* Vnus Abbas duobus monasteriis præsidere interdicitur.

CAP. *Relatio.* CAP. *Illud.* Vnus potest esse Episcopus (quem vocant Cardinalem) duarum Ecclesiarum, vt Terracinensis, Fundensis. GLOS. Secundùm aliquos vnam in commendam.

QVÆ

QVÆSTIO II.

AN Clericus relinquens suam Ecclesiam possit ad aliam transire sine commendatitiis literis sui Episcopi. Resp. non, nisi transeat ad religionem. 5

CAP. *Quoniam.* CAP. *Placuit.* CAP. *Si quis.* Clericus in aliena Diœcesi non ordinetur sine dimissorialibus: si secus, ordinans, & ordinatus deponatur. GLOS. Habens beneficium in duabus diœcesibus ab vtroque potest ordinari, & iudicari. Item, vbi Episcopus est notus, sufficiunt litteræ Episcopi, secus, scilicet sigilla. Item, translatus ad aliam Ecclesiam nil commune habet cum prima. Item post adeptam possessionem secundæ perdet primam cum licentia primi Episcopi, alioquin potest repeti. Item de antiquo iure Episcopus poterat dispensare ad pluralitatem beneficiorum, si non erat incompatibilitas iuris. Item, vetus ius maneat simul cum nouo, si non corrigatur. GRAT. Aliud est transferri auctoritate Papæ, quod licet; & aliud propria temeritate transire, quod non licet. Item, vna Ecclesia non detur duabus.

CAP. *Sicut.* Vna Ecclesia non diuidatur in duos Pastores, est enim vxor, & non scortum. GLOS. Si Ecclesia, vel præbenda est abundans, potest diuidi in duas distinctis limitibus, sicut vna Prouincia in duas, & contra duæ in vnam.

CAP. *Præcipimus.* Vnaquæque Ecclesia habeat proprium sacerdotem, si facultas suppetit. Item, Ecclesiæ non committantur presbyteris conductitiis, id est, pro certo pretio. GLOS. Potest quis conducere operam sacerdotis certo pretio vsque ad septennium, vel sub annuo censu, sed non ad regimen animarum, vel vicarios, sed per se.

QVÆSTIO III.

AN clerici possint esse procuratores negotiorum sæcularium. Resp. non. 6
GLOS. Nisi miserabilium personarum. Item, exercetur negotiatio quãdo aliquid emitur, vt vendatur, vel tractare causas sæculares exceptis aliquibus personis, vel procurare sæcularia. Item, est licitum clericis conducere possessiones à laicis, vt faciant monachi quando indigent. CAP. *Peruenit.* Clericus non negotietur nisi ob pietatem.

CAP. *Credo.* CAP. *Placuit.* CAP. *Cyprianus.* CAP. *Mellitiis.* CAP. *Hi qui.* CAP. *Sacerdotium.* Clerici non procurent negotia sæcularia, non sint procuratores, conductores, nec vllo turpi, vel inhonesto negotio victum quærant. GLOS. Conductores vectigalium, vel vt vendant.

QVÆSTIO IV.

AN liceat clericis ornari fulgidis vestibus. Resp. non. GLOS. Non ad iactantiam, vel laudem humanam, vel voluptatem corporis, secus, si habet, potest vti pulchro, & honesto vestitu, quia non vsus, sed abusus, & iactantia, & libido est in culpa. Idem de cibo, vt in diuite Epulone. Quare possunt Clerici vti pretiosis vestibus secundùm vsum regionis, ne vilescat dignitas clericalis, non tamen rubeis, vel viridibus pannis; sed possunt ferre purpuram, si sit clausa. 7

CAP. *Omnis.* CAP. *Nullus.* CAP. *Epiſcopi.* CAP. *Sine.* CAP. *Præcipimus.* Clerici,qui fulgidis,& claris veſtibus ſe ornant, puniantur: etiam in itinere vtantur decenti veſtitu, nec extra domum appareant ſine veſtitu ſacerdotali,ſecus,communione priuentur.

QVÆSTIO V.

8 AN clerici à ſuo Epiſcopo correpti officium relinquentes ad Iudicem ſæcularem confugere poſſint.Reſp.non.

CAP. *Placuit.* CAP. *Si quis.* CAP. *Si quis cui.* CAP. *Si fortè.* CAP. *Si quis Epiſcopus.* CAP. *Si Epiſcoporum.* Clericus ſi correctus ab Epiſcopo ad Iudicem ſæcularem confugit,tum ipſe, tum qui eum defendit ſunt excommunicati,& ſoluant pœnas, etiamſi Epiſcopus depoſitus ad Imperatorem recurrat,careat ſpe reconciliationis.Item,excommunicetur,qui fugitiuum clericum defendit.

Cauſa vigeſima ſecunda, De iuramento, præſertim erga Prælatos: habet Quæſtiones quinque.

QVÆSTIO PRIMA.

9 AN iuramentum ſit licitum.Reſp.ſic. GRAT. Sponte,& ſine cauſa non licet iurare, ſed licet ad aſſerendam ſuam innocentiam, vel ad pacem confirmandam, vel vt credant quod illis eſt vtile. GLOS. Licet iurare pro ſeruanda fama,pace,Fide catholica, fidelitate, pro cautione, pro veritate non occultanda.

CAP. *Omne quod.* Pax animorum conciliatio, veritas teſtium verius ſolidatur iuramento.Item,quando teſtis deeſt, iuramentum oſtendit innocentiam rei,id eſt,infamati.

CAP. *Non eſt contra.* CAP. *In Nouo.* CAP. *Vt noueritis.* CAP. *Ita ergo.* CAP. *Tu malum.* CAP. *Et iurabunt.* *Cap.Conſidera.* Licet iurare ex cauſa,& ſcriptura exponitur.

CAP. *Clericum.* Clericus ſi perſiſtit iurare per creaturas, excommunicandus. GLOS. Si ſine ſolemnitate. CAP. *Si quis.* Qui iurat per capillum, vel caput Dei,clericus deponitur, laicus excommunicatur: qui per creaturas,
10 caſtigatur,& ſi Epiſcopus hos non corrigit,corripiatur.

CAP. *Si aliqua.* CAP. *Habemus.* CAP. *Non eſt.* CAP. *Peccatum.* Iurare non eſt peccatum,& grauius eſt iurare per Deum,quàm per Euangelium.

CAP. *Quamuis.* Neque eſt peccatum accipere iuramentum ab alio. GLOS. Niſi ſciamus illum falsò iuraſſe.

CAP. *Mouet te.* Qui vtitur fide iurantis per falſos Deos,non peccat,ſimiliter qui accipit eiuſdem iuramentum, quia illi permittitur tale iuramentum.

CAP. *Prædicandum.* Periurus ſi timens pœnitentiam non confitetur, excommunicetur,ſimiliter & quilibet criminoſus.

QVÆ.

QVÆSTIO II.

AN sit periurus qui falsum iurat putans esse verum. Resp. non. fol. 45.
GLOS. Periurium quadruplex. r

CAP. *In dolo.* CAP. *Animaduertendum.* CAP. *Homines.* CAP. *Is autem.* CAP. *Beatus.* CAP. *In quibus.* CAP. *In ipsarum.* Periurium potest fieri multis modis. Primò, quando quis falsò, sed ignoranter iurat, & non est peccatum: secundò scienter, & est peccatum: tertiò, quando est indiscretum, & quandoque est peccatum: quartò, transgressio iuramenti, & non semper est peccatum: & iuramentum habet tres comites, veritatem, iudicium, id est, licitum, iustitiam: & ream linguam non facit, nisi mens rea, licet factum sit verum. Item, vti verbis ad fallaciam, & non ad id, ad quod sunt instituta, peccatum est, & omne mendacium est peccatum. Item, qui dicit falsum putans verum non mentitur, licèt sit temerarius. Item, falsum credere in his, quæ non spectant ad salutem, pro nihilo habendum.

CAP. *Primum.* CAP. *Cùm humilitatis.* CAP. *Incautè.* CAP. *Non ita.* CAP. *Mihi autem.* CAP. *Nec artificioso.* CAP. *Ne quis arbitretur.* CAP. *Faciat homo.* CAP. *Omne genus.* CAP. *Si quis ad te.* CAP. *Quod autem.* CAP. *Si quis.* per cap. *Si quilibet.* Sunt multa genera mendaciorum, non æquè grauia: sed numquam mentiendum, neque humilitatis gratia, nec pro morte corporali vitanda, nec pro salute alterius, semper enim est peccatum, nec potest excusari exemplo veritatis legis, vt obstetricum. Item, dicere ioco scienti ea, quæ non sunt, non reputatur mendacium, sed culpa non caret.

CAP. *Vtilem.* CAP. *Queritur.* Simulatio sæpe est vtilis, vt tacendo veritatem, vel simulando id, quod non est, nec fieri cupit, exemplo Iehu, Dauid, Christi, Abraham.

QVÆSTIO III. & IV.

AN iuramentum illicitum sit seruandum. Resp. de re illicita non: de re licita, sed modo illicito, sic. 2

CAP. *Si publicis.* CAP. *Est etiam.* CAP. *Quod Dauid.* CAP. *Iurauit.* CAP. *In malis.* CAP. *Si aliquid.* CAP. *Non solùm.* CAP. *Vnusquisque.* CAP. *Incommutabilis.* CAP. *Magna.* CAP. *Qui sacramento.* CAP. *Non semper.* CAP. *Non est.* CAP. *Necesse.* CAP. *Non peierabis.* CAP. *Si aliquid.* CAP. *Definitio.* CAP. *Actione.* CAP. *Si quis.* Vota & iuramenta de re illicita, seu stultè facta non sunt seruanda: & de duobus malis minimum eligendum, & Deus quandoque mutat suam sententiam, & malè iurans pœnitentiam agat, & per annum non communicet: si pueri intra pubertatem iurant, non tenentur contradicentibus parentibus.

CAP. *Si ad peccatum.* CAP. *Mulier.* CAP. *Inter.* Iuramentà illicita licitè deferuntur, quando ad bonum reditur: si verò descenditur ad peius, tunc iuramentum illicitum, sicut damnabiliter seruatur, damnabilius contemnitur.

CAP. *Innocens credit omni verbo.* Aliquando iurans illicita non potest facere contra iuramentum propria auctoritate. GLOS. Vt qui iurat non recipere curam pastoralem, vel causa metus. GRAT. Iuramentum illicitum

tum scienter factum non seruandum;nam ignorantia facti, non iuris excusat. Item,non semper est illicitum iuramentum,si deest aliquis comes.

QVÆSTIO V.

3 AN qui compulsus peierat,& qui compulit sit reus periurij. Resp.sic. C A P. *Qui compulsus*.C A P. *Qui peierat*.C A P, *Si quis coactus*.CAP. *Si quis peierauerit*. C A P. *Ille qui*. C A P. *Qui exigit*. C A P. *Si quis conuictus*. C A P. *Hęc videtur*. C A P. *Quacumque*. C A P. *Ecce duo*. C A P. *Humanæ aures*. Falsum iurans, & scienter compellens iurare, vterque est periurus, & multis pœnis puniuntur. (vide ibi.) Item, periurium est peius homicidio. Item, quando arte verborum iuratur, Deus accipit sicut intelligit is, cui iuratur. Item, humanæ aures iudicant verba, vt foris sonant, sed Deus secundùm intentionem proferentis,& intentio non debet deseruire verbis,sed verba intentioni.

C A P: *Iuramenti*. Inter iuramentum, & locutionem fidelium non debet esse differentia. C A P. *Qui peierare*. Qui est paratus peierare, est periurus antequam iuret, quia Deus videt cor.

C A P. *Paruuli*. Qui non sunt in rationabili ætate,id est,xiv.anno,non cogantur iurare.Item,semel periurus non fit testis, nec in sua, vel alterius causa iuret.

4 C A P. *Pueri*. Puella in puerili ætate in domo patris nescientis, si iurauit, vel vouit, & pater eius, vt sciuit statim contradixit, iuramentum, & votum sint irrita. G L O S. Pater debet reuocare iuramentum filij, quàm citò scit. sed votum Religionis non tum statim cùm scit,sed potest contradicere vsque ad annum, & diem.

C A P. *Honestum*. Qui iurat debet esse ieiunus. G L O S. Ex honestate, & consuetudo est in contrarium,& puer antè annum xiv. non cogatur iurare.

C A P. *Decreuit*. Certis temporibus non admittendum iuramentum. G L O S. Iam præualuit consuetudo contra.

C A P. *De forma fidelitatis*. Qui iurat fidelitatem domino, hæc intelligat; incolumem, tutum, honestum, vtile,facile, possibile. C A P. Si *quis laicus*. Idem.

C A P. *Cauete*. C A P. *Quoties*. C A P. *Nullus*. C A P. *Nullus Episcopus*. Mendacium non solùm est in falsis verbis, sed in simulatis operibus, & cautè loquendum, & clericus non iuret laico super Euangelia, id est, calumniæ, nec Episcopus compellat iurare clericos, nisi pro ratione rei ecclesiasticæ.

Causa vigesima tertia De bello iusto, vel iniusto, de iustitia, de hæreticis:habet Quæstiones octo.

QVÆSTIO PRIMA.

5 AN militare sit peccatum. Resp. non,in iusto bello, vel pro defensione suæ patriæ, legum. G L O S. Clerici siue in maioribus, siue in minoribus, si volunt viuere clericè, non possunt mouere arma. An liceat vim repellere

pellere repercutiendo, aliquj negant, alij quod laicis sic, clericis non. GLOS. Tenet quod vtrique possunt vim personæ repellere, antequam inferatur, vel incontinenti illatam; & insidiantem, seu eum, qui vult occidere, licet occidere. Item, si quis vim iam factam repellat protinus, præsumitur causa defendendi, quàm vlciscendi factum, quando primus percussor volebat denuò percutere: quia si nolebat, præsumitur vindicta, & non repulsa iniuriæ, & sic intelligitur incontinenti. Item, qui moderamen excedit, & non ex proposito, non tenetur. Item, si vis inferatur rebus, & illatam, & inferendam licet repellere, sed potius illatam.

CAP. *Nisi bella.* CAP. *Paratus.* CAP. *Noli.* CAP. *Qui culpatur.* CAP. *Militare.* CAP. *Apud veros.* CAP. *Summa.* Bella carnalia Iudæorum leguntur in Ecclesia, quia sunt figuræ spiritualium, & miles debet esse animo pacatus, sed fortiter debet bellare ad corrigendum alios, & sic in bellicis armis Deo placere potest; & hostem pugnantem necessitas perimat, non voluntas, & reprehendere bellum, quia multi moriuntur, timidorum est non religiosorum, nam militare non est peccatum, nisi propter prædam, vel rem priuatam, & Greg. hortatur milites obedire tribunis.

QVÆSTIO II.

QVod bellum dicitur iustum, vel non. Resp. ratione præcipientis, vel obedientis, id est, clerici, vel rei in causa dominandi, vel personæ, contra quam. 6

CAP. *Iustum est bellum.* Bellum est iustum, quando fit præcepto principis pro rebus repetendis, vel pro iniuria repetenda. Item, non est dicendus Iudex, si in eo non insit iustitia.

CAP. *Dominus.* Quando bellum est iustum, licet pugnare, & vincere per insidias. Item, bellum est iustum, quod auctoritate Principis fit ad vlciscendum iniurias, vel Deus præcipit.

CAP. *Notandum.* Iusta causa fuit filiis Israël pugnandi, quando prohibebatur transitus innoxius in via publica.

QVÆSTIO III.

AN iniuria sociorum armis sit propulsanda. Resp. sic, sed cum moderamine, & statim; & non à clericis. 7

CAP. *Sex differentiæ.* CAP. *Maximianus.* CAP. *Nostri.* CAP. *Pro membris.* CAP. *Fortitudo.* CAP. *Si quis.* CAP. *Non in inferenda.* CAP. *Qui potest.* CAP. *Iustum.* CAP. *Ab Imperatoribus.* CAP. *Ostendit.* Licitum est petere auxilium in tribulationibus, & licitum est Iudici vindicare iniurias, licèt particulari non liceret petere vindictam. Item, qui potest, & non repellit iniuriam socij, est in vitio, sicut qui facit: & qui desinit obuiare cùm potest, consentit.

QVÆSTIO IV.

8 AN vindicta sit inferenda. Resp. sic, à Iudice, amore correctionis, vt delinquens corrigatur, & innocens liberetur.

C A P. *Tolerandi.* C A P. *Tu bonus.* C A P. *Quod ego.* CAP. *Ecce.* CAP. *Quisquis.* C A P. *Ita planè.* C A P. *Si quis.* C A P. *A malis.* C A P. *Recedite.* C A P. *Quàm magnam.* CAP. *Fortè.* C A P. *Tres personas.* Tolerandi sunt mali nobiscum, sed reprehendendi pro pace Ecclesiæ, vt Christus Iudam: & sic eris pacificus, hoc est, non communicare, non consentire.

C A P. *Qui secundùm.* CAP. *Quantus.* C A P. *Hæc autem.* In Ecclesia sunt permulti boni, & mali, & præsumptio est velle auferre zizania: & qui non tolerat malos, fit malus.

C A P. *Cùm in lege.* C A P. *Infideles.* C A P. *Quidam.* C A P. *Cùm quisque.* Rigor legis temperatur in Euangelio, nec debemus vitare infideles, & propter scandalum remittendus rigor legis, vt excommunicandi, præsertim in occultis.

C A P. *Sicut non est.* C A P. *Obtineri.* C A P. *Nabuchodonosor.* C A P. *Vasis iræ.* Quæ prædestinanda sunt precibus obtinemus: Deus primus destinando eligit, præsciendo relinquit. Vide ibi fusè de prædestinatione. & omnes corrigendi, licet nemo saluetur, nisi prædestinatus.

9 C A P. *Ipsa pietas.* CAP. *Quid faciet.* C A P. *Quid Christus.* Mali corrigendi, nisi ad euitanda scandala temperetur securis, vt ex multitudine pauci puniendi.

C A P. *Inter querelas.* C A P. *Si is.* C A P. *Si illic.* Episcopus pro iniuria propria neminem debet excommunicare, sed puniat peccantem in Deum: & iniuria remissa, iterum reuocari non debet.

CAP. *Guilisarius.* Prælatus excommunicet eum, qui offendit Ecclesiam in persona Prælati, vt incarcerando. CAP. *Si quis.* Iudex nullum damnet sine accusatore. Item, priuatus, si non potest probare, non accuset.

CAP. *Non potest.* Quando peccatum est multitudinis, vel eius, cui est annexa multitudo, flendum potius, quàm cum scandalo puniendum, non tamen fugiendum, sed prædicandum, si fieri potest.

10 CAP. *Est iniusta.* CAP. *Ne amisso.* CAP. *Duo ista.* C A P. *Ille.* C A P. *Nimium.* Qui latronem non punit pietate parentum, innocentes tradit exitio; nec pater in mala causa defendendus, sed homini miserendum, peccatori irascendum. Item, non sunt deserendi boni propter malos, sed mali tolerandi propter bonos.

C A P. *Displicet.* CAP. *Quando.* CAP. *Qui peccat.* Hæretici, & mali sunt trahendi ab Ecclesia ad salutem etiam inuiti: nec mirum si Principes seculares affligunt, & puniunt hæreticos inimicos matris suæ, sicut iustè eos prosequitur Ecclesia. C A P. *Non inuenitur.* C A P. *Si Ecclesia.* C A P. *Quis nos.* C A P. *Quid crudele.* Idem vt supra. Mali cogendi exemplo Christi.

C A P. *Quæsitum.* C A P. *Illud.* C A P. *Si quos.* C A P. *Sicut.* C A P. *Si non.* Non peccat Iudex Christianus, qui morte condemnat reos: sic placatur Deus, vt contra hæreticos bellum gerendum.

CAP. *Si ea.* C A P. *Ea vindicta.* C A P. *Quisquis.* C A P. *Debet homo.* C A P.

Mali

Mali sunt. Punienda delicta etiam Christianorum, secus prouocatur Deus ad iram, sic diligimus sicut nosipsos.

QVÆSTIO V.

AN sit peccatum hominem occidere, & quid de Iudice. fol.46.

C A P. *Circumcelliones.* C A P. *Pœna.* C A P. *Vnum.* CAP. *Prodest.* CAP. *Hoc tamen.* C A P. *Quid ergo.* CAP. *Reos.* Licèt mali hic puniantur, ne in æternum flagellentur, & quies Ecclesiæ Principum seueritate iuuetur, tamen Ecclesiastici curent, vel puniant malos non morte, vel mutilatione, sed alijs pœnis. 1

C A P. *De occidendis.* CAP. *Si non licet.* CAP. *Tu dixisti.* C A P. *Non est.* CAP. *Placuit.* CAP. *Miles.* CAP. *Cùm minister.* CAP. *Sex.* C A P. *Officia.* CAP. *Non est.* CAP. *Non frustra.* CAP. *Cùm homo.* C A P. *Principes.* C A P. *Res autem.* C A P. *Incestuosi.* CAP. *Regum officium.* Non licet priuato occidere hominem, ne alium occidat, nisi ministro ex officio Iustitiæ: nec nobis imputatur, quando aliquid contingit præter nostram voluntatem, nec tenemur abstinere à licitis: nec licet homini, etiam iusto, seipsum interimere, ne ab alijs occidatur, sicut non licet iustum interficere, vt assequatur gloriam. Item, illi qui se interficit, non est danda sepultura, nec est pro hoc orandum. Item, interficiendo obediens non peccat, immo contra. Item, officialis sponte occidens reum est homicida, nec semper peccat qui alteri dat occasionem mortis. Item, quod Clerici exhortando corrigere non possunt, puniat Princeps laicus, secus peccat.

C A P. *Si apud.* C A P. *Dicat.* Fides seruanda est carnalibus dominis; secus est peccatum, & non præmiabuntur à Domino: C A P. *Administratores.* Princeps excommunicetur. 2

C A P. *Non solùm.* CAP. *Non est crudelis.* CAP. *Qui malos.* CAP. *Iudex.* CAP. *Homicidas.* CAP. *Si audieris.* CAP. *Ad fidem.* CAP. *Si propterea.* CAP. *Si vos.* CAP. *Non putes.* CAP. *Non est.* CAP. *Qui vitijs.* CAP. *Sunt quædam.* CAP. *Rex.* CAP. *Si homicidium.* C A P. *Non vos.* Minister iustitiæ tenetur malos perdere, & sic non est crudelis, nec homicida: & Reges vindicent iniurias Ecclesiæ. Item, non corrigere subditos est languor, & non charitas.

C A P. *De Liguribus.* C A P. *Quali.* C A P. *Relegentes.* CAP. *Omnium.* CAP. *Excommunicatorum.* CAP. *Quis enim.* Principes puniant, & persequātur hæreticos, schismaticos, & inimicos Ecclesiæ: & qui moritur in certamine contra infideles, obtinebit regna cœlestia. CAP. *Remittuntur.* Aliquando Deus punit peccata per populum excitatum.

QVÆSTIO VI.

AN mali sint cogendi ad bonum. Resp. ad bonum, quod numquam voluerunt, vt ad fidem, non; ad aliud sic. 3

CAP. *Schismatici.* CAP. *Quod erraverat.* CAP. *Vides.* CAP. *Iam verè.* Hæretici, schismatici, mali sunt cogendi ad bonum, etiam per leges Principum.

QVÆSTIO VII.

AN hæretici ſint expoliandi ſuis, & Eccleſiæ rebus, & an qui poſſident ablata hæreticis, poſſideant aliena. Reſp. licet per Iudicem, vt in bello iuſto.

QVÆSTIO VIII.

4 AN clericis liceat arma mouere. Reſp.non.

CAP. *Nimium*. CAP. *Cùm à Iudæis*. CAP. *Non pila*. CAP. *Quicumque*. CAP. *Clerici*. CAP. *Quicumque*. Clerici orent, & plorent, non arma tractent; ſecus, amiſſo gradu ſui ordinis claudatur in monaſterio ad pœnitendum: & ſi in armis ſepeliatur, non oretur pro eo.

CAP. *Igitur*. CAP. *Scire vos*. CAP. *Omni*. CAP. *Hortatu*. CAP. *Diſpar*. CAP. *Propterea*. CAP. *Legi*. CAP. *Occidit*. CAP. *Si multa*. CAP. *Petrus*. CAP. *Vt pridem*. CAP. *Suppliciter*. Licèt clerici non poſſint propria manu arma tractare, tamen poſſunt colligere milites, & hortari ad bellum, ad defendendum oppreſſos, ad impugnãdum hoſtes Dei, vt hæreticos: quod probatur multis exemplis. Item, qui moritur in defenſione Chriſtianorum, ſaluabitur. Item, contra latrunculos eſt opus bellare, quia ſi quos ex officio emendare debet, non corrigit, ipſe committit; & punire eſt pietas. Item, ſi vrget neceſſitas, etiam in tempore quadrageſimali poſſunt armare, & bellare.

5 CAP. *Reprehenſibile*. CAP. *Si in morte*. Epiſcopi non ſe occupent in militaribus negotiis, nec ſe immiſceant in morte alicuius. GLOS. Epiſcopi, qui non habent Regalia.

CAP. *Conuenior*. CAP. *Tributum*. Eccleſiæ non ſunt ſubiectæ Imperatori, nec illi dandæ; ſed de extrinſecis, id eſt, ante ſubiectis poteſt dari tributum, vel liberè.

CAP. *In qualibet*. CAP. *Secundum*. CAP. *Sancitum*. Clerici ſunt immunes vbique, nec ſoluunt cenſum de Decimis, & rebus Eccleſiæ, niſi res cum onere tranſierint.

CAP. *Quo auſu*. CAP. *Si quis*. CAP. *Si vobis*. Epiſcopus non eat ad curiam Imperatoris contempta Eccleſiaſtica; ſi ſecus, exulet, & puniatur.

CAP. *Sæpe*. CAP. *His*. Clericus agitans iudicium ſanguinis, etiam iuſſu Regis, ſit reus ſanguinis, & gradum perdat.

CAP. *Si quis*. Qui ſine auctoritate truncat membrum, vel incenderit domos, vel iuſſerit, vel conſenſerit, ſi monitus non ſe emendat, excommunicetur.

CAP. *Peſſimam*. Odio, vel vindicta incendiarius per ſe, vel per alium, & dans conſilium, vel auxilium excommunicetur, & non abſoluatur, niſi damnum reficiat, & iuret impoſterum non incendere: & ſi Epiſcopus relaxat, damnum reſtituat, & abſtineat à Pontificali officio per annum.

CAP. *Quicumque*. Qui ſine auctoritate criminoſum occidit, vel mutilat, vel debilitat, puniatur vt homicida.

CAP. *Si quatuor*. Quando plures rixantur contra vnum, ſi ille vulneratur, & moritur, qui vulnerauit, eſt homicida; alios pœniteat vt homicidas.

Cauſa

Causa vigesimaquarta, De hæreticis, & excommunicatis, an possint alios punire: habet Quæstiones tres.

QVÆSTIO PRIMA.

LApsus in hæresim, an possit alios censurare, vel officio priuare. Resp. non. 6
GLOS. Excommunicatus si excommunicat, excommunicatio non tenet, tamen est toleranda, dum ipse, v.g. est occultus hæreticus, & si non est scandalum, potest celebrare: idem de aliis sententiis.

CAP. *Achatius.* (vsque ad CAP. *Quisquis.*) Agitur de hæreticis, & schismaticis, qui non possunt excommunicare (fusè,) &c. Ita quòd error in Ecclesia Romana esse non possit, in qua solùm est vera fides. Item, Papa hæreticus est excommunicatus, & minor aliis. Item, hæretici fugiendi. Item, schismaticus non potest consecrare Episcopum. Item, hæreticus punitur multis pœnis.

CAP. *Quisquis.* CAP. *Subdiaconus.* Hæretici licèt habeant potestatem ordinis, & collata sacramenta teneant, tamen non habent executionem; & sic non possunt excommunicare. *c. vergentis, de hæreticis.* 7

CAP. *Si quem.* Qui mente catholica, sed in necessitate baptizatur ab hæretico, laudatur vt catholicus; secus, si sine necessitate, & mente hæretica.

CAP. *Si quis.* Qui accipit communionem de manu hæretici, variè punitur pro qualitate criminis. CAP. *Cœpit.* Potius moriendum, quàm communicandum hæretico.

QVÆSTIO II.

AN post mortem possit quis excommunicari, vel absolui. Resp. nisi in casu hæresis, sed pro bonis in multis. 8

CAP. *De communione.* CAP. *Legatur.* CAP. *Nec quisquam.* CAP. *Damnationis.* Qui noluit absolui in vita, nec est absoluendus post mortem, cùm de hoc non detur exemplum in Ecclesia Dei. Item, pro peccatoribus defunctis, non notoriis, nec excommunicatis, possumus accipere oblationes. Item, non relaxetur sententia incorrigibili.

CAP. *Sanè.* Hæretici mortui possunt excommunicari, & iniustè excommunicati possunt reconciliari. Item, mortui, qui relinquunt hæreticis sua bona, possunt excommunicari.

QVÆSTIO III.

AN pro peccato alicuius tota familia sit excommunicanda. Resp. non, sed bene corporaliter punitur. 9

CAP. *Si habes.* Nemo excommunicatur pro peccato alterius. CAP. *Comperimus.* CAP. *Qui negligunt.* CAP. *Si quis.* CAP. *Non in perpetuum.* CAP. *De illicita.* CAP. *Cum aliis.* CAP. *De illis.* CAP. *Certum.* Excommunicatio illicita non ligat excommunicatum, sed lædit excommunicantem, quia excommunicatus auctoritate superioris redit ad communionem: sed illegi-

timè excommunicans,id est,sine trina admonitione,vel vna pro trina, excommunicatur ad tempus arbitrarium.G L O S. Hodie arcetur ab ingressu Ecclesiæ , & sacro.Item,tribus edictis,vel vno pro omnibus peremptorio, est quis vocandus ad causam.Item,quilibet Iudex potest mittere peremptorium, non tamen statim , & tempus peremptorij est arbitrarium , & est citandus peremptoriè.Item,si reus ad primam citationem dicat se nolle venire , non est amplius citandus,quia est certus contumax.Item,contra citatum non peremptoriè sententia non tenet.Item,contumax appellans non auditur.

C A P. *Si igitur.*C A P. *Cùm ergo.* Prælati,& fideles neminem debent maledicere.GRAT.Ex odio,vel vltione,sed debent ex amore iustitiæ.

C A P. *Cùm sancti.* Sancti maledicunt aliquos non ex voto vindictæ , sed ex amore iustitiæ.CAP. *Apostolica.* Errantes,& in errorem mittentes sunt excommunicandi.

10 C A P. *Tam sacerdotes.* Incorrigibiles excommunicentur. C A P. *De excommunicationis.* Post admonitiones est quis excommunicandus. C A P. *Resecando.*C A P.*Corripiantur.* CAP.*Ecce.* Mali corripiendi , & excommunicandi.

C A P. *Anno.*Habens duas vxores de facto excommunicetur. C A P. *Itaque.* Etiam homicidæ , & falsi testes. C A P. *Si quis.*Sic potens spolians clericum,vel religiosum,& obedire contemnens.C A P.*Quisquis.* Idem.

C A P.*Si quis Romipetas.*Qui capit,vel spoliat Romipetas,& peregrinos etiam aliarum Ecclesiarum.Item, qui ponit noua pedagia,excommunicetur donec restituat.

C A P.*Paternarum.*C A P.*Illi qui.*Qui clericos,monachos,conuersos,peregrinos,Ecclesias præsumpserit spoliare,infestare,& non se emendat intra xxx. dies,excommunicetur.

CAP. *Inter.*C A P.*Heresis* CAP.*Hæreticus.*C A P.*Dixit.* C A P. *Quid autem.*C A P. *Qui in Ecclesia.* C A P. *Qui aliorum.*C A P. *Transferunt.* C A P. *Illud.*Schisma est separatio,& ferè semper est cum hæresi: hæresis habet errorem,vt si aliter quam Spiritus Sanctus intelligit scripturam , & nouas opiniones sequitur cum pertinacia,seducti ab his,si scire verum quærunt, non sunt inter hæreticos computandi , sicut neque non pertinaces. Item , qui aliorum defendit errorem,est hæreticus,& dicendus hæresiarcha.CAP. *Clericus.*CAP. *Cum quibus.*C A P.*Notandum.*C A P.*Deus quando.* C A P. *Quidam.* Hæreticorum sodalitates, conciliabula vitanda. Item , hæreticos excommunicare est Euangelio obedire,

fol.47. C A P.*Quidam autem.*Numerantur sexaginta septem hæreses,præter multas alias cum auctoribus.Item, hæreses nominantur , vel ab auctoribus, vel à
1 causis,& rebus.

CAP.*Ideo.* Diuina prouidentia ideo multos in fide errare permittit,vt cùm interrogant nos ea quæ nescimus,diuinas scripturas nosse cupiamus.

Causa:

Causa vigesimaquinta, De priuilegijs, quæ dat Romana Ecclesia: habet Quæstiones duas.

QVÆSTIO PRIMA.

AN clerici Ecclesiæ Baptismalis possint sibi vindicare decimas totius Episcopatus ex priuilegio Sedis Apostolicæ. Resp. sic.

C A P. *Confidimus.* (vsque ad finem quæstionis.) Papa potest condere nouas leges, & dispensare in omnibus excepto iure naturali, vel diuino. Item, inferiores tenentur seruare decreta, & canones Pontificum, secus excommunicantur. G R A T. Papa habet ius condendi canones, sed illis non ligatur.

QVÆSTIO II.

AN subsequenti priuilegio monachorum derogetur antiquioribus priuilegijs baptismalium Ecclesiarum, si non sit mentio. GLOS. Priuilegium 2
est lex priuata, & Princeps, vt Papa, potest dare priuilegium in præiudicium tertij, Episcopus secundum aliquos non potest, sed aliquando potest. Item, priuilegium, vel est personale, & cessat; vel reale, id est, loci, vt perpetuum. Item, in dubio præsumitur personale. Item, in priuilegio aliquid datur de nouo; in confirmatione non, sed sub conditione. Item, sicut in rescriptis, sic in priuilegijs, primum non tollitur per secuundm, nisi in secundo fiat mentio de primo, quod non valeat, quando ambo sunt generalia, vel specialia: sed si vnum est speciale, alterum generale: speciale præiudicat generali, licèt non faciat mentionem generalis. *c.* 1. *& c. pastoralis de rescript.* Sed probabile est quod non, nisi fiat mentio.

C A P. *Priuilegia.* CAP. *Posteaquam.* Priuilegia Ecclesiarum, & sacerdotum 3
seruentur intemerata. Item, rescriptum contra ius refutandum, nisi sit, quod non lædat alium, & prosit petenti, vel crimen supplicanti indulgeat: quare rescripta, quæ concordant iuri, seruanda; sed subreptitia, vel obreptitia non iuuent. G L O S. Si rescriptum est penitus contra ius, Iudex illud reijciet, immo auferendum de manu offerentis, & mittendum Principi: si non est contra ius ex toto, sed aliàs iniquum, est expectandum secundùm mandatum Principis. Item, si alium lædit, id est, enormiter, vel quando incipit.

C A P. *Priuilegia.* C A P. *Si quis.* C A P. *Decessorum.* CAP. *Quæcumque.* CAP. *Postea quam.* Priuilegia Ecclesiarum omnino seruanda. Item, qui contemnit seruare decreta Papæ, est excommunicatus. G R A T. Non obstantibus prædictis Ecclesia Romana solet, vel in totum, vel in partem auferre priuilegia personalia, vel generalia.

C A P. *Sic decet.* Qui sine auctoritate sibi vsurpat quod non habuit, amittat quod habebat. G L O S. Vt ius eligendi. C A P. *Decernimus.* Idem in ordinando quem non debet.

C A P. *Ita nos.* Occidentes Episcopum priuantur sede episcopali.

Causa vigesimasexta, De diuinationibus, reconciliatione excommunicatorum, de pœnitentia morientium: habet Quæstiones septem.

QVÆSTIO PRIMA.

QVi sint sortilegi.

CAP. *Sortilegi.* Sunt qui per sortes profitentur diuinare,& per Scripturas promittunt futura. GLOS. Puniuntur pœnitentia vnius anni,& consulentes quinque.

QVÆSTIO II.

AN sit peccatum quærere veritatem per sortem. Resp. sic, si sine necessitate, vel cum magia, vel ad inquirendum occulta; secus non.

CAP. *Sors.* Sors in sua natura non est mala, cùm in dubio humano quæratur voluntas Dei. GLOS. Sed prohibetur, ne propter assiduitatem labatur in idololatriam.

CAP. *Non statim.* CAP. *Hi qui.* CAP. *Non exemplo.* CAP. *Intelligi.* CAP. *Illud.* CAP. *Qui sine.* CAP. *Illos.* CAP. *Sed illud.* CAP. *Si de vita.* CAP. *Licet.* Non est credendum sortibus, & sortes sacræ Scripturæ non conuertendæ ad negotia sæcularia. Item, numerantur variæ superstitiones. (vide *c. Illud.*) Item, Christianus sciens, & potens prohibere sacrilegia, & non prohibet, peccat; & qui nesciens aliquid etiam immolatum, & emit, non peccat.

QVÆSTIO III. & IV.

A Quibus diuinatio sumpsit exordium, & quot sunt genera diuinationum.

CAP. *Igitur.* CAP. *Sciendum.* CAP. *Quodam loco.* Numerantur omnes species diuinationis, & declarantur artes dæmonum in prædicendo, & sanando.

QVÆSTIO V.

AN sortilegi, & diuini sint excommunicandi, si nolint cessare.

CAP. *Si quis.* (vsque ad finem quæst.) Obseruantes Aruspices, Ariolos, Incantatores, sunt excommunicati, & diuinationes expetens punitur quinquennio, Episcopi, & sacerdotes priuantur honore, contra quos inuigilandum.

QVÆSTIO VI.

6 AN excommunicatus ab Episcopo possit absolui à presbytero inconsulto Episcopo.

CAP. *Si iubet.* Presbyter non potest conficere chrismа, consecrare puellas, reconciliare aliquem in rixa publica.

CAP.

CAP. *Presbyter.* Presbyter de licentia Episcopi, potest virgines consecrare, sed non chrisma conficere. CAP. *Ministrare.* Diaconus non ministret corpus Christi, nec presbyter consecret altare, nec benedictionem solemnem populo effundat, nec benedicat pœnitentem in Ecclesia.

CAP. *Presbyteri.* CAP. *Aurelius.* De licentia Episcopi presbyter de occultis peccatis pœnitentem reconciliet, & infirmantes absoluat, & communicet, vt in periculo.

CAP. *Si quis.* Pœnitens si moriatur, & petat viaticum, detur: sed si conualuerit, abstineat à communione, donec expleat pœnitentiam. GLOS. Eucharistia non est deneganda, etiam illi qui est suspendendus. Item, in articulo mortis absolutus ab excommunicatione tenetur ire ad superiorem, cùm potest, secus reincidit. *c. eos, qui. de sentent. excomm. in 6.*

CAP. *Qui recedunt.* Pœnitentiato si moriatur detur viaticum: etiam sine reconciliatoria impositione manus, id est, solemni; & si superuixerit, abstineat, donec, &c. Item, clericis desiderantibus non est neganda pœnitentia, id est, priuata, quia publicam non faciunt. Item, subitò obmutescens potest accipere baptismum, vel pœnitentiam, si vel nutu, vel astantes dicant petiisse. Item, amentibus danda sunt ea, quæ sunt pietatis, vt baptizandus, & si non creditur in mortali, communicandus.

CAP. *Is qui.* Infirmus petens pœnitentiam, si ob morbum obmutuit, vel fit phreneticus, astantes dent testimonium, & accipiat pœnitentiam; & si creditur continuò moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia; & si superuixerit, moneatur ab astantibus fuisse satisfactũ, & subdatur legibus pœnitentiæ, quamdiu sacerdos, qui pœnitentiam dedit, probauerit. Item, pœnitentes, qui in infirmitate viaticum acceperunt, non se credant absolutos, sine manus impositione, si superuixerint. GLOS. Manus impositio requiritur in pœnitente solemniter. Item, pœnitentia, id est, absolutio, cuius forma *c. à nobis, de sentent. excomm.* 7

CAP. *De his.* CAP. *His qui.* Idem vt supra, & instante necessitate petenti pœnitentiam, vel reconciliationem non sunt deneganda, etiam ad dictum aliorum.

CAP. *Si aliquis.* Excommunicatus si confitetur, & moritur, antequam veniat ad sacerdotem, si testes hoc dicunt, recipiantur oblationes pro eo. GLOS. Mortuum excommunicatum non absoluit sacerdos.

CAP. *Si presbyter.* CAP. *Agnouimus.* Morienti, & petenti pœnitentiam non est deneganda, quia Deus respicit cor, non tempus; secus est reus animæ sacerdos.

CAP. *Presbyter.* Presbyter non reconciliet pœnitentem inconsulto Episcopo, nisi Episcopo absente vltima necessitas cogat. Item, publica publicè remittenda.

QVÆSTIO VII.

AN morituris sit imponenda satisfactio. Resp. non, sed notificanda, vt eam faciant si superuixerint. 8

CAP. *Ab infirmis.* A morientibus pura confessio quæratur peccatorum,

nec eis ponatur quantitas pœnitentiæ,satis si innotescat,vt si valeat, faciat, vngatur,& communicet.

CAP. *Tempora.* CAP. *De his.* CAP. *His qui.* CAP. *Pœnitentibus.* CAP. *Pro qualitate.* CAP. *Hoc fit.* Pœnitentia est arbitraria,& in ea iniungenda consideretur dolor,vel deuotio,ætas senilis,vires, periculum pœnitentis, & qualitas,seu modus culpæ,ac differentia.Item,die dominico non ieiunandum, secus non creditur esse catholicus.

CAP. *Pœnitentem.* CAP. *Affectum.* CAP. *Erga.* Magno affectu charitatis pœnitens suscipiendus sed impœnitens sit vt ethnicus,& publicanus.

CAP. *Alligant.* Melius est minorem ponere pœnitentiam, quàm maiorem,ne pœnitens succumbat, vel deiiciat:& si erramus in modica pœnitentia, est misericordia,illud crudelitas.

CAP. *Non licet.* CAP. *Si quis.* CAP. *Admoneant.* CAP. *Non obseruetis.* CAP. *Quis æstimare.* CAP. *Dæmonium.* Repetit, quæ reliquit contra varias superstitiones.

Causa vigesimaseptima, De sacramentis, & primò de Matrimonio, & consequenter de voto: habet Quæstiones duas.

QVÆSTIO PRIMA.

AN vouentes possint contrahere matrimonium.Resp.non,licèt in voto simplici teneat,in solemni non.

CAP. *Sicut.* (vsque ad CAP. 40.) Probat quod vouentes non possunt contrahere,& si contrahant non tenet,id est,in solemni;& sunt puniendi,id est, sunt excommunicati,& agant pœnitentiam separatim: & quæ concubina cum viro vix probari potest an sit virgo,per manus obstetricis, & oculos matronarum,quia sæpe falluntur. Item, sunt detrudendi, vel detrudendæ in ergastula, vel monasteria,& corruptores mariti variè puniuntur.

CAP. *Nuptiarum.* CAP. *De viduis.* CAP. *Si quis.* Vouentes non nubant,sed si nubunt,matrimonium tenet,id est,cum voto simplici.

QVÆSTIO II.

10 AN puella desponsata vni possit eo dimisso alteri nubere, id est, an inter sponsum,& sponsam sit verum matrimonium.

CAP. *Matrimonium.* (& sequentia.) Quamuis inter sponsum, & sponsam propriè non sit matrimonium, sed promissio de futuro, tamen vocatur matrimonium initiatum,non consummatum, vel non re præsentium, sed spe futurorum, & sic dicitur quod non coitus,sed voluntas facit matrimonium, &c.vt in B.Virgine cum Ioseph,inter quos fuit triplex bonum coniugij.Item, frater non potest ducere sponsam relictam à fratre. Item,nullus sub pœna excommunicationis ducat sponsam alterius. Item, nullus ducat consanguineam, vel affinem,vel repudiatam.

CAP. *Non est dubium.* (& infrà) CAP. *Cùm societas.* CAP. *Lex diuina.* Mulier,

Mulier, quæ non cognoscitur, non pertinet ad matrimonium, id est, arctata. Item, si pater destinat primam filiam non consentientem vni, illa mortua potest secundam dare.

CAP. *Sunt qui dicunt*. CAP. *Multorum*. CAP. *Agathosa*. CAP. *Si quis*. CAP. *Si vir*. CAP. *Si tu*. CAP. *Quia Agatho*. CAP. *Scripsit*. Coniux non potest fieri regularis, nisi de licentia coniugis, qui etiam se conuertat ad Deum, & nisi coniux sit adultera, & post sententiam; secus si ingrediatur, est restituendus vxori. Idem dicendum, si velit agere vitam continentem. GLOS. Erunt duo in carne vna ex fictione iuris, vel ad prolem procreandam. Item, vxore intrante religionem maritus est senex, & in castitate potest in sæculo remanere. *c. cùm sis praditus de conuersione coniug.* Si non est senex, & dat licentiam viro, intelligitur vouisse, & debet ingredi religionem, si sciebat ius, secus si erat ignara iuris, & potest repetere virum. Item, si vxor adulteratur non publicè, & sine iudicio Ecclesiæ dimittatur, est restituenda, nisi ipsa se spoliasset vagando cum adultero. Item, maritus religiosus, &c. si reuocetur mortua vxore, tenetur redire, sed Abbas non potest eum repetere; & si secundò contrahit matrimonium tenet, si sine licentia vxoris est professus, secus non. Item, repetitus à muliere potest reddere, & petere debitum. Item, neuter ante sententiam Ecclesiæ potest intrare religionem adultero inuito, si publicè sit fornicata, quia tunc potest adultera inuita, sed non potest ista: sed post sententiam facta separatione vterque adultero inuito. fol. 48. 1

CAP. *Desponsatam*. CAP. *Decreta*. Parentes non possunt desponsatam puellam vni alteri dare, sed potest desponsata intrare religionem. GLOS. Si sine licentia sponsi ingreditur, sponsus expectabit per duos menses; si cum licentia, per totum tempus probationis. Alij, quod etiam si dat licentiam, debet expectare per duos menses: tantùm dubitant, an possit secundam ducere: Puto sic. 2

CAP. *Quod autem*. Si mulier per verum iudicium probat impotentiam mariti, potest alium accipere. GLOS. Probabit per aspectum, & per septimam manum propinquorum, non obstante quod maritus iuret oppositum. Item, impotentia, si est post carnalem copulam, non dirimit.

CAP. *Qui dormierit*. Vxoratus si peccat cum sorore vxoris, non potest petere debitum ab vxore, & mortua vxore non potest alteram ducere, nec illa alium.

CAP. *Quidam*. Qui cum sponsa sua coire non potest, si illam frater eius cognoscit, non potest fratre mortuo illam ducere, quia est publica honestas: potest tamen aliam ducere, quia metus, id est, impedimentum publicæ honestatis, minus punitur, quàm affinitas. Item, cum sponsa non committitur adulterium.

CAP. *Raptor*. CAP. *Statutum*. Raptor publicè puniatur. Item, rapta, quæ erat sponsa alicuius, si non consensit raptui, & eam sponsus non vult, potest alteri nubere. GLOS. Si non consensit ante, vel post, secus non posset nubere, nisi timeretur incontinentia. Item, sponsa de præsenti si non consensit non potest dimitti. GRAT. Coniugium initiatur in desponsatione, perficitur permistione, & sic vtrumque dicitur iugum illud initiatum, hoc ratum. 3

CAP. *Cùm initiatur*. CAP. *In omni*. CAP. *Quapropter*. CAP. *Si quis*.

In desponsatione initiatur matrimonium, sed perficitur in commistione.

CAP. *Institutum.* Post pacta,non statim traditur sponsa, ne vilem habeat maritus datam,quam non suspirauit sponsus delaram.

4 CAP. *Genuit.* (cum aliis sex cap.) In scriptura sponsa vocatur coniux, & sponsus vir, & futurus vir vocatur gener, vbi multa de B. Maria, & Ioseph. GLOS. Et GRAT. Sponsa de futuro semper est cogenda stare cum viro, nisi euidentissima subsit causa.Item,sponsalia soluuntur in septem casibus:primò,si alter vult ingredi religionem,etiamsi esset sponsa de præsenti:secundò,si recedit ad remotam regionem,nec potest inueniri: tertiò,si sit deformis, vt si leprosus:quartò,si superuenit affinitas, vel si fornicatur etiam coactè:quintò,si mutuò se absoluunt:sextò,si contraxit cum alio de præsenti: septimò,si minor fecit,& adultus non vult.

CAP. *Desponsatas.* CAP. *Atho.* CAP. *Raptus.* CAP. *Lex illa.* Sponsa rapta etiam deflorata eripiatur à raptore,& detur sponso,& raptor si obstat,excommunicetur.

CAP. *De coniugali.* Sponsa per verba de præsenti non potest alteri nubere,& contra faciens est excommunicatus.

CAP. *Duobus.* Qui dedit fidem pactionis, id est, de futuro,non potest alteram ducere;sed si ducit,tenet secundum. Qui dedit fidem consensus, id est, de præsenti,non potest aliam ducere,& si ducit,non tenet secundum, reuertatur ad primam.

Causa vigesima octaua, De matrimonio infidelium, quid si conuertatur : habet Quæstiones tres.

QVAESTIO PRIMA.

5 AN sit verum coniugium inter infideles.Resp.sic.GLOS.Egit de impedimentis:votum,ordo,ligamen,honestas,nunc disparitas cultus. GRAT. Et GLOS. Licèt inter infideles non videatur esse matrimonium propter aliquas auctoritates,tamen reuera est,licèt non ratum. Item,si vnus conuertatur, & alter non,si est Iudæus,conuersa potest alium ducere,tamen hodie aliter dicendum.*c.quanto.c.gaudeamus,de diuortiis:* Nam si non vult conuerti, nec cum ea habitare sine iniuria creatoris,potest alium ducere:si autem vult cohabitare in pace,est in electione fidelis habitare, vel non, sed non potest aliam ducere ea viuente:& sic Matth. 19. *Qui non reliquerit vxorem, fratres, &c.* id est, infideles.

CAP. *Nunquid.* Inter infideles est verum matrimonium, & si conuertantur,filij suscepti ante baptismum non sunt spurij,& succedunt hæreditati.

CAP. *Si quis.* CAP. *Simili modo.* Qui ante baptismum dimisit vxorem, post baptismum erit in sua potestate eam habere,vel non. GLOS. Si remansit infidelis,non tenetur,nec potest nisi in tribus casibus *c. gaudemus, de diuortiis.* si vterque baptizatur, & fuit repudiata non propter fornicationem, sed secundùm morem gentilium, compellitur eam recipere, etiam si alteri nupserit, quia ista fornicatio erat licita secundùm eos: si propter præcedentem fornicationem fuit repudiata, non compellitur eam recipere, quia per baptismum;

mum; & si tollatur peccatum, & accusatio, non tamen tollitur exceptio sibi competens: vide *c. gaudemus. de diuortiis.*

C A P. *Vxor.* C A P. *Idololatria.* C A P. *Non solùm.* C A P. *Si infidelis.* C A P. *Iam nunc.* C A P. *Sic enim.* Fidelis sine culpa reliquit vxorem infidelem, quæ non vult habitare cum viro, an faciat aliquod peccatum mortale. G L O S. Secundùm aliquos idem dicendum de vxore fideli, quæ stimulat maritum ad mortale, quia est quædam fornicatio: similiter si coniux sit hæreticus, est recedendum ab eo, secundùm glossam, sub præcepto: Consilium tamen est non dimittere coniugem infidelem, vt conuertatur. 6

C A P. *Iudæi.* Iudæi, quorum vxores baptizantur, moneantur ab Episcopo, vt si velint illas habere, baptizentur, sin separentur, & filij sequantur parentem Christianum. G L O S. Hoc dicitur specialiter de Iudæis, quia periculosiores, & peius, si mas est infidelis. Item, videtur hoc caput correctum à *cap. quanto, de diuortiis.*

C A P. *Iudæorum.* Filij Iudæorum conuersi separentur à parentibus, & educentur in monasteriis, vel apud pias fœminas.

C A P. *Sæpe.* Iudæi baptizati non habeant commercia cum Hebræis: si secus, baptizati dentur Christianis, & Iudæi cædantur.

C A P. *Nullus.* Baptizatus non manducet Azyma cum Iudæo, nec cum eis habitet, nec infirmus Iudæum ad se vocet, aut medicinam ab eis percipiat, vel cum eis in balneo se lauet: contra faciens, si est clericus deponatur, si laicus excommunicetur. G L O S. Nisi prædicator.

C A P. *Omnes.* Christiani vitent conuiuia Iudæorum, nec eos admittant ad conuiuium. G L O S. Idem cum gentilibus, qui discernunt cibos, non de locutione. 7

C A P. *Caue.* Non est faciendum matrimonium cum Iudæo, vel gentili, vel hæretico. GLOS. Non baptizato, licèt catechumeno.

C A P. *Non oportet.* Cum hæreticis non sunt miscenda connubia, vel filios, vel filias dare, sed potius accipere, si promittunt se facturos catholicos.

C A P. *Si quis.* Christianus, vel Christiana contrahens cum Hebræo, excommunicetur. G R A T. Matrimonium, vel est legitimum, & non ratum, vt inter infideles, vel vtrunque inter Christianos.

QVÆSTIO II.

AN conuersus possit secundam ducere viuente prima. Resp. non, nisi quando illa non vult cohabitare cum conuerso, nisi cum iniuria. 8

C A P. *Si quis.* Qui habet vxorem ante baptismum, viuente illa post baptismum, non potest aliam ducere, quia in baptismo crimina soluuntur, non coniugia. G L O S. Si vult cum illo habitare, & tunc etiam potest transire ad Religionem illa inuita, quia matrimonium non est ratum.

C A P. *Si infidelis.* Si infidelis in odium, & contumeliam Christi discedit, nec vult cohabitare, fidelis potest alium ducere sine peccato, quia contumelia creatoris soluit ius matrimonij relicto; sed infidelis discedens, peccat in Deum, & in matrimonium. G L O S. Soluitur sine sententia Ecclesiæ, & vinculum, & obligatio, & seruitus matrimonij. Item, relinquens potest

aliam ducere sine peccato, si relicta nupsit, quia matrimonium non potest claudicare, cùm sint duæ relationes, nisi in petitione debiti, quia sunt duæ obligationes. GRAT. Licet dimittere infidelem volentem cohabitare, sed non aliam ducere ea viuente; sed discedentem non oportet sequi, & potest aliam ducere; secus, si ad fidem vterque fuit conuersus, & deinde alter discedit à fide, & in odium fidei non vult cohabitare.

QVÆSTIO III.

9 AN qui ante baptismum habuit vnam, post baptismum alteram, sit bigamus. Resp. Hieronymus non. Aug. sic.

CAP. *Oportet.* Qui ante baptismum habuit vnam, post alteram, non est bigamus, quia innouato per baptismum omnia vetera sunt dimissa.

GLOS. Non placet.

CAP. *Acutius.* Qui ante baptismum habuit vnam, post alteram, est bigamus, quia in baptismo crimina abolentur, non coniugium, vt catechumena vitiata inter Dei virgines, non potest consecrari.

Causa vigesima nona, De impedimento erroris: habet Quæstiones duas.

QVÆSTIO PRIMA.

10 AN sit matrimonium inter eos, inter quos est error personæ. Resp. non; secus si est fortunæ, vel qualitatis. GLOS. Error personæ, & conditionis dirimit non ex natura sua, sed ex constitutione Ecclesiæ, & Papa posset oppositum constituere. Item, quæ numquam quocumque modo audiuit de aliquo, v.g. Rege Galliæ, & consentit in hunc dicentem se esse Regem Galliæ, non est matrimonium, contra aliquos. Immo si Rex Galliæ consensit in hanc, & illa consentit in hunc, quem putat Regem ex errore, consensit in illum regem, & fit matrimonium cum rege. Item, idem in venditione, si erratur in materia, vt in aurichalco pro argento, non tenet, nec si tibi non venderem, sed erro in persona; secus si vendo vni, mox secundò vendo alteri, cui rem trado, tunc secundus emptor est potior.

QVÆSTIO II.

fol. 49. 3 DE conditione: An liceat dimittere virum, quem inuenit seruum. Resp. sic. GLOS. Si nesciens contraxit, potest. Item, error melioris conditionis, non dirimit matrimonium, vt libera intendens contrahere cum seruo, si contrahit cum libero tenet; sic si seruus intendens contrahere cum libera, contrahit cum serua, matrimonium tenet, quia neuter potest alteri obiicere, licèt oppositum alij teneant: & alij dicunt, quod si error interuenit in dispari conditione, dirimitur, vt si seruus nesciens contrahit cum libera; si in pari non, vt putans cum libera, contrahit cum serua, & hanc tenet Glossa.

CAP.

C A P. *Omnibus.* C A P. *Si quis.* CAP. *Si quis ancillam.* Quilibet potest contrahere,& qui scienter contrahit cum serua,matrimonium tenet.

C A P. *Si quis ingenuus.* C A P. *Si fœmina.* Si vir liber scienter contrahit cum serua,matrimonium tenet; si ignoranter, vbi hæc sciuit potest eam redimere, & cum ea remanere si vult, sin minus, potest aliam ducere. Idem potest facere libera, si nesciens contrahit cum seruo. G L O S. Si liber nesciens contraxit cum serua, & dominus postea eam manumisit, vbi hoc sciuerit, potest eam dimittere, quia primus consensus fuit nullus. Item, si tempore contractus dominus sciebat, matrimonium contrahi, & tacuit, matrimonium tenet, quia eo ipso intelligitur dedisse libertatem. Item, si liber nesciens contraxit cum serua, & postea re cognita vult illam, tamen serua non cogetur stare cum illo, quia non est matrimonium, contra aliquos; non sic quantum ad fidem.

C A P. *Cuius rei.* Si quis dimisit vxorem prætextu seruitutis, & illa probat 2
libertatem, cogitur illam accipere. G L O S. An liber possit dimittere vxorem cognitam seruam,quam putabat liberam,sine iudicio Ecclesiæ? videtur sic,quia retinendo faceret sibi præiudicium. Resp. non, etiam si seruitus sit manifesta. *c.porrò.de diuort.*& pendente accusatione alter alteri tenetur reddere debitum. *c.laudabile,vt lite pend.*& pendente causa non negabit alimenta,sed sponte non debet ei commisceri,ne sibi præiudicet. *c.proposui,de coniug.ser.* nisi ad mandatum Ecclesiæ.Item,si maritus non probat seruitutem, coniux intelligitur probasse libertatem. Item,sententia Iudicis, quod sit libera, omnibus præiudicat; quod non sit serua,soli petenti.

C A P. *Perlatum.* Quando coniux liber dolose se seruum facit,matrimonium non soluitur,nec coniux fit serua. G L O S. Immo vxor potest repetere libertatem mariti.

C A P. *Dictum est.* Coniugium legale seruorum, etiam cum voluntate dominorum non dirimitur,etiam si habeant diuersos dominos,sed in eo seruiant suis dominis.G L O S.Si domini sint in diuersis Prouinciis, cogatur vnus dominus vendere alteri,& si hic non vult emere,emat Ecclesia, & peccat distrahendo.13.*q.c.vnaquæque.*

Causa trigesima,De cognatione spirituali,& de clandestinis: habet Quæstiones quinque.

QVÆSTIO PRIMA.

AN qui suscipit proprium filium in baptismate,possit reddere debitum suæ 3
vxori.Resp.sic.

C A P. *Peruenit.* C A P. *Si quis.* Qui suscipit filium proprium in baptismo, debet separari ab vxore, donec agat pœnitentiam. Idem si filiastram, quia est compater, & compaternitas contrahitur etiam in his, quæ præcedunt baptismum, & compater qui contrahit cum commatre, excommunicetur, donec pœniteat. G L O S. Non sunt separandi, nisi ad tempus pro pœnitentia,vel sponte velint. *cap.de eo.c.si vir,de cognat.spirit.* Item,an si Christianus

leuat

leuat à fonte filium Iudææ,contrahat affinitatem,ita vt ſi illa conuertatur poſſit cum illa contrahere. Reſp.ſunt opiniones. Item, ſeptem fiunt in baptiſmo. Item,quæ præcedunt baptiſmum,impediunt , ſed non dirimunt. *c.contracto.de cognat.ſpirit.* Item,dona,quæ ſequuntur catechiſmum , an proſint morientibus infantibus.

C A P. *Noſſe.* C A P. *Dictum.* Quando vxor leuat de fonte filium mariti, non eſt ſeparanda à marito, ſed reddat debitum, & ſi ex dolo fecit, pœniteat. G L O S. Leuans perdit ius exigendi,ſicut fornicator : an ſi petat, alter debeat reddere,aliqui quod ſic,ſicut ei qui vouit ad tempus, & petit. Reſp. non tenetur, quia non habet ius petendi etiam ante ſententiam : ergo hic nec tenetur reddere.Item,ſi vterque leuauit, neuter poteſt petere, ſed ſubuenitur iure replicationis. *c.ſignificaſti,de diuort.* Item,qui promiſerunt perpetuam continentiam, & alter fornicatur , alter non poteſt petere debitum , ſed Eccleſia cogit reddere.*c.5.de diuort.*

C A P.*De eo.* Qui contrahit cum filiola,vel commatre,grauiter puniatur,& ſeparetur.Item,qui leuat proprium filium,puniatur, & ſecundò nō contrahat.

4 C A P. *De his.* Qui filiaſtrum in chriſmate tenet, non ſeparetur à coniuge, ſed puniatur.

C A P. *Ad limina.* Qui neceſſitatis cauſa filium ſuum baptizauit, ab vxore non ſeparetur.

C A P. *Omnes.* C A P.*Si quis.* C A P.*Non debet.* Mulier,quæ confitetur,eſt æquè filia ſpiritualis,ac leuata à baptiſmo:& qui peccat cum aliqua ex his,perpetuò pœniteat,& ſi res eſt publica,deponatur.G L O S.In ſacramento pœnitentiæ contrahitur quædam paternitas. Non ſic quando laicus audit peccata. Item,regulares poſſunt fieri compatres baptizando,non leuando.

QVAESTIO II.

5 SPonſalia non fiunt ſine conſenſu , & ſic infantes non poſſunt facere ſponſalia vſque ad ſeptennium.G L O S. Niſi proximi ſint ſeptennio, ita quod ſint capaces intelligentiæ. Item, matrimonium teneret, ſi ante ætatem poſſent coire.*c.puberes,de ſponſalib.in 6.*

C A P.*Vbi non.* Parentes non poſſunt ſponſare pueros in cunabulis, niſi vbi venerint ad annos diſcretionis conſentirent. G L O S. Parentes,qui iurauerunt ſponſare filios, ſi adhibent operam , quam poſſunt , & filij nolunt , non ſunt periuri;& ſi appoſuerunt pœnam contractus, pœna non poteſt peti,quia matrimonia non facienda ex pœnà. Item, de communi conſenſu poſſunt diſſolui ſponſalia, etiam iurata, contra aliquos. *c.preterea, de ſponſalib.* Item,qui contraxerunt ante ætatem,& ſic perſeuerantes in ætate non contradicunt ; ſi ſimul habitant,matrimonium eſt confirmatum;ſecus ſi ſeorſum.*c.atteſtationes, de ſponſalib.impub.*

QVÆSTIO III.

6 AN filij ſpirituales,vel adoptiui poſſint contrahere cum naturalibus. Reſp. non,ſecus poſt Concilium Tridentinum.

C A P. *Ita diligere.* C A P. *Pitatium.* C A P. *Non oportet.* C A P. *Super.* C A P. *Post susceptum.* C A P. *Per adoptionem.* Filij naturales non possunt accipere filiam spiritualem patris, sorores verò istius filiæ spiritualis, si non sint filiæ spirituales possunt. Item, de filia adoptata, si non sit emancipata, secus posset vir. Concil. Trid.

C A P. *Illud.* Pater potest accipere in vxorem sororem filiæ suæ spiritualis, sicut filius potest accipere sororem sororis spiritualis.

QVÆSTIO IV.

AN quis possit successiuè contrahere cum duabus commatribus. Resp. non, nisi quando est filius vtriusque. 7

C A P. *Sciscitatur.* C A P. *Si presbyter.* C A P. *Si quis.* C A P. *Spiritualem.* C A P. *Post vxoris.* Maritus non potest ducere in vxorem commatrem vxoris suæ mortuæ: & qui peccat cum matre, & filia, vel cum duabus sororibus, vel cum duabus commatribus, vel si pater, & filius, vel duo fratres cum vna, pœniteat octo annis: & compaternitas nascitur quando vnus coniugum leuat, vel tenet in chrismate, vnde in sponsalibus non nascitur.

C A P. *Quod autem.* Non debent maritus, & vxor simul leuare puerum. G L O S. Est superfluum, quia si vxor vna leuat, maritus fit compater.

QVÆSTIO V.

AN clandestina desponsatio manifestè præiudicet. Resp. sic. G L O S. Quoad Ecclesiam. Vide Concilium Tridentinum. 8

C A P. *Aliter.* C A P. *Nullus.* C A P. *Nostrates.* C A P. *Quales.* C A P. *Sponsus.* C A P. *Nullum.* C A P. *Fœmina.* C A P. *Nec illud.* Declaratur quomodo fieri debeant matrimonia, & quid significent singulæ cæremoniæ, & damnantur clandestina, vt fornicationes.

C A P. *Si quis.* Qui iurat clandestinè contraxisse, etiam sine dote, & scriptura, matrimonium tenet, non post Concilium Tridentinum.

C A P. *Nullum.* Ante veram, & iustam probationem nemo iudicandus, vel damnandus, & mala audita, & passim dicta non credenda.

C A P. *Iudicantem.* Iudex debet omnia rimari, & cum patientia omnia excutere, & frequenter interrogare, ne quid sit prætermissum: mox sententiet.

Causa trigesimaprima. Agit de impedimento criminis, de vi, & de fide spiritualium: habet Quæstiones tres.

QVÆSTIO PRIMA.

AN possit contrahi cum ea, quam polluit per adulterium. Resp. non, & fides data non tenet, sicut machinatio. G L O S. In tribus casibus adulter non potest ducere adulteram. Primò, si viuente marito dedit fidem: secundò, si alter cum affectu est machinatus in mortem mariti, *c. rela-* 9

tum.c. si quis viuens, ead. 3. si contraxit cum ea de facto viuente marito. *c. cum habilitare, ead.* Item, si promisit, & non cognouit, potest. *c. vlt. de eo, qui duxit in matr.*

C A P. *Nullus.* C A P. *Denique.* C A P. *Illud.* Adulter non potest ducere adulteram. G L O S. In illis tribus casibus supradictis.

C A P. *Relatum.* Fides & copula cum adultera dirimunt matrimonium. G L O S. Si dedit tantùm fidem, debet cum ea remanere. *c. vlt. ead.* Item, si eam duxit de facto, fortius dirimit.

C A P. *Si quis.* Adulter, si mortuo marito in proximo adulteram ducit, pœniteat: si verò quis illorum maritum occidit, vel si sit propinquitas, vel alia actio criminalis impediat, careat spe coniugij perpetuò cum pœnitentia. G L O S. Nisi sit iuuenis. Item, si occidit casu, vel alio fine, non dirimitur. *c. laudabile. de coniug. infid.* Item, machinatio sine effectu non impedit, nec si ratam habet mortem viri, si non præcepit. *c. si qua mulier.* Adulteram machinantem potest vir relinquere, & aliam ducere.

C A P. *Si qua fuerit.* Adultera, si mortuo viro contraxit cum adultero, per quinquennium pœniteat, & mox sit cum marito. G L O S. Pœnitentia est arbitraria.

C A P. *De his.* C A P. *Hac ratione.* C A P. *Quomodo.* C A P. *Aperiant.* C A P. *Deus.* C A P. *Quod si.* Pluries nubere non est laudabile, sed non damnatur G L O S. Nullo modo plures simul potest quis habere.

QVÆSTIO II.

AN aliqua sit cogenda nubere. Resp. non, quia solent habere malos exitus, sed si promisit, est monenda, & parum cogenda.

C A P. *Si verum.* C A P. *Tua.* C A P. *De neptis.* C A P. *Lotharius.* Parentes non debent inuitas filias, quas desponsarunt, nuptui tradere, nec quælibet vis annullat matrimonium.

QVÆSTIO III.

AN post sponsalia parentum filij possint cum alia contrahere. Resp. non, si post septennium consenserint, sed si contrahant, tenet.

C A P. *Si quis.* Parentes, qui promiserunt, & iurarunt, & non seruant, per triennium non communicent. Idem de filiis si consenserunt: sed si filij non consentiunt, parentes excusantur. G L O S. Possunt tamen parentes sponsalia iurata dissoluere. Item, non peccant parentes, si pro posse curant, vt pueri velint.

Causa

Causa trigesimasecunda. An quis possit ducere meretricem, an adulteram dimittere, vel sterilem: habet Quæstiones octo.

QVÆSTIO PRIMA.

AN meretrix licitè ducatur in vxorem. fol.50.

CAP. *Sicut* (vsque ad cap. 11.) Probatur reus adulterij, & conscius criminis, qui non dimittit, vel coit cùm adultera, dum est adultera; secus si est emendata, & pœnituit. GLOS. Maritus non debet ante sententiam expellere adulteram à se, etiam si crimen eius sit notorium, nisi publicè moraretur cum adultero, vel sit conuicta per sententiam, vel confessa in iudicio. Item, vt dimittatur adulterium, potest probari per violentam suspicionem, sed hanc ipsa potest refutare per testes. Item, cautio, vt vxor separata reddatur viro; si non est suspicio de viro, sufficit nuda promissio; si est suspectus, detur idonea, id est, per fideiussores, vel pignora, vel iuramentum; si verò tãta sit sæuitia viri, vt cautio non sit sufficiens, non est reddenda, sed danda matronæ. 1

CAP. *Non enim.* CAP. *Nuptiæ.* CAP. *Integritas.* CAP. *Non est culpandus.* Matrimonium non consistit in copula carnali, sed in fide, & cura, &c. & laudatur virginitas supra nuptias, & ducere meretricem, vt eam conuertat, est laudabile.

QVÆSTIO II.

AN sit vxor, quæ ducitur causa incontinentiæ. Resp. sic respectu secundi effectus, non respectu primi, scilicet prolis, quæ fuit prima institutio. 2

CAP. *Pudor.* CAP. *Sicut.* CAP. *Quicquid.* CAP. *Connubia.* Coniugium ad vitandam incontinentiam est verum matrimonium, & immoderatus eius vsus est dignus venia, nec tunc datur Spiritus sanctus.

CAP. *Concubina.* CAP. *Solet.* Si contrahant, vt euitent fornicationem, sed in perpetuum, & non contra prolem, id est, non ad impediendam generationem; si ad tempus, est adulterium. GLOS. Matrimonium non potest contrahi ad tempus. Quid si aliqui ignorantes ius aliàs contracturi contrahunt ad tempus. Resp. tenet matrimonium. Item, conditio honesta, quæ non est de natura matrimonij, apposita non vitiat matrimonium, vt *contraho tecum, si dederis mihi centum*, tenet matrimonium cum ea, & sine ea. *c. de illis, de cond. apposit.* Item, conditio honesta, quæ adhæret naturæ matrimonij, vt si Christianus dicat Iudææ, *contraho tecum si volueris fieri Christiana*, non tenet, nisi apponatur, id est, compleatur. *c. non oportet. 28. q. 1.* Item, conditio inhonesta contra naturam matrimonij vitiat matrimonium, vt si dicat, *contraho tecum per tres annos*, non tenet; sic, si procuraueris sterilitatem, sic nec tenet sponsalia. Item, conditio inhonesta, quæ non est contra naturam matrimonij, non vitiat, sed seruanda, & tenet. Item, in cõtractibus conditio impossibilis vitiat contractum, in vltimis voluntatibus habetur pro non adiecta: & intellige

 impossibi

impoſſibiles de iure, vel ſecundùm naturam vitiant:ſed ſi eſt impoſſibilis propter difficultatem præſtandi, vt *contraho ſi des domum auream*, matrimonium tenet. *c. vlt. de cond. appoſ.*

3 C A P. *Aliquando.* C A P. *Quod verò.* C A P. *Moyſes.* C A P. *Sicuti.* Qui ab initio procurant ſterilitatem, non ſunt coniuges, ſed fornicarij, & procurans abortum inanimatum, non eſt homicida.

C A P. *Ancillam.* C A P. *Non omnis.* C A P. *Honorantur.* Culpanda eſt negligentia concubinarij, ſed non deſperandus. Item, qui expellit concubinam, & aliam ducit, non eſt bigamus, & tenet matrimonium; & nemo eſt deſperandus dum viuit, nam quod differtur non aufertur; ætate in maturiori perficitur, vt nuptæ paterno arbitrio, ſi mariti habebant concubinas, carent culpa. Item, parentes debent filias etiam viduas dare nuptui, vt ſponſa videatur quæſita à viro, & non ipſa quærat virum, vt ſemper præcedat verecundia. G L O S. Pro matrimonio contrahendo poteſt exigi pecunia, & non eſt ſimonia, licèt ſit ſacramentum: ſed ratio quare non in aliis. Reſp. propter onera matrimonij. Obiectio: poſſet exigi ab ingrediente monaſterium propter onera monaſterij. *c. multi. c. ſunt* 1. *q. c.* 16. *q.* 6. *c. de lapſis:* Quia non datur gratia falſum. Item, in ſponſalibus ſi puella non contradicit, videtur conſentire, nec poteſt contradicere, niſi pater indignum eligat.

4 C A P. *Mulier.* C A P. *Meritò.* Si puella, id eſt, infra 12. annum, in domo patris vouit cum iuramento, & pater ſciens votum tacet, tenetur ſeruare votum: ſi ſtatim ſciens contradicit, non tenet, quia votum, & iuramentum ſunt irrita: vnde in voto virginitatis, & in matrimonio voluntas patris requiritur. G L O S. Doli capax ante legitimam ætatem vouens, & iurans tenetur, ſed pater poteſt irritare. An cùm fuerit in ætate teneatur, eſt dubium: Puto quod non. Item, patria poteſtas ſoluitur adueniente adulta ætate, quo ad matrimonium carnale, ſpirituale, & iuramentum.

C A P. *Hoc ſanctum.* Virgines, & viduæ, ſi velint eſſe caſtæ, vel nubere, faciant ſuam voluntatem, & qui cogit excommunicetur. G L O S. Conſenſus patris non requiritur, vt teneat matrimonium in nubili filia.

QVÆSTIO III.

5 AN puella in nubendo debeat ſequi arbitrium patris ſerui, vel aui liberi. Reſp. aui, & hoc de honeſtate.

C A P. *Patrem.* Neptis in nubendo ſequatur electionem aui liberi, & non patris ſerui, quia ſeruus non habet arbitrium liberi. G L O S. Aui paterni, quia nullus eſt in poteſtate aui materni. Item, ſi ſeruus habet poteſtatem ducendi vxorem, poteſt & filiam tradere.

QVÆSTIO IV.

6 AN liceat coniugato amore poſteritatis procreare filias ex ancilla. Reſp. non.

C A P. *Iſte Abrahæ.* (vſque ad C A P. *Liberi.*) Non licet ex ancillis, vel illicito coitu procreare filios, ſunt enim adulterij: & excuſatur Abraham, &

Patriarchæ,

Patriarchæ, qui ex ancillis habuerunt filios, quia tunc licebat habere plures vxores.

C A P. *Liberi.* Filij dicuntur liberi, qui nati sunt ex libero matrimonio. Item, filij ex libero, & ancilla sunt serui: semper partus sequitur matrem, id est, deteriorem partem; naturales sunt geniti ex libero, & libera solutis.
G L O S. Filij sunt vel naturales tantùm, vel naturales, & legitimi, vel legitimi tantùm, vt adoptiui, vel spurij, & ex sacra virgine, vel consanguinea. Item, sequitur debiliorem partem, nisi in Iudæis, & clericis.

QVÆSTIO V.

AN quæ vim patitur, amittat pudicitiam. Resp. animi non, sed integritatis corporis sic: ex Diua Lucia. G L O S. Vim passa habebit præmium virginum duplicatum, sed non aureolam. Item, eadem virtus in virgine est virginitas, in coniugata pudicitia, in continenti castitas. 7

C A P. *Tolerabilius.* (vsq; ad C A P. *Ille.*) Vi oppressa si mente non consentit, non perdit pudicitiam: sed contra perditur corporis sanctitas, violata omni animi sanctitate.

C A P. *Illa autem.* Oppressæ non audeant se comparare virginibus incontaminatis, & doleant de amissa integritate corporis. Item, Deus non potest restituere virginitatem; id est, non potest facere, quod non fuerit corrupta. *c. si Paulus, hac quæst.*

C A P. *Non mœchaberis.* C A P. *Iuro.* Qui aliam præter vxorem cognoscit, mœchatur, & adulteratur. Item, oppressa non potest dimitti.

C A P. *Horrendus.* C A P. *Si vxorem.* C A P. *Præcepit.* C A P. *Apud.* C A P. *Præceptum.* C A P. *Quicquid.* C A P. *Christiana.* Coniux coniugem, quam semel accepit, nulla ratione potest dimittere, nisi ob fornicationem, & licèt sit par ratio in vtroque in accusando pro fornicatione, tamen vxor non solet accusare virum.

QVÆSTIO VI.

AN adulter possit dimittere adulteram vxorem causa fornicationis. Resp. non. G L O S. Secundùm ius in septem casibus maritus repellitur ab accusatione adulterij. Primò, si ipse est adulteratus; secundò, si vxor fuit vi oppressa; tertiò, si credebat maritum mortuum; quartò, si alter sub specie mariti eam cognouit; quintò, si dedit vxori occasionem adulterandi; sextò, si maritus post adulterium eam tolerauit, & ipsa non commisit nouum adulterium; septimò, si est adulterata ante baptismum. 8

C A P. *Nihil.* C A P. *Si ducturi.* C A P. *Iniquum.* C A P. *Indignantur.* Fornicator non potest dimittere fornicatricem vxorem. Item, grauius peccat, & puniendus est maritus adulter, quàm adultera, quia caput, & capite deorsum pendet domus, vbi melius viuit vxor marito. G L O S. Quomodo potest maritus accusans conuinci de adulterio, cum accusatori non possit par, vel minus crimen obiici. Resp. non directè, sed per modum exceptionis. Item, obiectio: ex quo maritus propriam iniuriam prosequitur, non potest

cum vxor repellere per exceptionem, quia 4.q.6.c.omnibus. in causa sua quilibet infamis admittitur. Resp. hoc est speciale in adulterio, & lenocinio.

QVÆSTIO VII.

9 AN qui ob fornicationem vxorem dimisit, ea viuente possit aliam ducere. Resp. non.

C A P. *Interueniente.* C A P. *Licitè.* C A P. *Apostolus.* C A P. *Fieri.* C A P. *Placuit.* C A P. *Dominus.* C A P. *Omnes.* C A P. *Fidelis.* C A P. *Si quis.* C A P. *Quemadmodum.* Per diuortium non soluitur matrimonium, nisi per mortem, sicut excommunicatus semper est baptizatus, & non potest aliam ducere, sed si velint reconcilientur, & si aliam ducit, puniatur. G L O S. Maritus resuscitatus non debet baptizari, vel ordinari: sed non potest petere dignitates, bona, vxorem de iure. Item, maritus per sententiam separatus ab vxore, si postea adulteratur, an sit restituendus vxori agenti. Resp. non, nec potest agere, quia non est facta ei iniuria. Item, an maritus possit dimitti propter opus sodomiticum: quid si vxorem polluit contra claustra pudoris, vel se, &c. Resp. non credo.

C A P. *Adulterij.* C A P. *Offerebat.* C A P. *Flagitia.* C A P. *Vsus.* C A P. *Non solum.* C A P. *Quid in.* Grauius peccat adulter, quàm fornicator. Item, qui retenta sua, aliam ducit, quàm qui sua dimissa cum alia peccat. Item, grauius vxoratus, quàm non vxoratus, qui alterius coniugem cognoscit, vel vxoratus ad solutam. His omnibus grauius incestuosi, & his qui contra naturam, peius cum vxore, quàm cum meretrice. Item, vsus naturalis in vxore, sed vltra modum est veniale.

10 C A P. *Vxor à viro.* C A P. *Quod proposuisti.* Dimissa vxore aliam potest ducere vir, non vxor. G L O S. Mortua vxore fornicaria, vel si est arcta ea viuente.

C A P. *Quadam.* C A P. *Si quis.* CAP. *Qui dormierit.* Qui peccat cum consanguinea vxoris, vel contra, non petat debitum, & adulter mortua vxore non nubat, vxor sic: & contra qui dormit cum sorore vxoris, non potest exigere debitum ab vxore. G L O S. Si vxor adulteri exigat debitum, est facta reconciliatio tacitè.

C A P. *Hi verò.* Facta separatione causa adulterij, neuter potest contrahere viuente alio. Item, mortuo viro adultera nunquam contrahat, sed pœniteat.

C A P. *Concubuisti.* Qui peccat cum sorore vxoris, neutram habeat, & nunquam contrahant, nec adulterata, sed perpetuò pœniteant.

C A P. *Si quis* Qui cum nouerca, vel filiastra, vel sorore vxoris peccat, nunquam contrahat.

CAP. *Hi qui.* CAP. *Neque.* CAP. *Tantum.* CAP. *Vsque.* Matrimonia contracta nulla infirmitas, vel damnum corporis soluit, non amentia, furor, mutilatio, castratio, sterilitas. G L O S. Spadones, qui habent virgam directam, licèt non seminent, possunt contrahere; & tenet.

QVÆ

QVÆSTIO VIII.

AN liceat ducere infidelem eum conditione, vt conuertatur. Resp. non, & multo minus peccare. Item, sponsalia tenerent.

C A P. *Non solùm.* Non est peccandum, nec faciendum contra votum, v.g. castitatis, vt aliqua conuertatur ad fidem. G L O S. In voto semper intelligitur tacita conditio, *nisi necessitas, vel præceptum superioris vrgeat.*

Causa trigesimatertia. De impotentia coëundi, seu maleficiatis; de enormitate delicti: de tempore feriato: habet Quæstiones quinque.

QVÆSTIO PRIMA.

AN propter impossibilitatem coëundi vxor sit separanda à viro. Resp. sic, contrahendum, & non contractum; si perpetua, & probatur per triennium. fol. 51. 1

C A P. *Quod autem.* Si vxor per iustum iudicium probet impotentiam viri, accipiat alium, sed ille non potest accipere aliam. G L O S. Probatur per aspectum corporis.

C A P. *Requisisti.* Si vxor vult separari à frigido, & alteri coniungi, probet per septimam manum propinquorum cum iuramento, transeat ad secundas, & vir non: & si vir accepit aliam copulam, testes sint periuri, & peracta pœnitentia redeant ad primum matrimonium. G L O S. Si frigiditas est naturalis, & perpetua; & si non erat virgo, requiruntur septem testes, vel si non sunt, saltem duo, immo creditur eis, si de hoc est fama. Item, probatio non auditur contra iuris præsumptionem.

C A P. *Si quis.* Quando vxor dicit se non cognitam, & vir dicit se cognouisse, creditur viro, quia caput. G L O S. Nisi mulier contrarium probet, & in duobus mensibus.

CAP. *Si per sortiarias.* Coniuges maleficiati recurrant ad opera pia, & exorcismos; & si impedimentum est perpetuum, possunt accipere secundas; & sanati non tenentur ad primas. G L O S. Si maleficium est per triennium, quia nullum perpetuum secundùm aliquos.

QVÆSTIO II.

AN coniux, qui sua propria auctoritate separauit se, sit restituendus vxori. Resp. sic, nisi sit publicè adultera, vel timetur viri sæuitia, vel recessit auctoritate vxoris. 2

C A P. *Sæculares.* C A P. *An quod.* C A P. *Historia.* C A P. *Sanè.* Ante sententiam probati adulterij vel diffidij non dimittatur vxor: & si dimissa, restituatur, saltem in loco tuto, vnde per testes possit se defendere: qui secus, excommunicetur. G L O S. Causa matrimonialis spectat ad Episcopum.

C A P. *Interfectores.* C A P. *Inter hac.* C A P. *Quicunque.* C A P. *Si quod.*

Qui

Qui interficit vxorem, pœniteat vt homicida, nec amplius contrahat, nisi ex indulgentia: si est iuuenis, & si non vult facere pœnitentiam, excommunicetur. similiter qui Episcopum, vel presbyterum interficit, vel sit in monasterio, exemplo Hastulfi. G L O S. Indulgentia non est lex, vt quis petat. Item, dos adulteræ interfectæ transit ad filios, & adultera perdit dotem.

C A P. *Placuit.* C A P. *Hoc ipsum.* Adultera, siue sit coniux clerici, siue sæcularis, non interficiatur, sed ieiunet, & pœniteat per septennium, nisi peccatum sit grauius. Item, quando in consiliis est dispar sententia, est tenenda illa, quæ est antiquior vel potioris auctoritatis. G L O S. Pœnitentiæ sunt arbitrariæ, & minor amplectenda.

C A P. *De his.* C A P. *Audiuimus.* C A P. *In adolescentia.* Post pœnitentiam solemnem non prohibentur connubia iam contracta, nec contrahenda in iuuenibus.

C A P. *Latorem.* C A P. *Si quis.* C A P. *Si quis cum matre.* C A P. *Quos Deus.* C A P. *Antiqui.* Idem quod supra, & addit alias pœnas excommunicationis ei qui peccat cum matre, vel filia spirituali.

QVÆSTIO III.

AN peccatum possit deleri sola cordis contritione, & secreta satisfactione sine confessione oris. Gratianus extra suum morem sub hac Quæstione tertia instituit longum tractatum de Pœnitentia; Qui continet septem Distinctiones, de quibus sigillatim agendum.

De Pœnitentia Distinctiones septem, seu Quæstiones.

DISTINCTIO PRIMA.

AN sola cordis contritione, & secreta satisfactione sine oris confessione possit quis Deo satisfacere.

C A P. *Petrus.* (vsque ad C A P. 5.) Sola contritio sine satisfactione externa delet peccatum. C A P. *Si quis.* (vsque ad C A P. 14.) Leges puniunt etiam animum delinquentis.

C A P. *Aut facta.* Varia crimina puniuntur à iure ciuili, sed diuersimodè considerata plus, vel minus puniuntur, id est, pro causa, persona, loco, tempore, qualitate, quantitate, euentu.

C A P. *Cogitatio.* Lex ciuilis non punit cogitationes. Item, in maleficiis punitur voluntas, in aliis requiritur effectus, vel animus. G L O S. Id est, perseuerantia, vt in matrimonio.

C A P. *Diuortium.* C A P. *Si quis.* Vt sit diuortium, debet esse animus perpetuæ separationis: vnde factum, vel dictum calore iracundiæ, non est ratum, nisi, &c. quare ex calore iracundiæ misso repudio, si breui reuersa est vxor, nec diuertisse videtur. G L O S. Nec punienda: quandoque subitò facta tenent.

CAP. *Perniciosè.* CAP. *Homicidium.* CAP. *Omnis.* CAP. *Nunquid.* CAP. *Noli.* CAP. *Homicidium.* CAP. *Si propterea.* C A P. *Si cui.* CAP. *Porrò.* CAP. *Facilius.* In malis punitur consilium, & qui consulit homicidium est homicida: sic qui

sic qui tradit, sic qui odit, vel detrahit, vel voluntate, vel malum persuadens fratri: sic velle furari est furtum; velle fornicari, est fornicatio, & debent de his dolere, & pœnitere, vt Deum placent, ne pereant.

C A P. *Scindite.* C A P. *Conuertimini.* C A P. *Resuscitatus.* C A P. *Qui natus.* 4
C A P. *Omnis.* Cum contritione cordis remittuntur peccata.

C A P. *Non potest* (vsque ad cap. 58.) Peccatum non remittitur, si vltra cordis contritionem non confiteatur ore sacramentaliter, & opere satisfaciat, si potest, & habeat tempus, & loquitur de confessione cum pœnitentia, qua præterita plangit, & plangenda non committit: & pœnitentibus præstò est Deus vt subueniat, & his, qui in tempore necessitatis, vel instantis periculi pœnitentiam petunt, & reconciliationem; non est deneganda reconciliatio, nec interdicenda satisfactio: & qui amissa loquela per indicia integri sensus comprobentur quærere pœnitentiam, non est illis deneganda actio pœnitentiæ, nec gratia communionis: & si morbo aggrauati in præsentia sacerdotis significare non possunt, quod paulo ante poscebant, proderunt eis testimonia circumstantium, vt simul consequantur beneficium pœnitentiæ, & reconciliationis. Item, Deus omnia peccata pœnitenti dimittit, & nullum excipit.

C A P. *Si sacerdos.* C A P. *Voluissent.* Omne peccatum per pœnitentiam 5
est remissibile. Item, peccatum in Spiritum Sanctum non, quia est cum impœnitentia finali, & sic perpetuò punitur.

C A P. *Sufficit* (quod est 61. vsque ad C A P. *Quis aliquando*, quod est 87.) Agitur de necessitate, & modo, seu qualitate faciendi pœnitentiam: & Deus mutat sententiam, id est, comminationis, si te nouerit mutare delictum.

C A P. *Quem pœnitet.* Peccata sunt confitenda ore de præsentia, & non per nuntium, vel scriptum, quia erubescentia habet partem remissionis. Item, pœnitens quærat sacerdotem scientem ligare, & soluere, ne ambo in foueam cadant. Item, si non habet sacerdotem, confiteatur socio, licèt non possit absoluere. Item, secreta peccata secretè, publica publicè.

C A P. *Quamuis.* Confessio fiat secretè, id est, Deo, & soli sacerdoti, & remoueatur consuetudo publicè confitendi, ne arceantur à confessione.

C A P. *Quidam.* Licèt confiteri Deo sit vtile, tamen non soli Deo, sed etiam sacerdoti teneamur confiteri ex institutione Apostolica.

Distinctio secunda.

AN charitas semel habita possit amitti, vel non, & an pœnitentia sit reiteranda. 6

C A P. *Si quis.* (vsque ad cap. 15.) Sine charitate adulto non remittitur peccatum, & qui est in charitate non peccat, & si peccat, non erat in vera charitate, & pœnitentia, id est, perfecta: vbi multa de laudibus charitatis, & eius qualitatibus, & signis, & quomodo intelligitur, Spiritus Sanctus electos deserit, vel non. G L O S. Qui est in charitate non peccat, id est, dum est in charitate.

C A P. *Cùm sanctam.* (vsque ad cap. 40.) In ipsa virtute, v. g. charitatis sunt gradus, quibus paulatim homo perficitur, & nemo repentè fit summus: sunt enim gradus in vitiis, & sic nemo repentè fit pessimus: & vtrumque exem-

plificatur variè: & Adam ante peccatum habebat charitatem, & multi alij habuerunt charitatem, & peccauerunt: ergo possunt peccare. Item, omnes fuimus peccatores, quia nemo mundus à sorde, sed Christus nos lauat.

7 C A P. *Apostolus.*(vsque ad finem.)Non solùm prædestinati amittunt charitatem per peccatum, quam mox recuperant, sed reprobi amittunt charitatem, quam non recuperant: vbi agitur de libero arbitrio, & vnde est quod multi bene incipiunt, & malè finiunt, &c. & Angeli ante lapsum fuerunt in charitate.

Distinctio tertia.

AN pœnitentia sit reiteranda. G L O S. Solemnis de eodem peccato non, priuata sic.

8 C A P. *Pœnitentia* (vsque ad cap.27.) Veri pœnitentes, dum pœnitent non peccant; & sic hæc pœnitentia dicitur non reiteranda: sed si postea peccant, iterum possunt pœnitere: & variè declaratur quid sit pœnitere, vbi multa de vera pœnitentia, exemplo Dauid.

9 C A P. *Achab* (vsque ad cap.39.) Boni, & sancti quandoque cadunt, & resurgunt, & quocunque momento peccator agat pœnitentiam, Deus ignoscit, & non semel tantùm, sed multoties, id est, quoties peccauit, & pœnitet verè, & non fictè: & declaratur quæ sit vera pœnitentia, vel falsa.

C A P. *Pluit Dominus* (vsque ad cap.45.) Habenti plura peccata non remittitur vnum non remisso alio, quia non potest esse simul cum charitate.

C A P. *Pium est.* C A P. *Si quando.* Fides nostra postulat credere, Deum remunerare bona peccatorum deletis peccatis. G L O S. Vel temporali bono, vel minori pœna, vel de factis ante peccatum, id est, mortificatis.

10 C A P. *Cauendum.* C A P. *Quid ergo.* C A P. *Si quis.* Nullum bonum non remuneratum, & nullum malum impunitum, cauendum ne hic præmiemur.

Distinctio quarta.

fol. 52. AN peccata dimissa redeant, sunt variæ opiniones. Resp. non, licèt mox

1 peccans damnetur.

C A P. *Si Iudas.*(vsque ad cap.8.) Peccata dimissa redeunt cum aliis peccatis.

C A P. *Si ex bono* (vsque ad cap. 11.) Agitur de prædestinatione, & cur Deus non dat perseuerantiam omnibus, sed hunc bonum rapit, ne malitia mutet cor eius, & hunc bonum permittit fieri malum, & mori, ac damnari, nescitur: sed *ô Altitudo, &c.* C A P. *Hanc societatem.* Præsciti, id est, damnandi possunt prius habere iustitiam.

C A P. *Quid est.* C A P. *Qui recedit.* Peccata dimissa non redeunt, licèt ob ingratitudinem grauius puniantur, contra Gratianum.

C A P. *Si auerteret.* (vsque ad cap.19.) Iustus si peccat, perdit iustitias suas, id est, opera bona.

C A P. *Væ eis* (vsque ad finem.) Deus punit, id est, damnat homines pro peccatis propriis, & non parentum.

Distinctio

Distinctio quinta.

QVæ sunt consideranda circa pœnitentiam imponendam, vel facienda; id est, quis, quid, vbi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando. 2

C A P. *Consideret* (vsque ad finem.) Declaratur qualis debet esse confessio, & à quibus pœnitens abstineat, & quæ cogitet, quid significet, Factus est omnium reus, & respexit Deus prius ad Abel, mox ad munera. Item, non licet pœnitenti reuerti ad negotia sæcularia, quæ vix sine peccato agi non possunt, vt ad mercaturam, militiam curialem; aut ad quoduis peccatum, esset enim pœnitentia falsa; & qui reuertitur ad militiam, vel sæcularia, pœniteat per decennium, & sit excommunicatus.

Distinctio sexta.

CVi debet fieri confessio, & qualis debet esse confessor. Resp. fiat proprio, 3
& sit discretus.

C A P. *Qui vult*. Pœnitens quærat sacerdotem scientem soluere, & ligare. Item, si non habet sacerdotem ex deuotione confiteatur laico, erit enim accepta humilitas. Item, pœnitens non sit diuisus ab vnitate Ecclesiæ, & confessor sit sine crimine, & sciat cognoscere quod iudicat cum circumstantiis, sit beneuolus erga pœnitentem eum consolando, admonendo.

C A P. *Sacerdos*. Confessor reuelans aliquod peccatum pœnitentis deponatur, & ignominiosus peregrinetur toto tempore suæ vitæ.

C A P. *Placuit*. Nemo sacerdos absoluat Parochianum alterius sine licentia proprij Parochi, nisi proprius Parochus fuerit sine scientia sufficienti, ne cœcus cœcum ducat: qui secus fecerit, deponatur. G L O S. Hinc habetur quod parochianus propter imperitiam sui ordinarij sine licentia eiusdem ordinarij potest non suo confiteri, & credendum est simplici dicto pœnitentis. Item, confessio facta non suo non tenet.

Distinctio septima.

AN pœnitentia finalis, id est, timore mortis accepta, sit vtilis. Resp. sic, in 4
quacunque hora.

C A P. *Nemo*. Circa pœnitentiam nemo desperandus, dum est in corpore, C A P. *Si quis*. Pœnitentia in fine non negatur, sed securitas non datur.

C A P. *Qui egerit*. C A P. *Si quis*. C A P. *Idcirco*. C A P. *Nullus*. Pœnitentia si in extremo vitæ aduenerit, sanat, & saluabitur, quia semper est tempus pœnitentiæ: tamen in extremo pœnitere non est tutum, quia vix, vel rarò est iusta conuersio, & est oratio ad pœnitentiam in vita.

Finis de Pœnitentia, de qua in Quæst. 3.

QVÆSTIO IV.

5 AN tempore orationis, vt Quadragesimæ, & ieiunij, liceat reddere debitum vxori. Resp.sic: an exigere.

C A P. *Sciatis*.(vsque ad cap.8.) Qui coit cum vxore ad expellendam libidinem,vel sensualitatem,non potest vacare orationi, nec debet communicare: quare hortandi, vt abstineant in festiuitatibus maioribus, & in die processionis, & ieiunij, quia ex libidine semper est aliqua culpa.

G L O S. Exactus semper tenetur reddere. Item, quod aliquando non petatur, est de consilio.

C A P. *Non oportet*. In quadragesima non oportet celebrare nuptias, vel natalitia. G L O S. Id est, nuptialia conuiuia, vel pro natali hominum conuiuia, id est, non traducatur.

C A P. *Non licet*. In Quadragesima, nec natalia, vel nuptias licet celebrare, nec natalitia martyrum. G L O S. Nunc non habet locum, vel non cum conuiuiis.

C A P. *Non oportet*. C A P. *Nec vxorem*. A septuagesima vsque ad Octauam Paschæ, & tribus hebdomadibus ante festum sancti Ioan.Baptistæ, & ab Aduentu vsque post Epiphaniam, non oportet celebrare nuptias, & si celebrent,separentur. G L O S. Tres hebdomadæ cum interuallo,non immediatè ante. Item, separentur ad tempus in pœnam.

C A P. *Apostolus*.Coniugati non possunt se fraudare debito etiam ad tempus, vt vacent orationi, nisi de communi consensu. G L O S. Pro oratione priuata.

C A P. *Pœnitentiam*. Coniugatis non est imponenda pœnitentia, nisi de consensu: Id est, publica pœnitentia cum præiudicio coniugis.

QVÆSTIO V.

6 AN vir sine consensu vxoris possit vouere continentiam. Resp. non: & quid si minis consensum extorqueat?

C A P. *Si dicat*. C A P. *Notificasti*. C A P. *Mulier*. C A P. *Quod Deo*. C A P. *Secundum*. C A P. *Vna*. C A P. *Tunc saluabitur*. C A P. *Hoc solùm*. C A P. *Qui sitis*. Vir non potest continere sine consensu vxoris, id est,exactus non reddere, potest tamen non exigere; nec consensus vxoris extortus minis valet,vt non reddas. Item, similiter sine licentia viri, non sumat velum monasticum:vir si vult, recipiat eam iterum. Item,si vterque consentit,vterque tenetur seruare continentiam,& si vnus labitur,alter perseueret. Vir continens si exactus reddit vxori, dicitur adhuc continens coram Deo. Item, sola virginitas sine aliis operibus non saluat,nec alia opera sine continentia. Item,liberè oblata Deo virginitas est grata, ideo non expedit nubere.

C A P. *Qui vxorem*. Qui permisit suam vxorem velari, ipse intret monasterium, id est,conuertatur,nec aliam ducat. G L O S. Si est senex, contineat in seculo. *c.cum his, de conuer. coniug.* Item, maritus permittens vxorem velari, secundùm aliquos est compellendus intrare Religionem; secundùm alios nisi

nisi expresse voueat, non tenetur, & potest vxorem reuocare; secundùm alios, si mulier sciebat ius, dans viro licentiam intelligitur vouere, secus non.

C A P. *Manifestum.* Vir est superior vxore. Quare si vxor vouet abstinentiam, potest sine peccato irritare votum vxoris: si prius vir cõsensit, vir annullans peccat, vxor obediens non peccat. G L O S. Vir potest vouere abstinentiam sine consensu vxoris, nec vxor potest illud reuocare, & in hoc voto non sunt pares, sicut sunt pares in voto continentiæ. Item, neuter potest reuocare votum alterius, quod non est in suo præiudicio, vel si alteri non oriatur scandalum, & tenetur altero inuito seruare votum. G R A T. Si de communi consensu vouerunt continentiam, non potest alter alteri relaxare votum, quia in hoc est par ius. 7

C A P. *Est ordo.* C A P. *Hæc imago.* C A P. *Satis hinc.* C A P. *Cùm caput.* C A P. *Noluit.* C A P. *Mulierum.* C A P. *Adam.* C A P. *Mulier.* CAP. *Nec illud.* Naturaliter fœmina est inferior, & debet inseruire homini, & filius parenti, quia fœmina non est imago Dei, ideo se velat, & est quasi famula. Item, si innupta consensu patris vouit, & mox nupta vir eius non vult eam votum explere, non expleat, non enim peccat, quia hoc præcipit Deus. Item, mulier non potest docere, nec testificari, nec fidem dare, nec iudicare, nec imperare, tandem non facere officia virilia. Item, mulier debet velare suum caput, & sit coram Episcopo, tanquam coram Iudice, nec loquatur in Ecclesia.

Causa trigesimaquarta, De impedimento ligaminis: habet Quæstiones duas.

QVÆSTIO I. & II.

AN mulier primo viuente putans eum mortuum in captiuitate, si alteri nubit, sit adultera. Secundò, an redeunte primo marito sit cogenda relicto primo reuerti ad secundum. 8

C A P. *Cùm per bellicam.* C A P. *Cùm in captiuitate.* C A P. *Non satis.* Mulier putans probabiliter suum maritum mortuum, si secundo copulatur, non est rea adulterij: si primus viuus reuertatur, debet relicto secundo accedere ad primum, & si noluerit est compellenda, & punienda, id est, excommunicatione. G L O S. Si mulier dubitat de morte primi, & contrahit cũ secundo, potest reddere, & non petere debitum, & primus maritus potest eam accusare de adulterio. Item, si credit primum esse viuum, & reuera est mortuus, & contrahit cum secundo, matrimonium tenet, sed ipsa est in reatu adulterij, licèt non committat adulterium, vt aliquis tenetur actione furti, licèt subtilitate iuris furtum non committat. Item, qui ignorantes consanguinitatem contraxerunt, deinde cognito impedimento separantur, filij nati sunt legitimi quoad succèssionem: si verò vnus erat ignorans, alter sciens consanguinitatem, filij sunt etiam legitimi contra aliquos: sed si scientes, vel affectant ignorantiam, id est, quia sine trina denuntiatione in facie Ecclesiæ, filij non erunt legitimi. Item, quo modo probandum quod illa sit vxor primi, vide, &c.

CAP. *Si quis necessitate.* Si vir compulsus necessitate aliqua discedit in aliam 9

Prouinciam, & vxor non vult eum sequi, maneat innupta, dum vir viuit. GLOS. Mulier tenetur sequi virum recedentem ex honesta causa, non vagabundum, nisi duxerit histrionem.

CAP. *Si virgo.* Si virgo nesciens nupsit alieno, quãdiu nescit, non est adultera, sed cessante bona fide, est adultera, si perseuerat; similiter qui alienum agrum possidet bona fide, ea cessante fit iniustus. GLOS. Si sciat post completam præscriptionem, non tenetur restituere, quia est suus, nec dicitur possidere, sed possedisse alienum. Item, quid si inter præscribendum, cessat bona fides, quomodo agat. vide ibi.

CAP. *In lectum,* CAP. *Ego dixi.* Qui ignoranter cognoscit sororem vxoris, iuret ignorantiam, & sit cum sua vxore facta aliqua pœnitentia, sed soror non nubat amplius, si sciens connubuerit. GLOS. Coniugata si ignoranter cognoscitur, non est adultera. Item, maritus cognoscens coniugem adulteram perseuerantem peccat, & est particeps, si pœnitentem, non.

CAP. *Si quis.* CAP. *Si quis commatre.* CAP. *Quidam.* Peccans cum duabus sororibus, vel fratribus, vel matre, & filia, si scientes, nunquam nubant, si ignorantes sic.

Causa trigesimaquinta, De cognatione, & affinitate: habet Quæstiones decem.

QVÆSTIO PRIMA.

fol. 53. 1 AN liceat alicui ducere suam consanguineam. Resp. non vsque ad quartum gradum in transuersali, in descendentibus vsque in infinitum.

CAP. *Cùm igitur.* In principio mundi propter necessitatem ne seducerentur ab idololatris, nunc cessante necessitate, non licet contrahere cum consanguineis.

QVÆSTIO II. & III.

AN quis possit ducere consanguineam vxoris, & vsque ad quem gradum prohibeatur lege. *c. non debet, de consang.*

CAP. *De affinitate.* (vsque ad vltimum caput.) Non licet ducere consanguineam, vel affinem vsque ad sextum gradum, vel septimum, computando patrem pro vno gradu: & qui consanguineas ducunt, sunt maledicti, & infames, nec possunt dum viuunt habere vxores, nisi ignoranter contraxerint, & excommunicantur. Item, c. 11. pollutio quæcumque sit, si non fiat intra vas naturale, non inducit affinitatem, & potest consanguineus viri illam accipere. Item, si reperiantur in iv. & v. permittuntur. Item, laicus habens simul vxorem, & concubinam excommunicetur. Item, nemo nubat sine benedictione sacerdotis. Item, assignantur multa genera affinitatum, quæ non sunt in vsu, & duæ vxores consobrinarum non poterant tertio nubere successiuè.

QVÆ

QVÆSTIO IV.

QVare prohibetur consanguinitas vsque ad sextum gradum, vel septimum. 2

CAP. *Consanguinitas.* Quia tot ætatibus finitur mundus, sic consanguinitas.

QVÆSTIO V.

GRadus consanguinitatis quomodo sint computandi. Resp. non cum lege ciuili, vt singulæ personæ faciunt gradus, sed bene. 3

CAP. *Series.* CAP. *Ad sedem.* CAP. *Porrò.* CAP. *Parentela.* Quia lex ciuilis numerat gradus pro hæreditate transferenda à persona ad vnam personam; ideo singulis personis assignat singulos gradus, vt fratres sint in secunda, filij eorum in quarta. Ecclesia, quia numerat in ordine ad matrimonium, quod non potest esse, nisi inter duos, ideo duobus dat vnum gradum, vt fratres in primo, filij in secundo, nepotes in tertio, &c. & sic generata persona semper gradum adiicit, idem in affinitate.

CAP. *Quod autem.* CAP. *Primò gradu.* In singulis gradibus ponuntur personæ, & nomina, quibus vocari debent. vide.

Ponitur arbor consanguinitatis, & affinitatis, secundum ius canonicum.

In linea recta quot sunt personæ numeratis extremis, & dempta vna, tot sunt gradus, vt si sint quinque personæ, sunt quatuor gradus: idem in ciuili.

In linea collaterali æquali quoto gradu distat quis à stipite, toto ab eodem in linea inæquali; quoto gradu remotior distat à communi stipite, toto distant inter se: sed in iure ciuili quot sunt personæ, tot sunt gradus, quibus distat.

Eodem modo procedendum in affinitate, quæ ex matrimonio non excedit quartum gradum, vt consanguinitas ex copula illicita, non secundum quoad dirimendum matrimonium.

QVÆSTIO VI.

AN omnes possint accusare matrimonium consanguineorum ad dirimendum. Resp. non, nisi consanguinei. GLOS. Alij possunt denuntiare. 4

CAP. *Consanguineos.* CAP. *Videtur.* Consanguinitatem coniugatorum non extranei, sed consanguinei accusent, & computent gradus: & si non reperiuntur consanguinei, Episcopus ab extraneis veracioribus perquirat: & si reperitur propinquitas, separentur. GLOS. Quando agitur de consanguinitate, consanguinei præferuntur extraneis in testificando, in aliis non. Item, solus consanguineus potest accusare, sed quilibet potest denuntiare. *c. tua, de consang. sp.* & per denuntiationem in hoc casu agitur ad separationem. Item, causa matrimonialis, licèt in ea agatur de crimine, non est criminalis;

ſed mixta.*c.tuenda.de procur.*Item,propinqui præferuntur etiam in accuſatione de adulterio.

CAP.*Notificamus.*Quando duo,vel tres propinqui,vel non propinqui,ſed antiquiores,veraces,& bonæ famæ ſine paſſione teſtantur, & iurant affinitatem,ſeparentur:ſi nolunt iurare, non ſeparentur, ſed facta aliqua pœnitentia remaneant.GLOS.Infames contra infamem in diſſoluendo matrimonio admitti non debent;ſicut nec ſerui contra ſeruum,licèt ſint parentes.

5 CAP.*Si duo.* Facto matrimonio,ſi eſt fama contra eos eſſe conſanguineos, ſi probatur per teſtes,vel per confeſſionem eorum,ſeparentur:ſi neutrum, relinquantur, & Epiſcopus eos admoneat, ſi in conſcientia ſunt conſanguinei, eſſe in peccato mortali,& infames, &c. Item, ſeparati iuuenes aliam ducant. GLOS. Fama publica eos eſſe conſanguineos habetur pro vno teſte, & ſi vnus coniux fatetur,ſeparentur.Item,ſine fama eorum confeſſio non ſufficeret.Item,præſumptio violenta cum fama ſufficit. Item, infamia canonica per pœnitentiam deletur.

CAP. *De parentela.* CAP. *Illud.* Quando quæritur de parentela coniugum,teſtis in manu Epiſcopi, vel Deputati ſine reſpectu humano iuret quicquid ſcit,vel audiuit,ſic Deus me adiuuet,& iſtæ Sanctorum reliquiæ.

GLOS. Hic admittitur teſtimonium de auditu de parentela, quia difficile eſt probare parentelam per ſcientiam, licèt hoc ſit correctum. *c. licèt. de teſtibus*;ſed non probatur eſſe matrimonium per auditum, licèt probetur parentela. Item, accuſator debet iurare de dicenda veritate, non de calumnia. Item,per hoc iuramentum non fit ſeparatio, niſi de nouo iuret, vt in cap. ſequenti.

6 CAP.*Epiſcopus.*Epiſcopus in qualibet parochia ſtatuat ſeptem vel plures maturiores,& veraciores,& iurent,vt ſupra,quod dicent Epiſcopo,quæ ſciunt corrigenda,&c.

CAP. *De parentela.* Quando agitur de conſanguinitate, teſtes ſi diſcordant,ſtandum dignioribus,& iurent, quod non ex paſſione, ſed quia ita credunt, & ita audiuerunt à ſuis maioribus, & in his non debet inueniri aliqua contrarietas,vel varietas. GLOS.Teſtes contra matrimonium tenentur probare conſanguinitatem ex vtroque latere, & ſingulos gradus clarè diſtinguere,& propriis nominibus perſonas nominare,vel ſufficienter circumloqui, & vidiſſe quod perſonæ in vno prædictorum graduum conſtitutæ ſe pro conſanguineis habuerunt.Item,ſufficit,ſi incipiunt probare duos fratres,licèt non ſciant de patre.Item,an ſi duo,qui probant Petrum eſſe filium Ioannis,& nihil ſciant de Berta,& alij duo probant Bertam eſſe filiam Ioannis, nihil ſciunt de Petro, ſit ſatis probatum ad dirimendum matrimonium? videtur non, quia neutri probant conſanguinitatem: videtur ſic, quia qui probant hunc filium eius,probant hunc patrem eius.

CAP. *Ab iſto die.* Coniuges quando ſeparantur per ſententiam, iurent, quod non cohabitabunt.CAP.*Ab iſto die.*Quando ſeparati reconciliantur,iurent quod bene tractabunt.

CAP.*Multorum.* Prætextu conſanguinitatis,nullus poteſt dimittere vxorem,vel aliam accipere, niſi poſt ſententiam Eccleſiæ. Item, vnius teſtimonio nullo modo coniugium ſoluatur.

QVÆ

QVÆSTIO VII.

AN qui de incestuosis nascuntur, filij reputentur, id est, legitimi. Resp. si sciebant non; secus sic, &c. 7

CAP. *Quod est.* Filij nati ex incestu non sunt legitimi, & sic parentes dicuntur sine filiis. GLOS. Si nesciebant sunt legitimi, si vnus nesciebat sunt legitimi.

QVÆSTIO VIII.

AN cum eo, qui ignoranter contraxit cum consanguinea, vel affine, sit dispensandum.

CAP. *De gradibus.* CAP. *Hæc salubriter.* Coniuncti intra gradus prohibitos separentur, sed Papa solet dispensare, præsertim si per longum tempus manserunt, & habent filios. GLOS. Dispensatio circa matrimonia fit ob tria, id est, tempus, proles, & ob pacem. Item, post spatium longum non admittitur accusator, nisi accusatus sponte admittat. *cap. per tuas. Qui accus.* Item, hodie longitudo temporis non excusat. *c. non debet, de consang. & affin.* Item, pendente causa super matrimonio, non est denegandum debitum.

CAP. *Incestuosi.* Incestuosi excommunicentur, &c. & si moritur in incestu viuens, sit sine spe coniugij.

QVÆSTIO IX.

SEparati per sententiam Ecclesiæ si alias ducant, & mox cognoscitur error sententiæ, an redeant ad prima coniugia. GLOS. Sententia lata pro, vel contra matrimonium, potest retractari, quia nullo modo transit in rem iudicatam, licèt non ita facilè, quando secundum matrimonium est factum. An sententia matrimonij retractetur per in integrum restitutionem. *c. ex literis,* vel ipso iure, quia non transit in rem, placet. Item, sententia rettactatur variis modis. (vide ibi.) 8

CAP. *Omnibus.* CAP. *Loci.* Rationabiliter ordinata, & decisa non mutentur. GRAT. Sed licet corrigere errorem sententiæ. Item, sententia potest moderari, licèt non tolli.

CAP. *Quod quis.* (vsque ad finem.) Qui non vult puniri, corrigat illicita, vel errata sua, vel prædecessorum, & Sedes Apostolica aliquando mutat sententiam, & suam, & aliorum, sed in melius, & sic depositi restituuntur.

QVÆSTIO X.

AN filij secundi mattimonij sint affines cum parentibus primi mariti. Resp. erant, sed non sunt. 9

CAP. *Fraternitas.* (vsque ad finem.) Affinitas non cessat per mortem mariti, nec filij secundi possunt accipere parentes primi. Hodie cessauit.

Causa trigesimasexta, De raptu: habet Quæstiones duas.

QVÆSTIO PRIMA.

AN qui allicit puellam conuiuio, & mox eam opprimit, committat raptum. Resp. sic.

CAP. *Raptus.* Qui corrumpit puellam est raptor, quia raptus dicitur à corrumpendo. CAP. *Lex illa.* Non facit raptum, qui vtitur sponsa sua.

CAP. *De raptoribus.* Si rapta, & raptor ad Ecclesiam fugiant, si puellla non consentit, ei seruiat raptor, vel morte puniatur: si consensit, seruiat parentibus, & dotet. GRAT. Aliquando vis infertur parentibus, & non puellæ consentienti, aliquando contra, aliquando vtrique, & semper est raptus. Item, raptus, vel fit de re, vel de vsu, v.g. virginis.

QVÆSTIO II.

10 AN raptor possit contrahere cum rapta. Resp. sic, purgato vitio rapinæ.

CAP. *Eos.* (vsque ad finem.) Raptor, & consentientes sunt excommunicandi, & excommunicati, & in iure ciuili non solùm raptor, sed tentans est sub pœna capitis, sed peracta pœnitentia possunt matrimonio coniungi de voluntate parentum. GLOS. Conatus solus aliquando punitur.

De Consecratione: habet Distinctiones quinque.

Agitur de consecratione Ecclesiæ, Eucharistiæ, Baptismo, Festis, Confirmatione, efficiente Spiritu sancto.

Distinctio Prima.

fol. 54. 1 CAP. *Consecrationem.* Consecratio Ecclesiæ, & celebratio Missæ non debent fieri, nisi in locis Deo sacratis, absque magna necessitate.

CAP. *Tabernaculum.* Exemplo veteris testamenti Christiani multo magis debent Domino templa ædificare, ornare, sacrare vnctionibus necessaria ad cultum, & non in aliis locis Missas celebrare, nisi in loco sacrato ab Episcopo, & non à chorepiscopo: & si summa necessitas vrgeret, sacrificent non in domibus, sed in tabernaculis dicatis Domino à Pontifice, & in mensis vnctione delibutis, & à sacerdotibus: nam si non ordinati, non possunt exorcizare, multo minus facere officia maiorum ordinum. Item, in domibus non possunt offerri oblationes. GLOS. Necessitas consecrandi extra Ecclesiam est, quando quis non habet Ecclesiam, vt in exercitu: si tamen sit lapis consecratus, quia sine eo non potest, licèt possint dici officia diuina.

CAP. *Omnes.* Ecclesia debet consecrari cum Missa. Item, vbi sunt plures Ecclesiæ, quàm sit necesse, vel maiores, quàm restaurari possint, Episcopus prouideat quomodo possint restaurari. GLOS. Missa secundùm aliquos est de substantia consecrationis, secundùm alios non; vnde si quis consecrat,

secrat, & alius dicit Missam, an sit consecrata, est dubium.

CAP. *De locorum*. CAP. *Praecepta*. CAP. *Basilicas*. CAP. *Certum*. CAP. *Ecclesia*. Noua Ecclesia non debet dedicari, nec institui sine auctoritate Sedis Apostolicae. GLOS. Hodie non tenet. Item, vbicumque sepelitur homo voluntate Domini, locus sit religiosus secundùm leges, non secundùm canones, secundùm Innocentium.

CAP. *Nemo*. Nullus Ecclesiam aedificet sine licentia Episcopi, qui veniens crucem figat, atrium designet, & praefiniat. Item, aedificans dotet pro luminaribus, custodia, stipendijs custodum, & ostensa donatione aedificet. Item, postquam Ecclesia fuerit consecrata, aqua sancta atrium Ecclesiae conspergat GLOS. Episcopus veniat ad haec, vel per se, vel per alium. Item, saltem sint duo Clerici, id est, rector; & minister alendi. Item, si Episcopus consecrat, vel fundat Ecclesiam sine dote, fundator tenetur dotare, vel eius haeres, & in defectu, id est, si non possint, tenetur Episcopus.

CAP. *Si quis*. Episcopus non permittat fundari Ecclesiam pro quaestu, 3
nec fundatam consecret. Ecclesia debet erigi pro Sanctorum patrocinio. GLOS. Dotans Ecclesiam sine aliquo pacto, ipso iure est patronus. Item, patronus dans praedium, potest pacisci de accipiendo annuo censu de licentia Episcopi, sed in dote non. Item, patronus non debet exigere xenia, vel huiusmodi ab Ecclesia.

CAP. *Sicut*. CAP. *Missarum*. CAP. *Ecclesias*. CAP. *Hic ergo*. CAP. *Nullus*. Non licet Missas cantare, & sacrificia offerre, nisi in locis Deo sacratis, id est, in tabernaculis diuinis precibus delibutis, nisi summa cogat necessitas, nec celebrentur oblationes in domibus, vel nisi vbi Episcopus iusserit. GLOS. In necessitate est celebrandum sub aëre, & tentorio, non in domo, nisi in eo sit oratorium cum altari portatili.

CAP. *Solemnitates*. CAP. *Solemnitates*. Dedicatio Ecclesiae singulis annis 4
celebretur per octo dies. Item, si dubitatur de consecratione Ecclesiae, nec certò constat, consecretur, quia non est reiterare, quod nescitur esse factum. GLOS. Consecratio potest probari per libros Ecclesiae, & per lapides, & vnus testis de auditu sufficit. Item, in dubio Episcopus dicat, *Si non es consecrata, te consecro.*

CAP. *Ecclesia*. Si dubium est, an Ecclesia, vel altare sit consecratum, consecretur. Item, superflua altaria destruantur. Idem, infra per 7. cap. GLOS. Ecclesia exsecrata hodie non consecratur, sed reconciliatur ab Episcopo cum aqua ab Episcopo tantùm, & non ab alio benedicta, nisi caderet, vel arderet. Item, in sex casibus Ecclesia esset consecranda. Primò, quando dubitatur de consecratione: secundò, quando motum est altare maius: tertiò, propter homicidium: quartò, si est exusta: quintò, si parietes de nouo reparati: sextò, propter adulterium. Item, altare exsecrato non consecratur Ecclesia, sed ipsum, & contra. Item, per adulterium, & homicidium non reconsecratur Ecclesia.

CAP. *Si motum*. Si motum fuerit altare, Ecclesia denuo consecretur: si parietes mutantur, & non altare, sale tantùm exorcizetur: si homicidio, vel adulterio violetur, expurgetur, & denuò consecretur. GLOS. Loquitur de altari, ad cuius honorem Ecclesia est consecrata, si sit mutatum ita, vt amittat 5

formam per diminutionem, vel augmentum. Item, de mensa principali, si aufertur, vel enormiter frangitur vltra dimidietatem. Item, tabula cõsecrata potest transferri de loco ad locum, & non exsecratur. Item, pro Ecclesia non intelligitur altare, quia sunt distinctæ consecrationes, & vna potest esse sine altera. vide *de consecrat. Eccl. vel altaris.* Item, possunt omnes lapides inferiores altaris particulatim amoueri, & renouari, dummodò altare, & lapides illud tangentes maneant immoti.

6 C A P. *Ecclesiis.* Consecrata Ecclesia non est iterum consecranda, nisi sit igne exusta, vel sanguine, vel semine polluta, vt baptizatus. G L O S. Si sit exusta pro maiori parte, vel destruatur interius, & exterius, secus non. Item, consecratio Ecclesiæ maximè consistit in vnctione exteriori, & coniunctione, & dispositione lapidum. Item, per semen emissum per adulterium, vel fornicationem, polluitur, non per somnium, vel cum vxore, tunc enim non reconsecrabitur.

C A P. *Ecclesias.* Ecclesiæ Arianorum debent iterum consecrari Catholicè. G L O S. Si non erant consecratæ in forma Ecclesiæ, vel sine reliquiis.

C A P. *Arianorum.* Ecclesia quomodo est sanctæ Agathæ in regione suburbana, erat Arianorum; & D. Greg. in fide catholica dedicauit.

C A P. *Agapitus.* Papa purgauit aliam Ecclesiam.

7 C A P. *De fabrica.* Si Ecclesiæ aliàs fabrica fuerit diruta, & reparata sine altaris motione, non est denuo consecranda, sed satis est si in ea denuo Missa solemnizetur; si verò reliquiæ ab altari sint ablatæ, debent iterum reponi, & altare consecrari. G L O S. Quando fabrica per partes successiuè ruit, & reficitur, non est reconsecranda, quia censetur eadem, & sacrum trahit ad se non sacrum, licèt addatur in latitudine, vel longitudine, vel altitudine; secus si tota simul ruit. Item, altaris, & Ecclesiæ sunt distinctæ consecrationes.

C A P. *Nullus.* In Ecclesia consecrata non erigatur altare, nisi ab Episcopo consecratum, vel per Missam sanctificatum. Item, qui fingit dedicationem Ecclesiæ, excommunicetur, vel degradetur.

C A P. *Placuit.* Altaria erecta propter somnia, & inanes causas, vel sine reliquiis in aquis, euertantur: quod si sit scandalum, moneatur populus, vt vitet illa loca.

C A P. *Ecclesiam.* Non licet consecrare, vel in Ecclesia Missas dicere, in qua paganus sepultus est, nisi prius foras cadauer eiiciatur, & Ecclesia mundetur. G L O S. Si fœmina prægnans moriatur, potest in Ecclesia sepeliri, quia est pars matris, licèt consueuerit aperiri, & fœtum extra cœmeterium sepeliri.

8 C A P. *Non debet.* Non debet consecrari Ecclesia, in qua sunt sepulta cadauera infidelium, nisi eiectis infidelibus, & rasis signis, & parietibus restauretur: sed si non erat consecrata, & sepulti erant fideles, possunt in ea Missæ dici. G L O S. Cadauera infidelium eiicienda auctoritate Episcopi, vel Principis. Item, rasis muris, id est, dealbatis de nouo post rasuram. Item, si fideles, & infideles discerni non possunt, neutri exhumandi.

C A P. *Non oportet.* Non licet super monumenta mortuorum dicere Missam, vel ministrare Eucharistiã, vel oblationes offerre, sed in Ecclesia, vbi sunt reliquiæ: nec licet Christianis deferre prandia ad sepulchra mortuorum, vel

sacrificare

ſacrificare mortuis.G L O S. Erat mos gentilium in Februario.

C A P.*Concedimus*. Si Eccleſiæ conſecratæ fuerunt combuſtæ, conceditur vt in cappellis non conſecratis celebretur cum requiſitis, donec reſtaurentur conſecratæ. Item, itinerantibus ſi deeſt Eccleſia, poſſunt celebrare ſub dio, vel in tentoriis, ſi habent neceſſaria. G L O S. In cappellis cum licentia Epiſcopi.*c. vnicuique*,infra.

C A P. *Altaria*. C A P. *Altaria*. Altaria non niſi lapidea poſſunt conſecrari, id eſt; chriſmate vngi cum benedictione ſacerdotali. Item, Epiſcopi comprouinciales circa celebranda diuina officia ſeruent ordinem Metropolitani.

C A P. *Vnicuique*. Eſt licitum cuique in domo ſua habere oratorium, & 9
ibi orare, ſed non Miſſas celebrare. G L O S. Oratorium non ſacrum. Item, Miſſam de licentia Epiſcopi in neceſſitate.

C A P. *Clericos*. Clerici, qui miniſtrant, vel baptizant in oratoriis, quæ domi ſunt,ſine conſenſu Epiſcopi,deponantur.G L O S.Id eſt, miniſteria, & officia in horis diurnis,& nocturnis.

CAP.*Si quis*.Ad vitandam fatigationem habens licentiam audiendi Miſſam in oratoriis priuatis,tenetur in diebus ſolemnibus,vt in Paſchate, Natali, Epiphania, Aſcenſione, Pentecoſte, Natali ſancti Io. Baptiſtæ audire Miſſam in ciuitate,vel in parochia:& clerici, qui ſine licentia Epiſcopi in his feſtiuitatibus ibi celebrant, excommunicentur. G L O S.Id eſt, in oratoriis priuatis; ſecus in publicis, quæ populus facit.*c.audientiam, de Eccleſiis ædificandis.*

C A P. *Tribus de cauſis*. Eccleſia poteſt tranſmutari, vel ob neceſſitatem in perſecutione,vel ob difficultatem locorum, vel quando homines mali grauant. G L O S. Propter aëris intemperiem. Item, propter malitiam populi transfertur ſedes, vel Epiſcopus renuntiat propter malitiam populi, vel propter meliorationem.

C A P. *Corpora*. Corpora Sanctorum,id eſt,reliquiæ, non transferantur de loco ad locum ſine licentia Superioris,vel Papæ.G L O S. Et ſi eſt ſcandalum Principis patroni,&c.

C A P. *Ligna Eccleſiæ*. Ligna Eccleſiæ conſecratæ non debent conuerti in 10
vſum laicorum, niſi in aliam Eccleſiam, vel comburantur, vel ad vſum monaſterij fratrum.G L O S. Non indifferenter, ſed in capitulo, & dormitorio, vel aliis religioſis locis,non in culina,vel in vineis paſtinandis.

C A P. *Altaris*. Altaris palla, cathedra, candelabrum, velum, ſi ſint vetuſtate conſumpta,comburantur,& cineres in ſacrario, vel pariete, vel foſſa ponantur.G L O S.Pallæ dicuntur veſtiménta altaris,id eſt,ſindones,& corporale quadrangulæ,vt pallium muliebre,quod palla dicitur.Item,velum,id eſt,cortina,vel pannus altaris.

C A P. *Nemo*. Nemo mortuum inuoluat palla altaris, vel menſæ Domini; qui contra facit, ſi eſt diaconus eſt ſuſpenſus tribus annis, & ſex menſibus, presbyter non monens,x. annis. Item, pallas, & vela, id eſt, ornamenta altaris,ſeu cortinas lauent diaconi,non extra ſanctuarium, ſed ſeparatim in propria pelui noua,& in eo vaſe nil aliud lauetur. Item,vela ianuarum,id eſt,cortinæ,ſeu calicis in alio vaſe lauentur. Item, tergantur manus ad velum ianuæ Domini.G L O S.Clerici mortui bene,induuntur veſtibus ſacris.Item, derogatur pœnis conſuetudine contraria.

C A P. *In sancta hac.* Sacra vasa non possunt tangere, nisi homines sacrati, & Deo dicati, vel seruiant alijs humanis vsibus, ne pro hoc peccato Deus puniat iniustos, & iustos.

CAP. *Vestimenta.* Vestes sacratæ sint honestæ, & non pro alio vsu, quàm Ecclesiastico, nec debent tangi, vel ferri, nisi ab hominibus sacratis, ne puniantur, vt Baltassar.

C A P. *Ad nuptiarum.* Vestes sacræ non seruiant in nuptijs, ne polluantur, & fiant indignæ diuino seruitio. GLOS. Ex veste mulieris potest fieri capsula, contra glossam.

C A P. *Vasa in quibus.* Calices, & patenæ non sint ligneæ, nec vitreæ, licèt prius sacerdotes non aureis, sed ligneis vterentur; nunc contra. G L O S. Sint aurei, vel argentei.

CAP. *Vt calix.* Nullus præsumat in ligneo, vel vitreo celebrare, nec in ære, vel aurichalco, ne ob rubiginem fiat vomitus, sed in auro, vel argento: si pauper, stanno.

C A P. *Consulto.* Corporalia non sint ex serico, vel tincta, sed ex lino cenæ munda, vti vitetur scandalum.

fol. 55. C A P. *Iacobus.* Solemnitas, seu ordo celebrandi Missam, fuit addita à Ia-
1 cobo Apostolo, fratre Domini, & à Diuo Basilio. GLOS. Forma substantialis à Christo.

C A P. *Nocte sancta.* In nocte Natiuitatis potest celebrari Missa, cum hymno Angelico, in reliquis temporibus non celebrentur Missæ ante tertiam horam, in qua fuit crucifixus. GLOS. Prima circa medium noctis, quando Christus est natus; secunda, dum diescit, id est, tempus legis, tertia, in die, id est, Euangelij. Item, communiter in die, quia est tempus gratiæ. Item, Hilarius addidit ad gloriam.

C A P. *Sacramenta.* Missa fiat à ieiuno, excepto die Anniuersario. GLOS. Hoc est derogatum contraria consdetudine. Item, an qui cœnauit, & non dormiuit, nec digessit, dicatur ieiunus. Resp. sic, contra glossam.

C A P. *Solent.* Qui in Quadragesima comedunt, audita hora Nonæ, ante quam Vespertinum officium celebratur, non sunt credendi ieiunare, sed auditis Missis, & Vespertinis officijs, & factis eleemosynis comedant, & qui est impeditus, completa sua oratione hora Vespertina comedat.

2 C A P. *Necesse.* Missa potest dici mane ante Tertiam, pro commoditate plebis. GLOS. Illud capitulum, nocte sancta non, nisi in Tertia: vel est abrogatum, vel de solemni, hic de priuato.

CAP. *Et hoc.* Priuatæ Missæ non ita solemniter dicantur, vt populum detineant, sed eant ad solemnem hora Tertia.

CAP. *Sufficit.* Vnus sacerdos vnam Missam dicat in die, quia Christus semel mortuus est, & qui plures dicit adulando, vel pecunijs, damnabitur. GLOS. In necessitate potest dicere alteram, non Tertiam, si est ieiunus etiam à purificatione. Item, quicquid miscetur sanguini Christi, non fit sanguis.

CAP. *De hymnis.* Exemplo Christi, & Apostolorum Ecclesia, & Doctores componunt, & canunt hymnos, sic alias orationes, &c. in officijs diuinis: qui negant, excommunicentur.

C A P. *Hi duo.* Duo hymni in nouo Testamento ab Angelis cantati, id est,

Alle-

Alleluia,& Gloria in Excelsis,à Septuagesima,quando memoratur lapsus hominis,vsque ad Pascha,id est,per ix.hebdomadas omittantur,ob nouem choros Angelorum priuatos restauratione,donec Christus resurrexit, tunc Alleluia.GLOS.Tot homines ascendent,quot Angeli ceciderunt.

CAP. *Porrò.* Episcopus in Cœna Domini dum conficit chrisma, in Missa cantant Gloria in Excelsis Deo, & Archiepiscopus vtitur pallio Apostolico.

CAP. *Nullus.* Episcopus,presbyter,diaconus non intrabit ad celebranda solemnia Missarum cum baculo,nec assistet altari capite velato, & qui secus, suspendatur.Item,qui Missam incœpit,non relinquat, vt alter perficiat, nisi impeditus aliqua graui passione; qui secus, suspendatur à Christi corpore. GLOS.Vel vt baptizet puerum,Item, Episcopus dum prædicat debet habere mitram, & baculum.Item, qui non potest sustentari in altari sine baculo, non est ordinandus presbyter.

CAP.*Vt illud.*Dicens Missam,vel horas habeat aliquem propè,si fieri potest,qui in casu necessitatis suppleat defectum eius,& finiat.

CAP. *Episcopus.* Episcopus sacrificans habeat plures testes circa se, quàm simplex sacerdos, & in solemnioribus plures diaconos, subdiacono minores induto,&c.& alios sacerdotes,&c.qui illum custodiant,& qui communicent, ni velint carere liminibus Ecclesiasticis.

CAP. *Iubemus.* Non sufficit bona conscientia, sed propter maleuolos Episcopus debet habere in omni loco testes,id est,duos presbyteros, & diaconos.GLOS.Quærat bonam famam.

CAP.*Hoc quoque.* Presbyter dum cantat Missam habeat alios duos,qui respondeant ad *Dominus vobiscum*,& *Orate fratres*.GLOS. Sufficit vnus alter: imo in necessitate, vt si est inclusus,potest solus. Item, illi plures possunt esse laici ex consuetudine.Item,Episcopus primò salutat populum, *Pax vobis*, vt Vicarius Christi,vltimò *Dominus vobiscum*.

CAP.*Omnes.*Populi audiant totam Missam, & si ex contemptu non audiunt,vel non communicant,excommunicentur. 4

CAP.*Sacerdote.* Dum sacerdos prædicat in Ecclesia, qui egredietur excommunicetur.

CAP. *Missas.*.Sub præcepto præcipitur vt omnes die Dominico Missam audiant,nec egrediantur ante benedictionem sacerdotis.

CAP.*Cùm ad celebrandas.* Populus non egrediatur antequam Missa solemniter compleatur,& vbi Episcopus non est,accipiat benedictionem sacerdotis.GLOS.Præsente Episcopo,& nolente benedicere,sacerdos,qui celebrauit,benedicat more solito.

CAP.*Qui die solemni.*Qui prætermisso conuentu solemni Ecclesiæ, vadit ad spectaculum,excommunicetur.

CAP.*Episcopus.*Episcopus nullum prohibeat siue gentilem,siue hæreticum ingredi Ecclesiam,& audire verbum Dei vsque ad Missam catechumenorum. GLOS.De hæretico est abrogatum.

CAP.*Apostolica.*Dum legitur Euangelium in Ecclesia,omnes stent,& attenti ac fideliter adorent. 5

CAP.

C A P. *Omnis.* Quilibet procuret offerre aliquid inter Missarum solemnia. Item, ad Deum prius recurrendum in necessitatibus, quàm ad homines.

C A P. *Quando.* In oratione sunt expellendæ omnes extraneæ cogitationes, & soli Deo vacandum, Ideo in Missa dicto, *Sursum corda*, resp. *Habemus ad Dominum.* G L O S. Secus est mendacium.

C A P. *Inuenimus.* Ecclesia Romana ab antiquo habet ix. perfectiones in Missa. G L O S. Fuit addita decima, id est, Æquum, & salutare. *distinct.* 7. *c. sanctorum.*

C A P. *Visum præterea.* Quotidie in omni Missa debet orari pro defunctis, id est, in secreta, & Ecclesia communis mater orat pro non habentibus parentes, vel amicos.

C A P. *De nominibus.* Superfluum est recitare nomina eorum, pro quibus Missa dicitur, præsertim ante oblationem.

Distinctio secunda. De Eucharistia.

6 CAP. *In sacramentorum.* In Missa panis tantùm, & vinum non solùm, sed aquæ permixtum offertur, quia vtrunque fluxit è latere Christi. Item, misceatur Passio Domini. G L O S. Vinum, & aqua, non vt duo, sed vt vnum compactum transmutat. *c. cum morte. de celeb. Missarum.* Item, in Calice quanta aqua sit ponenda, est in arbitrio prouidi sacerdotis, sed semper plus de vino, quàm de aqua, licèt alicui videatur medietas aquæ.

C A P. *Sic in sanctificando.* Pro sanguine non debet poni aqua sola, vel vinum solum, sed vtrumque mixtum, sicut pro corpore non farina sola, nec aqua, sed panis. G L O S. In nectare, vel vino cocto secundùm aliquos conficeretur, sed verius quod non: idem de aceto, sed in acido sic, sed peccaret; in agresta non, in musto sic, si ex vuis, sed quando incipit esse vinum, & vsus consulendus est, sicut panis debet esse ex frumento, & non ex alio; & si alia farina misceatur, illa non transubstantiatur. Item, si farina non cum aqua, sed cum alio liquore misceatur, non fit, in fermentato fieret.

7 C A P. *Scriptura.* Vino misceatur aqua, & si aliquis antiquus ex ignorantia aliter fecit, est venia dignus, nos non. G L O S. Ignorantia iuris excusat saltem in parte.

C A P. *Non oportet.* Præter panem, vinum, & aquam nil aliud in sacrificio offerendum, & illa tria sunt vnum in Christo Iesu. Nota: glossa malè dicit, quod mutentur in tria.

C A P. *In sacramento.* In Eucharistia non offertur nisi panis, & vinum aqua mixtum, quæ tradidit Christus. G L O S. Ex parte de lolio non fit; si frumento addatur piper, piper non fit.

C A P. *Didicimus.* Vua in Missa non benedicatur cum forma consecrationis, sed alia benedictione fructuum, & detur populis.

C A P. *Cùm omne.* Reprehenduntur errores quorundam in sacrificio Missæ. Primò offerre lac pro vino; secundò, intinctam Eucharistiam sanguine dare populis; tertiò botrum integrum sacrificare, & postea expressum in Ecclesia dare populis; sed ex musto, & aqua in necessitate potest consecrari; quartò, pannum lineum intinctum musto seruare, & in missa partem eius lauare, & offerre

offerre, sed sacrificetur solùm panis, & vinum aqua permixtum; qui aliter facit, sit suspensus.

C A P. *Nihil.* Non est potior, vel maior oblatio corpore Christi: ideo debet pura mente sumi, & super alia coli.

C A P. *Pacem.* Pax in Missa est danda non ante sumptionem, sed post consecrationem, & significat populum consentire actis. G L O S. In defunctorum Missa non datur pax, quia iam quiescunt. Inter Monachos in Missa non datur pax, quia sunt mortui mundo.

C A P. *Peracta.* Consecratione finita, omnes communicent. G L O S. Iam est correctúm, ter in anno, hodie semel. *c. omnis de pœnit.*

C A P. *Relatum.* Sacerdos quoties dicit Missam, toties communicet: si secus, est suspensus per annum à communione.

C A P. *Comperimus.* Est sacrilegium, si celebrans in Missa accipiat corpus, & non sumat sanguinem, quia non accipit integrum sacramentum. G L O S. Quoad species, licèt sub vna specie sit totus Christus cum corpore, & sanguine. Item, loquitur de sacrificante, non de laicis. Item, hæc propositio non est vera, vinum transubstantiatur in corpus; sed in sanguinem, sed vbi est sanguis Christi, est caro per concomitantiam. Item, pupillus necesse habet omnia negotia quæ fecit tutor, rata habere, vel respuere.

C A P. *Quotidie.* Singulis diebus communicare Augustinus nec laudat, nec vituperat, sed vnusquisque faciat prout iudicat sibi vtile, vt Zachæus, & Centurio.

C A P. *Si quotiescunque.* C A P. *Si non sunt.* Qui non est in peccato mortali potest communicare, & semper, si semper remittitur peccatum; qui semper peccat, semper indiget medicina.

C A P. *Et si non.* Laici saltem ter in anno communicent, id est, in Pascha, Pentecoste, Natali, si est dispositus. G L O S. Vide *c. omnis, de pœnit.*

C A P. *In cœna.* In cœna Domini omnes communicent secundum vsum 9
Ecclesiæ. C A P. *Si quis.* Qui luxuriosè, & prauè viuunt, & ideò non communicant, excommunicentur.

C A P. *Sæculares.* C A P. *Hi qui.* Qui non communicant tempore debito, nec eos pœnitet, excommunicentur, & non credantur Catholici.

C A P. *Omnis homo.* Ante communionem vir abstineat tribus, vel quatuor, vel octo diebus ab vxore. G L O S. Hoc est præceptum. Item, quantum in se est non petat, sed reddat.

C A P. *Triforme.* De Hostia consecrata fiunt tres partes, vna in calicem significat Christum resurrexisse, secunda comesta Christum ambulantem in terra, tertia in finem, id est, in sepulchro. G L O S. Hodie duæ comeduntur.

C A P. *Tribus.* Qui sunt in sacris tractent sacramenta. Item, non consecretur, nisi quantum sufficit pro populo; & si superest, clerici communicando sumant. Item, qui communicant non statim comedant, sed expectent de mane ad sextam, vel si in tertia, vel in quarta hora expectent vsque ad Vesperam. Item, fragmenta non dentur extraneis.

C A P. *Qui scelerate.* C A P. *Timorem.* C A P. *Et dixit.* Quomodo debet

eſſe diſpoſitus qui communicat. G L O S. Agit de verificatione famæ conſecrationis.

10 C A P. *Si per negligentiam*. Si ex negligentia aliquid ſanguinis ſtillat in terram, lingua lambatur, tabula radatur, vel locus corradatur, igne conſumatur, & cinis condatur intra altare, & ſacerdos pœniteat quadraginta diebus; ſi ſuper Altare, tribus diebus; ſi ad ſecundum linteum, quatuor; ſi ad tertiam, nouem; ſi ad quartam, viginti. Item, lintcamina lauentur ter ſuppoſito calice, & ablutio condatur ſub Altare. G L O S. Pœniteat, id eſt, ieiunet, & abſtineat à communione.

C A P. *Si per ebrietatem*. Qui euomit Euchariſtiam ex infirmitate, pœniteat ſeptem diebus; ſi ex voracitate, laicus quadraginta, Clericus ſeptuaginta, Epiſcopus nonaginta.

C A P. *Peruenit*. Sacerdos miniſtret ſacramenta per ſe ipſum, ſecus deponatur. G L O S. In neceſſitate poteſt Euchariſtiam miniſtrare per diaconum, vel per laicum Catholicum.

C A P. *Sacerdotum*. Laici non ingrediantur presbyterum, id eſt, locum clericorum dum Miſſa celebratur. C A P. *Inſtitutio*. Miſſa in Metropoli, & vbique celebretur.

C A P. *Sacrificium*. Sacrificium viſibile eſt inuiſibile ſacramentum, id eſt, ſacrum ſignum: & ſacramentum eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma.

fol. 56. C A P. *Signum*. Signum eſt, quod per ſe aliud ſignat.

1 C A P. *Species*. (vſque ad Cap. *fortè*.) Poſt conſecrationem ſub ſpeciebus eſt corpus, & ſanguis Chriſti, & quare iturus in cœlum ſe hic reliquit, & quare ſub ſpeciebus panis, & vini. (vide ibi.)

C A P. *Prima*. C A P. *Non hoc*. C A P. *Quid eſt*. C A P. *Vt quid*. Chriſtus non manducatur in forma cadaueris, vel carnis in macello, vt intellexerunt diſcipuli, durus eſt hic ſermo; ſed in modo ſacramentali, quod vocatur ſpirituale: & modus manducandi eſt, ſi manet in Chriſto, & Chriſtus in ipſo, ſecus qui accipit ſacramentum, acquirit magnum tormentum: & ſi non poteſ habere ſacramentum, crede, & manducaſti.

C A P. *Hoc eſt*. C A P. *Dupliciter*. C A P. *Quia*. C A P. *Semel*. C A P. *In Chriſto*. In ſacrificio Eccleſia eſt ſacramentum, id eſt, ſpecies continentes; & res, & ſacramentum, id eſt, Chriſtus, qui licèt ſemel mortuus ſit, & iam amplius non moriatur, tamen idem Chriſtus, qui eſt in cœlo, quotidie offertur in Euchariſtia in memoriam illius oblationis cruentæ.

C A P. *Liquidò*. Licèt Chriſtus Apoſtolos pranſos communicauerit, vt in vltimo loco tale beneficium daret, tamen Chriſtiani ieiuni debent communicare ex præcepto Apoſtoli.

2 C A P. *Panis* (quod eſt cap. 55. vſque ad cap. 66.) Panis per verba Chriſti, qui fecit omnia, mutatur in corpus Chriſti: & iſte panis ſuſtentat animam, ſi dignè ſumatur: & declaratur iſta diſpoſitio, tandem ſic viue, vt merearis quotidie illum accipere.

C A P. *Non p[illegible]eat*. Diſpenſator, id eſt, ſacerdos, non prohibeat peccatorem ſecretum manducare in menſa Domini, ſed moneat timere exactorem, id eſt, Deum.

CAP.

C A P. *Sicut Iudas.* Qui indignè accipit, accipit bonum, id est, corpus Christi, sed malè, id est, in suam damnationem.

C A P. *Re vera.* (quod est 69. vsque ad C A P. *Presbyter.* Quod est 93.) figuris, & exemplis declaratur transsubstantiatio, & est verum, & reale corpus Christi, & sanguis Christi sub speciebus, & Christus per partes manducatur in sacramento, sed integer totus perseuerat in cœlo, & corde tuo, & in singulis portionibus sacramenti integer Christus sumitur: & quare aqua misceatur vino.

CAP. *Presbyter.* Presbyter semper habeat Eucharistiam paratam pro infirmis, vt statim eos communicet, & ne moriantur sine communione. G L O S. Sanguis non est seruandus.

C A P. *Qui bene.* Qui bene custodit Eucharistiam, si mus, vel animal illud comedat, pœniteat 40. diebus: qui illud perdit in Ecclesia, vel pars eius cadit, & non inuenitur, pœniteat 30. diebus. G L O S. Secus in vino, supra *c. si per negligentiam.* 3

C A P. *Pro dilectione.* Histriones non sunt communicandi, quia infames. G L O S. Loquitur de publico, & notorio. Item, qui est in peccato mortali notorio, non est communicandus. Item, filius, qui se mimis, vel arenariis se sociat, est exhæredandus. Item, nisi histriones fuerint conuersi.

C A P. *Scenicis.* Scenicis, histrionibus, & similibus, & apostatis, si conuertantur ad Dominum, non negetur gratia, & reconciliatio.

C A P. *In altari.* In altari, in quo Episcopus celebrauit, nullus presbyter eadem illo die audeat celebrare. G L O S. Nisi de licentia Episcopi, vel vrgente necessitate.

Distinctio tertia. De solemnitatibus festiuitatum.

C A P. *Pronunciandum.* Festa de præcepto sunt nuncianda populo, & quæ 4
sint numerantur (vide ibi.) Item, indictum ieiunium quando fuerit denunciatum, ab omnibus obseruetur. Itē, festa sunt à vespere vsque ad vesperam.

G L O S. Dies secundùm Canones incipit à vespere ad vesperam. *cap. 1. & 2. de feriis,* secundùm leges à media nocte: & hodie quoad iudicium dies protenditur vsque ad tenebras; sed quoad solutiones, & carnes comedendas à media nocte ad mediam noctem; sic lex, & consuetudo; vel vsque ad diluculum, *infra, ead. de Iesu.*

C A P. *Irreligiosa.* In festis prohibeantur saltationes, & turpes cantici, quia turbant officia, & sunt irreligiosa.

C A P. *Rogationes.* Per tres dies ante Ascensionem fiant processiones, & ieiunent; vt in Quadragesima, & serui relaxent laborem. G L O S. De isto ieiunio non præcipitur, sed suadetur. Item, serui non sunt de plebe.

C A P. *Episcopus.* Episcopus diebus dominicis non debet deesse Ecclesiæ, cui proximus fuerit, nisi infirmitate impediatur. G L O S Ex hoc Episcopus diebus dominicis debet interesse diuinis officiis in Ecclesia Episcopali; in qua, vt reliqui sacerdotes, præcipitur residere. *c. peruenit. 7. q. 1.* & communiter habitare cum suis clericis apud Ecclesiam suam. *Distinct. 41. c. Episcopus villam.*

5 C A P. *Nulli*. In Paſchate, Natali, Quadrageſima nullus ciuis celebret ſolemnitatem in villa, niſi infirmitas excuſet.

C A P. *Sacerdotibus*. Ante ſolemnitatem Paſchæ, non Quinquageſima, ſed Quadrageſima teneatur. G L O S. Loquitur de ieiunio generali, quod omnibus indicitur. *ſup. diſt. 4. c. ſtatuimus.* de ſpeciali; quod ſuadetur clericis. Item, ieiunans dum comedit, ſi ante finitum prandium ſurgit à menſa ad faciendum mandatum, & poſtea reuertitur ad menſam, ſatisfacit ieiunio.

C A P. *Non licet*. C A P. *Non oportet*. Non licet in quinta feria vltimæ ſeptimanæ ieiunium ſoluere, & ſic totam exhonorare Quadrageſimam, ſed tota ieiunanda. G L O S. Qui vno die non ieiunat, nihil putatur ieiunaſſe.

C A P. *Placuit*. In Quadrageſima exceptis diebus dominicis omnes dies etiam ſabbathi, id eſt, Paſchatis, ieiunandi: finita ſacerdotali oratione, & communione ieiunent. G L O S. Non comedant, niſi poſt nonam finitis officiis veſpertinis.

C A P. *Quoniam ſunt*. In diebus dominicis, & Pentecoſtes, ſtantes non flexis genibus orationes dicamus.

6 C A P. *De eſu carnium*. Debemus abſtinere à carnibus (Textus dicit ieiunare) feria quarta, & feria ſexta, incipiendo à principio noctis feriæ quartæ vſque ad diluculum quintæ feriæ. G L O S. De quarta feria eſt conſilium, de ſexta eſt præceptum. An in die ſabbathi poſſint comedi carnes. Reſp. non, *ca. quia dies, de quinta infra:* De ieiunio vero in ſabbatho fuit conſilium *ibidem c. ſabbatha*.

C A P. *Peruenit*. Non eſt prohibendus labor in die ſabbathi, quia eſſet iudaizare, nec prohibendum ſe lauare in die dominico pro neceſſitate corporis.

C A P. *Sabbatho*. Sabbathis ieiunandum; quia in triduo ſepulturæ Apoſtoli ieiunarunt; Hinc ante Paſcha tunc non fit Euchariſtia in Eccleſia.

C A P. *Ieiunium*. Dominica, & quinta feria non ieiunandum, vt differamus ab infidelibus, & hæreticis. G L O S. Non licet in contemptum, ſecus ſic.

C A P. *Ne quis*. Nec die dominico ieiunare, nec in Quadrageſima extra Eccleſias in latibula montium ex ſuperſtitione habitare licet, &c.

C A P. *Ieiunia*. Quarta feria, in qua Iudas cógitauit de traditione, & ſexta, in qua fuit Chriſtus crucifixus, ieiunandum; die dominico vacandum orationi.

7 C A P. *De pœnitentibus*. De more Eccleſiæ pœnitens die Iouis cœnæ Domini eſt reconciliandus, niſi adſit periculum mortis, tunc prius, ne diſcedat ſine communione. Item, quanta pœnitentia ſit iniungenda, conſideret presbyter pro qualitate delictorum, & contritione pœnitentiæ.

C A P. *Literis*. Singulis annis in die Cœnæ Domini, id eſt, in feria quinta vltimæ hebdomadæ Quadrageſimæ, nouum Chriſma conficiatur, & vetus in ſanctis Eccleſiis comburatur: ſic docuerunt Apoſtoli, & ſucceſſores, & ſic præcipitur. G L O S. Matrimonium dicitur nouum, quod non excedit annum 35. q. 2. c. 2.

C A P. *Crucis*. Mandatur celebrari feſtum inuentionis Sanctæ Crucis inuentæ v. Nonas Maij. G L O S. Non celebratur aſina, in qua equitauit Chriſtus, quia fuit laus mundana.

C A P.

C A P. *Aquam ſale conſperſam.* Aqua cum ſale benedicatur à quolibet ſacerdote ad purificandum, ſeu ſanctificandum populo, quia ſanctificat, mundat, purgat multiplicat bona, inſidias diaboli auertit, & defendit homines verſutiis phantaſmatum exemplo cinis vitulæ, & ſalis Eliſæi.

C A P. *Noſſe.* Paſcha eſt celebrandum die Dominico, nec debemus diſcedere à capite, id eſt, Papa, ſeu Eccleſia Romana, & Hermæ Angelus dixit.

C A P. *Celebritatem.* C A P. *Paſchæ.* C A P. *Placuit.* C A P. *De obſeruatione.* 8
Omnes Chriſtiani eodem die dominico Paſcha celebrent, & à xiv. Luna primi menſis vſque ad xxi. diem eiuſdem menſis eadem celebretur feſtiuitas, & eodem tempore celebretur baptiſma catechumenorum: ſed ſi eſt neceſſitas, vel periculum, omni loco, & tempore poſſunt baptizari in mari, vel flumine, vel fonte, & ſeruent, quæ promittunt in baptiſmo, vt ſint fideles, & infideles ſunt infames. Item, de annuntiatione Paſchatis, vel Synodi non eſt in vſu. G L O S. Apud Hebræos primus menſis eſt Aprilis, & Agnus immolatur xiv. & non attendunt annum ſolarem, ſed lunarem: & vocant primum menſem illud tempus, non quod nos vocamus Aprilem, ſed lunationem Aprilis, id eſt, illam, quæ terminatur in Aprili: vnde Paſcha non debet eſſe ante xiv. lunam, nec ex præcepto Eccleſiæ poſt xxi. lunam Aprilis. & ſi xiv. Aprilis eſt dies dominicus, tunc eſt Paſcha Iudæorum, & noſtrum erit xxi. ne conueniamus.

C A P. *Perlatum.* Imagines ſunt retinendæ, quia ſunt libri neſcientium legere, & addiſcimus per hiſtoriam picturæ quid ſit adorandum, non adoramus picturam formaliter. G L O S. Aliquando probatur intentio; ſed reprehenditur factum: vt hic, qui ne adorentur picturæ, fregit imagines. 9

CAP. *Venerabiles.* Chriſtiani non vocant imagines Deos, nec eis vt Diis ſeruiunt, vel adorant cultu diuino, nec ſpem ſalutis in eis ponunt, nec expectant ab his futurum iudicium, ſed adorant, & venerantur ad memoriam, & recordationem primitiuorum.

C A P. *Sextam.* Quando depingitur Chriſtus iuxta illud Ioannis, *Ecce Agnus Dei*, eſt depingendus in forma humana, & non Agni, quia figuris antiquis valediximus. G L O S. Non licet in cruce Agnum ſolum depingere, ſed cùm depingatur homo, non eſt inconueniens in parte inferiori depingere Agnum.

C A P. *Omnes.* Explicatur myſterium Trinitatis, & vnitatis: vnde non eſt Trinitas nata de Virgine, crucifixa, mortua, ſepulta, nec reſurrexit, vel aſcendit, ſed filius tantummodò: nec Trinitas deſcendit in ſpecie columbæ ſuper Ieſu baptiſmum, vel in linguis ſuper Apoſtolos, ſed tantùm Spiritus Sanctus: nec Trinitas dixit de cœlo, Hic eſt Filius meus dilectus, vel clarificaui, & clarificabo, ſed tantùm Pater; quamuis Pater, Filius, & Spiritus, ſicut inſeparabiles ſunt, ſic inſeparabiliter operentur. 10

Diſtinctio quarta. De Baptiſmo.

C A P. *Neceſſarium.* C A P. *Per baptiſmum.* C A P. *Firmiſſimè.* C A P. *Non poteſt.* C A P. *Quod autem.* C A P. *Ex quo.* C A P. *Illud.* C A P. *Filius.* C A P. *Per aquam.* C A P. *Nunquam.* Baptiſmus eſt neceſſarius ad ſalutem, vt fol. 57. 1

nascatur in spiritu, & euacuetur caro peccati, & concupiscentia mortificetur, vt non noceat, vt tollatur, vt non sit, nisi miraculo: & omnes nascimur in peccato originali in quo qui moritur, licèt infans, est puniendus sempiterno igne, pro quo peccato prius erat circumcisio filiis Abrahæ, & apud veteres pro paruulis sola fides, pro adultis sacrificium. Item, in baptismo paruulorum fides offerentium prodest, & aquæ baptismi non purgarent, nisi essent sanctificatæ tactu corporis Christi.

CAP. *Non ratione.* CAP. *Duo tempora.* CAP. *Propriè.* CAP. *Si quis.* CAP. *De catechumenis.* CAP. *Si quis.* CAP. *Venerabilis.* CAP. *Baptizandi.* Excepto casu necessitatis, quia tunc omni tempore, baptismus solemnis non fiat, nisi in Paschate, & Pentecoste, id est, in sabbatho.

CAP. *Constat.* Officium baptizandi est solius sacerdotis, sed in casu necessitatis si non adest sacerdos, baptizet Diaconus, immo & laicus fidelis.

CAP. *Mulier.* Mulier licèt docta, & sancta, tamen non præsumat in conuentu docere viros, nec aliquos baptizare.

2 CAP. *In necessitate.* Si clerici absunt, in necessitate baptizet laicus.

CAP. *Quicumque.* Presbyter in quacunque Prouincia sit, si non vult baptizare infirmum, & infirmus moritur, deponatur.

CAP. *Romanus.* CAP. *A quodam.* Paganus, siue Iudæus, si in forma Ecclesiæ, id est, nomine Trinitatis, vel Christi baptizat, bene baptizat, & tenet. GLOS. In nomine Trinitatis explicitè, id est, Patris, Filij, & Spiritus sancti. Item, in nomine Christi tenet, quia intelligitur vnctus, & à quo vngitur.

CAP. *Si inter bonos.* Per bonos, vel malos ministros semper idem, & æqualis baptismus datur, quia non est illorum, sed Dei.

CAP. *Baptismus.* CAP. *Cùm baptizatur.* CAP. *Si qui.* CAP. *Quamuis.* CAP. *Si reuera.* CAP. *Solet.* CAP. *Ostenditur.* CAP. *Non illud.* Non merita ministrorum, sed virtus Christi in baptismo operatur, vnde baptismus in bona forma datus à quocumque malo, vel hæretico, vel pagano, tenet, sed si baptizarent in nomine Domini tantùm, esset iterum baptizandus in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: sed si omnia ludicrè, & ininicè fierent, non est certum esse baptismum; sed si verè quis baptizatur, sed fictè tenet baptismus, sed non recipit gratiam, nisi recedente fictione. Item, si paruuli offeruntur ab eo, qui non credit baptismo, verè baptizati regenerantur.

3 CAP. *Baptismi.* Fides in Christo in casu necessario, in quo baptizari non potest, saluat, quia est baptizatus in voto; secus quando contemnitur in re. Item, baptismus in infanti sine actu fidei saluat.

CAP. *Si quicquid.* Cùm baptizatur homo, non quicquid est in homine baptizatur. Quare si prægnans baptizatur, fœtus non est baptizatus, & natus est baptizandus.

CAP. *Sanctum.* Laicus etiam pœnitens, si baptizat in necessitate, tenet; & narrat Augustini quandam historiam.

CAP. *Catechumenum.* Catechumenus non saluatur, nisi martyrium, vel fides

fides ſuppleat,& martyrium æquiparatur baptiſmo in multis.

C A P. *Hi, de quibus.* Baptizati in bona forma ab hæreticis non ſunt rebaptizandi, ſed reconciliet Epiſcopus imponendo manus, dicens: Accipe Spiritum ſanctum, & confirmet.

C A P. *Aliud eſt.* C A P. *Nullus.* C A P. *Quomodo.* C A P. *Tunc valere.* C A P. *Non in vobis.* C A P. *Ab antiqua.* C A P. *Eccleſia.* C A P. *Nunc autem.* C A P. *Cùm tamen.* C A P. *Sortis.* C A P. *Eſt vnitas.* C A P. *Non eſt aqua.* C A P. *Siue hæreticus.* C A P. *Quos à Paganis.* In virtute Chriſti æquè baptizant boni,mali,hæretici,ſchiſmatici, pagani,ſi ſeruant formam, nec baptizati ſunt rebaptizandi;ſecus, ſi ſine forma. Item, fictè baptizatus non recipit gratiam,niſi recedente fictione per pœnitentiam.

C A P. *Siue paruuli.* Tam à paruulis,quàm ab adultis ante baptiſmum eiiciatur ſpiritus immundus per exorciſmos,& inſufflationes clericorum. 4

G L O S. Id eſt,eiiciendus deſignetur,& etiam exorciſmus,ne tantùm noceat, quantum nocere potuit prius.

C A P. *Ante baptiſmum.* Baptizandus prius debet inſtrui in fide Chriſti, vt ſciat cuius gratiæ eſt particeps, & cui deinceps fiat debitor, exemplo Chriſti in cæco nato.

C A P. *Ante viginti dies.* Catechumeni viginti dies ante diſcant Symbolum,id eſt,Credo in Deum, &c. G L O S. Sufficit quod ſenſum retineant, & exorcizentur.

C A P. *Symbolum.* Ante octo dies Dominicæ Reſurrectionis prædicetur Symbolum competentibus. G L O S. Competentes ſunt, qui vtuntur vſu rationis,& eunt ad pœnitentiam.

C A P. *Catechiſmi.* Catechiſmus, id eſt, inſtructio baptizandorum poteſt fieri à ſacerdotibus in quacunque Eccleſia. G L O S. Vltima conſueuit fieri in baptiſmali Eccleſia.

C A P. *Baptizandos.* Qui eſt baptizandus,in quinta die cœnæ Domini recitet memoria Symbolum. C A P. *Non liceat.* Ideo inorentur per tres ſeptimanas. 5

C A P. *Baptizandi.* Baptizandi dent ſuum nomen, abſtineant à vino, & carnibus, & examinentur. G L O S. Sunt conſilia, nec hodie fit, niſi examen.

C A P. *Poſtquam.* C A P. *Sicut noctis.* Baptizandi inſufflantur,& exorcizantur,vt ab eis pellatur ſæua poteſtas diaboli.

C A P. *Poſtea ſignatur.* Bapizandus ſignatur in fronte, & in corde, vt diabolus hoc ſigno intelligat illud vas eſſe alienum, id eſt, alienandum.

C A P. *Ex hinc iam.* Orationes dicuntur, vt fiat catechumenus, & ſal benedictum infunditur in os, vt careat fœtore, & ſeruetur à vermibus per ſapientiam.

C A P. *Sal cœleſtis ſapientia.* Vt ſapienter offeramus ſacrificia. C A P. *Dehinc.* Iterum exorcizatur, vt recedat, nec ſubuertat eum. C A P. *Sacerdotes.* Idem.

C A P. *Poſtea.* C A P. *Propter.* Saliua tangit nares, & aures: dicitur ephato, vt ſapientia diuina aperiat nares ad odorem notitiæ Dei, Epiſcopus non tangit,

tangit os, sed nates. GLOS. Non baptizato non est committenda prædicatio, nec communicet.

6 CAP. *Deinde.* Baptizatus vngitur in pectore cum oleo sanctificato cum inuocatione Trinitatis, vt in fide sanctissimæ Trinitatis custodiatur, & in scapulis, vt roboretur ad opera bona.

CAP. *Venit sacerdos ad fontem.* Benedicto fonte dicit preces, baptizat, descendit Spiritus sanctus in spiritu, sicut in baptismo Christi in columba, & Apostolis in linguis.

CAP. *Si non.* Benedictio fontis baptismalis est bona, etiam si verba precum cum vitio proferantur, sicut etiam forma baptismi valet. GLOS. Dummodò sensus remaneat.

CAP. *Prima igitur.* In ritibus baptismi declarantur mysteria. CAP. *Paruuli.* Infantes, qui nesciunt credere, alio profitente, id est, fidem, baptizantur, vt surdus, & mutus alio profitente.

CAP. *Ægrotantes.* Ægroti, qui non possunt respondere, si sit signum voluntatis, baptizentur. Idem agendum est de pœnitentibus. GLOS. Ad dictum astantium.

CAP. *Nihil est.* Paruulum non fides voluntatis, sed sacramentum facit fidelem. CAP. *Cùm pro paruulis.* Si adultus potest respondere, non valet, id est, tantùm si alius pro eo respondeat.

CAP. *Postquam.* CAP. *Si quis.* CAP. *De trina.* CAP. *Eodem modo.* CAP. *Multi sunt.* CAP. *In synodo.* CAP. *Hi verò.* CAP. *Propter.* Trina mersio significat, & Trinitatem, & post triduum sepulturæ, Christi resurrectionem: potest tamen baptizari cum vnica mersione, iuxta locorum consuetudinem, quia in tribus personis est vna substantia. Item, qui baptizaret in morte Domini, non teneret baptismus, sic in nominibus, non teneret, qui nomine intelligitur Deus. In nomine Christi, an teneat, est dubium, &c. Item qui baptizat, sed non in nomine Trinitatis, non baptizat, & non nominan aliquam personam non baptizat, & qui non confitetur filium, non habet patrem, neque Spiritum sanctum, & qui non confitetur Spiritum sanctum, non habet filium, neque patrem.

7 CAP. *Retulerunt.* Qui ex ignorantia euertit grammaticæ formam, v. dicēdo, *in nomine patria, & filia, & Spiritu sancta,* verè baptizat, nec ille est rebaptizandus, dummodò qui baptizat non velit introducere errorem, vel hæresim in Ecclesia. GLOS. Id est, nolit facere, quod facit Ecclesia.

CAP. *Venisti.* CAP. *Postquam.* CAP. *Emersisti.* CAP. *Accepisti.* Vngitur post baptismum, vt vocetur Christianus, & in vitam æternam, & in capite pro sapientia.

CAP. *Post baptismum.* CAP. *Accepisti.* Traditur candida vestis baptizato, vt conseruet puritatem, quam accepit.

CAP. *Iudæi.* Iudæi, quia perfidi sæpe deficiunt, saltem per viij. menses sint catechumeni, sed si interim sint in periculo mortis, baptizentur. *cap. quod absit. infra.*

CAP. *Plerique.* Iudæi baptizati, si iterum Iudæi fiant, puniuntur, & reuocentur, & separentur ab his filij, & serui: si fuerint circumcisi, fiant liberi.

CA

C A P. *Primum.* C A P. *Omnis.* C A P. *Agunt.* Baptizandi adulti doleant de præteritis,& abrenuntient diabolo,& pompis,vt inchoent nouam vitam. 8

C A P. *Ne quod absit.* Iudæi ne eos pœniteat ob longam moram , post quadraginta dies pœnitentiæ baptizentur in die Dominico, vel festiuo.
GLOS. Loquitur de baptismo non solemni,quia ille fit in Paschate,& Pentecoste.*c. venerabilis,eadem dist.supra.*

CAP. *Sine pœnitentia.* Pro baptismo non requiritur opus pœnitentiæ, sed sufficit fides.G L O S.In adultis requiritur aliquis dolor, sed non satisfactio. Item,loquitur hic de omnibus,supra de Iudæis.

C A P. *In Catechismo.* Licèt consuetudo sit,vt sint singuli patrini in catechismo,baptismo,& confirmatione,tamen,si necessitas cogit , potest esse vnus in omnibus.

C A P. *Non plures.* In baptismo sit vnus tantùm patrinus,siue mulier , non plures.Idem in Confirmatione.

CAP.*In baptismate.* Qui non est baptizatus,non potest suscipere in baptismo ; nec qui non est confirmatus , in confirmatione. G L O S. Secundùm aliquos non baptizatus , si leuat, non contrahit affinitatem; si baptizat , contrahit. 9

CAP. *Non licet.* Abbates ,& monachi non debent suscipere de baptismo, nec habere commatres.G L O S.Sed baptizando possunt.

CAP.*Monachi.* Monachi non faciant sibi commatres , vel compatres, nec osculentur fœminas.

C A P. *Vos ante.* Leuantes de fonte sunt fideiussores pro eis apud Deum; quare eos doceant necessaria,& castitatem,& iustitiam,& charitatem.

CAP.*Omnis.* Qui pro baptismo non habet fontem lapideum , habeat proprium,& conueniens vas ad hunc vsum tantùm, quod non transportetur extra Ecclesiam.Item,ad lauandum corporalia , & pallas altaris habeantur propria vasa,in quibus nihil aliud fiat.

CAP. *Non licet.* Non licet fieri rebaptizationes,reordinationes,vel translationes Episcoporum.GLOS. Si nescitur, an sit baptizatus, debet baptizari, quia non reiteratur,quod nescitur factum.

CAP. *Rebaptizare.* CAP. *De Arianis.* Rebaptizare baptizatum etiam hæreticum,qui fuit baptizatus, est magnum peccatum : & Ariani si non sunt baptizati in Trinitate,baptizentur,id est,si ipsi dicunt:si in Trinitate , tunc imponatur tantum manus,vt accipiant Spiritum sanctum. GLOS. Ariani si nil dicunt de forma,sunt baptizandi,sed si qui sunt in Ecclesia non, quia sufficit si dicant se baptizatos.

C A P. *Paruulos.* C A P. *Placuit.* C A P. *Cùm itaque.* C A P. *Si nulla.* fol.58. Paruuli,qui abstracti à parentibus ignorant , an fint baptizati, nec est qui testificetur,sunt baptizandi; immo si non sint testes certissimi , qui sine dubitatione testentur esse baptizatos.& ipsi per ætatem nesciunt se baptizatos, sunt baptizandi absque vllo scrupulo. Similiter de Ecclesijs , quoties super earum consecratione hæsitatur,sunt consecrandæ,sine alia trepidatione,quia non dicitur reiterari,quod omnino factum esse nescitur , quamuis res debeat prius discuti,examinari,& longo tempore indagari. An probetur baptismus , nisi sit periculum mortis;secus baptizetur, quia non temeritas interuenit præsum- 1

ſumptionis, vbi eſt diligentia pietatis. G L O S. In baptiſmo, & conſecratione Eccleſiæ creditur teſtimonio vnius,non tamen in ordine, ſed in baptiſmo creditur vni,quando non fit in præiudicium illius; vnde ſi contra ordinatum excipit vnus,quod non eſt baptizatus,non creditur. Idem ſi ad excludendum allegat.Item, credendum eſt vni Chriſtiano,& non pagano,vel Iudæo teſtificanti.Item, ſi recordetur, quod cum parentibus iuerit ad Eccleſiam, & corpus Domini receperit,eſt præſumptio, quod fuerint baptizati; idem per auditum.

2 C A P. *Si ad matris.* C A P. *Qui in maternis.* C A P. *Si qua.* In vtero matris, non poteſt infans baptizari,quia non poteſt renaſci qui non eſt natus,nec baptiſmus matris prodeſt filio,quia non eſt pars matris. Item, qui eſt in peccato mortali,& communicat,communio nihil illi prodeſt.

C A P. *Qui bis ignoranter.* Qui ignoranter ſunt bis baptizati, non poſſunt ordinari,niſi magna neceſſitas cogat; ſed non indigent pro eo pœnitere. Qui ſcienter ſunt bis baptizati,pœniteant per ſeptem annos: quarta & ſexta feria, & tres Quadrageſimas ieiunent in anno: ſi pro mundicia putauerint tribus annis. G L O S. Scienter rebaptizatus eſt perpetuò irregularis, cùm ignoranter diſpenſatur. Item, intelligit de ignorantia facti,quæ excuſat,nam iuris non excuſat.

C A P. *Eos, quos.* Epiſcopi, presbyteri, diaconi,qui ſpontanei,vel coactè conditionaliter ſunt ab hæreticis rebaptizati,ceſſant ab omni officio Eccleſiaſtico,& pœniteant vſque ad finem, alij mitius puniantur ſecundùm Nicenam ſynodum.

C A P. *Presbyteris.* C A P. *Presbyteri.* Presbyter etiam præſente Epiſcopo
3 poteſt baptizare,& baptizatos vngere in pectore chriſmate conſecrato ab Epiſcopo tantùm,non tamen in fronte.Item,ſolus Epiſcopus in fronte vngit,id eſt,chriſmat.

C A P. *Si quis.* Non prohibetur pannum chriſmate linire, & ſuper alium baptizatum mittere. G L O S. Quo caput pueri circumcingitur, ne vnctio defluat.

C A P. *Si quis de alio.* Baptizatus eſt vngendus chriſmate nouo accepto ab Epiſcopo; & qui præſumit vngere veteri, niſi in neceſſitate, punietur. GLOS. Vt *cap. ſi quis non rarò. 24. q. 3.*

C A P. *Presbyteri.* Curatus ante Paſcha non, niſi à ſuo Epiſcopo petat chriſma,& per ſeipſum,vel alium eiuſdem ordinis,& non per Clericum minorem.

C A P. *Omni tempore.* Epiſcopus ſingulis annis conficiat chriſma, & deſtinet per diœceſim. Item, diaconus, vel ſubdiaconus ante diem Paſchæ ad accipiendum chriſma ab Eccleſijs ad Epiſcopum mittatur. Item, presbyter præſente Epiſcopo, non vngat in vertice baptizato, niſi de licentia Epiſcopi, nec prior Epiſcopo in baptiſterium ingrediatur, niſi eo ægroto, vel abſente.

4 C A P. *Nullus miniſtrorum.* Qui habet officium baptizandi, ſecum deferat chriſma ad vngendum in vertice. Item, ſi baptizatus non fuit vnctus in vertice,Epiſcopus ſi hoc ei notificetur quando chriſmat, vngat etiam in vertice

tice eodem oleo, vel ſaltem poſt alius ſacerdos; tantùm ſuppleatur, & non omittatur.

C A P. *in Sabbatho.* In Sabbatho ſancto, vel Pentecoſte, ſi quis vult aquam benedictam ad aſpergendum in ſua domo, illam accipiat ante infuſionem chriſmatis. G L O S. Nam poſtea non licet, quia chriſma eſt ſacramentum Eccleſiæ.

C A P. *Nec quemquam.* Aquæ benedictæ aſperſio valet ad ſanctificationem, & in baptiſmo ſpiritus non datur per partes, & gratia datur omnibus, & diabolus perdit vires per baptiſmum.

C A P. *Quando quis.* Non licet differre baptiſmum ad finem vitæ, & interim peccare, multi enim tales ſine baptiſmo mortui ſunt.

C A P. *Quæris à me.* Peccata parentum non nocent filijs, licèt eorum oblatio, & fides proſit baptizando; Immo eſt fides Eccleſiæ in parentibus. Item, pro paruulo non habente vſum rationis rectè reſpondetur quod credit, licèt neſciamus an ſit futurus, v.g. caſtus.

C A P. *In Eccleſia.* Paruuli ſicut in alio peccauerunt, ita per alios credunt, 5
& gratiam recipiunt. Item, qui non participat de corpore, & ſanguine Chriſti, non ſaluatur.

C A P. *Nulli eſt.* Qui baptizatur fit particeps corporis, & ſanguinis Chriſti.

C A P. *Si baptizata.* Natus ex baptizato debet baptizari, ſicut natus ex circumciſo circumcidebatur, quia qui non eſt natus, non renaſcitur.

C A P. *Vt oſtenderet.* In baptiſmate omnia peccata moriuntur, id eſt, delentur. C A P. *A paruulo.* Et in adulto omnia actualia remittit baptiſmus.

C A P. *Non regenerabuntur.* Baptiſmus Ioannis non remittebat peccata, ideo in aqua, & non in Spiritu ſancto.

C A P. *Regenerante.* In regeneratione carnali contrahitur ſolùm peccatum carnale, ſed in baptiſmo remittitur originale, & actuale: & ſi pueri moriuntur ſine baptiſmo, erunt in damnatione, ſed omnium mitiſſima.
GLOS. Carebunt viſione Dei, vel erunt in tenebris.

C A P. *Quiſquis.* Genitus in peccato indiget renaſci ſpiritualiter, & ſaluatur, & ſicut per Adam naſcimur in peccato, ſic per Chriſtum renaſcimur in gratia, & vita æterna. 6

C A P. *Paruuli.* C A P. *Mater Eccleſia.* Paruuli per fidem offerentium credunt. & renuntiant, & ſi adulti peccant, eis non prodeſt.

C A P. *Eccleſia.* C A P. *Nemo.* C A P. *Nulla.* C A P. *Ad hoc.* C A P. *Quis autem.* C A P. *Gratia.* Eccleſia per Spiritum ſanctum dimittit peccatum, & ſic ſolus Chriſtus, cui per baptiſmum incorporantur, & ſine quo non eſt ſalus, ſic nec ſine fide, & gratia, facit non ſolùm remiſſionem peccatorum, ſed vt lex impleatur, ita natura liberetur: fides non eſt liberi arbitrij tantùm, ſed donum Dei.

C A P. *Non ex quo.* Licèt in baptiſmo tollatur peccatum originale, tamen remanet fomes, & reliquiæ, &c. & differt ab actuali.

CAP. *Quando.* C A P. *Si eos,* Diſcipuli Chriſti fuerunt baptizati à Chriſto. 7
Hinc Petro dictum eſt, *Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt, &c.*

CAP. *Non dubito.* Catechumenus catholicus est anteponendus hæretico baptizato, & bonus catechumenus malo baptizato, vt Cornelius Simoni.

CAP. *Verus.* Verus baptismus constat non tam ablutione corporis, quàm fide cordis.

CAP. *Sicut.* Sicut in veteri Testamento erant aliqui spirituales, ita in nouo sunt aliqui carnales, sed hoc non facit ad rationem sacramenti.

CAP. *Placuit.* Qui dixerit Adam sic mortalem factum, vt etiam si non peccasset, mortuus esset necessitate naturæ, anathema sit. GLOS. Adam erat immortalis, id est, poterat non mori, non autem non potens mori, & immortalis. Item, semper fuisset iuuenis.

CAP. *Placuit.* Paruuli non solùm pœnam, sed culpam peccati originalis contraxerunt à parentibus, quod per baptismum tollitur, & secus qui dicit, anathema sit.

CAP. *Placuit.* Gratia Christi, qua iustificamur, non solùm valet ad remittendum commissa, sed etiam ad iuuandum, vt non ea committamus, secus anathema sit.

8 CAP. *Quisquis.* Qui dixerit gratiam Christi in hoc non adiuuare ad non peccandum, quia manifestat nobis præcepta seruanda, sed non quod per illam nobis præstetur, vt diligamus, & facere valeamus quod monstratum est, anathema sit.

CAP. *Placuit.* Qui dixerit, ideo nobis gratiam iustificationis dari, vt quod facere per liberum arbitrium iubemur, facilius possimus implere per gratiam, tamquam sine illa possimus implere mandata, non ita facile tamen, anathema sit.

Distinctio quinta. De Confirmatione, Diuinis officijs, Ieiunijs, & de Spiritu sancto.

9 CAP. *Omnes.* Fideles post baptismum confirmentur ab Episcopo per manus impositionem, & accipiant Spiritum sanctum, vt cor eorum dilatetur ad prudentiam, & constantiam.

CAP. *Spiritus sanctus.* Spiritus sanctus in baptismo dat innocentiam; in confirmatione augmentum gratiæ, id est, roborat, & confirmat ad pugnam.

CAP. *De his.* Confirmatio ex eo, quia datur à solo Episcopo, est maius sacramentum baptismo, licèt sint ita coniuncta, vt vnum sine altero perfici non possit.

CAP. *Manus.* Confirmatio non potest conferri nisi ab Episcopo, & si ab alio conferatur, non est sacramentum; nam sicut Apostoli tantùm antiquitùs illud conferebant; sic nunc non possunt, nisi eorum successores, id est, Episcopi. GLOS. De licentia Papæ quilibet confirmatus potest confirmare sicut quilibet ordinatus potest conferre ordinem, quem habet, de licenti[a] Papæ.

CAP. *Nouissimè.* Baptizatus confirmatur ab Episcopo in fronte, vt robo retu

retur ad prædicandum baptiſmum,& vt accipiat plenitudinem gratiæ, ſcientiæ,ſanctitatis,virtutis.

C A P. *Vt ieiuni.* Confirmandi veniant ieiuni, & perfectæ ætatis, & moneantur,vt prius confiteantur peccata;& non erit Chriſtianus, niſi confirmatus.GLOS.In Pentecoſte, & duodecim annorum, & vt ſit plenè Chriſtianus quoad omnia. Item, paruulus confirmatus habebit maiorem gloriam paruuli non confirmati.

C A P. *Vt Epiſcopi.* Epiſcopi non niſi ieiuni confirment, exceptis infirmis, & in periculo mortis, ſicut in Paſchate, & Pentecoſte dant ieiuni baptiſmum.

CAP. *Dictum eſt.* Confirmatio non poteſt reiterari,ſicut nec baptiſmus : & qui bis confirmatur,relinquat ſæculum,& viuat religioſe, ſicut qui bis baptizatur. G L O S.Si eſt neceſſitas,ſecus de iure ſunt irregulares. *de Apoſt.c.2.& diſt.86.c.dictum.eod.* C A P. *De homine.* Idem.

CAP. *Nunquid.* Omnia ſacramenta perficiuntur ſigno Crucis.
G L O S. Refert factum, ſed non negat, quod teneret ſacramentum ſine ſigno Crucis.

C A P. *Omni die.* Energumeni ſingulis diebus exorcizentur ab exorciſta. Item, Eccleſiam verrant, & interim dentur eis elementa ab exorciſtis.

C A P. *Neophyti.* Neophyti aliquando abſtineant à lautioribus epulis, ſpectaculis,vxoribus.

De officijs diuinis.

CAP. *Conuenit.* Poſt Antiphonas dicuntur ab Epiſcopo,vel presbyteris collationes,id eſt,collectæ, & diebus omnibus decantentur hymni veſpertini,& matutini,& in concluſione matutinarum,vel veſpertinarum,& Miſſarum poſt hymnos dicantur capitula,ſeu capita de pſalmis, & plebs collecta oratione ab Epiſcopo cum benedictione mittatur,& hæc ab omnibus æqualiter cuſtodiantur. fol.59. 1

C A P. *Semper.* Poſt matutinas, & veſperas proferatur oratio Dominica à ſacerdote.GLOS. Dicitur ſub ſilentio, in primitiua Eccleſia alta voce dicebatur.

C A P. *In die reſurrectionis.* A die Reſurrectionis vſque ad ſabbathum in Albis, & die Pentecoſtes vſque ad ſabbathum in eiſdem,pro nocturnis dicũtur tres lectiones,& tres pſalmi.Item,per annum,& diebus feſtiuis nouem lectiones,& nouem pſalmi.In alijs diebus duodecim pſalmi, & tres lectiones. In Dominicis diebus xviij.pſalmi (excepto paſchate,& pentecoſte)& nouem lectiones.Item,qui quotidie dicunt tres pſalmos, & tres lectiones, non faciunt ſecũdùm regulam ſanctorum patrum,ſed ex faſtidio,& negligentia: ſed ſta tutum eſt fieri,vt ſupra.

De Ieiunijs.

2 CAP. *Quadragesima*. Demptis Dominicis; in quibus non abstinemus, ieiunium Quadragesimæ summè obseruetur ab omnibus, si infirmitas non impedit, quia in hoc soluimus anni decimam Domino, id est, ex 365. erunt 36. sed vt impleatur sacer numerus Ieiunij Christi, sumimus quatuor dies præcedentis hebdomadæ. GLOS. Remanent quinque dies anni, & vj. horæ, quæ non decimantur Domino largi. Quod si rusticus colligit 1000. mensuras, de illis quinque non debet dare decimam.

CAP. *Ieiunia*. Ieiunia in Ecclesia à sacerdotibus constituta sine rationabili necessitate non soluantur.

CAP. *Non dico*. Non solùm per aliquot dies in hebdomada ieiunandum, sed omnibus diebus hebdomadæ.

CAP. *Sint tibi*. CAP. *Sint tibi*. Ieiuna quotidie moderatè, nec post longam inediam ventrem obstruas.

3 CAP. *Contraria*. Præcepta medicinæ sunt contraria diuinæ cognitioni, à ieiunio reuocant: & qui se medicis dat, seipsum sibi abnegat.

CAP. *Quinque modis*. Gula nos tentat quinque modis, præueniendo tempus, vel cibo lautiori, vel accuratius præparato, vel in quantitate cibi, vel ex magno desiderio.

CAP. *Nihil enim*. Ieiunare, & orare, & alia opera religionis non prosunt, si mens non reuocatur ab iniquitate, & lingua ab obtrectatione.

CAP. *Non mediocriter*. Errat qui præfert minus bonum maiori bono, vt ieiunium charitati, vigilias integritati sensus. Item, psalmus, vel Missa dum dicitur pro omnibus, non minus accipitur, quàm si pro vno quolibet ipsorum diceretur.

4 CAP. *Ieiunium*. Perfectum, magnum, & generale ieiunium, est abstinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus sæculi.

CAP. *Discipulos*. Qui in necessitate accipit non est fur, quia voluntas, & non necessitas facit furem.

CAP. *Quicquid*. Quod necessitate fit, citò soluitur; quod voluntate, perseuerat. GLOS. Cessante necessitate solui debet.

CAP. *Nihil enim*. Parcitas ciborum conducit ad sanitatem, & abundantia facit infirmitatem, &c. CAP. *Ne tales*. & CAP. *Legimus*. Idem.

CAP. *Quia dies sabbathi*. Admonemur, vt qui volunt esse participes Christianæ religionis, die sabbathi abstineant à carnibus, nisi interueniat maior festiuitas, vel impediat infirmitas. GLOS. Est consilium, sed vbi est consuetudo, est præceptum.

5 CAP. *Carnem*. Monachus non gustat carnem, nisi ægrotus: qui contra facit, per sex menses pœniteat retrusus.

CAP. *Nunquam*. A sancto Hieronymo describuntur exercitia, & opera, in quibus Monachi debent se exercere perpulchrè. (vide ibi.)

CAP. *In omnibus*. Idem dat regulas Canonistis, & Clericis, vt viuant canonicè. (vide ibi.)

CAP. *Nullus*. Presbyter in conuiuijs non se inebriet, nec offerat pocula, nec referat fabulas inanes, vel risus inconditos, nec cantet, nec turpia ioca, nec

patia

patiatur ante se fieri torneamenta, vel vrsos, vel laruas dæmonum.

CAP. *Non oportet.* Clericus non peregrinetur sine licentia Episcopi, nec laici sine canonicis litteris. GLOS. Loquitur de Cruce signatis. 6

CAP. *Non oportet.* Clerici non intersint spectaculis, quæ fiunt in conuiuijs, vel in scenis, sed discedant antequam mimi veniant.

CAP. *Fucare.* Mulieres Christianæ, & multò minus iuuenes debent se fucis, pigmentis, vestibus, auro ornare, sed virtutibus. 7

De Spiritu sancto.

CAP. *De Spiritu.* Spiritus procedit à Patre, & Filio consubstantialis, & dicitur Filius clarificari à Spiritu sancto, cuius est eadem virtus cum virtute Christi; vnde Christus est etiam appellatus Spiritus veritatis, & sic omnia fiunt per Spiritum sanctum. 8

CAP. *Saluator.* Explicatur Trinitas, & declaratur, *Non enim loquetur à semetipso, sed quæ audiet loquetur:* & de Filio *sicut audio, & indico:* & *Non potest Filius facere quicquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* 9

Finis Decreti.

TABVLA ALPHABETICA DECRETI GRATIANI.

Id est, Distinctionum, & Causarum, & de Consecratione.

Primus numerus significat folium. Secundus, numerum qui est in margine.

A.

C.

E

M.

 vti

P

Papa

S

T.

Vasa

V

F I N I S.